PAUL GOMA
GHERLA

HUMANITAS
BUCUREŞTI 1991

Redactor : SORIN CRUCERU
Coperta colecţiei fiPOîNA II.îSABETA ŞTEFLEA
"Versiunea franceză a acestei lucrări
a apărut îa Editura Gailimard, Paris, în
tub titlul GHERLA.
ISBN 873-28 01*39-1

• A, nu ! Nici chiar aşa... Sau, cum zicea un tovarăş : „Să n-o luăm nici chiar aşa, mecanic". Pui nişte întrebări... Mă mir că, pînă acum n-ai întrebat dacă nu ne ducea şi la femei. Ca eu să-ţi pot răspunde cu înţeleptul răspuns al şi-mai-înţeleptului Ostap Bender : „Nu cumva şi cheia de la cassa cu bani ?" Nu, doamnă, oricît de ciudat ar părea..., ,.nu primeam" — nici ziare, nici reviste, nici cărţi. Era să zic, citîndu-1 pe tovarăşul „antecitat": „Ba chiar dimpotrivă...", asta însemnînd că. pentru un petic de hîrtie cît o palmă, încasai trei zile de izolare. Dacă peticul de hîrtie era imprimat... pe lingă izolare, pe lingă ciomăgeala de rigoare, te alegeai şi cu ceva anchetă suplimentară : că de unde ai ..fiţuica" (termenul consacrat), de la cine şi în ce împrejurare ai primit-o » cine mai era de faţă ; cui ai mai dat-o şi în ce împrejurare...
• Ba chiar aşa ! Vorbesc de închisorile noastre, să fim clari — l-am mai citat o dată pe tovarăşa... — nu de cumplitele voastre închisori capitaliste, în curs de descompunere...
A propos de hîrtie : într-o zi. la Jilava, sîntem scoşi la cabinetul medical, întreaga celulă — 35 de pe-a treia Medic în acea vreme era Paraschiv, mi se

pare că ţi-am mai vorbit despre el, cel care s-a transformat subit din medic-maior de M.A.I. în deţinut, coleg cu cei pe care-i îngrijise. Exact, şapte ani a primit, pentru favorizare — povestea cu scrisoarea pe care ar fi încercat s-o ducă soţiei unui deţinut era, de bună seamă, opera politicului închisorii: Paras-chiv se încăpăţîna să-i considere pe deţinuţii politici, oameni, deci care, uneori, pot să se îmbolnăvească, iar el, ca medic, ştia că datoria lui de medic e să-i îngrijească pe cei bolnavi. Această eroare ideologică 1-a trecut de cealaltă parte a baricadei...
In sfîrşit: sîntem scoşi la cabinet întreaga celulă 35 de pe Reduit...
• Aşa i se mai spunea secţiei a treia din Jilava. Pentru că Jilava fusese fort militar (care, împreună cu alte douăsprezece forturi, constituia centura de apărare a Bucureştiului), deci partea... centrală, „miezul" se chema redută sau (inginerii constructori fiind francezi) *reduit. Reduit-ul* era prevăzut cu o cupolă metalică, culisantă, care adăpostea un teribil tun — teribil pentru secolul trecut...
• A, nu, în jurul Bucureştiului nu se află nici o colină, forturile erau mai degrabă cazemate, bun-kere, subterane — o să-ţi desenez odată, o să-ţi

fac un plan al Jilavei, deocamdată, atît : hrubele în care, odinioară, era depozitată muniţia, alimentele, fuseseră transformate în celule ; deci, o închisoare subterană — „acoperişul" celulelor se afla cu cîţiva metri sub nivelul pămîntului, al cîmpiei, iar fostele şanţuri, concentrice, deveniseră curţile închisorii. Aceste „curţi" erau largi de vreo zece metri, adinei de vreo şapte, poate şi mai adînci, pentru că, de acolo de unde se termina căptuşeala de cărămidă, începea un taluz

de pămînt, de încă vreo doi-trei metri. Da, pereţii „curţilor" erau placaţi cu o cărămidă foarte dură, sticloasă
cînd, în aprilie '57 fusesem „vărsat" la Jilava şi pentru prima oară fusesem scos la plimbare, acolo, între cărămizile acelea, am avut senzaţia că am pătruns într-un cimi... Nu, nu e bine spus cimitir, nu cimitir, ci un fel de... cum să-i spun ?, nici osuar, nici mausoleu
aproape fiecare cărămidă, pînă la înălţimea la care un om poate ajunge cu mîna, purta cîte o... în fine, era scrisă...
• Da' de unde, nu grafitti ! Nume şi date, astea erau. Cărămida, ţi-am mai spus, era foarte dură, dacă ai fi fost lăsat în pace, ai fi avut nevoie de cîteva ceasuri bune ca să poţi zgîria, cu un cui, să zicem, zece litere. Numai că deţinuţii, la plimbare, n-au voie să stea pe loc, cu atît mai puţin să-şi scrie numele pe pereţi — eram obligaţi să „mişcăm", cu mîinile la spate (uneori ţepene, de-a lungul coapselor, după toanele gardienilor care ne păzeau), cu capul în pămînt ; fără să vorbim, fără să ieşim din rînd,. fără să... Şi, totuşi, deţinuţii, din mers, îşi scriau numele pe cărămizi. încearcă să afli cam cît timp îi trebuia unui om — presupunînd că avea norocul să fie scos Ia plimbare în fiecare zi, cîte un sfert de oră — ca să-şi scrie numele şi data sosirii în Jilava...
• Să nu zicem ani, dar cîteva luni bune tot treceau. Fiecare ochea cîte o cărămidă liberă şi, din mers, atent să nu-1 vadă gardianul (altfel era trimis Ia izolare, iar colegilor li se „tăia" plimbarea — uneori pe cîteva zile), zgîria un milimetru, doi... care milimetru trebuia adîncit, „corectat", „acordat"... Faptul că un nume, o literă era săpată în etape, se

cunoştea la însemnările nu prea vechi ; primele litere arătau mai cenuşii decît ultimele ; după numele neterminate ; după literele începute şi neduse pînă la capăt sau „nefinisate"...
• Da, majoritatea erau simple iscălituri.: 7. *PO-PESCU, V. VASILESCU,* altele aveau şi o daiâ, de regulă, data sosirii în Jilava. Dar mai erau ..date duble", adică şi data plecării din Jilava... Tocmai asta voiam să-ţi explic : bine-nţelcs, deţinutul nu avea timp să-şi serie data plecării, atunci cînd pleca — fiindcă era luat pe neaşteptate, uneori n-avea timp nici să-şi ia rămas bun de la colegi, darmite să poată consemna, pe cărămidă, data. Dacă se mai întorcea în Jilava — după un an, după cinci — atunci zgîria ■).'-<<a dată. Unele date de plecare erau scrise de altă mina —- un prieten, un coleg de celulă dăduse o... mînă de ajutor... Mai erau însă adaosuri de altă natură, în primul rînd, crucile— mult mai proaspete decît numele şi datele :
C. COSTESCU 10.VI.43--5.XU.51 t CAPTMIDIA 3JX.52

era uşor de constatat că data plecării din Jilava l5.XX.51) fusese scrisă de altă mînă, iar **moartea** la Capul Midia, *pe* Canal, anunţată de o a treia.,.. Mai erau şi adaosuri... nepioase, la urma urmei, demascatoare : lîngâ un nume — scris, bine-nţeles de chiar purtător — o altă mînă scrijelase : *TURNĂTOR* sau *ClNTĂREŢ* sau *CIRIP* (adică *CIRIPITOR,* **iod** tot turnător). Am văzut şi rezultatul încercări-
I

lor de a şterge acel cuvînt-stigmat : unii reuşiseră să şteargă *TURNĂTOR,* dar uitaseră, sau nu. mai avuseseră timp să şteargă şi numele... Da, informaţiile erau exacte, am întilnit, mai tîrziu, un individ despre care aflasem, de pe cărămizile Jilavei, că era turnător — colegii lui din noua celulă încă nu ştiau, aşa că m-am văzut nevoit să-1 torn eu...
pe turnător...
acolo, între cele două rînduri de... cărămizi funerare, ne plimbam, noi, cei încă vii. primăvara ciuguleam (tot din mers) iarba şi buruienile care creşteau pe sub ziduri, mai ales păpădia — aveam nevoie de verdeaţă, de, vorba Va : vitamine
la ieşirea din celulă, în
drum spre locul de plimbare şi la întoarcere, treceam pe sub nişte vişini. Dacă nu mă înşel, eu am fost primul care am încercat, vreau să spun : primul din acea primăvară, primul din seria acelei primăveri (pentru că, în închisoare, nimeni nu poate spune că a fost primul în ceva, că el a descoperit ceva — acolo fiecare descoperă, redescoperă, reinventează...). Oricum, în acea primăvară, în primăvara anului '57, eu am fost cel care a dat semnalul de atac... al vişinilor, al vitaminelor. In drum spre locul de plimbare, treeînd pe sub vişinii tentant înfrunziţi, am întins mîna şi am smuls o frunză. Am smuls-o aşa, fără un gînd anume, oricine, trccînd pe sub un copac, pe sub o creangă înfrunzită, face la fel. Am băgat frunza în gură, am mestecat-o, nu era prea scîrboasă, cam cleioasă, da, însă gustul de clei îmi era plăcut, îmi adu-eea aminte de kilogramele de clei de prun, de cireş, de vişin, înghiţite, în copilărie... Intorcîndu-ne de la plimbare, din două mişcări, am luat doi pumni de ***fnamt.*** în celulă, am început să mestec. Am oferit
10
şi colegilor. Dar numai cîţiva au acceptat, le credeau amare, da, erau şi un pic amare, dar amarul era pata de culoa... pata gustativă care ne lipsea (după cum ne lipsea şi dulcele), apoi, în comparaţie cu amarul pă-păpădiei pe care de mult o isprăvisem de ros, frunzele de vişin păreau aproape dulci. Trupurile ne erau hămesite, setoase de verdeaţă, fiecare fibră din noi palpita de lipsă şi în aşteptare... Deşi, cum am spus, în acea zi doar trei-patru au acceptat să mestece frunze, în mai puţin de o săptămînă, bieţii vişini care ne umbreau trecerea spre şi dinspre plimbare, n-au mai prea avut cu ce să ne umbrească : pînă la înălţimea la care un om înalt poate ajunge cu mîna întinsă (apoi. sărind, cu mîna întinsă), vişinii rămăseseră fără frunze; apoi fără lujeri; apoi fără crenguţele **moi** puţin lemnoase. După o săptămînă, ne uitam cu jind la vîrfurile vişinilor, acolo, sus, mai rămăseseră o mulţime de frunze, de lujeri, de crăci...

• Nu şi cheia de la cassa de bani ? Asta-i bună : scară... Dar să mă întorc la hîrtia tipărită : în momentul în care mi-a venit şi mie rîndul la consult... am primit ce primiseră şi ceilalţi : trei polivitamine *şi o* sticluţă cu sirop de tuse...
• Nici o legătură cu tuşea, siropul conţinea zahăr şi noi eram de atîta vreme lipsiţi de dulce. Deci, doctorul Paraschiv îmi dă şi o sticluţă cu sirop de tuse — deşi nu tuşeam... Numai că, dîndu-mi el acea sticluţă, a comis o dublă şi gravă infracţiune : în primul rînd, pentru că mi-a dat siropul de tuse... împreună cu flaconul — care, în mîna unui deţinut, devenea corp delict: puteam să-1 folosesc drept tăbliţă' de scris... Dar cea mai mare greşeală a comis-o doctorul uitând să dezlipească eticheta 1 Iar o etichetă,
deci o bucată de hîrtie, deci o bucată de hîrtie *scrisă, ti-pă-ri-tă,* după cum bine se ştie, constituie un formidabil corp delict, după cum procurarea ei (de către un lucrător M.A.I.) o zdrobitoare probă de lipsă de vigilenţă revoluţionară. Ca să spunem lucrurilor pe nume : o vădită atitudine de gură-cască, o limpede abatere de la regulamentul de bună funcţionare a locurilor de detenţie...
• Ei, bine, o legătură strînsă, indestructibilă ! Pentru că o etichetă oarecare ajunsă în mîna duşmanului, poate să se transforme — şi se şi transformă ! — într-o teribilă armă contrarevoluţionară ! Deci, doctorul Paraschiv a uitat să dezli... Ba nu ! De dezlipit, a dezlipit-o el, săracul, a dezlipit-o de pe sticlă, dar vigilenţa lui revoluţionară s-a oprit aici, la simpla dezlipire. în loc să meargă cu hotărîre mai departe, pe drumul vigilenţei neadormite : să ia eticheta de pe masă ; s-o ascundă ; s^o depoziteze undeva, în afara razei de acţiune a banditeştilor mîini ale bandiţilor de deţinuţi ; cel mai bine, într-un dulap Fichet; şi mai bine s-o introducă în crematoriul de hîrtii, iar cenuşa s-o recupereze, s-o dizolve într-un anume dizolvant, iar rezultatul să-1 îngroape într-un loc secret şi păzit — dar tot să nu fie sigur, tot să nu se culce pe urechea aia, că bandele contrarevoluţionare, carevasăzică masele largi de deţinuţi n-o vor fura ; sustrage ; însuşi pe nedrept; delapida ; preface într-o ucigătoare armă îndreptată cu ţeava spre pieptul cuceririlor revoluţionare, cucerite cu sîngele clasei muncitoare de la oraşe şi sate — de etichetă vorbesc !
• Cum, *prin ce ?* Prin... Prin citire, prin luarea la cunoştinţă, prin, cum se zice. mai nou : lecturarea .textului... ^-

• Nu contează eo scria, era destul că doctorul Paraschiv lăsase eticheta pe masă — vreau să zic : eticheta *scrisă.* Pe masă, la **îndemâna** duşmanului. Care nu doarme, noooo ! Eu adică nu dormeam. Şi, ca un duşman înrăit ce mă aflam, ce-am făcut ? Păi, ce puteam face (mai exact : comite), decît să sustrag, să fur eticheta ! Cum ? Nu asta interesează, dar dacă insişti... Simplu : am băgat de seamă că **doctorul,** după ce o dezlipise de pe flacon (e vorba. în continuare, despre etichetă), o pusese pe masă, cu partea încleiată în sus : mi-am umezit cu limba palma stângă m-am prefăcut că sînt îmbrîncit de careva, din spate ; îmbrîncit

fiind, am făcut ce face tot omul : m-am sprijinit de masă; cu palma nimerită deasupra etichetei. Dacă lipiciul etichetei... s-a lipit de palmă, ce vină am eu ? Şi că lipită a rămas ? Şi că am dus eticheta în celu...
• Repet : nu contează ce scria, dacă chiar vrei să afli. află că scria : *SIROP E)E TUSE.* Şi încă vreo cîteva cuvinte, dă~le dracului de cuvinte, nu ele contau, nu interesa semnificaţia acelor cuvinte, ci faptul că erau ti-pă-ri-te. Conta că puteam citi nişte cuvinte tipărite, nu mai văzusem tipăritură de vreo nouă luni — ţine seama, eu eram un proaspăt, n-aveam nici un an de la **arestare,** dar erau, printre colegp de celulă, oameni care de cîţiva anişori nu mai dăduseră cu ochii de un text tipărit. Era unul, **care...**
• Nu poţi crede ! Nu poţi accepta... Ai impresia că mint ?
• Logica ! Dumnezeule mare, *logica ! Ce* să caute logica, aici ? Aceeaşi logică împuţită, inutilă, dăunătoare chiar te-a îndemnat adineauri să mă întrebi... Auzi, întrebare *logică : „**De*** ce nu v-aţi **urcat**
pe o scară pînă la frunzele din vîrf ?" Scară, nu ? O scară fainâ, frumos vopsită, cu eiucuri 'podobitâ, cu canafi şi zurgălăi, nu ? La urma urmei, o scară adu-să-n pas alergător de cei mai gigea gardieni : Ungu? reanu şi Băşică, apoi bine potrivită şi temeinic în! cercată de Iamandi şi ţinută zdravăn, să nu se mişţş şi alunece, de însuşi dom' comandant, nu ? Ca mi rare cumva. Doamne fereşte, Măria-Sa Domnul D<$ ţinut să buşească de-acolea-şa şi să-i cauzeze...
• Iar te-ritorci la logică ! Ţi se pare ciudata Jipsa de logică. Mie, nouă, ciudată, inacceptabilă ni s-ar părea prezenţa logicii. Fiindcă aşa am fost învăţaţi, acolo — şi nu numai acolo. Cum să-ţi mai păstrezi încrederea în logică atunci cînd afli că regn-» **lamentul** închisorii e împărţit în : a) *DEŢINUTUL ESTE OBLIGAT SĂ...* — bun, zici, ăsta-i capitolul obligaţiilor, al îndatoririlor, *logic* este să fie urmat de cel al drepturilor... şi citeşti negru pe alb, a doua parte a regulamentului ; b) *DEŢINUTULUI I SE IN-TERZICE CU DESĂVÎRŞÎRE SĂ...* Citeşti pe toate gardurile precum că omul este cel mai preţio.s capital. *Logic* ar fi să fie tratat ca atare. Numai că. la noi, funcţionează logica lipsei de logică — n-ai băgat cîe s^mă ? Ştiu că e al dracului de greu. pentru im străin să-şi însuşească elementele cu oare luere; această a noastră logică pe dos. Dar încearcă, fă un **efort.** La urma urmei, nu e pentru prima oară **cînd** afli asemenea lucruri. Chiar dacă nu vezi... logica. Apoi, la voi, în Occidentul putred şi în curs de descompunere, acolo unde cetăţeanul, proletarul are o singură libertate — aceea de a muri de foam*>... mai există un sfîrc de libertate a presei : au apărut, apar cărţi din care, în sfirşit, aflaţi şi voi ce se-ntîmpiâ

în Rusia, în Cehoslovacia, în Polonia, în Ungaria. E adevărat că voi nu credeţi, pentru voi, tot ce e scris, e ficţiune, chiar dacă...
• Pai'don, există şi **cîteva** cărţi scrise de români şi despre **România** : mărturii despre Canal, despre Piteşti, o culegere de studii în legătură cu relaţiile româno-sovietice...
• Sînt mărturii şi nici nu au ambiţia să fie altceva decît mărturii : dincolo de patima — de crezut — cu care sînt scrise, dincolo de anume stîngăcii, improprietăţi do limbaj, sînt *documente* pe care nu poţi, n-ai voie să le ignori, să le iei în rîs. Noi...

• Cum să nu-mi fie ? Bine-nţeles că mi-e frică ! Dar m-am obişnuit — de cînd mă ştiu, trăiesc printre microfoane. Aşa am fost „educaţi" : să ne temem de microfoane chiar dacă nu sînt; să le bănuim şi în patul nevestei şi în bricheta prietenului şi în ţu-calul rudei bolnave... Dar frica se vindecă prin fiică. Nu-mi mai e frică de microfoane — ce-or să mai afle, nou?
• Adevărat, la liberare, mi s-a **vîrît** sub nas o Mrtie, un fel de angajament: că n-o să divulg nimănui, niciodată, nimic din ce ştiu. Pentru că aşa e logic : întîi să te bage la puşcărie, degeaba, **să-ţi** rvţă oasele în bătăi, să te Înfometeze, să te îmbolnăvească, iar dacă ai norocul să ieşi, te trezeşti plin de secrete
de stat!
• Din cîte ştiu... cam astea. Foarte puţine. Românii nu se prea înghesuie cu mărturiile. Uite, chiar unchiu-tău : a trecut prin Zarea Aiudului, e , unul din supravieţuitorii de la Sighet — de ce tace ? De frică ? Frică, de ce ? De moarte ? Dar cui nu i-i frică de moarte ? Şi cine, fiindu-i frică de moarte,

scapă de ea ? E bătrîn, bolnav, azi-mîine... Peste cîţiva ani n-o să mai rămînă nimeni din cei de la Sighet. Şi, o dată cu ei, o să se înmormînteze şi „secretul" închisorii. E păcat că bătrînii tac. Ar trebui să aştearnă pe hîrtie, fiecare cum se pricepe, să povestească prin ce-au trecut. La urma urmei, e o datorie. Ca să nu mai fie atît de liniştiţi călăii, să nu mai fie siguri că victimele n-or să îndrăznească să sufle o vorbă. Din nefericire, victimele nu îndrăznesc. Din nefericire, victimele tac. N-au uitat de loc, n-au uitat nimic, dar tac. Dintr-o spaimă fără temei - cine ce o să le facă ? Dacă ei, bătrînii. tac, de unde vor afla ceilalţi ce s-a întîmplat cu adevărat ? De pildă, eu, fost puşcăriaş, nu ştiu aproape nimic despre Sighet. De unde să aflu ? Să mă adresez foştilor gardieni ? Ar fi interesant de ştiut ce spun foştii gardieni, dar, deocamdată, ce spun foştii deţinuţi ? Cum a fost ucis Maniu ? Ce s-a întîmplat cu George Brătianu ? Dar de unde să te informezi ? Consultînd arhivele Securităţii ? Pe de-o parte... „Nu e momentul..." cum bine spunea un tovarăş, pe de alta, în acele arhive n-ai găsi nimic, pentru că Securitatea, ştiind ea bine ce dreptate a împărţit (am spus bine : ce dreptate a împărţit, pentru că ea era şi instanţă judecătorească), a distrus toate documentele care, atunci cînd va fi... „momentul", ar putea deveni dovezi. Ca orice instituţie secretă, Securitatea punea un deosebit accent pe dotarea fiecărui post, chiar raional, cu un crematoriu de hîrtii. Tone de hîrtie au fost arse, ca să dispară orice urmă de „activitate". Scon-tînd pe faptul că numai scrisul rămîne... Au avut dreptate : victimele nu îndrăznesc să vorbească. Să scrie, cu atît mai puţin.
15
14

• Ştiu eu ? Poate schema informatorilor. Ai afla cîte milioane de turnători — salariaţi sau voluntari — activează în România celor douăzeci de milioane de cetăţeni. Sînt mult mai mulţi decît ar fi necesari, dar mult mai pviţini decît ar vrea ea. Securitatea... Visul Tătucului de la Răsărit

fusese să-i prefacă în turnători pe toţi locuitorii, tot ce e viu să „colaboreze". Noroc că a crăpat, era pe punctul să izbutească... La noi ? Nu chiar ca la ei, dar nici prea departe. ,.Colaborai ea" devenise sinonimă cu ..a trăi", cu „a avea ce mînca". Ne mirăm că ..noua generaţie" e cinică, n-o mai interesează „idealurile", în schimb visează la Ţoale-Sex-Occident ? De ce să ne mirăm ? Nu e oare generaţia celor educaţi, la şcoală, în cultul demascării, acasă în cultul Tacişizicaei ? Nu de la părinţi au aflat că a minţi, a "turna, a nu spune ce gîndeşti, a face *orice* pentru a ajunge — toate astea nu sînt păcate, ba chiar virtuţi ? Nu de la educatori au aflat că albul e negru şi negrul alb ? De ce să ne mirăm ? Fiecare ţară are tineretul pe care-1 merită. Iar bătrînii să facă bine să rupă sigiliul de la gură şi să le spună adevărul, nu să le recomande tăcerea, duplicitatea, „înţelepciunea" — adică tot
tăcerea.
Ne mirăm, ne întristăm că Istoria românilor **are** un gol, o pată albă : de la retragerea lui Aurelian pînă pe la o mie trei sute şi ceva. De ce să ne mirăm ? Românii de-atunci (le zic aşa.,.) nu ştiau carte, nu erau în măsură să consemneze. în scris, ceea ce ştiau. Intre timp, am fost alfabetizaţi cu toţii, nu ?, mulţi dintre noi au învăţat carte la închisoare — să zicem t la Doftana — ştim să aşternem pe hîrtie măcar **dou&** sute de cuvinte. Şi, totuşi, o 3ă nş întristăm de o **»1ti**
pală albă, începută prin '48, ba chiar prin vara lui ;44.1. Care pată se lăţeşte, se lungeşte... Redacţiile sînt bombardate cu mii de proze şi poezii (românul s-a apucat şi de proză), dar nimic, nici un semn de viaţă în legătură cu închisorile. Frica, frica a intrat atît de adine în sufletele oamenilor, îneît... Dar numai frica nu explică tăcerea. De ce tac românii ? De ce nu scriu, de ce nu trimit acolo unde se pot publica aceste mărturii ?
• Crezi că ruşilor nu le e frică ? Dar scriu şi trimit. Cehilor ? Ungurilor ? Uneori, cînd văd pe cîte un fost puşcăriaş „reîncadrat în societate", cu nevestică şi copilaşi, frigider şi Dacie, cuminţel, disciplinat şi cu gura cusută („Ce-a fost a fost, ce să mai răscolim cenuşa...'[1]), parcă-mi vine să-i dau în cap cu nevestica şi cu Dacia şi cu tăcerea lui „înţeleaptă" ! „Ce nevoie să le explic oamenilor ceea ce ştiu ei foarte bine ?" se miră altul. Bine-nţeles că oamenii ştiu, şi ştiu foarte bine, dar nu deschid gura mare, nici chiar mică, atunci cînd vine vorba despre „asta", fac semne spre telefon, spre ferestre, spre pereţi — microfoanele... Iar Secii jubilează : cei care au încasat picioarele-n fund nu îndrăznesc să spună nici celor mai apropiaţi că le-au încasat.
• Nu chiar toţi, aş fi nedrept dacă aş spune asta. Cunosc cîţiva foşti deţinuţi care nu numai că au vorbit, dar au şi pus pe hîrtie ceea ce ştiau. E ceva, dar nu destul. In cel mai bun caz. au citit zece oameni (nouă din zece fiind tot puşcăriaşi, cărora, vorba aceluia : ce să le mai explice ?). Mai sînt, sînt convins, „scrieri" pe care nu le-a atins nici un ochi. în afară de al autorului. Tot din frică. Dar astea trebuie scoase la lumină, publicate !

w

• Din nefericire, ai dreptate : mai întîi ar trebui scrise. Şi, totuşi, ceva-ceva s-a scris. Dar românilor le e frică să... „dea mai departe" — ca să nu mai vorbim de trimisul peste hotare.
• Ţi-am mai spus că mi-e frică, dar tocmai pentru că mi-e frică nu tac — n-ai băgat de seamă că tăcerea alimentează frica ? Pe întuneric, noaptea, ca să-ţi iaci curaj, vorbeşti singur, cu cit vorbeşti mai tare, cu atît ţi-e mai puţin frică...
• Asta şi fac : vorbesc pe întuneric. Cu o condiţie : să nu mă mai întrerupi. Puşcăriaşii nu suportă să fie întrerupţi cînd povestesc. Povestind, cad în transă, nu-i bine să-i trezeşti...
• A, nu, nu cred. La urma urmei, chiar de-ar minţi, cine i-ar putea da de gol ? Un martor, un, şi el, fost puşcăriaş ? Dar care a fost adevărul-adevărat ? Care adevăr ? Cine poate jura că ceea ce povesteşte un puşcăriaş a fost chiar aşa ? Nu, nu-i vorba numai de subiectivitatea obişnuită — zece inşi au fost martorii aceluiaşi eveniment şi vor fi zece variante *cinstite, adevărate* ale evenimentului. Vreau să spun că eu n-am fost martor, ci erou ; pe de altă parte, evenimentul a fost atît de violent, încît, vrînd-nevrînd, l-am înregistrat... violent, deci strîmb, poate cu totul fals. Dar să admitem că l-am înregistrat corect — corect din punctul de vedere al unei statistici, al unei medii : cu timpul, memoria începe să facă feste. Nu prin omitere, prin uitare. Ci prin... Şi memoria n-ar face atîtea feste, dacă n-aş povesti acea întîmplare de atîtea ori. Dar, cu fiecare relatare, adevărul — să zicem că prima impresie a fost cea adevărată — pe nesimţite, începe să se modifice. Prin omisiuni, prin adaosuri... A zecea variantă nu va mai

semăna cu a şaptea — ca să nu mai vorbim de prima... N-are nici un rost să te asigur că, în ceea ce mă priveşte, m-am străduit de fiecare dată să fiu consecvent, atît cu faptul acela, cît şi cu... variantele anterioare. Dar cine ştie dacă n-am folclorizat şi eu ? Oricum, eram pe punctul de a-ţi propune a, să zicem, optsprezecea variantă a...
• Cred că aproape în toate împrejurările. Asta m-a şi ajutat să trec mai uşor prin ce-am trecut, Observaţia — sau intenţia de a observa — face ca intensitatea... evenimentului observat să scadă. Da-că-ţi propui să observa şi să ţii minte ce vezi, ce simţi, ce gîndeşti într-un moment tensionat, tensiunea scade — de pildă, cînd eşti bătut: dacă-ţi propui să observi ce fac, ce spun cei care urmează să te bată (apoi : cei care te bat; apoi: cei care te-au bătut), ce simţi, gîndeşti tu (în aşteptare, apoi în acel moment, apoi după), durerea scade cu cel puţin un sfert —* ceea ce nu-i puţin... Adevărat, încercarea de a observa alterează puritatea, plinătatea trăirii, dar n-o să mă plîng niciodată că n-am lăsat trăirea nealterată, neîmplinită de observaţie... Atîta cîtă am... îmi ajunge ca să nu uit în vecii vecilor !
• Tocmai voiam să-ţi povestesc o... Cum am niîncat bătaie, cu două zile înainte de liberare. Trebuia să mă liberez în 21 noiembrie ; cu două zile înainte — în 19 noiembrie, era într-o miercuri...
• Cum, adică... ? A, nu, de astă dată bine ai făcut că m-ai întrerupt. Nu, n-am leşinat niciodată. Ştiu că leşinul e un fel de pavăză, de anestezic — inhibiţie de protecţie. Dar mie nu mi-a fost niciodată de folos acest anestezic, deşi tare aş fi vrut, uneori, să pot leşina. N-am reuşit, deşi, ciudat, în primele

clase de liceu, pe **lingă** alte, multe porecle, o purtai şi pe cea puţin plăcută de „Leşinatul". Fiindcă, mai ales la matematici, leşinam cu mare artă. Bine-nţelos. mă prefăceam. N-am leşinat ou adevărat nici atunci dnd... cind am văzut-o venind, eind... tind se **apropia** de mine — ştii cum se apropia?, nu în... nu in timp. ci în spaţiu (dac-o vedeam...), ca şi cum. Vreau să spun : am început să-mi dau seama că vine, am constatat-o eînd se ai'la pe la... da, la un metru şi patruzeci de centimetri. Apoi la un metru douăzeci, apoi la un metru — etapele erau de cîte douăzeci de centimetri. Opt/eei, şaizeci, patruzeci... (nu zvîcnea, nu sărea din piatră-n piatră ca, să zicem, arătătoarele ceasurilor electrice, venea lin... şi, totuşi, zvîcnit... sau poate că eu n-o percepeam decît atunci cînd se afla în acele puncte de... puncte de odihnă,..). Cel mai aproape de mine, de gîtul meu, pentru că într-acolo se îndrepta, a fost pe la douăzeci şi trei de centimetri, deci în mijlocul ultimului sfert al penultimului... Cu puţin înainte de douăzeci, asta **are** mare importanţă — dae-ar fi depăşit ultimii douăzeci de cenţi...

• Moartea, de ea vorbesc ! Venea spre mine, în mine...

• Asta ce întrebare mai e ? Cum, adică... Ce legătură are cu... ? Nu, nu ne obliga să ne tundem, ne tundea pur şi simplu ! De cum erai vărsat la închisoarea de execuţie, părul jos ! De ce m-ai întrebat de păr ? Ce asociaţii... A propos de păr : unii, în semn de protest (un fel de a zice), se râdeau în cap — rasul în cap nu era interzis. Nici purtarea mustăţii. Dar a bărbii, da | Dacă întrebai, cînd ţi se vira maşina în păr, pentru ce te tunde, aflai : „Ca **eft** co-yăspunzi la dosar !:< Prostii ! Fotografiile de la dosar fuseseră făcute în prima sau în a doua zi de la arestare, deci atunci cînd omul era încă... reţinut, nu deţinut, doci avea şi păr pe cap. „Ca să coiăspunzi" — cu ce ? Cu fotografia, nu. Cu tine, cel din închisoare, au. Mai degrabă cu „imaginea" pe care o aveau ei despre deţinut... Altfel de ce ar fi fost interzis părul de pe cap. iar mustaţa nu ?

• Nu. în perioada în care am făcut eu închisoare, nu mai prea erau nici păduchi nici...

Dar să mă întorc la... M-ai întrebat dacă atunci am fost rău bătut. Nu ştiu dacă *rău* e cuvîntul potrivit. Rău bătuţi au fost toţi cei care intraseră pe mina organelor — chit că unii fuseseră liberaţi după o vreme, scoşi din cauză... Adică „din lipsă de probe" — aiurea, nu de probe era secetă. Deci, *rău* bătut erai, începînd din chiar momentul arestării continuînd cu ancheta, cu detenţia, cu domiciliul obligatoriu. N-am spus : *sfîrşind,* fiindcă cine intră o dată pe mîna organelor nu mai scapă., chiar dacă se liberează. „Nici după moarte nu scapi de noi, mă !" zicea Livescu, un locotenent care ne-a mîncat sufletul în deo... Eu, în momentul arestării, n-am păţit nimic (ameninţarea cu revolverul, în maşină, că.., „dacă te pune dracu să evadezi", „dacă faci semne" — nu intră la socoteală). însă la anchetă, am cam luat-o pe coajă. Eram grozav de mîndru că fusesem arestat, voiam să mulg tot ce se putea mulge, înainte de a pleca — mă

temeam că or să-mi dea drumul înainte de a cunoaşte mai îndeaproape tainele detenţiei... Am luat-o, am luat-o şi nu doar o labâ-două şi-un picior în fund, am avut, ca să zic aşa, cinstea deosebită de a-1 cunoaşte nemijlocit pe însuşi Enoiu..;
* Parcă numai pe Ochişor..;
.
r> Observ că-mi comunici ceea ce ţi-am comunicat eu, alaltăseară... Facem progrese, facem progrese î
• Nu ! înfiorător nu e faptul că Enoiu, bestia, anchetatorul, i-a cerşit victimei (lui Ochişor) prietenia, înfiorător e faptul că Ochişor i-a acordat-o. Sâ nu cumva să-ţi închipui că de frică. Nu mai era vorba de frică. Nu ştiu cum să-ţi... astea sînt lucruri care nu se pot explica, trec dincolo de suferinţă, de spaimă, de rezistenţă la... Vine o clipă în care anchetatul şi anchetatorul încetează de a mai fi doi duşmani, doi combatanţi, doi adversari: nu se mai înfruntă, nu mai încearcă să-1 înfrîngă, distrugă, înşele pe celălalt, ci ajung să colaboreze, se străduiesc împreună să găsească o soluţie, să iasă la un liman. Nu interesează că limanul la care iese anchetatul e o condamnare mai grea, iar cel al anchetatorului o avansare, o primă grasă, o decoraţie „pentru merite deosebite în apărarea orînduirii de stat". Oricum, cererea lui Enoiu nu 1-a surprins pe Ochişor, nu 1-a pus în încurcătură. Ochişor însuşi aştepta, de multă vreme, nerăbdător, această propunere...
• Te rog ! A colabora cu ancheta — în limbajul nostru, înseamnă a băga la apă cit mai mulţi, a ajuta organele să aresteze pe cît mai mulţi. Nu e vorba de aşa ceva în cazul lui Ochişor. în ceea ce mă priveşte, eu am fost un caz mărunt, unul ca zecile de mii. De altfel, primul meu anchetator (unul pe care putea să-1 cheme Vasile), mi-a spus : „Pentru ce-ai făcut, în condiţii normale, ai fi scăpat cu două palme şi-o morală". în condiţii „normale"... Dar eram în timpul Ungariei. Zice : „în condiţiile actuale, ne vedem siliţi să te mai ţinem. Şi să te condamnăm, ca

exemplu, ca ăilalţi şmecheri să ştie ce-i aşteaptă şi să nu mişte-n front. N-o să refuzi să te sacrifici niţel, pentru binele colegilor tăi". Ca şi cum, dacă eu acceptam să mă sacrific... niţel, ceilalţi studenţi ar fi scăpat de arestare...
Cum am spus, am fost un „caz uşor", nu îndrăznesc să mă compar cu cei, foarte mulţi, care au cunoscut Piteştiul, Canalul, minele de plumb, Jilava lui Maromet, Gherla din prima domnie a lui Goiciu. Dar... dar asta e bătaia mea ! Cea pe care am încasat-o eu şi pe care n-am împărţit-o cu nimeni. Dar mai bine ar fi dac-aş lua-o de la început:
Mă aflam în camera de liberare din Gherla. Fusesem adus de la comun prin_ 24 octombrie. In acel moment — toamna lui '58 — cameră de liberare era celula 13 de la parter. La parter, imediat în dreapta scărilor — dacă urcai ; dacă te îndreptai spre ieşire, celula 13 rămînea în stînga. Exact în. faţa scărilor era uşa de intrare în Celular (noi nu prea foloseam termenul *ieşire...).* Imediat în dreapta uşii *(da intrare),* era o încăpere în care ofiţerul de serviciu, şeful secţiei... aveau treabă — o să-ţi explic îndată ce fel de treabă. Acelei încăperi, noi, deţinuţii îi ziceam. Corpul de Gardă, cu toate că nu acolo era Corpul de Gardă... Deci : am fost dus la camera de liberare în ziua de 24 octombrie şi, în 19 noiembrie, dimineaţa,

izbucneşte un scandal la... O paranteză â propos de hîrtia tipărită : în camera de liberare erau... trei cărţi şi un joc de şah ! Şah adevărat şi cărţi adevărate, imprimate ! Ani de zile oamenii fuseseră lipsiţi pînă şi de... etichetele de pe flacoanele cu sirop de tuse Şi, dintr-o dată — cărţi adevărate. Nu mai e nevoie să-ţi spun cum arătau : ca nişte verze. Pentru că oamenii le pipăiau, le miroseau, le mîngîiau (era unul

care-şi pro...producea plăcerile lui singuratice cu ajutorul cărţilor). Aceste **trei** volume şi acel joc de şah constituiau întregul program „cultural-edueativ" ou care Goiciu se lăuda în faţa comisiilor de Cruce Roşie

ştii ce-j o Cruce Roşie ? O... de-aia care vine mereu, vine-n fiecare zi, vine, vine... dar nu mai

ajunge...

• Cum să nu ţin minte : „Povestiri de vânătoare" de Turgheniev, în traducerea lui Sadoveanu ; Sadoveanu însuşi cu „Nada Florilor"' şi Creangă eu „Amintiri din copilărie"' — după cum vezi, cărţi tranchilizante. Erau băgate în celulă după numărul de dimineaţă şi erau scoase la numărul de seară...

■ Cum, de ce ? Fiindcă erau corpuri delicte ! Bandiţii de deţinuţi s-ar Ei putut folosi de ele în cine ştie ce scop mîrşav şi interzis, de pildă, să... pileascâ gratiile cu ele... Deci, în dimineaţa de 19 noiembrie — într-o **miercuri** — se încinge o bătaie la **chiuvetă...** • Ei, da, la Gherla, în Celularul Mare, erau **chiuvete.** Şi closet — de faianţă, nu ca la Jilava, unde ne otrăveau tunurile şi hîrdaiel». Numai că, faianţă-faianţă, dar fără apă. La robinet apa nu curge deeît **un** sfert de oră, dimineaţa, şi un sfert, seara. Vreau să spun : ar fi trebuit să cui'gă. Pentru că, de multe ori, abia trecea un minut şi se oprea. Alteori, nici nu pornea... Pe lîngă asta, apa de la robinet era sărată, numai la spălat putea fi folosită, apa dulce era adusă cu sacalele, din oraş, fiecare deţinut primea 250 grame — o cănită. Aşadar, în dimineaţa zilei de 19 noiembrie, scandal la spălat! Dacă apa ar fi **curs.]** după regulament, dacă ar fi curs măcar **sfertul** acela de oră sau zece minute — dar să se ştie cît oamenii s-ar fi spălat în linişte, vreau să spun ; î

ordine, vreau să spun : fără grabă. Dar cum n-aveau certitudinea că apa va continua să curgă şi atunci cînd le va veni lor rîndul, aproape zilnic izbucneau scandaluri : că eu am fost înaintea lui cutare şi, uite, el a şi ajuns la robinet; că de ce cutare se spală şi pe dinţi ? că de ce dă şi la subţiori, cînd „regulamentul" e clar : ochii întîi, apoi, urechile şi, dacă mai e timp, mîinile — dar subţiorile ? dinţii ?, n~o fi vrînd să se spele şi pe picioare ?...

In acea dimineaţă scandalul a izbucnit din alte motive : un individ de pe la Segarcea, unul Barbu, care zicea că e pictor de biserici..., imediat după toacă, se înscrisese primul la tun ; după ce-a ieşit de după rogojină, în loc să se aşeze la coada de la spălat, adică îndărătul ultimului, intră ca un berbec In mijlocul rîndiilui. Şi nu despicînd — adică pătrunzînd între doi (nici asta, nu era permis), ci dizlocuind, îm-brîncind, dînd la o parte pe altul. Acest altul era un ixontierist, un şvab, Klapka. Luat pe nepregătite, Klapka se loveşte cu tîmpla de muchia patului din apropiere. Furios, orbit de durere, îi arde un pumn „pictorului". Iar Barbu, în loc să-i dea înapoi,

ori să-şi ceară scuze ori... să rezolve conflictul în familie, se repede la uşă şi-ncepe să bată : — „Dom' serge-eeeent..."
• Nu numai atît. Legile de celulă, nescrise, cer «■a oamenii să respecte „rîndul", de orice natură ar fr el; nimeni nu poate „sări", decît dacă înti-eaga '■olulă e de acord sau dacă un deţinut cedează — în '•are caz, cel care a cedat se duce în locul celui care ;i primit, nu doar un pas înapoi... Justiţia, în celulă, n-o face gardianul, ci deţinuţii înşişi. A-l chema pe gardian să facă dreptate, însemna... a turna. Apoi,
25
măgarul de Barbu nu era victimă, ci agresor. In primul rînd, călcase legea rîndului; în al doilea, nici măcar nu-1 dăduse pe Klapka mai înapoi, ci în afara rîndului : — „Tu, mă pută, tu poţi să mai aştepţi, eşti un mucea, eu am mai multe drepturi!" zisese Barbu. Să lăsăm la o parte „calificativele" — dar „drepturile" ? Barbu îşi imagina că are mai multe drepturi, pentru că era copilul lui Goiciu...
• Aşa li se spunea, în Gherla, turnătorilor cu condicuţă : „Copiii lui Goiciu". Numai că lui Nandi (de la Ferdinand), ca unui adevărat frontierist, puţin ti păsa de rudenie... înnebunit de durere, negăsin-du-şi cuvintele, se repede la Barbu : — „Mă-ta-i pută, mă... mă mucea !" — şl-i arde un pumn în mutră. Nici palmele, pumnii,. îmbrîncelilc, înjurăturile nu erau ceva neobişnuit —> mai ales cînd era în joc un loc de aşteptare, tnsă Barbu avea, în faţă, un dinte spart (din altă ..întîlnire", la Fabrică, unde, de asemenea, dăduse dovadă...), care, în urma loviturii, îi crestează, pe dinăuntru, buza. Începe să sîn-gereze... Nici sîngele nu lipsea din încăierări, însă Barbu, ca un pictor ce se afla, cunoştea valoarea... culorii. Aşa că, înainte de a se repezi la uşă, îşi stoarce bine-bine buza, ca s-o mulgă de cît mai mult sînge pe care-1 întinde pe obraz, pe cămaşă, pe zeghe şi abia după ce se asigură că e bine, impresionant pavoazat, bate-n uşă : —* „Dom' sergceeeent! Mă omoară legionaaaaaaarii I"
• Da' de unde ! Klapka era un puşti, în acel moment n-avea încă nouăsprezece ani (fusese arestat la şaişpe), n-ar fi avut cînd să fie legionar. Dar... permite-mi o altă parantează : cu vreo patru zile în urmă, simţisem că venise o dubă, un transport de
26
deţinuţi. Carantina lor era la 14, alături. Şi... Dar, înainte să mă întorc, în timp, cu vreo două săptă-mîni : Barbu se apucase să ţină, în celulă, un fel de... „curs de istoria artei religioase" — îţi venea să urli ca un lup, auzind ce inepţii spunea, dobitocul. N-am avut de lucru şi l-am cam repezit, l-am făcut de rîs. Din acea clipă, Barbu se uita la mine, de parcă aş fi ucis-o pe mă-sa. Colegii- de celulă mi-au atras atenţia că, la prima ocazie, Barbu o să mi-o plătească. Şi, uite prima ocazie : duba. Deci, simţind că, alături, au fost aduşi „proaspeţi", iau legătura cu ei, prin perete, aflu nişte noutăţi vechi de vreo şase luni... transmit mai departe ce-am aflat... Barbu mă pîndea. Careva îmi atrage atenţia : — „Fii atent, Barbu te-a văzut vorbind la calorifer" (la Gherla, singura întrebuinţare a caloriferului era... „vorbitul" — prin Morse). Dar mie puţin îmi păsa, în curînd mă liberam. La cîteva ceasuri după venirea dubei, zdrang !, uşa — intră un gardian bătrîn, un ungur căruia noi îi ziceam Siki Toiaş : — „No, ia, atenţi, la mine ! Chite strijace şi patur' gole este, • scote minteni afar'

!" In celula noastră erau şi paturi libere şi saltele — ne-am dat seama că pentru cei de-alături le cerea Siki, cu toţii ştiam ce înseamnă o carantină de sosire...
£ Carantina de plecare e un fleac pe lîngă cea de sosire, de altfel, cea de plecare nu durează mai mult de două zile. Dar, cînd ajungi la destinaţie... ai şanse să rămîi în carantină şi cîteva luni. Claie peste grămadă, fără paturi, fără saltele, fără „şef de cameră", fără program de celulă, fără legi de celulă — e îngrozitor. De dormit... Se doarme pe jos, fiecăruia revenindu-i o suprafaţă atît de îngustă,

încît nu poate sta decît pe-o parte şi atît de scurtă, încît picioarele se odihnesc pe umerii, obrazul altuia, iar pe obrazul tău, „găzduieşti" picioarele altuia. în carantină se doarme „în 4" — pe-o parte, cu picioarele strînse.. ca oamenii să se poată „împleti". In fiecare noapte e desemnat un planton care, din vre-me-n vreme, strigă : — „Atenţieee, dreaptaaaa !" — oamenii se „despletesc", buimaci, apoi se „împletesc" la loc, de astă dată, pe partea dreaptă. După un timp, plantonul strigă : — ,.Atenţieee, stîngaaaa !" şi oamenii se întorc pe stînga. Deci, ştiam cum se trăieşte la carantină. De aceea ne-am şi grăbit să scoatem pe coridor paturile şi saltelele de care nu aveam nevoie. Deocamdată, trebuia să le depunem în faţa uşii
— Siki plecase, probabil la alte celule de unde mai pu-işa face rost de paturi şi saltele. Cum se închide uşa, parbu se repede la noi: — „Nu se scoate nimic din celulă- !" Ne uităm la el... — „De ce, doar sînt libere şi paturile şi saltelele astea". — „Ba sînt ocupate!", zice Barbu. „Nu se scoate nimic din celulă !" Nu l-am luat în seamă, însă noi duceam paturile în dreptul uşii şi el le căra înapoi. N-aveam chef de bătaie — cu o scatoalcă, l-aş fi adormit. Ne-am hotărît să aşteptăm venirea gardianului. Se întoarce Siki. Urlă l
— „Dat ordin să scote strijace şi paturi gole, de ce nu egzecutat ?" Un bătrîn de pe la Buzău, glumeşte:
— „Nu ne dă voie Barbu, dom' sergent..." Siki, negru i
— „Car' eşti ala, mă ? Dar cînd îl vede pe Barbu..; J scade glasul: — „No, d-apăi di ce să nu scotă ?" — „Nu-s paturi libere în celula asta", zice Barbu. — *]* „Dar alea ce-s?" zic şi arăt patuiile — demontate, pe, care Barbu le dusese în fundul celulei. Siki stă ce stâ, |
se cugetă... Cine dintre deţinuţi ar fi îndrăznit să... nu să „comenteze" o dispoziţie a gardianului, ci să *refuze s-o* execute ? Numai că Siki şiia şi el ce hram poartă Barbu. îi era cam frică *de el. Zice* Siki : — „Aaaai, ce omeni rei ! Voi liberat' az'-mîne şi schepaţ' de gherlă, da' eia mai *are de* tras la suspin şi dorme pe ţiment..." — „Să doarmă i·' face Barbu. Eu, fără o vorbă, împreună cu alţi *cîţiva,* încep să •scot pe coridor paturile şi saltelele. — „Da di ce, dom' Barbu". face Siki, „că şi eia-s to' deţinut', to' do-ai 'rnneav-dsi'..." — „De-ai mei, nu !" sare Barbu. Vu^înd că scoteam paturile, încearcă să ne împiedice. Din „greşeală", îi scap o somieră peste picior. în sfârşit; se include uşa. Barbu, turbat : — „De ce-ai dat în mine, mă ? De ce m-ai lovit, mă şi de ce-ai •scos paturile, mă ?" Dacă-i ardeam un dos de palmă, nu s-ar mai fi găsit prea curînd. Continui să mă plimb. Barbu mi se vîră în ochi. Zic : -r- „Nu te mai băga în sufletul meu, că... nu mai ieşi". — „Las' că toaranjez eu !" mă ameninţă el. Nandi: —

„Să-ţi fie ruşine că ai ajuns să te-nveţe Siki cum să te porţi". Barbu : — „Tu, mă pută, să-ţi ţii gura, că ştiu eu cine-ai fost *l"* — „Ştii un căcat..." — nici Nandi nu avea gura sigilată. — „Aaaa", zic „acum ştiu de ce te-ai opus : paturile alea te ascundeau de vizetă, te acopereau, ei, ce-o să fie dacă n-o să mai soikşti dteva zile, pînă la liberare ? Nu te gîndeşti ea paturile sînt mai de folos amărîţilor de-alăturî, eare tot de-ai noştri sint *V[* — „De-ai tăi, nu de-ai mei !■' urlă Barbu. „Las' că ştiu eu e-ai vorbit ou aia prin perete, sînt legionari de-ai tăi! De-aia mi-ai luat paturile, ea să-i ajuţi pe ei, pe legionari — ăsta-i ajutor Jegionar, legionarule, legionarilor *l"* — trecuse

29

la plural, poate-i ieşea de-un lot... fiindcă el apăra interesele securităţii, nu ale deţinuţilor.

• Foarte gravă. Cu atît mai gravă, cu cît nu cerea să fie motivată. Era suficient ca X să spună că Y e legionar : putea Y să se dea peste cap, să aducă o mie de dovezi că nu e, nu era luat în seamă. Administraţia cultiva cu grijă această „etichetă" — ca să nu şomeze : atîta timp cît mai există legionari, securitatea veghează, deci e necesară. De această acuzaţie se foloseau şi unii deţinuţi tind, într-o ceartă de celulă, duceam lipsă de argumente. Atunci scoteau arma cea mai eficace : „Legiona-rule !" Barbu, ca unul care din întîmplare se afla în celulă, şi nu pe coridor... ştia cum. să atace, pentru ca adversarul să nu mai aibă replică.

• Ei, uite că era posibil ! Şi nu numai posibil, ci... o datorie de onoare a fiecărui cetăţean de E-i „demasca" pe legionari. La urma urmei, Barbu nu-şi făcea decît datoria *dinăuntru* şi îmbrăcat în „pijama" — deşi locul lui ar fi fost alături de gar~ dieni şi în uniformă... Deci : după ce încasează scatoalca de la Nandu Barbu îşi întinde borşul pe mutră şi bate-n uşă : „DonVsergeeent ! Mă omoară legionarii !" La acea oră (cinci şi un sfert» dimineaţa), puteai să baţi în uşă pînă ameţeai, nu ţi se răspundea. De la numărul de seară pînă la cel de dimineaţă, celula rămînea „închisă"... Chiar dacă unui deţinut i se făcea rău, chiar dacă trăgea să moară, gardianul nu numai că nu aducea doctorul, dar nici nu se arăta la vizetă-— ori se arăta, ca să : — „Bă, dacă mai faci gălăgie, mîine te bag la izolare !" Muribundul trebuia... să aştepte „deschiderea" ca să aibă dreptul să ceară asistenţă medicală.

30

(Am spus bine : să *ceară,* fiindcă una e să *ceri* şi cu totul altceva să *primeşti...).* Deci, gardienii, în timpul „închiderii'', nu răspundeau la chemări. La chemările obişnuite, vreau să zic. Fiindcă mai erau şi altele la care veneau în pas alergător. Barbu, copil al lui Goiciu, ştia *cum* anume trebuie să chemi ca să te faci auzit. Chemarea trebuia să cuprindă neapărat cuvîntul *legionar.*

Gardianul, deci, auzind cuvîntul-cheie, vine, trap, la vizetă : — „Ce vrei, mă, de ce baţi ?" Iar Barbu : — „Să trăiţi, dom' sergent, uitaţi-vă ce mi-au făcut legionarii din celulă !" Gardianul : — „Care, mă, cum îi cheamă ?" Te rog să observi că întrebarea-tip a gardianului fusese : *„Care, cum îi cheamă ?",* deci sărea peste nişte etape, el era gata să noteze numele „legionarilor" înainte de a se convinge că reclamantul e, într-adevăr, victimă, nu agresor, cum se întîmpla de multe ori, şi că spune adevărul — adică agresorii sînt legionari. Şi ce explică Barbu ? — „Să

trăiţi, dom' sergent, îl cheamă Klapka Ferdinand ! A încercat să mă omoare, uitaţi-vă ce mi-a făcut !" Gardianul pune a doua între-bare-tip : — *„Cine l-a instigat* ?" — pentru că aşa fuseseră învăţaţi, să caute, peste tot, în toate, instigatori. Barbu, evident, îi dă numele meu, adăugind : — „Mă paşte de mult, fiindcă-i un legionar înrăit şi notoriu, mă urăşte de moarte, fiindcă eu sînt uri element reeducat, care vreau să mă reintegrez societăţii..." Zice gardianul : — „Bine, las' că-i învăţăm noi minte, de să mai provoace rebeliune în locul de detenţie !"
Dă-mi voie, tocmai voiam să „traduc" : gardianul, aflînd ce aflase (să admitem că reclamantul era vic-
31

timă), ar fi putut dedore : in cdula cutare, deţinutui X"l-a instigat pe deţinutul Y **să-]** omoare pe deţinutul Z. In termeni juridici : hnstigare la omor. Dar e prea puţin. a trebuia mulsă de tot laptele, obligată să derapeze pe ceva mai stibstanţial. Instigarea la omor e un fleac pe lîngă, de pîktă: *rebeliune in locul de detenţie* — te rog să ţii seama că asta se întîmpla după răscoala frontieriştilor de la 14 iulie... £ Coincidenţă, adevărat, dar, cind şi-au adus aminte de Bastilia. răsculaţii au cintat Marseillesa... E o poveste prea lungă, o să ţi-o spun altă dată. Deci, gardianul, după ce-şi notează numele... instigatului şi al instigatorului, pleacă, în trap — se anunţa un vî-nat gras. Zic : — „Eşti nebun, *t* domnule ? Cînd l-am instigat eu pe Kîapka ?" — ..Las* că ştiu eu !" — „Văd că ştii să torni", zic. — ..Tot timpul numai la asta v-a stat gtaduî", zice Barbu. ,,Cum să mă omorîţi, asta aţi discutat, aţi pus la cak...[a] — „N-am pus nimic la cale, n-am discutat nimic despre dumneata, fiindcă nu ne interesezi, iar de instigat... Or şă ne (ftnoare pe noi gardienii, la instigaţia dumitale". — „Sa vă omoare ! Să vă omoare pe amîndoi, legiona-
î" — „Iar cu legionarii", zic, „îas-o mai moale, ie bine-că dintr-o vorbă ca asta poate ieşi un proces". — „Să iasă ! Să vă condamne ca legionari, legionarilor I" Klapka se năpusteşte : — „Mumă-ta-i legionar, mă..." Sar ceilalţi, îl opresc, Bătrînul de ia Buzău (unul care izbutise să-şi păstreze, *intacte,* nişte izmene de lînă tigaie.-..), zice : — „Lasă-J. dracului» vezi ce-a ieşit dintr-un rahat de pumn, dacă-i mai dai cîţiva cine ştie ce mai născoceşte". îl aude Barbu ; — „Tu să taci, boşorog băşinos. că acu' te bag şi pe tîne-n Iot cu ăştia H — „Ce Iot, eşti diliu ?" face bătrînul. - - „Te ştiu eu şi pe tine cine-mi eşti : un chia-
-. împuţit, care-i exploatezi pe ***ţS&Btii*** săraci şi nu-ţf"! da! obligaţiile către stat şi sabotezi socializarea *stgri*-liiiturii?" — „Eşti într-o ureche, de undc-ai scos că-s chiabur ■'" face bătrînuî. — „Uite : după izmenii? alea *i* Izmene de îînă, ai ? De lină tigaie ! Poporul muncitor n-are nici lînă ţuncarfâ de-un pulovăr şi *u-pi* faci izmene din tigaie !'; Ne-am distrat puţin, dar bătrînuî s-a frai în bîrîogul lui, era eî sătul da luptă de clasă. Barbu începe să *se* rotească prin celulă : — „Mai eşti careva care pactizezi cu ei ? Fă-te-ncoa, să te văd ! Să-ti arăt cum se distruge un **cuib** legionar *V* Cu asta a ă amuţească defini-
tiv glasurile ceior care-ar fi avut devgînd să ne apere. Noi, „legionarii", ne-am aşternut pe aşteptat: ştiam ce urmează, dar încă nu ştiam *cum. Şi de cîte ori,.,* ndi însă nu se lăsa, îl urmărea pe Barbu prin ce-i, ,.şoptindu-

i" : — ..Labagiule i Turnător **Iiifoâ*** p:j ! O să mori cu mîinile pe ping-pong, îneca-cicatu' pe care-1 mânînci Ia taică-tu, Goiciu ! Las' ne-ntîlnim noi, afar'] Laba..." Barbu se ferea amenințа că-1 spune gardianului. — „Spune-mâ bagiule, că şi eii te spun că toată ziua freci zaruri. nădragi *l",* După vreo jumătate de ceas. au: o n
Ţi-am spus că, înainte de nun do boală nu se descuia. Şi uite că. &
a ofi;
de serviciu din schimbul de noapîe, Tudoran sau • ■ doran, nu se ştia exact, se spunea că ar fi băiaî popă de pe lîngă Dej. — „Aia *dqi,* aia cu bătaia-n u, ia ieşiţi voi pîn' ia portiţă !" „glumeşte" Tu-doran. Sau Todoran. Te rog să reţii : băiatul popii nu spusese nici : legionarii ăia, nîci : instigatul şi iîisîi-galoml, nici de rebeliune nu pomenise, d doar *ăe* bătaie In celulă. Cu inima eeya mai uşoară» **ieţ**
portiţă". — ..După mine, după mine !" şi ne duce în camera căreia noi îi ziceam Corpul de Gardă. — „Trageţi şi uşa aia după voi !" — fiindcă noi intrasem, dar nu ne atinsesem de uşă (deţinuţii nu au voie să închidă, să deschidă uşile — las' că nici nu au prilejul). Nandi o închide, Tudoran se apleacă într-un colţ şi pune mîna pe o bîtă — în ungherul acela era un maldăr de bîte, cîţiva snopi de bite, rezerva... la zelul gardienilor o bîtă nu rezista la mai **mult** de o sută de lovituri, deci abia acoperea doi deţinuţi, aşa că-şi făcuseră rezerve. Cea din mîna Iui Tudoran era una nouă, proaspătă, din prun... Deţinuţii ţărani, după ce „ieşeau pîn' la portiţă", oftau ! — ,,Or tăiat prunii, prunii sănătoşi, care numai noi ştim ce greu cresc — ce i-ar fi costat de făceau bîte din lemn de pădure ?"... Deci, bîta de prun : atîrnau încă de ea fîşii de coajă roşcat-brună şi mirosea plăcut a prun jupuit de curînd (mirosul îmi aducea aminte de furtunile de vară, în urma cărora se rup şi crăcile prunilor...). Tudoran părea cam... doritor să scape mai repede — avea şi mîinile murdare, foarte murdare, dar o murdărie specială, ca după o noapte de călătorie cu trenul, fără bilet, o călătorie pe tampoane, pe vagoane... Murdăria de pe mîinile lui Todoran venea de la metalul închisorii : balustrade, chei, zăvoare, lanţuri, uşi metalice... Numai gardienii şi călătorii fără bilet...
— „Tu !" zice Tudoran şi-1 arată cu bîta pe Nandi. „Nădragii jos şi ia podeaua-n braţe !" N-a ridicat glasul, nu era furios. Doar cam grăbit — să se ducă acasă, să-şi spele mîinile... Nandi îşi lasă într-o clipă nădragii în vine, îşi saltă, la spate, poalele zeghei şi se întinde, pe burtă, la picioarele ofiţerului ;
34
'"— „Bine-i aşa ?" — „Nu-i bine", zice Tudoran. **„Ia** labcîe de la cur, să nu te pălesc şi peste ele !" Nandi lasă poalele zeghei în pace, îşi aduce mîinile în dreptul capului, pe duşumea. — ,,Gata eşti ?'■ întreabă Tudoran. — „Gata !" răspunde Nandi, „dar vă rog frumos, nu daţi peste alea vechi..." — „Ai curu-ze-bră...'" constată ofiţerul, „cin" ţi 1-a vrîstat ?" — ,.Dom' sergent Cîrciu", zice Nandi. — „Se vede. lucrează **Cîrciu** ăsta, de parcă s-ar semna..." zice Tudoran. „Şi-acu ce dracu" iac. un' să dau. că nu mai am loc !" zice Tudoran. — ..Nu puteţi da printre ?" întreabă Nandi. — ..Păi, da. să stau să calculez ! Sa ne **prindă** săptămâna ailaltă — hai mai bine să ţi le dau la palmă !" — „Nu", zice Nandi. ,.mai bine la cur, dacă vi-i greu să daţi **printre,** daţi şi-aşa, peste". — „Iiine şi fii atent că-s zeci: de toate", zice Tudoran, ,.!e numeri tu ori le număr io ?"

— ..Număraţi-le 'mneavoastră", zice Nandi şi Tudoran începe să...
• N-aş zicen Ţi-am spus că părea cam plictisit. Nici **şalul,** nici... Nu prea punea el inima, **dor** aşu se-ntimpiă în toate meseriile, cu **timpul,** pe fiecare ne **pîndcştc rutina...** Tudoran sau Todoran ăsta era abia căpitan la aproape cincizeci de ani, cam rămăsese **bun** în grad, cu siguranţă că din cauza dosarului, li-am spus că ta-su era popă. **e-he,** alţii la vîrsta lui... eiau de mult pensionaţi, cu grad de goneai, măcar colonei, duceau o **binemeritată** viaţă tihnită, în **mijlocul** familiei, aveau, cum se zice, o **bătrîncţe ad*** pn;ii;t şi **fericită,** îşi plimbau nepoţii. învăţîndu-i să nu rupă **flori,** să nu calce furnici... In timp ce bietul Tudoran îşi cîştiga cu sudoarea frunţii pîinea lui aibă... Acum dădea cam fără convingere, poate pentru ca se convinsese că un băiat de popă. oricîte dovezi de devotament ar da (şi Tudoran dăduse, slavă Domnu-

îui, **mai** ales în epoca de aur a Gherlei), lot nu se po.t;.e bucura de toate avantajele şi cinstirile acordate slujitorilor ciomagului. Chiar dacă ar fi lichidat **un duş-**n, tot n-ar fi primit decoraţia pe care. un oarecare **căprar** cu dosar „curat" ar fi primit-o, pentru simplul **fapt** că le zicea deţinuţilor : Iloţule ! (ca Păun de Ia
Jîiava...).
în sfîrşit, pe la a cincea lovitură, Tudoran sâce : — „Muşchii moi, mă, să nu te rup !"
• Simplu : cînd eşti bătut la cur, e recomandabil să nu-ţi încordezi fesele. Carnea relaxată „stinge" îovitura, o amortizează, dar dacă (aşa cum, instinctiv, **idei)** o încordezi, crczînd că, întîmpinînd lovitura, o **faci** mai suportabilă, pielea **crapă, pert să** se rupă fi-**btete** musculare...
• De ce înfiorător ? **Asta-i** ABC-ul **deţinutului p] cjne** nu-1 stăpîneşte, după atîtea **eforturi** depuse de biata administraţie, n-are decît să tragă consecin-**(ţAe** ! Lui Nandi ar fi putut să-i fie rtlşine că cel care-1 **bătea** îi „sufla" lecţia, trebuia să vină cu ea pregătită î Tudoran **n-avea** nici un interes să-i atragă atenţia unui bandit de deţinut să **lase fnuşţbii** moi, **interesul** lui de Sec ar fi fost să-1 **facă pe bătut** să şi-i încordeze **In sfirşit, Nandi t&casează numai** opt din zece („Două pe **al'daf**[v] glumeşte Tudoran), se ridică, îşi **trage nădragii.. —■ „Următorii' ia-ttteres** *V zice* Tu-do-.'an **şi mă arată** pe mine. Eu **mă aflam de mult cu paotaknii** în mînă, aşa **că** na ■v.vîrni pe bir, -a... Ştiu ce vroi să întrebi, îţi **răspund** : da. mă grăbeam'! Mă grăbeam al dracului, de-abia **aşt>** ă *se* ter-mme-— cle-aia ! — „Tu eşti virgin, **le-hcasezi pe**
e zeee*, ^.ice Tudoran. — „Jjj.no", râc — **ai ■** ?... — „IC^ti gata ?•' **atee.** — „(raia !vt
B, do parcă m-ar fi întrebat dacă **sînt**
gata de liberare. Şi... Şi am început să număr loviturile cu un fel de recunoştinţă, cu aproape iubire pentru Tudoran care, cu... felul lui de a... nu neapărat: bate, nu bătaia conta, ci... relaţiile dintre noi, relaţii care deveniseră aproape de complicitate. Ei, da : complicitate — deşi nu atunci, adică nu în timp ce raă bătea simţeam asta, ci mai tîrziu, în celulă, cînd ne-am întors şi am comentat şi interpretat... deşi nu le-am,.. vreau să spun : chiar dacă, atunci, fără cuvinte am făcut-o — n-aveam timp de cuvinte : **rt-**deam, rîdeam ca bezmeticii şi ce era rîsul nostru dacă nu... ?

fiindcă de noi şi numai de noi depinsese totul, şi aşa stînd lucrurile, împreună cu Tudoran, ne bătusem joc de Barbu şi de Goiciu şi de toţi ; de Barbu care folosise cea mai sigură armă ; de administraţia care luase de bună acuzaţia, dar uite că noi stătusem de vorbă, prieteneşte, cu Tudoran, aproape ne împrietenisem cu el, îl câştigasem de partea noastră şi înscenasem chestia cu podeaua-n braţe, **p** du-ne pe toate legile închisorii !...
Se prea poate ca, atunci cînd rîdeam,. să nu ne fi guidit la asta, rîdeam pentru că rîdeam, ne aşteptasem la o ciomăgeală în lege şi, cînd colo, doar zece ia cur (şi nici alea toate). Fără îndoială, Tudoran rupsese cercul, el primise raportul sergentului, dar. în loc să mai umfle şi el gogoaşa, o dezumflase — în raportul ăla-al lui o fi scris că ne-a ..administrat" cîtc cincizeci ori cîte o sută — cine-1 putea controla ? Se deseărcase şi fală de sergent şi faţă de Barbu.„ • Uite-aşa, bine ! existau turnători care-i tero-rfeau nu numai pe deţinuţi, ci şi pe paznici. Dacă unui... Barbu **i** se părea **că** pedeapsa primită de un deţinut (în urma turnătoriei lui) nu era suficientă,
cerea să fie scos la raport la ofiţerul de serviciu : îl turna pe gardianul care... pactizase cu deţinutul bătut ; dacă ofiţerul nu lua „măsuri" — împotriva gardianului dar, din nou, împotriva deţinutului — turnătorul mergea „mai sus" : la politic, la comandant, în Gherla, mai sus de comandant nu se putea urca : Goiciu era prieten cu însuşi Dej, de la care primise închisoarea, cu drepturi depline asupra... inventarului viu şi mort... Dar în alte închisori turnătorii „urcau" pînă la comisiile M.A.I. venite în inspecţie. Sistemul a atins perfecţiunea la Piteşti, unde echipa lui Ţurcanu trata direct cu „Centrul", peste capul „personalului" în uniformă — care făcea **sluj** în faţa „deţinuţilor" reeducatori...
• A, nu, Piteştiul pentru altă dată — nesigură, pentru că eu n-am trecut pe-acolo. Deşi... Deşi nimeni dintre piteşteni n-a deschis gura, ceea ce se ştie se ştie de la nepiteşteni — vorbesc de puţinele cărţi despre... In legătură cu Barbu...
• Exact ! Şi mai exact: asta era libertatea paznicilor. Noroc că erau tîmpiţi de-acas'; abrutizaţi da meserie, înspăimîntaţi de... secrete şi nu-şi dădeau seama, nu aveau timp să constate că erau mai neliberi decît noi, că începi să fii liber cu adevărat în momentul în care nu mai ai nimic de pierdut. Ei n-aveau cum'să ajungă la libertate, în primul rînd pentru că nu ştiau ce-i aia, niciodată nu fuseseră liberi ; în al doilea rînd, nu şi-o puteau apropria, fiindcă ei mai aveau ce pierde : o primă, o avansare, slujba. Noi eram oprimaţi dintr-un singur sens : dinspre ei ; pe cînd ei erau îngrădiţi : ordinele şi superiorii (care, oricît de sus ai fi, nu se termină niciodată), de cealaltă parte... deţinuţii care făceau şi ei ce puteau ca să le facă viaţa amară... Apoi turnătorii (ai lor şi ai

noştri, deşi am impresia că se4emeau mai mult de turnătorii deţinuţi decît de turnătorii lor, turnătorii dintre ei). Sporadic şi cam pe cont propriu, s-au dus cîteva campanii împotriva turnătorilor-deţinuţi (în care, pentru prima oară, gardienii şi deţinuţii au colaborat). Dar, cum am spus, fără voie de la poli (ie. Erau în fiecare închisoare gardieni, ofiţeri care-i urau de moarte pe turnători şi-i pedepseau, de cura prindeau ocazia. După cum vezi, nici meseria de gardian nu era prea uşoară... De, dacă-şi

aleseseră meseria asta...
• O, sărăcuţii de ei... Ia mai dă-i în crucea mă-si ! Cine i-a obligat să intre în horă ? E adevărat, unii picaseră ca musca-n lapte : din armată încă li se propusese... să treacă într-o şcoală de... agenţi de circulaţie. La primul „curs", şi-au dat seama că un agent de circulaţie n-are nevoie să ştie cum se pune o cătuşă, cum se bat niturile unui lanţ. cum se bate... Dar semnaseră un angajament pe cinci ani, primiseră şi avansuri, nu mai puteau scăpa — cel puţin aşa lăsau să se înţeleagă, unii... Oricum, aceştia erau cei mai cumsecade (chiar la Gherla, **unul Petrică-şi-**nu-mai-ştiu-cum), nu băteau, nu **făceau** pe **vigilenţii** cînd erau de **schimb,** se întîrnpla să dea cîte o ţigară, să vorbească omeneşte cu deţinuţii —■ ştii ce însemna pentru noi să ni se vorbească omeneşte, adică fără înjurături, fără insulte, **fără** urlete ? **Sigur** că aceasta categorie nu avea viata lungă. Ţi-am spus ce-a **păţit** doctorul **Paraschiv ;** la fel i s-a **întâmplat** unui **caporal** de la Jilava, un moldovean cu dinţi de viplă, după nici un an do slujbă, a trecut... în celulă, condamnat pentru favorizare...
■ Asta şi spuneam : cum să fie liberi ? Măcar numai pentru faptul că şi ei se temeau de **turnători !**
39
Apoi nu-şi petreceau şi ei, anii, cu noi, la umbră ? Nn trăgeau in piept acelaşi aer împuţit ? E adevărat, *ti* trăgeau pe un nas umbrit du cozorocul unei caschete şi mineau altă mîncare...
pardon, nu toţi, pentru că...
în timpul
anchetei, întîi la Interne (unde-i acum sediul CC.)» apoi la Malmaison, am auzit — pentru că de văzut, jn afara celulei, tale, nu puteai vedea), am auzit cum, anumiţi gardieni, înainte de a ne distribui mînearea (şi dac-ai şti ce mîncare...), se înfir-. ei întîi...
• La început, aşa am crezut şi eu : că g controlează. M-am convins în curînd eă nu gu ■ *că* nu controlau — înfulecau ! Şi nu doar carnea. mările (uneori se nimerea şi cîie o fărîmă de carne)...
• Da. dar subproduse : mate. .. ;. eopite, capete... la Jilava, li se spunea plâsfck : oţostroafigM Ei. cîac-ar fi fost bine spălate, în specia"! ceea ce ittde
se chema : burtă... ar mai fi mers... fn si'irşii ! Deci, gardienii aceia nu se bucurau numai la ..c-iinr", ci se înfigeau pînă si la teroiul cure. oriee-ar spune • o>.s[:ii (ţsi spun *şt* eu !). tot mmc itru porci râniîne.
; Niei una nici alta. Nu primeau ordin să ne vămuiască raţiile — ba îndra; spun : âiH can-tra, judecind după taina in care se desfăşura . <;area"... Iar de sărăcie... •'■■ -.-\sora suraei, îaţi-inte de angajare, dai . Primeaţi salarii de peste patru oj-i mai mari •. • tor eaii-iieat, asta ij şi tentase pe oei mai mulţi cînd îşi pără-sâaeră meseriile lor cinstite (V< avuseseră o meserie, nu de *\igi* ; se pomtm pdste noapte îngalonaţi, Iheifemaţi, înarmaţi, însărci-cw paza orînduirii do atei ; r>u vori-'c-.' *nM*
•'■•■
toffîânaşi de-ai noştri eare tătaseră frunză la *cî'ini* — în cazul în care nu fuseseră „agăţaţi" : ea să *scape* de o plictiseală de drept-comun, îi se oferise[1] o portiţă de scăpare : angajarea în Seeu). Aceşti apărători, în afara salariului propriu-zis (tarifar), destul de ridicat, mai primeau o serie de sporuri eare ajungeau să tripleze, cvadrupleze venitul de pe hîrtie : în

primul rînd, acel vestit „Ordin 50", care le aducea, dintr-un foc, o jumătate de salariu „peste" ; apoi : primă dc-îauneă grea...
• Sâ nu crezi că aveau o muncă uşoară. Trebuie să fii un bivol cu muşchi de fier şi nervi de oţel c sâ rezişti. Nu vorbesc de fanatici. Tot timpul „s'ev presiune", nu doar la slujbă, ci şi acasă. în pat Cv nevasta : grija de a-şi ascunde meseria, nu numai faţă de ■■•eeini şi neamuri, ci şi faţă de copii şi nevastă : :' •rtul de a păstra *cele* o mie şi una de secrete de stat : ioam.-i. frica, spaima de ..duşmanii poporului* ; gîndul la viitor : dacă o să-i vină şi lui rîndal sâ pîăfceaseă oaie sparte „din necesităţi de moment*, cum i s-a întîmplat lui cutare ? Apoi ..munca". Crezi' eă-i uşor să stai opt ore în picioare, într-un coridor friguros, prost luminat, împuţit, să păşeşti uşor, de îa vizetă la vizetă ? Să-i conduci pe bandiţi îa „program", -cu oala de noapte, plină ? îar acolo, la closetul fără uşă, să nu-1 slăbeşti din priviri, sa-1 supra--veghezi pe bandit şi cînd e pe vine şi eînd îşi tarage nădragii la toc ? Crea ea e daiar uşor pentru urv bâf-bat gavdtett} să ₖtisisţeʷ o femeifi-deţinută cînd îşi face nevoile (deocamdată voaiaesc din punctul âe vedeve al gardianului...}. E plăcut să baţi nişte nenorociţi care şi-aşa abia se ţin pe picioare, de foame, cîe boală ? Să-i cari apoi, înăin^eraţi, hi celulele' lor *f* Deci era justificată prima.pentru muncă grea. Ca, de altfel, prima pentru muncă periculoasă...
T Ei, da, munca lor era plină de riscuri : os ie un deţinut sau reţinut disperat putea să-1 **siringă** de **git,** să-i dea cu ceva-n cap ori, cum s-a întâmplat la Interne : un arestat a făcut ros*, Dumnezeu ştie de unde, de **o** bucată de sîrmă cit o andrea şi, torturat, înnebunit de supravegherea permanentă pe vizetă, 1-a pîndit pe gardian şi cînd acesta a venit iar şi **şi-a lipit** ochiul de gaura aceea, i-a băgat an...
• Ei, vezi că prima de periculozitate era şi ea **justificată?** Foamea însă, nu. Chiar de-ar fi avut acasă zece copii, soacră, cumnată, bunici şi veri, un 1 1-de-la-Secu ar fi avut cu ce să-i ţină. Avantajele de apărători vajnici ai orinduirit nu se reduceau doar **la** bani ; pe Ungă bani, primeau locuinţă, membrii
-iei beneficiau de slujbe „corespunzătoare", **aveau** acces Ia magazine speciale... Iată că nivelul de **Viaţă** al unui simplu şi semianalfabet sergent de **securitate** aj **ngea** de cel **puţin** patru ori mai ridicat **decît** al. să zicem : strungarului calificat care fusese, **înainte** de angajare, sergentul în chestiune. Dar să **mă** -atorc îa bătaie...
• De-abia a-nceput. Şi a-nceput cu cele zece-**la-cur** de îa Tudoran, despre care...
• Asta-i o poveste mai delicată. Oamenilor, **foştilor** puşcăriaşi le e teamă să spună... **Sigur** că între ei. discută, la urma urmei, cu **toţii** ştim lucrul acesta, da-... **nu** se msteşte: Explicabil : nici n-apuci să începi bine şi te şi pomeneşti cu tinicheaua de coadă : **antisemit--. Asta,,** ca **şi** cea **de Iegioha*,** funcţionează
n căluş, ca o bucală de leucoplast **Kpită** pe gură. Şi, totuşi, **adevărul este** ca, mai **ales în prima perioadă,** în **Securitate** au fost **foarte, foarte** mulţi evrei. Bine-nţeles **nu** gardieni, nu filatori măruntă (pentru . erau ţiganii) si destul de puţini anchetatori de
rînd. Evreii lucrau „mai mult cu capul" — expresia e consacrată. Ofiţeri politici, „responsabili cu problema X...", procurori... O ciudăţenie :

zdrobitoarea majoritate a evreilor din Securitate era constituită din evrei... neromâni : cei mai mulţi, evrei unguri ; apoi evrei ruşi.
• Nu, n-au fost de loc „cumsecade"... Ei spuneau că au dreptate să fie... intransigenţi. Evident, o crimă e o crimă (acum vorbesc de crimele ale căror victime au fost evreii) şi circumstanţele atenuante nu atenuează nimic, nici crima, nici intenţia. Dar, rămînînd aici : se ştie că, în 1940, prin Diktatul de la Viena, România a rămas fără Ardealul de Nord. Cu două luni înainte, mai precis, în 26 iunie, rămăsese fără Basarabia şi fără Bucovina de Nord — care **„se** întorseseră la sînul marii familii a popoarelor sovietice" în urma ultimatum-ului dat de Molotov (dacă numele lui Molotov nu-ţi spune mare lucru, atunci pune-1 alături de alt nume : Ribbentrop — ai să te luminezi),^ a hărţii anexate : pe această hartă la scara de 1:1 800 000 (!), bătrînul Molotov „indicase" graniţa viitoare, cu un creion roşu, neascuţit (deci numai linia măsura 15 km !), purtat de o mînă cam nesigură, de unde a rezultat că Bucovina de Nord cuprindea şi jumătate din Bucovina de Sud şi o halcă substanţială din Moldova... Deci, în toamna lui '40, România fusese făcută bucăţele (luaseră şi bulgarii Cadrilaterul, că doar se împărţea România). Şi totuşi, această Românie ciuntită, obligată de Aliaţi să se alăture Germaniei (englezilor nu le place să audă acest adevăr), nu s-a supus, totuşi, Germaniei, în problema evreiască. Mai limpede : Antonescu s-a opus (şi a reuşit să o ţină pe-a lui) — în legătură cu „viitorul" hotărît evreilor de către nemţi. Evreii **cetă-**
'43
tem, români n-au fost trimişi în lagărele morţii — e feBevărat, fuseseră daţi aîara din slujbe, din case, puşi • carete zăpada pe străzile Bucureştîuluj, dar... au . .-'*.ui* acasă, totuşi, nu în stepele ruseşti, ea soldaţii > :<mânî. E adevărat, s-au petrecut şi cîteva lucruri... ; eau să spun crime : Abatorul din Bucureşti, Treji Morţii — dar acestea au fost, fie abuzuri (legio-::irîi răsculaţi în ianuarie '41), pedepsite, fie... cum ■ ;» spun.? imixtiuni ale Gestapoului — Iaşi. Dar ■/ren din România — cită mai rămăsese — nu au
./ui soarta celor din Ardealul de Nord (cedaţi de ■j vernul maghiar Gestapoului) şi a celor din Bucov.
:,-' Basarabia (căzuţi şi ei sub administraţia special;.
[1] -Vansnistriei, adică tot a Gestapoului). Repet : „rl...
i ial[8] cinci lovituri la fund. în loc de zece sau o sută
■ au moartea) nu înseamnă *mal bine.* Ce s-a petrecut •.:■ anii aceia rămîne o crimă şi o ruşine.
Numai că... Bine-nţeles, Antohescu nu s-a aş-' plat la recunoştinţă din partea evreilor pe care : j.-i dăd-tise pe mîna nemţilor, aşa cum era Obligat -o facă, închisese ochii, ba chiar.., îi deschisese în. *;* -.iolte cazuri (ajutat, după cum se ştie de Miţa, ne-. :istă-sa !) în care trebuia scăpat un evreu sau *o"* Emilie sau mai multe... E adevărat, evreii-români (cei care au trăit în România acelor ani), în discuţii GiaL.. intime, recunosc că România, dacă n~a fost un mi; apoi n-a fost iadul care se întinsese în Europa şî în jurul României şl în teritoriile pierdute de România, *înainte.* Dar aceiaşi evrei nu îndrăznesc să spună adevărul în faţa evreilor-ungurî şi a celor ruşi. A curor situaţie şi psihologie e destul de ciudată... O si

revin.
t După '44, supravieţuitorii lagărelor de concentrare, evreii din Ardealul de Nor<t_3 au redevenit ce-t

tăţeni români. Nici zece îa sută dintre ei n-au rămas în oraşele lor din Ardeai, au eobovît spre Bucureşti. Şi nu numai evrei din Ardeal, ei chiar evrei din Ungaria, rare n-avuseseră niciodată de-a face cu România (se «pune că al doilea oraş unguresc, după Budapesta, eate iku;ureşi:jul...). Unde, bine-nţeles, ca .'/• persecutaţi (de unguri, de nemţi), au fost răsplăti \i (fie romani) cq slujbe grase, cu locuinţe eon-fţeeate, cu suţmadrepturi, Dar cine îndrăznea să în-
■•■ : — ,J>ino: dragă domnule... Spiellmann, dar dumneata, locuitor al Oradei, între 1918 şi 1940 ai su-*U:,-\i* cumplit, ttuikaul dumiiale de mare maghiar a. i'.osi umili;, îngreţoşaţ de împuţiţii şi bădăranii de valahi *c:uv* admii"kistiajj Aixlealul, iar dupu Dik;.a«, te-ai bucurat; ai. coborit în stradă. împreună cu ungurii clumiuue, ca sa-ţi manifeşti pînă la lacrimi bvu-uria eă ai nedeyeşut cetlkţean maghiar. Statui roa-giri.ar ir.su. ţo-a dai pi' mina Gestapoului şi, după. gali'u -im. ai rajnas fără nevastă, fără copii, fără prieteni, numai dumneata singur ai scăpat ca piip inimice iii- .\,ischwitz. A fost o crimă îngrozitoare ce ş-a pi">i..',-at cu voi, dar... pe cine vrei să te răzbuni ? Pe ungurii care le-au „dat" ? Pe nemţii- care in-au i-binuil şi ţi-au ucis familia ? E adevărat, - i, cjeeştinii, nu aprobăm legea dintelui pentru d dar nu-ţi-putera interzice să fii disperat, setos de i'ăKbunai'e. Şi, lotuşi : po ciiie te răzbuni? Ai în Uomâuia, pe care, jnainţe de '40. o detestai. Fii
bine venit, tii o meserie, o să capeţi de lv.....
cercăm să-ţi gasira ceva maj uşor, mai pe *nr.* •.
puterilor. *l)av,* din nou : do ce îi consideri pe ânî
ai,i âc ceea ce ',i-uu faout ungurii dumita[1]^[1] şi
ttli .' Nu ronituiii te.-au trimis în lagăr, nu *ronţăi* \i ţi-att ueis lamiiia. ci-c ce ai intrat în Securitate şi-i ■ ■_•»
în bătaie pe ţăranii români, acuzîndu-i că ei te-au trimis la Auschwitz ? De ce-i torturezi pe preoţi care, se ştie, **în** numele umanitarismului **creştin** au făcut **şi** ei ce-au putut ca să vă ascundă, să **vă** scape de lagăre, să vă ajute să treceţi graniţele, să ajungeţi *in* altă parte, unde evreii n-au fost persecutaţi ? De ce ? De ce v-aţi înfipt în **fruntea** bucatelor într-o ţară care **nu** v-a fost ostilă (cînd era obligată să fie), de ce o consideraţi ca o ţară duşmană, pe **care** aţi înîrînt-o şi acum o pedepsiţi ? Ce legătură aveţi voi cu literatura acestei ţări, cu istoria ei, cînd voi nu ştiţi nici măcar limba locuitorilor ? Limba voastră maternă **e** maghiara **şi** rusa —■ româna vă e limbă străină şi detestată — de ce ? De ce ?... De ce, **în** statisticile publicate şi **răspîndite în** lume **i-aţi** trecut la rubrica României, pe evreii din Ardealul de Nard. din Basarabia şi din Bucovina, care, ***atunci*** nu erau cetăţeni **români** şi **nu** românii i-au exterminat ? De ce ?...s*
• Nu, en merg mai departe **şi,** dacă nu ap **Răzbunarea...** i-o accept altuia. Dar dacă chiar vrei să te răzbuni, cu orice preţ, apoi caută-1 **pe vinovat, nu** lovi la întîmplarc, numai pentru că *trebuie* să te **răzbuni** !
!

• Nu, nu mi-c frică. Pentru că... Pentru că **nu sînt** antisemit. Pentru că am **stat** de vorbă cu **mulţi** evrei — şi **evrei-români,** şi **evrei-unguri** şi **evrei-ruşi.** Şi cunosc adevărul, de ***la*** *ci '.* **Asta-i** bună : **sa** fiu considerat antisemit, **pentru** că rostesc cu glas tare ceea ce gîndesc ci — adevărat, abia *acum,* dar mai bine mai **târziu** decît niciodată...
• Ai dreptate, **să** mă întorc. Să mă întorc... în ă, în camera de liberare, unde ne întorsesem
după cele zece-la-cur încasate de **la** Tudoran, E

adevărat, mîncasem bătaie pe daiboj, dar bine că, tot pe daiboj, nu ni se rupseseră oasele (vezi cu cît de puţin se mulţumeşte omul ?). Deci, eram chit. yreau să spun : în regulă. Dar n-am fost...
« Cum am fi putut ? Deci, după ce ne-am întors de la Tudoran, cu toate că noi rîdeam, Barbu părea satisfăcut. Şi-o fi zis că numai durerea, emoţiile ne împing la o asemenea veselie — ceea ce nu era departe de adevăr. E drept, acum. Nandi nu-1 mai urmărea. Dar el nu s-a şters de sînge pe bot, a rămas aşa, năclăit. Ei, şi vine numărul de dimineaţă. Ei,
şi numai ce apare Goiciu..,' u.l__
• El, da, cel care, vorba lui Guliman : ,,Â1 **de-1** decapita de picioare pe alde Pană, că nu-ncăpea-n pardisiu de brad..." E-hei, viaţa şi opera lui Goiciu, cîte volume ar umple...
Faptul că însuşi Goiciu asista la numărătoare, nu era ceva ieşit din comun. Petrică Goiciu trăia din plin, cu toată fiinţa, misia lui de „reeducator", se dăruia total, ardea cu flacără înaltă pe altarul închisorii Gherla. Numai că, în acea dimineaţă, prezenţa lui devenea neliniştitoare. Mă uit cu coada ochiului la Barbu, să aflu ce-avea de gînd : jigodia îşi aranja ţinuta (adică-şi mulgea botul de borş), semn că avea de gînd să iasă la raport, la ta-su... Mă uit la Nandi... Băgase şi el de seamă că Barbu e pregătit să ridice două deşte, ca să ne dea-n gît... Şeful de secţie care prelua schimbul începe să ne numere, Tudoran şi cu şeful de secţie din schimbul de noapte rămăseseră în uşă, un gardian tînăr se-apucă să bată gratiile...
• Gratiile de la fereastră, ca să afle, după sunet, dacă nu cumva, în timpul nopţii, bandiţii de deţinuţi le tăiaseră... cu degetul...

' Ei, da, asta da, **întrebată** : ***Pe*** *unde evadam ?* Cntrebi, de parcă 8«f îi avut săptămînal **program** de c.dare. Nu evada nimeni, doamnă, la noi nu se eva~ deză — unde draeu' să *te* duci ? Ca să mai bagi încă zece-douăzeci de oameni ia puşcărie, pentru că-ţi arătaseră un drum. pentru cî-ţi dăduseră o cană cu apă, pentru că te găzduiseră o noapte ? Şi nu te denunţaseră ? Ştii bine că al nostru cod penal **pedepseşte** aspru nedenuntarea — fiindcă cheia de bollă a **societăţii** noastre **Iii** ale a fost şi rămîne de-
nunţul — care e o obligaţie, o necesitate — iar ne-denunţul o infracţiune. Aşa că nu evada nimeni. Se ca despre o ..evadare'" din Timişoara, dar Timi-u era Ir. de grad regional, nu repub.
nai vorbea despre nişte **sârbi** (antititoişti i ă '49. se refugiaseră în România, la adăpost — şi fuseseră consideraţi spioni tiioişti şi... adăpost **ţaton;.** a izbutiseră să escaladeze... **talus**
,. Dar nimeni n-a mai aflat nimic de sa **lor.** nici nu e foarte sigur că ar fi izbutit să treacă e toate talazurile... Se mai glumea pe seama a doi foşti poliţişti care se

hotăriseră să evadeze din Cetatea Făgăraşviluî printr-o hrubă : în ajunu[7] hotăilie, cei doi se întîlmseră nas în nas, în *h . .* ofiţerului politic, unde fiecare „se ceruse" — ca toarne pe celălalt...
' După cum vezi. chiar aceste tentative au ocolii de la bun început., gratiile, pila, funia c ceaf — chestii din astea doar în filme se vedea. Ceea ce nu însemna că administraţia **p**
culce pe urechea aceea, drept care, de două ori pe zi, gratiile ferestrelor erau verificate, bătute cu un ciocan special...
■ .. A, cia : înііiinie ca şeîul de secţie termine de **num** d&eă-şi aducea aminte,
că are cineva ceva de raportat, Goiciu . ochii pe rainc : — ,,Cg-ce-c-ce pi-pi-pj — Trebuie să ştii că Gokiu era cumplit de bîlbiit *{(■* i de Ia Jilava, dar nici cu .el nu-ţi «Sra ri ..Ak-i". zic. — „Şi-şi-şi ce mai ffff...
i, tu, mă ?*•' — „Ce să fac", zic, „poîmîne nvă li-■ *C7.*|" _ — am zis tare. răspicat, ştiam că Goieîu e a îndi ■ âznicic chiar... — ,.E-ha:
lib I Lim, că ştii că se bîlbiia,. p[f]-
e-nii să nu-1 mai... bîlbîi şi ea). Foaî'tc bine, fo:
â-te sănătos ! Pohnîne ie I familiei, fii atc«t să rt [;i]ostîi. că vt-zi unde to-au adus pvostiiîe..aşs
i te icîncadrează societăţii, vezi-ţî ck;
-o sâ mai aibă nimic cu lim . nsf«i. *n* au"zî?[i:] — ..Aud", r
. k, Goiciu îi îndemna pe toţi îibeT; ■ •?;ci —■ fie ei de şalupe ani, fie de optzeci — să se
! de undeva că nevasta, copiii î:. .■■ni de la politică...). — **„Aşa,** aşa[K]. '-
C:'U:iu, ..ră. daca te-nlorci iar adia, pe mîna **r** îe , :■ sa nit te mai **liberezi** a doua oara. df ■ le-nainie, **iau»** ?" — ,,Aud", ?.ic. **Stăteaţp** ntr-un peş. Se uită la mine, • ' ■ listată c. nereglementar-".
r < m că el constatase... —
'. 1. după o vreme. ,.tu ai
. '.'" — „Nu[u]. zic. — ,,N-am făcut armată, să
trăi' ■ **6** "" ■ ■ **ofiţerul ie**
.1 intrat în schimb. *".* ..- ■: imin
•42
tot pe-loc-repaus, carevasăzică, ţinînd mîinile la spate şH cam deşelat. — „Ai făcut armată ?" mă întreabă Şomlea, ca să verifice dacă învăţasem lecţia. — „N-am făcut", zic. — „N-am făcut, să trăiţi, aşa-i formula !" strigă Şomlea, vînăt. Eu mă uit la Goiciu, lui Goiciu îi comunic : — „Dacă n-am făcut armată, nu cunosc nici formula". Goiciu se uită, lung, la mine, cu pleoapele apropiate... începe să zîmbească : — „Păi, da ! De un' s-o ştii, dacă n-ai făcut armată 1" — se apropie şi mă bate uşor pe umăr : — „Da las' că **nu-i** nimica, mă băiatule, poimîne, din poartă, cum faci un pas ca cetăţean **liber,** cum tre' să-ţi faci datoria de onoare către patrie ! Pînă poimîne eşti bandit, da' de poimîne o să ţi se **dea** cinstea de a apăra patria. S-o aperi, s-o lauzi **şi** s-o cînţi ! Da' nu cu arma... Că tu nu meriţi pe deplin să faci parte din armata bo-borului. Tu o să aperi şi-o să lauzi şi-o să cînţi patria cu lopata, mă banditule, lopata te mănîncă, acolo-i îocu' tău, cu dujmanii boborului ! Dai la lopată **şi-n timpu'** liber faci şi instrucţie, ca să-nveţi cum se raportează şi să nu mai stai ca un coi într-o căldare !", Suita în uniforme începe să behăie. Zic : — „Nu mă ia, sînt reformat". Goiciu care se pornise pe veselie se întunecă : — ,.Da' ce Cristosu' mă-ti ai, mă, de ce eşti reformat ?" — „Sînt miop, am minus şase". — „Poţi tu să ai şi minus o mie, lopata şi tîrnăcopu' to' le vezi tu,

că-s mari, mă, mari şi grele, ca să vă desele pe voi, dujmanii regimului nostru de democraţie bobulară ! Şi... Şi, dacă zici că eşti chior, de ce n-ai ochelari ?" „Mi i-a spart la anchetă", zic — „Ţi *i-ai spart* la anchetă !" mă corectează Şomlea. — „Mi i-a spart", zic. — „Ţi *i-ai,* bă studentule!" intervine Goiciu. „Unde-ai fost anchetat ?" — „La Interne", zic. — „Ministerul Afacerilor Interne !" mă

50

con etează Şomlea din nou. Tac. — „La Intci-ne, ai ?" zice Goiciu. „Adică te exprimi de ministerul nostru ca cum te-ai exprima do-ăla- dinainte, burghezul... Ministerul Afacerilor Interne, **mă** !" urlă el. batirul din picior. „Ori Centrală, aşa se zice, nu Interne!" Eu tac. — „Pretinzi că tovarăşii de-acolo, de la Centrală, se ocupă cu spartul **ochelarilor** ? Acolo, la Centrală, se sparg alte chestii, **nu** sencureă tovarăşii cu nişte căcaţi de ochelari". — ,.Acolo mi i-a spart", zic. ,.La anchetă. Căpitanul Enoiu mi i-a..." — ,.Ia mai du-te-n pizda mă-ti, că minţi ca un porc ! Păi io-1 cunosc pe **tovarăşu'** căpitan Enoiu, n-are **el** timp de **ochelarii** tăi ! Ţi **i-ai** spart singur, ca **prostu",** şi-acum dai **vina** pe **noi,** că no: nu ş'cc ţi-am făcut — este *V* Tac. Tace şi **el** cvteva secunde, apoi : — „Da-... pe mine **mă vezi',** mă **chioruîe ?"** —- ,,Ca prin ceaţă", zic. Goiciu rîde : **„Ca** prin **ceaţă,** ai ? Da-atunci, **când *pt* greva-aia; tot** ca prin ceaţă **m-al** văzut ?" Eu tac. Şi el...

• Făcusem o grevă a foamei,'Iti începutul **veriî** la **Zarea** — **o** să-ţi povestesc altă dată. Zice **Goiciâ** : — **,,Mi-ai** scăpat, **'tu-ţi Cristoşii mă-ti** de bandit. atunci io am **fost chioru, ţi-am pierdut** urma pîn **imitate,** că scoteam io greva din tine!" Eu tac. Goiciu: —-**„Cînd ajungi** afară, să **aprin/j** luminări **şi** să faci danii şi să-i **zid** mulţam iu' Dumnczău' mă-ti că n-ara pus **lapa** pe tine, cind cu **greva-aia** ! Că, de nu-^i pierdeam **urma-.."**

• **Dracu'** să-1 ia. **poate** că **chiar** mi-o pierduse —■ **ţocrnaJ pentru că** evidenţu lor era iiiit cte bine **pusă ia punct.** E ad?'.;"ti'at că, în timpul acela incepuseiă niş'c mutări **„pe cap** de locuitei" care, în intenţia **administraţiei trebuia sări** djsparîă de tot **pe** cei... opt mii de deţinuţi — **efeiar dacă** pe cei douăzeci sau cincizeci de oarne-u dintr-o celulă îi împărţeau în, să

51 eem, **eincused de** celule, nu **se** putea ea oamenii să nu îmiineaseă măcar un cunoscut — dintr-o **altă** celulă, dintr-o altă închisoare. Dovadă că ..sistemul" lor avea găuri chiar în **urma** acelei **mutări,** tivi inşi (din zece, toţi trei **grevişti !)** am **fost mutaţi** în celula 20 din Celularul Maso.

In sftrşit. **Goitiu mă mai hlagoslcr** i **u** dţiva Paşti şi **Dumnezei** şi dă să iasă, cînd, **Barbu** : — „Să trăiţi, dom' Comandant, **pearmiteţi-mi** să **ies** !;: port !"' **Gotciu se răsuceşte cam enervat,** dai cu ochii d<> Barbu. .se **luminează : — „Tu, mâ Barbute ?"** şi-1 **apucă** aşa. **d he.** — ..Eu. dom' ■ :•-.-msndant..." — „Ia â, ıîKJ **băiatule, ce** duivre ai, raportează-mi mi<\ **eu încredere *'."* — „Să trăiţi, i Comandant..." începe Barbu, dar Geiciu II îrttrerupe :**

■— ,,Ce-i **cu tine-fl halu'-ăsta, mă** ? Cin" le-a **umplut de borş** ?'ᶜ — **,.]** **ii** din **celulă,** să trăiţi, **i**

Comandant !" — „E«haaa !•' poeneşl u din **de-**

gete — eiua i ae anunţa plină. ,,Care~s **ăia, mă** ? Cum **ii cheamă ?'' si. părăsindu-1 *po* Barbu,** îşi roteşte **ochii** pj-Jn **e»** **ₜ,Cine-a-ndră2m1 să** so-atjr.uă de îhio, mă ? Caiv-ai **dai In Barbu. mă, car[1]** I **■■■•■':■;**

. mortu' **de ■ ■ ĸs de băiatu' meu** — fă

un *pjm* afar' **din** lind !"

Ntaftdi K'aphr! **face paftul,** ev **mîihiîe lipite** *<)>.■ tnm.* ***Cfcid*** îl vede Goiciu : — ..Tu, măăă *',"* -— nu-i *vtinrr,* să creadă **eă cel dîn Faţa *hn ■■:*** **bdffizneîi i**

so atîîlgă de tfarbu — ai obserVîfti că nid **GHichi :■ într«?bnse (şi** nici **nu avea ?ă bifrirb»") ᴘᴄᴛîMı *a* lovise, rftH totere^au motivele. — „Ru, donl' Comandant[4]; *iăce*** *Ntmâî,* „dar <;} **a** dar **primul, eJ a-i*'** ⁝ **■ • — ,J>, mn ?" se mirâ OoJelii ciiniplit. „Clîîîi s;- ■■-t'-up-c eî ? Păi >•>-} cofioet' do o>i<ită vreme, >.•■■■ ■ •**

52

r.osc foarte bine pe Barbu Ion — este, Barbule ?" —• se întoarce spre Barbu şi Barbu : — „Este. dom' co-ndant, să trăiţi!" — „Vezi, mă ?" se întoarce Goiciu iar la Nandî. ,.Şi tu ai neruşinarea să-mi pretinzi că Barbu a-nceput ! Să susţii! Cum s-ar zice, provoci scandal în celulă ! Aciia, la mlnc-n închisoare ! Păi, în Gherla mea ţi-ai găsit să provoci, mă ?
— este Barbule ?" — „Este, dom' comandant!" — „Ia spune, Barbule, spune, mă băiatule, cînd te liberezi tu ?" — „Să trăiţi, dom' comandant, vă raportez cu mă liberez în ziua de douăşcinci noembrie curent !*
— „Brava, mă ! Ai auzit, mă ?" — mi se adresează ie (desigur ca să-mi arate cum se „raportează". Apoi
Nandi : ,.Ai auzit, mă ? Ai..." — se întoarce ful-ător spre Barbu : — „Cîîînd ! In douăşcinci ? ■' dică nici o săptămînă ? Eeeei, păi futu-ţi Cristoşii mămicii tale de bandit!" şi-i arde lui Nandi o palmă (nu grozavă). „Vasăzică ştiai că se liberează peste nici o săptămînă şi intenţionat te-ai luat de el, inten^ ţionat l-ai bătut, de-aia-ai dat în- el. ca să-1 mutilezi î Păi cum să dai tu-n Barbu, mă. în deţinutu' meu, cînd e el pe liberare ? Uite-n ce hal l-ai adus ! Iar o ifoiere reacţiunea, pe cum că-i batem pe deţinuţi — îi batem noi pe deţinuţi. Barbule ?" — încă o palmă lui Nandi, în timp ce Barbu : -— „Nu. să trăiţi, nu-i bateţi !" — ,.Ai auzit, mă ?", îl apucă de ceea ce mai fc.oaăsese din gulerul zeghei : „Păi cum să-i batem, mă, cin' ne dă nouă dreptu' ăsta, ce, nu-s şi ei oameni, săracii, nu-s ei bătuţi destul prin privarea de libertate — este, Barbule ?... Păi, vezi ? De ce să-i batem, ce, n-avem alte mijloace să-i reeducăm şi să-i redăm societăţii ? Paşnice., mă, educative ! Şi tu, bestie, l-ai mutilat, ca reacţiunea să pi'etindă că noi l~am mutilat!" — „Dar, dom' comandant, eu..." încearcă
Nandi, însă Goiciu: — „Gurrra, 'tu-ţi Dumnezeii **mă-ti** de limbric cu ochi, c-acu io vorbesc — este, Barbule ?... Aşa... Asta ai urmărit tu, mă banditule : să provoci tot felu' de diverşi... Cum te cheamă pe tine, mă ?", — „Klapka Ferdinand, să trăiţi". — „Ce-ce-ce nume-i ăsta, mă, ce eşti tu de felu' tău ?" — „German", răspunde Nandi aproape în şoaptă. Dar Goiciu a auzit: — „Ger... Ceee ?! Păi tu eşti hiclă-rist, nazist notoriu, 'tu-ţi Dumnezeii mă-ti, tu i-ai omorît pe tovarăşii evrei la Auşviţ !" — ,,Dom' comandant, eu..." încearcă Nandi, însă Goiciu nu mai putea fi oprit : — „Uite, explicaţia ! Că-i neamţ, de-aia ! E-haaa, păi lasă, neamţule, că-ţi scot eu Auş-viţu' pe nări ! Şi pe urechi !" — „Sînt şvab, dom' comandant..." izbuteşte Nandi să strecoare. Goiciu, uşor derutat : — „Ce, mă ? Şvab ? Atunci ce pizda mă-ti-ai pretins că eşti neamţ ? De ce-ai vrut să mă induci, mă ?!" — încă o palmă: „De ce, mă ? Şi... şi pentru ce delict ai fost condamnat ?" — „Pentru trecere de..." — „Aoleooo ! Aţi auzit ?" începe Goiciu să se vaite şi să caute martori. „După ce că provoci di-versiuni, de să zbiere reacţiunea că noi aşa şi pe dincolo, după ce că vrei să mă induci, că eşti neamţ, pe deasupra mai eşti şi frontierist ! Uite, că se explică ! In ce cameră erai tu, la 14 iulie, mă frontieristule?" — „La 26, aici, deasupra", zice Nandi. — „De C2 minţi, mă ? Vezi că pun să-ţi aducă fişa de la grefă şi, dacă minţi, o-ncasezi şi pentru inducere, că pretinzi că n-ai fost printre ăi' cu scandalu' de la 14 iulie !" — ,,La camera 26 am fost, pe cuvîntul meu de..." — „Mă cac în cuvîntu' tău de şvab şi de frontierist !" zice Goiciu — suita behăie, se distrează da

minune. Intervin : — „Am fost împreună, la camera
54
26", zic. Goiciu se roteşte încet, spre mine, cu gîtul ţeapăn, se răsuceşte **ca** lupul. Şi se uită, lung, lung. Miroase bine Goiciu. A săpun bun şi a ţigări bune. Hainele lui miros a casă. — „Am fost împreună', repet. înţeleg că Goiciu mă crede. Dar Barbu, ca înţepat: — „Minte ! Minte ! Amîndoi au fost în celulele răsculate, ştiu precis, amîndoi !" — ,,1-auzi, mă", face Goiciu, indicîndu-mi-1 pe Barbu. „'Ce c-aţi fost amîndoi în... în alea. sculatcle..." şi rîde. Lui Goiciu îi lipsesc aproape toate măselele. Cînd rîde, i se astupă ochii (sau poate sînt prea sus pentru mine — Goiciu e cu două capete mai înalt dectt mine). ,,Ordonaţi să se aducă fişele şi pcdcpsiţi-1 pe cel eare vă dezinformează", zic. Goiciu îşi pune mîinile în -şolduri : — ,.Cc tot spui, **Franţ** ? Adică-mi dai tu niie ordin că ce să iac !" — ,,Doamne-f creşte, cum să vă dau cu ordin V" zic. „E doar o sugestie, fişele or să arate carc-i adevărul", zic. — ,,Mă cac în **adevăru**[1] tău. mă..." începe Guieiii, dar Barbu 31 întrerupe, isteric : — ..Minte, dom' coman,.." Dar nu apucă să **termine** : Goitai, fără să se **întoarcă** spro el, îi dă un dos de labă peste **gură.** Apoi, ră«ucindu-se, încet, încet spre ci : — „Ia mai taci, în pizda mă-ti. că de dala asia **minţi** ! Păi de ce să mă minţi tu pe mine, Bar-buîc, io, care ţi-am fost ca un pariate ?" —- şi-i cam tremura glasul, era **sfîşiat** de durere că fi ui lui cei mu ii iubit...
— ,,Să trăiţi, **dom'** comandant, cu aşa-mi aduc aminte..." miorlăie Barbu.
— „Vezi, că-ţi aduci **prosi** ^-odală-ntorc foaia şi cu iine ! Fii atent şi nu mă mai **supăra** şi tu". Spre **suită** : „Asta de se pretinde **student nu** ştiu ta ce camery a fost la data **respectivă*** da-n a!ca cu scandai, nu. Precis 1 Ca, dae-ar fi l'osl... îl depistam io. 'Parc rău că nu l-am întîlnit.
55
âa ăsta-i adevăru : n-a fost. De frontierist... To plotoner ! se întoarce spre Şomlea, însă, din uşă, T>>-doran clatină din cap că nu. — „Mă rog..." **face** (■•>-eiu şi ridică din umeri a regret. .,N~ai fost printre ăi cu scandalu — norocu' tău — da' frontierist toi Şi, dacă la momentu' **respectiv ai** fi fost în caraereîe-aîca, ai fi făcut şi tu ca ei — este ? Mă rog, n-ai fost, da. 'n plus, provoci scandal în celulă — şi încă *in* camera de liberare, îi rupi **ăstuia gura,** de să nu se poată vindeca pînă-n **terme»,** să-mi iasă pe poarta mutilat şi iar să zbiere reacţiunea că noi l-am mutilat — fii atent Barbule, nu treci poarta, pin' *nu-rni* dai în scris, să am io, la mină. negru pe alb, pe *cern* că nu noi te-am bătut şi **te-am desfigurat** — < în două egzemplare, mă. unu-î iei tu, să-1 araţi ălora de-afar' că nu noi te-am torturat — este?'"— „Este»; dom' comandant !"' -— „Aşa, mă !"' zice Goieiu şi întoarce la Nandi : — ..Cu tine, mă şvabuîe... **Cil** tino... Las' că te-nvăţăm noi să mai provoci !" — şi porneşte spre uşă. Dar Barbu :
— ..Dom' eomani să trăiţi, uitaţi cine 1-a **instigat** !' — şi mă mine. Goieiu, din prag. zîmbeşte : — „Şi mai bine .. *mai* bine..."
• Aşa am crezut şj **noi,** Ia iiv<-j>ut. că nu-l prea **luase** în scamă pe Barbu — chiar dacă prin aeeJ ..;■■-mâi-bine" promisese... Ne gîndeam^ totuşi, că ne îusa în pace — noi ne liberam înaintea **hri** R-irV.•■ •> *de.* asta era **grijuliu** eu „aspectuF **deţinuţilor, en** .<■ ■■■• **zbiere** reacţiunea. Apoi... **pittes sâ rte** pedeţ* fără .să se atingă **de** noi — **să** ne lase să aşt(*ptăni po-dnapsa (cirezi că~i **nsaj U^or să aştepţi** băt) . .■ *>,:, înârori* acoa **ftăttrie** ?) Speram amindoi In aewasta ***dnapnă*.** **Arn** fost. Fncurajaii *ţi* de faptul t[1]:. •:-■■ ■■■■■■■.,

m

L

uit de celulă începuse : **şahul,** cărţile, **libera unuia** pe ia ora **zece,** plimbarea... Dar, pe la unsprezece, intră Şomlea. Trebuie sâ-ţi **spun eu,** la **Gherla,** erau doi **fraţi** Şomlea : **„Şa** • •el Bătrîn" era chiar plutonierul care făcea pe ofiţerul de serviciu (nu pentru că n-ar fi fost destule **„Cadre** superioare'", ci pentru că Şomlea era cel **mai** vechi gardian şi Goieiu ştia că un argat avansat la rangul de vechil va fi mai al dracului decît zece vechili... din tatu-n fiu). Fratele plutonierului era sergent, şi **„luersţ"** pe Zarea. I se spunea „Clinele **Roşu** — ajung îndată şi la el... Deci, Şomlea cel Bătrîn **iatiu** şi zice : — „Tu şi tu !"' — şi ne arată pe Nandi şi pe mine. „Te.şiii **afară** !"' Nandi : — „Să-mi iau şi pătura ?'' • Asta voiam să explic : cînd erai chemat **(„afară"** sau .Ja **portiţă-"),** nu ţi se spunea unde vei i'i dus. Aveai în **faţă** zece posibilităţi : la grefă fr. **tro** nişte „amănunte" din dosar ori să iei la cunoştinţă că o anume cerere îţi fusese respinsă) ; la **tribun** (ca **martor,** ca inculpat...) ; la ofiţerul politic (să dai m^HBa de **o** anume tuinătorie ; să torni ; să fii „agăţat" ca viitor turnai or) ; la izolare ; la bătaie ; la roa-**gM&e** ; la nnxhe... In nici un caz, acasă... De nm ori nici **gardienii** nu ştiau pentru ce eşti scos, ştiau doar **tinde** trebuie **să** te ducă — dar evident, nu-ţi spuneau. Deţinuţii învăţaseră cum pot afla măcar una d·n posibilităţi — izolarea : care, de orice **grad** ;u- **fi fost,** se făcea... cu pătură — chiar dacă, edeţ ■•ijuii.s aeo)o, ţi se **lua** -—din celulă plecai cu **pătura.** De aceea **întrebase** Nundi dacă să-şi ia **pătî ea** — ..Fără !* >iee **Şocilea.** — „Tot o bine...' **ap KJi** să-mi şoptească.
Iartă-mă, sînt silit să mai fac o paranteză : Nandi întrebase : „Să-mi *iau* şi pătura ?" — deşi eram doi. Deşi eram doi, Şomlea zisese : *„Tu şi tu".* Foarte simplu : în închisoare, deţinuţii nu au voie să folosească pluralul *noi.* în închisoare eşti singur, eşti *eu.* Cînd ceti ceva, cînd reclami, n-ai voie să ceri, să reclami decît în numele tău. Pînă şi cei mai tîmpiţi sau proaspeţi gardieni, te repezeau : ,,Vorbeşte, mă, cu *io,* nu CU *noi.* ce, tu eşti mai mulţi ?"
Deci, Şomlea răspunsese : „Fără pătură !" — !fi că nu la izolare ne duce. Ne scoate pe coridor şi ne duce în Corpul de Gardă, acoîo unde încasasem cele zece-la-cur de la Tudoran. Cînd intrăm... Drept în faţa uşii. rezemat de tocul ferestrei, cu mîinile încrucişate pe piept, doctorul Sin : în stingă noastră -— deci. în dreapta doctorului, rezemat de birou (azi dimineaţă, cind cu Tudoran, nu remarcasem prezenţa acestui birou), de fapt, nu rezemat, ci urcat cu o bucă pe dungă, bătîndu-si numai aşa, cu cravaşa, pantalonul... domnul Istrate !
• Comandantul adjunct al închisorii, căpitanul Istttite — în primăvară, cînd venisem de la Jilava, îl găsisem locotenent, dar, în urma strălucitelor fapte de arme din timpul răscoalei fronticriştilor. fusese avansat, merita să-1 facă direct colonel, măcar maior, că doar cine trăsese cu mitraliera pe vizetă dacă OU ci ?...
• Cum în cine ? în deţinuţi, în bandiţii răscu-bii ! E adevărat, n-a tras direct în ei, ci în tavan, doar vreo cinci gloanţe ricoşate au atins pe cei dinăuntru, dar nu mortal. Frontieriştii n-au murii de glonţ (ar fi fost o favoare), ci au murit pe încetul, pînă la decretul din "64 au tot avut timp să moară... da moarte bună, după cum glăsuiau certificatele de deces purtînd semnătura doctorului Sin.
53
Deci, Sin la fereastră, Istrate pe dunga biroului cu cravaşa. Imediat în stînga noastră... Am uitat să spun că, înainte de a ne scoate pe noi din celulă, fusese „strigat" Barbu, prin vizetă : „Bai'bu Ion, la doctor !" Bine-nţeles că „doctorul" fusese Goiciu... încă o dată : Sin la fereastră, cu braţele cruce în halat alb.
tot în halat alb fusese „echipat" şi la 14 iulie, cînd lucrase cot la cot cu gardienii, pompierii, miliţienii şi cu securiştii din detaşamentele de intervenţie de la Apahida — se spunea că dom' doctor Sin schimbase vreo cinci pari,

pentru că aşa ştia el, că deţinuţii se tratează cu extract de par — dar munca lui nu s-a sfîrşit odată cu pacificarea, a trebuit să facă ore suplimentare : toată noaptea a pus în ghips oasele rupte. Mai bine ar fi supravegheat operaţiunea şi i-ar fi lăsat pe medicii-deţinuţi să facă ce se pricepeau, dar el nu s-a mulţumit doar cu ordinele, a pus şi el mîna şi a pus-o... atît de bine, în-cît... Am cunoscut mai tîrziu un client de-al lui Sin : avea o mînă ruptă sub cot şi a avut ghinionul să i-o pună în ghips însuşi Sin : a rămas pentru toată viaţa cu... două coate : cel din naştere şi „cotul" confecţionat de doctorul Sin în locul fracturii... Cu Tiana — aşa-1 chema pe cel cu două coate la mîna stingă..; am stat în domiciliu obligatoriu, în Bărăgan...

• Nu, fusese condamnat pentru altceva, din întîmplare nimerise într-un „Stadion" de frontierişti. In timpul răscoalei, Tiana, ca omul prudent, se ascunsese sub paturi. Dar cînd, după cîteva ceasuri, baricada fusese dată la o parte şi gardienii năvăliseră în celulă, în frunte cu bine-nţeles, neobositul Goiciu, Tiana dăduse să se vîre şi mai adînc. Dar ochiul lui Goiciu, ochiul lui de vultur desluşise ceva mişcare în

]

jtnttinericul subpaturilor : — ,.Bă, ăla care vrei să scatii de mînia boborului, fă-te-ncoa !" Tiana... s-a făcut încoa şi Goiciu i-a făcut vînt pe Uliţa Verde (Dostoievski s-ar răsuci în mormînt de gelozie, aflînd . că Goiciu preluase primitiva Uliţă Verde din ocnele ■ ruseşti şi o dusese la perfecţiune). Deci, Tiana e scos din celulă şr~băgat în tocătorul Uliţei Verzi — de la etajul trei, pe pasarele, pe scări, pînă jos, la parter, din doi în doi metri, se aflau perechi-perechi de ..pacificatori", înarmaţi, nu cu nuiele verzi (ca în Dostoievski). ci cu pari, ciocane de bătut gratiile, răngi de fier şi... arme de foc, mînuite ca la Mărăşcştî Tiana. cluar în pragul celulei, a încasat o lovitură de ciomag în cap, o lovitură de pat de puşcă în mina stîngă (care i-a frînt oasele), dar el, în fierbinţeala aceea, nu şi-a dat seama ; cînd a ajuns pe pasarelă, a simţit că... nu mai poate înainta, că parcă-1 ţinea ceva, parcă ar fi fost prins cu arcanul... Ce se întâmplase? îl „agăţase" Pop, cu pironul. Acest Pop (cel de la etajul trei, nu cel de la unu, nici el mai breaz) o bestie,, nu folosea nici ciomagul, nici ciocanul, nici ranga, el îşi confecţionase o unealtă mai aparte : prin capătul i bîte de prun, bătuse un piron lung de vreo două-zeci de centimetri: rezultase un fel de tîrnăeop. Cu care Pop lovea cu sete, cum se loveşte cu târnăcopul, dar nu cu partea ascuţită, ci cu floarea pironului : fierul pătrundea, însă nu mai ieşea, iar Pop ţinea zdravăn de coada uneltei ca de o undiţă. Se spune că striga: — „No, d'apăi di ce te grăbgheşti aşe, mai stai un chic, să mai grăim..." •— iar „vecinii" pacificatori se prăpădeau de rîs neuitînd să dea fără grabă în nenorocitul „ţinut" de Pop. Lui Tiana, pironul îi pătrunsese în mîna ruptă, dar deasupra cotului..;

Dar am cam îuat-o razna,, rămăsesem la... Pornisem da la mîna lui Tiana, unde ajunsesem, pornind de la... Ei, da, domnul doctor Sin, care ora chiar doctor. Sas do pe undeva de lîngă Sibiu, deportat odată eu saşii, în iama lui '45, în Donbass, la cărbune. Unde nu rămăsese prea mult, probabil încă acolo începuse a da dovadă, aşa eă s-a întors după nici un an şi... Şi a devenit medic M.A.l.

în ziua liberării, la două

zile după întîmplările pe care ţi ie relatez, pe eîrţd aşteptam, în Poarta Mare, să mi se dea un însoţitor (aflasem că, deşi ispăşisem pedeapsa, n-o să plec acasă, ci în domiciliu obligatoriu), s-a apropiat *Sin.* Care nu numai că asistase la scena cure urmează; dai*,, desigur, semnase şi raportul pentru... în fine, pentru ce a urmat după scena din Corpul de Gardă; Şi era... cam jenat... Poate că voia să raă facă să cred că ti pare. Prea multe lucruri nu-mi uinte.----. oricum. Sin mă îndemnase să stau lingă bancă, sub un copac — era un păr cu tu: ruită — nu mai ţin minte ce mi-a spus r=: dar mi-a rămas... aerul acelei conversaţii (iv.. monolog al lui). Parcă îmi dădea sfaturi . mă port ..acolo[1]'', adică în d.o., ca să nu le dau ..ăstora* prilejul să mă întoarcă. „Ăştia", „ei".,, cunoşteam metoda. Cînd nu era o *metodă de* anchetă (după «:e mă butea, anchetatorul ..meu", ieşea din birou şi apărea altul : amabil, drăguţ, niţel golan, „complice^, îmi oferea ţigări şi-mi dădea un sfat: „Spune ftomn'e oe ştii, spune ecva, născoceşte — la proces o-ntorci — dar nu te încăpaţîna, că ăştia,,. Nu Se pune cu ei...[4]"), atunci era „justificarea" laşului'—■ cazul lui Sîi>. Mi s-a părut eă Sin e sincer, Tfresvr să spun : ÎIU eă ar fi regretat complicitatea (fiindcă-

▰}, pe ▰> **ina /■-**

caiet :

asta era) la ceea ce ni se făcuse, lui Nandi şi mie, deci, regret, ci frică... frică de ce ? Fiindcă eram trimis în d.o., care nu era închisoare şi de-acolo se scăpa mai uşor şi, odată şi-odată, am fi dat fafu către faţă ?... Dracu să-1 ia, m-am **îndepărtai** din nou !

Deci : Sin la fereastră, Istrate cu buca pe marginea mesei, cravaşîndu-şi pantalonul (Istrate era singurul securist pe care nu l-am văzut încălţat **cu** cizme — purta pantofi, deci şi pantalon drept; de două sau trei ori l-am văzut cu caschetă, el purta bonetă, cochet aplecată pe-o sprinceană ; totdeauna îngrijit, elegant chiar, parfumat ; fuma *Virginia* roşii; iar manşetele... albul manşetelor lui a fost cel mai alb dintre toate **alburite văzute începînd de la arestare** — din cînd în cînd, şi le scotea şi mai la vedere, trăgînd de ele, indelieat, cu doo **deşte...** De, **lstraUi** era **'telectualul** Gherlei, fLise.sc> învăţător...).

Să revin : în stînga uşii — Barbu şi Coiciu, — ,,Ta luaţi colo, pe-un **rînd** !" ne ordonă Goiciu. Ne aşezăm cu spatele spre peretele din dreapta uşii — acum, Istrate si cu Sin rămăseseră în dreapta noastră — cu faţa **către,** bine-nţeies, **Goiciu.** Barbu stătea smirnă, nici nu clipea şi cu boneta-n pumn. De pe **obraz,** cojile de sînge se cam... decojiscră, nici urmă de rană, însă buza **superioară,** ce-i drept, era cam umflată —■ cred că 'oţul de; **oltean** şi-<> împingea, pe dinăuntru, eu limba... Goiciu ne: constată la locurile noastre;, aşa că poate începe reprezentaţia :

— „E-haaaa ! Va' s'ică voi s'teţi ăia *V* Noi **tăcem»** ce era să zicem ? Guiciu urcă un ton : — ,,Âi de 1-afi torturat pe Barbu Ion ! De să zbiere, rcacţiunea ! Că, adicătelea noi... Ia-ia-ia... To'ar'şu doctor, ia te uită, domn'e, ia te uită la ce i-au făcut banditii ăştia buia-

tului ! L-au mutilat, l-au... De iar să zbiere reacţiu-nea că noi nu ş' ee le făceam la deţinuţi, că-i torturăm. Vino-ncoa, fă-te mai aproape, dă-te lîngă el domn'e şi constată !"' îl cheamă cu mîna pe Sin. Sin, cam alene, porneşte de la fereastră (se vede că, înainte de sosirea noastră,

„constatase" de încă cel puţin zece ori). — „Uite ! Uită-te la el, domn'e, nu la mine ! Ce-au fost ei în stare să-i facă băiatului..." şi Goiciu îl apucă pe Barbu de falcă şi-i cască gura. — „Vezi, to'ar'şu doctor, vezi ?" Sin se lasă din genunchi, îşi zbîrceşte un ochi, se uită în gura lui Barbu, ţîţîie, clatină din cap... — „Ei, recunoaşte cinstit că n-ai mai văzut aşa ceva — este că n-ai mai văzut ?" — „Este", aprobă Sin. — „Păi, dacă este, ia să pui mîna şi să-i coşi gura la loc, to'ar'şu !" — „I-o cos, tovarăş' comandant" — ,,I-me-di-at, auzi ? Să nu se observe c-a fost cusută, domn'e, s-a-nţeles ?" — ,,'Nţelcs. să trăiţi, tovarăş' comandant", zice Sin şi dă să se retragă la fereastră. Dar Goiciu : — „Un te duci, domn'e? Un' te cari, ca de la moara părăsită ? Păi ia vino-ncoa şi constată ca lumea, to'ar'şu, ca să fii în temă cînd i-o coşi ! Ia repetă, spune, aciia, de faţă cu toţi : cum i-o coşi ?" Sin, din roşu-sîngeriu devine ficăţiu. Tace, clipind iute. — „Vezi că nu ştii ? Vezi că to' io **tre'** să-ţi dau indicaţii ? Fii atent, la mine, că-i pentru ultima oară că-mi mai răcesc gura — dup-aia verific cum ai executat ordinu'. Fii atent : î-o coşi, aşa fel, fii atent, i-o coşi de-aşa manieră, de să nu bage de seamă nici mă-sa car' 1-a ouat ! Fii foarte atent, to'ar'şu doctor, că asta-i o sarcină de mare răspundere ce-ţi trasez io acuma! E-n joc prestigiul nostru, al clasii 'citoare ! Şi, cînd e problemă de prestigiu, am terminat-o cu mişmaşurile ! Cu că-caturile voastre, de medicină ! Mie să mi-1 faci pe

63

62

Ea bu lort ca nou — asta-i sarcina ! Că iui avem de ă cu roaeţiunea !'; Goiciu se apropie iar de Barbu; iar îi cască gura. Sin se apleacă din nou, din nou ţîţiie, clatină din cap... — ,.Ai văzut ? Acuma tc-ai pătruns de importanţa sarcinii de ţi-am trasat-o, este? Ce-au fost ei în stare să-i facă. băiatului..." se miră Goiciu, foarte, elăîinînd din cap. „Banditii ăştia doi! Da" las" că... Te doare, mă băiatule ?" Barbu schea-ună : — ...Mă doare rău. să trăiţi". — „Ai auzit, to'ar'su doctor ? Că-1 doare rău ? Păi cum să nu-I ' ară rău, dacă bestiile astea... De-aia-1 doare •— te doare, mă ? !" — „Aoleo, cum mă mai doare, să trăiţi". — „Ai auzit, ai auzit ? Ia să-i dai ceva, urgent, să nu-1 mai doară, domn'e, o injecţie cu ceva de să-i mai ia din durere !" — ,.îi dau, să trăiţi, tovarăş'...*, zice Sin, dar Goiciu, de parcă doctorul, ar fi avut de gînd să execute ordinul pe loc (nici nu se clintise, nici manile nu şi le despletise de pe piept), îl opreşte: —„Nu acuma ! Acuma constată, că de-aia eşti doctor, să constaţi ! Constaţi 'mneata, mai constatăm şi noi da' dup-aia-1 bagi urgent în tratament, îi dai ce ai nu faci economie îa medicamente — este ?, dacă n-ai ce-ţi necesită, dăm telefon la Cluj, dacă nici :' n-are, cerem de la Bucureşti, să ne trimită cu Avţasartu' — io aş propune şi nişte sînge — ce grupă ai-, mă ?, las' că-ţi face analiza şi constată — nişte sînge ar fi foarte binevenit şi necesar, că uite cit a pierdut — ai pierdut mult, mă ?" — „Mult, să trăiţi, dom' comandant !* raportează cu zel, Barbu. — ,.Ai auzit ?" îl întreabă Goiciu pe Sin, Sin răspunde că da, Goiciu se întoarce către noi. începe să vină spre noi. Şî, deodată, se opreşte, îşi prinde capul între palme şi începe să se vaiete : — „Aoleoooo !* - por-

64

neşte iar spre noi, ţinîndu-se de fălci: „Aoleoooo!" Se opreşte la un metru de noi. Lasă mîinile-n jos, se uită cînd la Nandi, cînd la mine... întoarce capul spre Barbu. Iar se-ntoarce la noi : — „Şi-acu ce fac io cu voi, mă ?" ne întreabă Goiciu, de la un metru, dar nu lirlînd, nu ameninţător, nu cu mînie. Ci cu aproape durere. De parc-am fi fost copiii lui mult-iubiţi care o cam făcuserăm de oaie. Iar ponoasele — cine le trăgea, daeă nu el, ca părinte ? — „Ce fac io cu voi,

mă, ia spuneţi !" — şi ne întreabă sincer, fiindcă el nu ştie, nu vede nici o cale de scăpare. Noi tăcem. Eu... Cum să spun ?... Parcă începusem să mă simt vinovat că-1 adusesem, că-1 pusesem în neplăcuta situaţie în care se afla. Goiciu oftează. Se duce iar la Barbu, iar îi eracănă gura, îl cheamă iar pe doctor, chestia cu zbieratul reacţiunii (care atîta aşteaptă) se repetă, se repetă şi ordinul de a-i coase gura, apoi cu medicamentele de la Cluj, Aviasanul, sîngele... Şi iar vine la noi: — „Ei. ce fac cu voi, ce mă fac io cu voi, asta-i întrebarea !" şi-şi desface braţele în lături — părea doborît de supărare că noi, copiii lui, ne încăierasem şi uite ce dăndănaie ieşise. Stătea dinaintea noastră, cu umerii poyîrniţi, căzuţi, prăbuşiţi. Şi clătina din cap. Teribil de trist, întristat de pocinogul pe care i-1 făcusem.
.Şi, cam pe cînd era cu totul covîrşit de tristeţe, îi împuşcă lui Nandi o palmă... Dar ce palmă ! Nu eram un ageamiu, văzusem destule... palme la viaţa mea, pe multe dintre ele eu însumi le încasasem (îmi aduc aminte, ,de pildă, cu nemărginită admiraţie şi recu$_{r}$noştinţă de labele primite de la Enoiu...) Dar aşa ceva... Dă-mi voie, dă-mi voie ! La dreptul vorbind, nu fusese palmă decît pe jumătate, cealaltă jumătate fiind croşeu. De dreapta. Ca palmă, a plescăit ; dar,
65
fiind şi croşeu (care, la rîndul lui, coda jumătate upercutului), 1-a luat pe Nandi pe sus şi 1-a trimis tocmai între picioarele doctorului. Care, fără să-şi despletească braţele, a făcut doi mici paşi la stînga, aşe-zîndu-şi ou grijă tălpile pe duşumea, poate ca să nu-1 mai calce şi el pe nenorocit, dar poate ca să nu-şi murdărească încălţămintea. Ce lovitură, Dumnezeule mare, ce scatoalcă ! Ce precizie, ce adresă — fiindcă nu-1 izbise (cel puţin în prima fază), ci îl agăţase ; lovitura asta, dracu' s-o ia, „intrase" printre capetele noastre (al meu şi al lui Nandi) şi, acolo, „între", se prefăcuse în cîrlig — orientat în sus — pur şi simplu se strecurase între noi, care stăteam lipiţi. Pentru .o lovitură de dreapta, în mutra lui Nandi, numai di: ar fi fost posibilă — ei, bine, Goiciu, fără să mă atingă pe mine...
* • O lovitură frumoasă, originală, eficace, chiar cînd e încasată şi nu dată, te umple de admiraţie pe fine nu ?...
Dar să revin : Cred că Nandi încă se mai afla în zbor spre picioarele doctorului, cînd Goiciu, liniştit, întors lingă Barbu, îi căscă gura : — „Te mai doare,i mă băiatule ?" — îl întrebase încetişor, aproape în şoaptă. „Ei, las' că to'arşu doctor te tratează, n: să constatăm ce şi cum. în două zile, nu se m, . noaste nimica, io-1 cunosc pe to'ar'şu doctor ca foarte capabil, dînsu' te face ca nou ! Da- să fii , ■ la problema alimentaţiei, mă, că alimentaţia e foarte importantă la cazuri din astea — to'ar'şu căpitan !" — şi Goiciu i se adresează lui Istrate : „Fii atent şi ia măsuri urgente să primească o alimenta corespunzătoare, domn'e ! To'ar'şu doctor îi preş ce şi cum, da 'mneata supraveghezi acţiunea, să fie adusă la'bun sfîrşit — s-a-nţcles ?" Jstrate îşi pleacă
66

\

pleoapele, fără să se mişte de pe birou şi fără să contenească din cravaşa aia. — „To'ar'şu doctor, fii atent, domn'e, a rămas stabilit : îi coşi gura la loc, i-o coşi, domn'e, i-o coşi, de să nu observe chestia asta nici cel mai înrăit dujman !" — „Am înţeles, tovarăş' Comandant", zice Sin. Nandi se

întorsese de mult lîngă mine, îi simţeam cbtul cu cotul şi-i zăream cu coada ochiului, pe cornul maxilarului stîng, o gîlcă vînăt-alburie, ceva în genul rezultatului croşeului de stînga, încasat de Clay, în ultima repriză — cred că ai văzut, la televizor, întîlnirea Clay-Frazier...
• Păcat. Înseamnă că nu poţi pricepe nimic din... frumuseţea acestui nobil sport...
Goiciu se apropie iar de noi. „Acum e rîndul meu", îmi zic şi-mi propun ca, dacă o să repete lovitura — adică nu : stînga mea era descoperită, aşa că putea veni liniştit cu un croşeu de dreapta, cinstit — cu să încerc (să *încerc,* pentru că, la viteza de execuţie goiceeană...) să salt la momentul potrivit umărul sting... Goiciu se opreşte, se uită la Nandi, clatină din cap, clatină într-una, adică : Vezi în ce situaţie m-ai pus ? Crezi că-mi place să... că n-am altceva mai bun de făcut, decît să te bat pe tine "... — sau cam aşa ceva. Fiindcă se uita la Nandi, eram sigur că peste o secundă sau peste două (sau peste o zecime) o să mă pocnească pe mine. Dar *unde ?,* încercam să ghicesc. în plină figură, cu o directă ? Tot sub tireche, ca pe Nandi ? Un upercut la plex ? Un şut sec în rotulă (specialitatea casei, aşa se spunea) ? Pe măsură ce secundele treceau şi lovitura aşteptată au mai venea... Nu mai puteam îndura, aşteptarea e îngrozitoare, mai distrugătoare decît... ceea ce trebuia să vină. La un moment dat, mi-atn zis : „Mama mă-si, decît să-mi plesnească ceva, de aşteptare, mai
G?
bine să mă prindă moale, nepregătit" — stăteam cam prost cu inima şi-mi era frică să nu mă lase tocmai atunci în prag de liberare...
• Ce aveau toţi deţinuţii... sănătoşi : palpitaţii, gheară... în timpul anchetei, acolo, ,.jos", la Interne, începînd din prima zi... credeam că o să mor de inimă, eu, care aveam o inimă de bou... Stomacul, ficatul, celelalte vin mai tîrziu, din cauza alimentaţiei, însă inima e cea care încasează, de la început, tot ce ţine de detenţie : aşteptarea, emoţiile, frica, speranţa, disperarea — toate astea prin inimă trec. Doctorul Kahane (medicul aresturilor M.A.I.) „trata" şi inima tot cu un fel de smac cu miros de camfor, un unguent pentru reumatici — trecea de la vizetă la vizetă şi, orice boală ai fi avut, îţi dădea camfor... Aşteptarea, mai ales aşteptarea... Tot din... aşteptare... N-o să crezi, dar am auzit-o pîrîind, ca un vreasc, ca un chibrit.:. Asta s-a întîmpîat în... Ştiu şi data : exact de Sfîntul Ilie, în 20 iulie, acelaşi an, '53, la cîteva zile după răscoală. Pe frontieriştii cu pricina îi toca-seră mărunt-mărunt, îi puseseră în lanţuri, îi împrăş-tiaseră prin celulele nerăsculate şi le pregăteau procesul. Dar administraţia nu se mulţumise cu atît: se pusese cu parul pe întreaga închisoare — după o ex-presie consacrată — şi nu numai în Gherla se înăsprise regimul, ci şi în Jilava, în Aiud, chiar şi în închisorile regionale. Nici înainte de 14 iulie nu domnea, la Gherla, raiul pe pămînt : izolările, mîncarea proastă, obloanele lipite, plimbarea şi baia de formă, înghesuiala cumplită — însă, după răscoală...
In primul rînd, ne-au lovit, cum se zice, în burtă: nici înainte mîncarea nu era grozavă, dar_după răscoală, ne-au aplicat un regim alimentar punitiv : ra-

ţia de pîine s-a redus de la 125 grame la 75 ; turtoiul a început să fie amestecat cu gaz... Cu petrol I Iar mîncarea, adică acel ceva, fiert, care ni se dădea şi la prînz şi seara, dar diferit de la zi la zi, ni s-a dat... cîteva luni la rînd : borhot de roşii şi nici măcar de roşii, ci reziduuri de bulion de roşii, ceea ce rămîne după ce se face bulionul : pieliţele sărate-ocnă. Asta a devenit „fiertura", de două ori pe zi, zile, săptă-mîni, luni. La asta se adăuga şi faptul că apa dulce era raţionalizată (250 grame pe zi) ; eram în miezul verii; obloanele fuseseră lipite ; în fiecare celulă erau de cinci, şase, chiar de zece ori mai mulţi deţinuţi decît ar fi fost... igienic — cel puţin din punct de vedere al cantităţii de aer... De altfel, frontieriştii tot pentru obloane se şi...

'• In două cuvinte ! Nu mi-ar ajunge nici douăzeci de mii, dar pentru că povestea lor se întretaie mereu cu a mea... Uite cum a fost :

In ziua de 14 iulie... Dar mai întîi să-ţi fac un plan al Celularului Mare, - altfel n-ai să înţelegi nimic : Celularul Mare de la Gherla e în formă de *U* foarte lat, mai degrabă un dreptunghi căruia îi lipseşte una din laturile lungi. Latura lungă rămasă e străbătută, de-a lungul, de un coridor (care se prelungeşte pe înălţimea a trei etaje). Coridorul împarte inegal lăţimea clădirii : spre exterior, celulele sînt aproape duble faţă de cele dinspre curtea interioară. „Capetele", laturile scurte ale dreptunghiului erau ele însele celule foarte mari, „Stadioane", încăperi de, să zicem, 15 metri pe 7. Foarte mari, foarte mari, dar, în fiecare erau cîte 150—200 deţinuţi...

- A, nu în toate Stadioanele la un loc. ci în fiecare câte... Am dat o cifră cu totul rezonabilă, pentru

ca, în toamnă, am stat şi eu într-un Stadion, împreună cu alţi... 241, cu mine, 242 oameni...

• Ei, uite că încăpeau ! Dar nu despre asta e vorba... Acum să-ţi fac planul unui Stadion : deci, un dreptunghi de aproximativ 15 metri pe 7 ; are patru ferestre pe latura lungă, spre interior, spre curte (care latură lungă este, de fapt, latura scurtă a dreptunghiului) şi două ferestre pe latura scurtă (de astă dată, latura scurtă a Stadionului) care dau spre oraş. Bine-nţeles, toate ferestrele au obloane, obloane de închisoare, din volete îndreptate în sus, întregul oblon, sprijinit de perete, la bază şi, sus... lăsînd un spaţiu de un metru, de jumătate, de douăşcinci de centimetri sau... lipit — după toanele administraţiei, care găsise un nou mod de a pedepsi... în timpurile „bune", oblonul era la un metru, în momentul

.acela — lipite. Mai departe : în Stadioane se pătrunde din culoar, pe aici; cum intri, în stînga e o mică încăpere : closetul. Care closet e despărţit de celula proprîu-zisă printr-o *uşă, care se închide* - e de mare importanţă o astfel de tiş4jiupă cum o să afli. Acest rol important al uşii care se închide între closet şi cameră i-a fost bine cunoscut şi lui Goiciu. Aşa că a ştiut el unde loveşte cînd, la începutul lui iulie, a dat orcfin să se suprime closetele Stadioanelor, cele două ferestre de pe latura scurtă să fie zidite

iar obloanele celor rămase să fie lipite.

• De ce, de ce ! Cine putea pătrunde gîndurile lui Goiciu ? Ca să se amuze, ori i se năzărise că... deţinuţii trăiesc prea în largul lor... Toate astea se legau : cît mai puţin aer în celulă (prin suprimarea a două ferestre şi prin lipirea obloanelor de la cele patru), aerul cît mai era să fie bine împuţit (desfil rea încăpaii-closet, a „adus" în celulă şase hiroaie

descoperite) şi, ca si cum n-ar fi fost de-ajuns pentru luna lui Cuptor, hornul bucătăriei închisorii, o bucătărie care gătea pentru opt mii de oameni, un burlan de tablă de jumătate de metrii grosime, trecea chiar prin dreptul unei ferestre „libere".,.

Sigur că au avut dreptate ! Dar cînd au protestat — „reglementar", „organizat", „la singular"... — au fost acuzaţi de nesupunere, de agitaţie şi au fost ameninţaţi cu izolarea. Asta se petrecuse în 10 iulie. In 14, vine un sergent în celulă şi citeşte de pe o listă numele celor care protestaseră — erau pedepsiţi cu cîte şapte zile de izolare. Cei strigaţi refuză să iasă. Sergentul, „curajos", intră în „groapa cu lei" (gardienii aveau ordine stricte să nu intre în celule neînsoţiţi sau neasistaţi de alţi gardieni). Dar sergentul cu pricina, pătrunde în celulă, pune mîna pe un frontierist şi începe să tragă de el, să-1 scoată afară. Colegii victimei îl apucă pe al lor de cealaltă nună. Şi a început un fel de joacă de-a funia, s-a strigat chiar şi „Hei-rup !", pînă şî gardianul se înveselise. Cine ştie cum s-ar fi sfîrşit (evident, de izolare n-ar fi scăpat cei strigaţi), dacă... Dacă, din nefericire, un fir de curent n-ar fi izbit uşa celulei, în-chizînd-o cu zgomot. Auzind, gardianul a crezut că deţinuţii o încinseseră şi... urmau să-1 ucidă — la cursurile alea ale lor li se băgase în cap că orice neatenţie, lipsă de vigilenţă faţă de bandiţii de deţinuţi poate duce la pierderea vieţii, li se „prelucrau" lunar caşuri (fără nume, fără loc — doar erau secrete militare) de gardieni care fuseseră ucişi de deţinuţi. Sergentul a rămas cîteva secunde încremenit, nu era în stare să facă o mişcare, să scoată un cuvînt. Unii pretind că... atunci sfincterele i-ar fi slăbit şi... Şi I Şi abia *după,* s-a repezit la uşă şi a început să bată

***e**

cu disperare şi să cheme garda. Aici sîirt douŞ variante. Prima o ştii : sergentul, auzind bubuitul uşii, a crezut că deţinuţii o închiseseră şi-atunci, de frică, s-a scăpat pe sine. A doua : că da, în primul moment, crezuse că deţinuţii umblaseră la uşă ; dar numaide-clt şi-a dat seama că din pricina curentului — dealtfel, imediat după închidere toţi deţinuţii se îndepărtaseră de uşă, ca să-i arate că n-au nici un gînd rău. Şi că sergentul, mai liniştit, pornise către uşă — să iasă, ori să se asigure că poate ieşi ; dar, pe ţ cînd se ducea spre uşă, un frontierist nu s-a putut stăpîni să nu observe în gura mare : — ..Ia uitaţi-vă la zmeul ăsta de sergent : s-a pişat pe el !-> Această a doua variantă mai zice că abia atunci sergentul a... aflat ce se întîmplase cu pantalonii lui şi nu pentru /că ar fi crezut în continuare că bandiţii blocaseră uşa, ar fi strigat el garda, ci de ruşine : ruşine de colegii lui gardienii, ruşine de bandiţi. Şi. ca să iasă basma curată, a chemat garda. Alţii susţin că sergentul ar fi început să urle după gardă imediat după trîn-tirea uşii. Dar ce contează adevărul ?

Deţinuţii şi-au dat seama de pericolul care-i paşte (garda intervine numai în împrejurări excepţionale de rebeliune) şi au încercat să-l convingă pe sergent să n-o cheme — uşa se izbise de curent, nimeni nu-i făcuse nimic şi nici n-avea de gînd. Dar sergentul, după ce se asigurase că uşa poate fi deschisă, a rămas în celulă şi. *dinăuntru,* a început să bată cu pumnii şi să strige. Şi... garda a venit.
L-a găsit pe sergent cu hainele strîmbe, fără caschetă (toţi frontieriştii susţin că sergentul însuşi o aruncase în fundul celulei), roşu Ia faţă. I-a raportat şefului gărzii că deţinuţii... îl sechestraseră şi voiseră "să-l omoare. Frontieriştii au încercat să-i explice şe-

fului gărzii care fusese adevărul, dar acesta n-avea urechi decît pentru sergent. Care arăta cine începuse, cine-1 îmbrîncise, cine-1... — „Ala de colo,... Al cu mustaţă... Aia doi de colo m-au..." Se spune că sergentul prelinsese la un moment dat (arătîndu-1 pe un frontierist) că fusese... dezarmat, deşi toată lumea ştia că gardienii, în timpul serviciului, nu pătrundeau nici măcar în celular, darmite în celule, înarmaţi...
. :
Şeful gărzii : -— ,,Cei pe care i-a arătat tovarăşii'^, sergent să Tasă-afară". Bine-nţeles, n-a ieşit ni-* meni. — „Dacă peste cinci minute, nu-i găsesc în faţa uşii, cu păturile, pe cei arătaţi, dau alarma-mare !" Şi a ieşit, împreună cu sergentul. Văzînd că n-au putut-o scoate la capăt pe cale... diplomatică, frontieriştii au pus mîna pe paturi, le-au demontat şi le-au îngrămădit în faţa uşii, încropind un fel de baricadă. De-o parte şi de alta, au montat două „turnuri", din trei paturi suprapuse, pe care au urcat ,.apărătorii", înarmaţi cu picioare de pat, cu somiere... Fiindcă garda tot fusese chemată, nu aveau ce să aleagă : au zis că dacă-i bal, bal să fie. Cu picioarele băgate printre gratii, au doborît în cîteva clipe obloanele. Au prins gust de aer ; au desfundat ferestrele zidite iar cărămizile le-au păstrat ca proiectile. în afară de „cei de pe turnuri" — care păzeau uşa — toţi s-au agăţat de gratiile ferestrelor şi au început să strige, în cor :
,vj — „Ne omoară Goiciu S" — „Vrem pachet şi vor-
Kftor !" — „Sîntem deţinuţi politici ! Goiciu, Isirate,
Semlea ne omoară !"' — „Să vină procurorul!" — şi,
»Wne-nţeles : — „Să vină Crucea Roşie !" !;:
"■'■'• Pînă să se dezmeticească garda (care, de dafta aceea
se ţinuse de cuvîrit şi aştepta, în coridor, trecerea celor cinci minute), toate celulele care aveau ferestrele spre curte s-au răsculat : obloanele dărîmate, uşile „baricadate'", deţinuţii prinşi de gratii, urlînd, in cor. Cineva a început să cînte Marseillesa : s-au luat cu toţii după el. Strigătele şi cîntecele s-au auzit pînă la zece, cinsprezece kilometui de închisoare
— un miliţian care m-a escortat pînă la Feteşti, povestea că, „în zua aia", el fiind liber, o ajuta pe ne-vastă-sa să facă zile-muncă la colectiv, pe un deal aflat la vreo doisprezece kilometri de Gherla. Şi a auzit... „că-i ceva de parcă nu era în regulă... Aşe se striga, cătră oraş, de parcă era la douăştrii august, şi parcă şi mai şi..."
Garda a deschis uşa celulei, dar n-a putut intra
— uşa se deschidea spre coridor — din cauza ..baricadei". Şeful, alt isteţ, a întins mîna să -împingă paturile acelea încălecate, dar, de sus, de pe „turnuri", a coborît o somieră ca o ghilotină peste degetele lui... S-a lăsat păgubaş — cu degetele rupte... Desigur, s-a dat alarma mare. Bine-înţeles, Goiciu a fost primul

care a dat fuga. Furios şi hotărit să lichideze scandalul în cîteva secunde. Dar, ajuns la faţa locului a priceput că nu-i va fi de loc uşor. De altfel, era pentru prima oară cînd se vedea silit să parlamenteze cu nişte bandiţi de deţinuţi *(după,* vedem noi, dar deocamdată, era obligat să trateze...). De jos, din curte, începuse „parlamentările", după bunul lui obicei, cu o ploaie de înjurături. I s-a dat răspuns cu o ploaie de cărămizi, bucăţi de tur toi şi de săpun. A fugit ca un iepure şi s-a adăpostit sub streaşină pavilionului Fabricâ — unde nu-1 ajungeau cărămizile, A schimbat tactica : — „Mă băieţi ! Mă copii !" — nu s-a putut face ascultat. A început să promită : îndepăr-

tarea obloanelor, closetul, îmbunătăţirea mîneârii, plimbare şi baie cu regularitate... Apoi : pachet, scrisoare, vorbitor... — „Mincinosule !"' îi răspundeau deţinuţii. — „Criminal bătrîn şi mincinos !" Goiciu a început să se jure pe ce avea el mai scump că nu minte, că va face, va drege, numai să se potolească. — „Şi fiime, mă, vă dau şi filme, de două ori pe săptămînă !" — „Huooo, mincinosule !•' — „Să-să-să mor de nu vă dau şi fi-fi-filme cu mu-mu-mu-muieri, mă !" se zice că ar fi strigat Goiciu... Bine-nţeles că nu 1-a crezut nimeni. Goiciu a trecut la a-meninţări. A fost fugărit şi de sub streaşină Fabricii. Şi-a încercat norocul şi un... o javră care se dădea drept procuror. Răsculaţii au recunoscut în el pe un ofiţer de securitate, de la Cluj, „specialist" în preoţi catolici, sub directa îndrumare a lui Kohler. N-a a-pucat să spună decît : — „Oameni buni...", că a fost şi el huiduit, demascat şi fugărit cu cărămizi, Goiciu şi-a dat seama că, numai cu „forţele locale" (corpul gardienilor, Miliţia şi Pompierii din Gherla) — pe care le convocase de urgenţă — n-o s-o scoată ia capăt. Aşa că a făcut apel şi la Detaşamentele de Intervenţie M.A.I. de la Apatrida,

■ Formaţii militare, compuse din neangajaţi, din tineri care-şi făceau armata, dar în cadrul Ministerului de Interne. Adevărat, recrutaţi cu grijă, dintre cei cu dosare „sănătoase". Unităţi foarte bine instruite, bine hrănite şi echipate care. în caz de „ceva", deveneau apărătorii *dinăuntru,* adică împotriva duşmanului intern... <<

• Cam aşa ceva, cam în genul CRS-ului vostru. Cu deosebirea că ai noştri erau ostaşi în termen —• e adevărat, dintre ei se recrutau reangajaţii, dar de-ocamdată. trebuiau să dea dovadă şi fără... angnja-

-;

ment... Primul asalt, însă, l-au dat pompierii : fără succes. Jeturile de apă nu ajungeau pînă la ferestr*le Stadionuluţ |î a ceţorlaîte celule da la etajul trei. Au trebuit sâ înăţfeascâ, sâ prelungească furtunurile, să le urce pe pasarele, prin interior, să „pacifice" întîi o celulă mici ^flşt| jn unghi drept faţă de Stadion şi, prin fereastra fcefeig si-i împroaşte pe frontierişti. E adevăra^ <5r$ Iulie, cald', zăpuşeală, un duş nu strica, numai t| jeturile pompierilor nu stropeau, ci..: străpungeau^ ţupeattţ pătrundeau — în saltelele puse în. ferestre, H tampon, în carnea f rontieriştilor (am văzut, la maî bine de o săptămînă după răscoală, pe umărul unui frontierist, o.„ un fel de rană cum nu mai văzusem : mai degrabă o ruptură, carnea fusese dislocată *şî.„* ca dintr-un măr din care muşti, dar laşi bucata muşcată, să mai atîrne Într-O aţă — cam aşa ceva...), â-au apărat ei mai mult de o oră de pompieri, dar... Pe la cinci şi jumătate (tărăboiul începuse înainte de prînz), frontieriştii au fost înfrînţi. Cu un crîc s-a îndepărtat baricada (Stadionul în care începuse a rezistat pînă la urmă, celelalte celule căzuseră între timp) şi primul care a pătruns... Dar am uitat să-ţi spun că mai înainte, în timp ce pompierii

dădeau al doilea asalt, Istrate a tras cu mitraliera printre... prin baricadă. Şi la urmă de tot, a intrat Goiciu. Care, cu mî-nuţa lui a început să-i scoată pe răsculaţi, cîte unul, şi să le facă vînt pe Uliţa Verde. Ce s-a petrecut în timpul acelei Uliţe Verzi — pe altă dată. Acum, doar atît : frontierişti au fost puşi în lanţuri, răspîndiţi prin celulele nerăsculate, apoi, după două săptămîni, judecaţi şi condamnaţi. Au primit condamnări între trei luni şi doi ani jumătate. Dar, după alte două săptămîni... au fost anunţaţi că, în urma recursului

n

făcut de procuror (să fi fost tot adjunctul lui Koh-ler ?), pedepsele au fost majorate. Frontieristul aflat în celula noastră primise întîi a oară şase luni. într-o dimineaţă, a intrat în celulă un sergent necunoscut, care a citit cum a putut şi el de pe o hîrtie ceva din care s-a înţeles că bietul frontierist fusese condamnat la încă cincisprezece ani — şi nu doar la şase luni, cum dintr-o greşeală...

■ Pedepsele pentru infracţiuni comise în timpul şi în locul de detenţie se adaugă pedepsei iniţiale, nu se îngroapă în ea, nu se compută. Cam asta a fost... în două cuvinte... Rămăsesem la... ?

■ A, nu ! Goiciu nu voia să mă lovească, asta îi şi... reproşam, mai exact : eu credeam că o să mă... dar el... Parcă începusem o altă parantează....

■ Ei, uite o ciudăţenie : noi, cei din celulele din partea opusă curţii, n-am ştiut ce se petrece. De auzit, am auzit, dar n-am priceput ce însemna ceea ce auzeam, parcă ar fi fost un aparat de radio — rumoare, cîntece, cîte un ţipăt — vorbesc de faza dinainte de pacificare, pentru că asta am auzit-o şi am urmărit-o cu toată carnea. Nu uita că în fiecare celulă deţinuţii stăteau claie peste grămadă — de pildă, la noi, la 26 de pe etajul întîi, eram în jur de şaptezeci de oameni şi dacă numai o treime din ei vorbeau, fie şi în şoaptă... N-am auzit nimic din în-ceput. Ara bănuit însă că *ceva* se petrece cam pe la ora unu (după ceasul burţii), cînd gardianul nostru ne-a ordonat, prin vizetă : — „Toată lumea — culcat ! Pe burtă, pe burtă, pe ciment, nu în pat, că vin 3a control !" La început, am tras chiulul. Dar gardianul se holba pe vizetă cam din minut în minut — ceea ce însemna că trebuia ,.să-şi facă" secţia în pas; alergător şi fără pauze. în secunda aceea cit îşi băga

,

ochiul pe vizetă... încă de la ordinul de culcat, careva, aflat mai aproape de uşă, a spus că i s-a părut că gardianul e înarmat — ţi-am mai spus că numai în cazuri excepţionale' ..personalul'' umbla înarmat în interiorul închisorii. De fiecare dată cînd revenea la vizetă, ne străduiam să controlăm. Dar cum ? Vizeta nu permitea să-i vedem decît obrazul şi, dacă am fi fost în picioare, am fi zărit epoleţii... Colegul susţinea că i-ar fi văzut, pe umăr. o altei *diagonală,* cea a revolverului. De jos, din „culcat", nu puteam vedea cHn gardian decît ochii şi cozorocul. Eu am fost cel care, în!re două vizite la vizetă, **m-am** tîrît pînă la fereastră şi, printr-o gaură din oblon, am văzut... Sentinelele din gheretele de pază de pe ziduri se aflau culcate, pe burtă, pe platforme, în poziţie de tragere — mitralierele erau îndreptate spre noi, spre închisoare ! S-au chiorît şi alţii

prin găurile oblonului : într-adevăr, era *ceva.* Dar ce ? Ei, bine. n-am aflat decît pe la nouă seara, cînd ni s-a adus un răsculat. între timp auzisem urletele înfiorătoare de pe sală, dar închisoarea are o acustică specială, pe de-o parte amplifică sunetele, pe de alta le deformează, le alterează şi am crezut că... un radio, poate un film proiectat — dar pentru cine ?... Iar telefonul cu partea răsculată a Celularului nu funcţiona. De altfel, nu funcţionase niciodată, ţevile de calorifer nu traversau holul. Deci, veştile n-au venit de acolo de unde trebuiau să vină. Şi abia scara, tîrziu, cînd în celula noastră a fost adus (mai exact : aruncat) un frontierist — plin de sâige, cu capul spart în mai multe locuri, cu alte multe oase rupte., dar... cu lanţuri la picioare — am aflat cam ce şi cam cum fusese.

Dar să mă întorc : spuneam că, după răscoală, începuse teroarea în întreaga închisoare. Goiciu era hotărît. să scoată dracii din noi toţi, chiar nerăsculaţi (ca să nu ne dea prin gînd să' facem şi noi ca frontieriştii...) Btne-nţeles că obloanele, de la care pornise balamucul, au rămas bine lipite şi pentru multă vreme. In afară de asta, petreceam aproape '■oată ziua, ba cu mîinile-n sus, ba în genunchi, cu uiinile-n lături, ba pe burtă — în care caz, gardienii ne controlau pe fiecare, ca nu cumva să ne fi pus, între burtă şi ciment, vreo cîrpă sau un bocanc sau un galent, ca să nu răcim la maţe... Orice „abatere" era pedepsită cu Uliţa Verde-Express : „vinovatul"' era scos din celulă şi... îndrumat spre baia Celularului, aflată la parter, într-un capăt al coridorului — printre ciomege, lovituri de cizmă, înjurături. A-juns la baie. pedepsitul era întins pe burtă, pe o bancă de leaturi, un gardian i se aşeza cu fundul pe cap, altul pe picioare şi un al treilea îi făcea dina-poiul şniţel, cu ciomagul : zece, douăzeci, cincizeci ie lovituri, depindea de împrejurări — după care nenorocitul trebuia să se întoarcă la celulă pe aceeaşi cale, de astă dată încasînd mai multe ciomege şi cizme decît la ducere — ei, unde era sprinteneala de anţărţ ?... Ei,da... Pe etajul întîi, spre **cimitir,** unde mă aflam, toţi gardienii erau nişte bestii : în primul rînd Todea, căruia i se mai spunea şi Staiin (poate pentru că era rău) ; apoi Mureşan, Pop (nu cel cu pironul, dar **rău** şi ăsta). Dar cel mai al dracului era un „proaspăt" pe care deţinuţii îl botezaseră Vasea, fiindcă avea o mutră de. lipovean. Vasea era de statură potrivită, însă teribil de vînjos ; încolo... ochi albaştri, de sticlă „de halbă", obraji rumeni şi... Şi un limbaj special... După calculele noastre — ten-

denţioase ! — fondul principal de cuvinte al sergentului Vasea nu trecea de o sută. Dar asta n-ar fi fost mare minune, erau gardieni care abia ajungeau la cincizeci de cuvinte. Insă Vasea avea un fel de a îngăla sunetele şi de a le ameţi, undeva, în străfundurile burţii, îneît cu greu şi după cîteva săptămîni (şi după discuţii violente, de celulă) am reuşit să stabilim ce voia să spună. Vasea, ca orice bun gardian, ştia să se apropie fără zgomot de uşă, să dea căpă-celul vizetei numai cu un milimetru la o parte, apoi, dacă observa vreo neregulă, ştia să descuie şi să deschidă uşa fără să-1 simţi. Te pomeneai cu el, la un metru de tine : — „Hăbţ !" urla el...

- ..Hăbţ" însemna... „Drepţi". Cînd striga Vasea „Hăbţ "-ui lui, îngheţam. Nu ierta pe nimeni şi nu accepta explicaţiile — fiindcă el nu ştia să dis-

cute. Totul era interzis, în ochii lui Vasea : cusutul, scrisul pe săpun, plimbarea prea aproape de fereastră, prea aproape de uşă, discuţiile, tăcerile, folosirea closetului — orice era prilej de : — „Du, ă'a, 'uă ! Drej' la-ndere' !" — adică : „Tu, ăla. mă ! Treci la interes !" — adică la UVE (Uliţa Verde Express). Dacă protestai, dacă încercai să-i explici că nu făcuseşi ceea ce credea el că făcuseşi ori că nu era interzis prin regulament, ceea ce... Vasea *îţi* răspundea : — „Doa'ă ga'ra be buuu' !"

• Ei, da, fără un dicţionar Vasea-Român, nu te descurci... Vasea zisese : „Toată camera, pe burtă !" — el pedepsea întreaga celulă pentru că un deţinut încercase să explice... Ce să-i explici lui Vasea ? Ajunseseră oamenii să „iasă" fără un cu-vînt, chiar dacă Vasea îi confundase cu alţii...

Deci, în acea zi de 20 iulie — de aici pornisem — nu mai ţin minte pentru ce (parcă avea nevoie

de *pentru...),* Vasea ne ţinuse, de la cafea pînă la prînz, întîi „be buuu'", apoi „,,'lc-n zuuu'" (adică : „Mîinile-n sus"). în timpul prînzului. ne-a lăsat în pace, dar, la scoaterea gamelelor : — ,.Ni'e nuza-dinje de ba', 'uă !" — ai înţeles ? -

• Nu-i de mirare. „Nimeni nu s-atinge de pat, mă !" — asta spusese Vasea. Ceea ce însemna că, după cele cîteva ceasuri de tortură directă, începeau altele, mai cumplite, pentru că „pedeapsa" părea o bagatelă : ei, na, să nu ne-atingem de paturi, mare scofală, parcă nu putem să răbdăm. stînd în picioare, plimbîndu-ne, mai rezemîndu-ne de-un pat. Sigur că era mai uşoară decît „be buuu'" şi decît ,,'le-n zuuu'" şi decît „Gogozdîr"' — ceea ce însemna „Cocostîrcul", adică într-un picior, dar... dar în picioare ! E adevărat, Vasea ne interzicea *numai* patul, ceea ce însemna că ăm fi putut să ne aşezăm pe orice altceva — dar pe ce ? Pe un scaun, pe o laviţă, pe un fotoliu, chiar pe jos, pe covor, nu ? In celulă exista o singură bancă de lemn pe care încăpeau, bine înghesuiţi şi „unu pe faţă altul pe dos", 7—8 oameni. însă aveam în celulă peste douăzeci de bătrîni şi bolnavi, ei înşişi erau nevoiţi să se roteze, ca la volei...

• Nu, pe jos nu era interzis, numai că puşcăriaşii, oricît de obosiţi ar fi, evită contactul cu „piatra" — chiar vara, cînd cimentul e răcoros. Dacă suportasem fără să crîcnesc toate celelalte şicane, interdicţia de a mă aşeza pe pat m-a scos din sărite — Vasea completase ordimil în stilul lui, gî-jît şi fonf (el ar fi spus : „Gîjîijivon[1]") : — „Niji-n jezu'ă, 'uă !" adică : „Nici în şezută, mă !", ***şezută*** fiind, în capul lui, mai... radical decît *şezut* şi, evi-

dent, mai docent decît fund, ca sa nu mai vorbim de...

■ Cum să nu fie grijuliu cu „exprimarea'' ? Asta era una din grijile lor cule mai... De unde şi complexele... A propos de ..exprimare" : pe cind eram ia Malmaison, pe Calea Plevnei, ci'a şi un gardian cumsecade, realmente cumsecade, p(ntru că mă scotea la „program" cînd îi ceream, ba mai mult : de cîteva ori, m-a scos din proprie iniţiativă (fapt care era o mare favoare). întrebindu-rna -cetişor, prin vizetă : „Aveţi neapărată nevoie de necesităţi fiziologice?" Tot la Malmaison, un alt gardian... Pentru el, *program* devenise sinonim cu *closet* (pentru că deţinuţii se

cereau la... program, iar gardienii ii scoteau la sau le ,,tăiau" programul... într-o zi, la întrebarea unui alt gardian — care căuta o mătură — „al^meu" i-a răspuns : — „Vezi c-am dus-o în program după uşă"..,
Dar să mă întorc la Vasea : interdicţia de a ne apropia de paturi m-a scos din fire şi, pentru că oful era mai vechi, am început să-i atac pe colegii de celulă, acuzîndu-i că sînt cu toţii nişte căcăcioşi, fricoşi care, la urma urmei, îşi merită soarta — *do* ce nu crîcnesc şi execută un ordin absurd, *iâ.* Zic : — „Ia să ne aşezăm cu toţii pe paturi, să vedem ce-o să ne facă ?" — „Pleacă, domnule, cu ideile dumitale" mă repede unul, „cum, adie ne aşezăm, cînd el a dat ordin să nu ne aşezăm ?" — „Dacă întreaga celulă «calcă» dispoziţia idioată a unui idiot, acel idiot n-o să ne poată face nimic", insist eu. — „Eşti nebun, domnule", zice altul, „pe ce lume trăieşti ? Parcă ieri ai fi fost arestat ! Păi, Vasea e-n stare să ne ucidă pe toţi, fără să clipe pentru un rahat de pat — ia mai dă-1 în mă sa de

pai, să zicem mersi că nu ne-a pus iar în Cocostârc ori cu burta goală pe piatră !" — „Ce, acilea nu sîn-tem noi în stare să răbdăm pînâ la cină ?•' îl susţine altul. Altul încă : — „Dumneata nu vezi că întreaga închisoare e supusă aceluiaşi regim ? Din cauza nenorociţilor de frontierişti, derbedeii ăia pe care dracu' ştie de ce i-a băgat la politiei — uite ce-au provocat, ce ne-au făcut, derbedeii !" Zic : — „Măcar jumătate din ce-au făcut ei să fi făcut şi noi. ăştia, politîcii-plini..." Atît'le-a trebuit : au sărit cu gura pe mine aproape toţi — că vorbesc prostii, cu ţin cu imbecilii de frontierişti care, prin ce-au făcut, nc-au nenorocit pe toţi (şi, stai, că de-abia a-nceput...). că toate pornesc acum de la minister : — „Crezi că Vasea o face din capul lui ? A primit ordin de la Goi-ciu, care 1-a primit de mai sus, de la minister !" — „Aiurea, minister", zic, „şi, chiar de-ar fi de la minister, de ce să acceptăm un ordin tîrapit ? Convingerea mea e cu nu-i nici un ordin de sus. exact, s-o fi „sugerat o înăsprire a regimului, dar nu s-au dat ordine precise, chestiile astea, cu mîiniie-n sus şi Cocostîrcul şi porcăria asta cu patul, aslea sînt ouăle ieşite din capul pătrat al lui Vasea ! Dar imbecilul de Hăbţ n-ar fi ouat asemenea „idei" dacăs aşa imbecil cum îl credem, nu şi-ar fi dat seama cu cine are de-a face : cu nişte căcăcioşi ! Dumneata, domnule, eşti profund jignit că frontieriştii au fost asimilaţi deţinuţilor politici — vorbeşti în numele deţinuţilor politici ? Ce îel de deţinuţi politici sînt cei cara-i învaţă pe gardieni ce şicane să ne mai facă ? Noi, „politicii", i-am învăţat pe criminalii ăştia de pe sală să fie şi mai ai dracului decît le cere regulamentul ăla, noi, „politicii", i-am încurajat să aibă ;i", „iniţiative". noi i-am obligat să găsească în fiecare zi mereu alte torturi ! Fiindcă nu protestăm, fiindcă nu crîcnim, fiindcă ne zicem : las', că trece şi asta cum au trecut altele ! Dacă ne-am opune, măcar acum, la porcăria asta cu paturile, n-ar mai îndrăzni să facă dintr-un abuz o regulă !" Careva, ca să-mi închidă gura, s-a legat de faptul că sînt basarabean...
■ Pentru că basarabenii sînt consideraţi lichele, turnători, colaboratori... E cam adevărat, că, după 23 august '44, basarabenii mei s-au cam vîrît ca tălmaci de rusească. Şi că nu prea stau ei bine cu caracterul... Explicaţii, cîte vrei... în primul rînd, faptul că basarabenii *ştiau,* de pe proprie piele, încă din '40, ce-o să vină... Şi ştiau că nu e nimic de făcut. Că au fost tălmaci de ruseşte ? Bine-înţeles că au fost. Dar „cochetarea" cu armata

liberatoare n-a fost din proprie iniţiativă. Au fost împinşi, direct şi indirect, de nebasarabeni să facă ce-au făcut. Nu-i scuz, dă-i dracului, încerc să... Pe de-o parte era neîncrederea basarabenilor în... regăţeni, care, ca şi pentru ardeleni, erau hoţi, mincinoşi, murdari şi... ţigani... Asta li se trage din faptul că, după 1918, Basarabia a devenit un fel de Nouă Caledonie : toată pleava funcţionărească a Vechiului Regat a fost trimisă disciplinar în Basarabia : jandarmi, perceptori, învăţători. Acesta a fost primul contact cu „Românii" : basarabenii îl vedeau pe Ilie Cobelete, trimis de Ţară să facă pe perceptorul; venea desculţ, cu o coşniţă de papură, iar după trei, cinci ani, Ilie Cobelete era mare proprietar, mare „domn" ; de jandarmi, ce să mai vorbesc ! Tristeţea era că basarabenii regretau administraţia ţaristă şi, unii dintre ei, aveau pe perete, nu portretul lui Ferdinand, ci aî Ţarului... E adevărat, s-au lecuit şi de ţar şi de

administraţia rusească, în '40. Iar în '44, au ştiut de ce fug. Dar „fraţii" lor din Regat i-au primit ca pe nişte intruşi, ca pe nişte milogi: au mers pînă acolo încît au colaborat cu jandarmii la „vînătorile" de basarabeni — care au fost trimişi în Kazahstan şi în Taişet şi pe Amur.
Individului care se legase de basarabeni nu i-am spus toate astea. L-am întrebat însă altceva : — „Cîţi dintre anchetatorii cu care ai avut de-a face erau basarabeni ? Spune-mi numele unui basarabean director de închisoare, ofiţer de securitate, măcar gardian !" Bine-nţeles, n-a putut. A încercat cu nişte evrei. I-am spus : — „Stimate domnule, evreii din Basarabia se consideră ruşi — rusa e limba lor maternă, cultura lor e rusească, după cum evreii din Ardeal se consideră unguri. Sau vrei să spui că Koh-ler e ardelean ?..." A tăcut — el însuşi era ardelean..:
N-am convins pe nimeni să se aşeze pe pat. Nici măcar pe Mihai — care în timpul discuţiei, intervenise în favoarea mea. Mi-a spus că n-are rost să încerc să aplic pedagogia curajului unor oameni distruşi de puşcărie. Avea şi el dreptate. Dar eu ?
— „Ei, să văd ce-o să-mi facă", zic. „O să mă omoare ? O să mă scoată la UVE ? Ei, şi ? O să mă-ntorc şi iar o să stau pe pat — să văd cît o să reziste el la chestia asta ?" Ardeleanul: — „Eşti bo-lînd, domnule dragă, gîndeşti ca neoamenii: cum, adică, el să reziste ? La ce ? Eu zic că noi sîntem ăi de trebuie să rezistăm la ce ne supune, dumneata, domnule dragă, ai inversat termenii". — „Dumneata inversezi termenii, nu eu ! Am zis bine : să văd cît rezistă el !*i

C3
Şi... m-am aşezat pe pat. în primele momente, colegii de celulă s-au foit prin dreptul uşii, cu intenţia de a mă „acoperi". Era după amiază, pe Celular era linişte, ca totdeauna după prînz. Şi se auzeau distinct cizmele lui Vasea, potcovite, trccînd de la vizetă la vizetă, ca să se asigure că bandiţii de deţinuţi respectă „dispoziţia" (,,'spozi'"...). Prima oară, Vasea a clinchetit căpăeelul vizetei, s-a uitat, s-a uitat, n-a zis nimic şi a plecat. A doua oară, a grohăit : — .,'A o barde, 'uă, ză -uăz !', adică : „La o parte, mă, să văz". Oamenii, cam grăbiţi, s-au dat la o parte şi s-au adunat lîngă rogojină, cu ochii ţintă la mine — numai urmărind privirile lor, Vasea ar fi fost condus spre patul meu... Dar Vasea... a plecat mai departe.

Plimbăreţii s-au mutat cu toţii în capătul dinspre fereastră. Ca să nu fie în nici uri fel amestecaţi... Eu — pe pat. Ei, şi-acum... aici, de-aici, începe... începe o...
Dacă am zis că stau pe pat, nu mai puteam da înapoi. Măcar de ochii celor pe care-i beştelisem (credeam eu). Orice ar fi urmat (şi cam ştiam nu mă puteam ridica. Auzeam paşii lui Vasea şi îl urmăream: acum e la a treia celulă... la a'doua... peste eîteva secunde o să fie la vecini, apoi... la uşa noastră, o să fie. aşa ca un clinchet de vi? o pauză — n-o să-i vină să creadă că cineva a avut îndrăzneala apoi : — „Hăbţ !!: o să descuie şi < .
Paşii lui Vasea se opresc la noi. Celula încn nită — o secundă, două. trei, patru, cinci... Ş; pleacă... Cam după două minute, scena se re; deţinuţii, cu răsuflarea ţinută, cu ochii la mine... Şi răsuflări adinei, cînd paşii se îndepărtează.
86
Numai că... Numai cu, pe mine... Ei, da, inima începuse să-mi dea de ştire. Să mă usture. Da, asta era senzaţia : de usturime.
încep comentariile : — „Nu 1-a văzut, de-aia..."
— „îi bate lumina-n ochi, de la geam, cum sâ vadă ?" (nu bătea nici o lumină de la nici un geam, oblonul era bine lipit — poate lumina becului să-1 fi „bătut" pe domnul Vasea...). — „Ba 1-a văzut, dar o fi crezut că-i bolnav..." — „Spui prostii, unde-ai mai văzut, de la 14 iulie, bolnav cu drept la pat ? N-a zis că toată lumea, bolnav, bătrîn, fără deosebire, să nu se-atingă de pat ?" Careva încearcă o glumă : —„Fără deosebire de sex, naţionalitate, orientare politică..." dar cuvintele i se îngroapă ca în mîl, oamenii n-au chef de bancuri.
Paşii lui Vasea vin iar, din partea cealaltă a Celularului. E la vecinii din dreapta... Acum străbate cei cinci-şase metri dintre o uşă şi alta... Mă ustură urechile, mă doare inima (sau invers). „Ei, şi ?" îmi spun, dar nu simt cine ştie ce încurajate. Aud cizmele potcovite în faţa uşii. Aş zice : cizme derutate, îistîcite, nehotărîte. îl simt pe Vasea cu ochiul lipit de vizetă, dar nu-mi dau seama unde se uită. Unde, în altă parte, dacă nu la mine, la banditul care calcă dispoziţia cu patul ? Se uită bine, să mă înregistreze, să mă ţină minte, apoi o să descuie şi :
— „Hăbţ !" — după care, în sfîrşit, o să scap de toată, toa... Dar vizeta clinciioteşte, lăsată la loc,, paşii se îndepărtează.
Heîncep comentariile : dacă m-a văzut ori nu m-a văzut şi dacă m-a, de ce n-a... Şi pe mine mă cam scoate din sărite povestea asta care se prelungeşte din cale-afară. De-ar striga, odată : — „Hăbţ !", să se aleagă într-un fel ! Vasea vine iar, aeurp din eca-
87
laltă parte. Şi... pleacă. Şi mai vine o dată. Şi tot ni-•-. mic. Acum inima mă frige iar urechile mi s-au înfundat. TJn bătrîn bodogăneşte : — „Păi. da, el face pe viteazul, dar, pîn'la urmă o să suferim cu toţii !'' Altul : -— „O să strice tot ! Dacă nu-i sigur că o să reuşească, de ce se mai bagă ? In loc să stea, să aştepte, să prindem un moment mai favorabil şi să ne cerem drepturile şi să nu ne mai încalece cu tot felul de abuzuri..." Simt că fierb (dar asta-mi face bine), asemenea reproşuri nu le aud pentru prima oară. Altul : — „Ăştia tineri zic de noi, vîrstnicii, că nu ştiu ce, că n-avem curaj. Dar ce curaj e ăla să-1 provoci pe gardian ? Să-1 superi şi mai' rău ? Nu-i el destul de cîinos, să-1 mai întărîtăm şi noi ?" Alt boşorog,

fost băgător de seamă pe lingă nu ştiu ce ministru : — „încetează, domnule, cu puţoismele, nu vezi că ne omori ? Nu ţi-e ruşine să ne mai chi-nuieşti şi dumneata ? Dacă te mănîncă spinarea, bate-n uşă şi cere-te la UVE, să te răcorească, dar nu ne ţine pe noi în tensiune şi-n..."
Vasea mai vine o dată. Nici de data asta, nimic. Boşorogii sînt gata să mă linşeze : — ..Scoală, domnule, de-acolo, ori te sculăm noi, cu forţa ! Cu ce drept ne bagi în gura lupului ? Crezi că numai pe dumneata o să te pedepsească ? O să ne rupă oasele la toţi, fiindcă te-am lăsat să-ţi faci de cap !" Intervine Mihai : — „Nu vă temeţi, dom' sergent Vasea e înţelept şi drept, n-o să-1 pedepsaască decît pe el, nouă, celorlalţi, o să ne dea supliment, o să ne dea voie să scriem acasă, o să primim pachete... Pentru bună purtare..." Dacă altcineva ar fi rostit cuvintele astea, ar fi fost făcut bucăţi. Dar Mihai era Dom' Doctor. în celulă mai erau vreo trei medici, adevăraţi, ni! ca Mihai, care era abia student în anul IV, dar numai Mihai avea răbdare să asculte cîte trei ceasuri „istoricul" unei boli, numai el „trata* (cu ce avea şi el) furunculele dintre fese, eczemele şi toate celelalte împuţicenii provocate de căldură, de murdărie, de neîngrijire. Totuşi, unul nu se lasă :
— „Bine, bine, dom' doctor, dar spune şi dumneata, e corect, e colegial, ca să zic aşa, ce ne face dumnealui ? Dacă nu l-aş cunoaşte de la Jilava aş putea zice că e provocator ! Că nu urmăreşte altceva decît să-1 provoace pe Vasea să ne chinuie şi mai rău !" în altă împrejurare, aş fi sărit cu dinţii în gîtul porcului ăluia. Acum nici măcar nu mă uit în direcţia aceea. Ochii mi a-au lipit de vizetă. Fiindcă Vasea e din nou acolo. Stă, stă, stă... Tuşeşte, se mută de pe un picior pe altul... Şi pleacă ! 11 urmăresc cu auzul pînă la capătul Celularului. îl simt cînd se întoarce. Vine cu pasul lui, împuţit, agale — e la a patra celulă, la a treia... La a...
Cînd a ajuns la vecini, am... Ei, bine, am simţit-o, am auzit-o cum pîrîie, ca un chibrit frînt între degete. Inima, de ea vorbesc ! M-am speriat, aşa că... în clipa în care Vasea se holba pe vizeta uşii noastre, eu eram de mult... în picioare. Mă plimbam... Mă plimbam cu furie, cu frenezie, de parcă adineauri aş fi scăpat de la izolare, de la o izolare-du-lap. Şi mi-ar fi dat drumul, să mă plimb, nu în so-iariu, nu într-un ţarc, ci în curte, în întreaga curte
— eu singur, în fcîată...
• Mă oblig să mă îndepărtez şi mai mult de... Nici nu mai ştiu unde rămăsesem. Dar, în sfîrşit, întreabă f
• Am înţeles, am înţeles ! La rîndul meu, te-aş ruga să înţelegi că mi s-au strepezit dinţii tot discu-tind, tot întorcînd de pe-o parte pe alta chestia soli-
daritătii. **M-am** săturat — de crezut în ea, în solidaritate, de căutat resorturile refuzului (pentru că m-am izbit mereu de refuz), acel refuz neaoş, nu ferm, ci în stilul nostru, răsăritean, moale, cu dulceaţă, cu o glumă... Românul, cînd e încolţit, cînd are el impresia că e pe cale să i se propună cine ştie ce „acţiune" comună, bruiază propunerea cu un banc despre Bulă. La care nimeni nu rezistă...
■ S-o fi spunînd. Am auzit şi eu spunîndu-se că acest individualism... latin al românilor se manifestă azi prin politica de independenţă faţă de agresorii imperialişti (vorba cuiva : ruşi, ucraineni, tad-jici, buriat-mongoli...).

Se spune, dar... A se slăbi !, cum zicea Nea Iancu. A se rămîne în bancă şi a nu mai mînca borş ! Chestia cu independenţa, cu, mai precis : îndemnul de a fi independent, liber şi aşa mai departe, îmi provoacă o... Văd ! cum ar striga o...voyante. Şi ştii ce văd ? Văd cum stăpînul pune mîna pe slugă, îi leagă mîinile, îi leagă picioarele, îi vîră un căluş în gură şi, cu ciomagul, îl îndeamnă: — „Fii independent Ioane, că altfel, dracu' te ia ! Fii liber, că... nu ştiu ce-ţi fac !" Ce-i aia independenţă fără libertate ? Cum ar veni, nu mai depindem de ruşii (din afară) ci de... românii dinăuntru, Independenţa nu-i tot libertate la nivelul naţiunii, al ţării ! Cum ar veni : liber pe dinafară şi rob pe dinăuntru... Dar nici nu merită să mai discutăm asemenea lucruri la mintea cocoşului, deşi... Nu pentru toţi sînt la mintea cocoşului. A fi liber înseamnă a fi liber să-ţi alegi libertatea, s-o cucereşti, s-o păstrezi, îmi amintesc, în anii de şcoală, pe lîngă lozincile „roşii", cum le ziceam (adică citate din **Sta-**lin, Lenin, Kalinin. Jdanov), era şi una „neagră" — Bălcescu **spunea** : Nu e liber acel popor care împi-

leză alte popoare. Puteam să zicem şi noi : Nu poate fi independentă acea ţară care-şi împilează cetăţenii. Sau aşa ceva. Asta e una, Apoi : „setea" de libertate, de demnitate naţională — un specific al românilor ? Şi numai al lor ? Să fim serioşi ! Cum ar veni, ungurii nu mai pot după rdbie (de-aia s-au şi răsculat în '56), cehii, la fel (acum, am zice, sînt fericiţi...), polonezii, grecii, toţi, în afară de noi, doresc din toată inima să rămînă în robie. O, Doamne ! Nu vreau să spun nici că lucrurile ar sta invers. Dar a se înceta cu patriotismele **fără** patrie. Noi sîntem ce sîntem, avem istoria pe care o avem, cui îi folosesc minciunile? Se ştie bine că, neavînd încotro, am.., supravieţuit. Istoria noastră e istoria aranjamentelor cu vecinii. Mărunte. Unele... au ţinut, altele nu prea... Vorba ăluia : Cedez orînduire multilaterală contra poziţie geografică favorabilă... Ce Dumnezeu erau să facă bieţii strămoşi ? Nu puteau lupta mereu cu, de pildă, tătarii ; ajungeau la o înţelegere : noi vă dăm vite, miere, cai, femei, voi ne lăsaţi în pace (ca să mai putem aduna ceva grîne, cai, femei...). Cu turcii, la fel : cum să-i dai turcului definitiv peste bot ? Au încercat ba Mircea, ba Ştefan, ba Mihai — le-au tras cîte o papară, dar niciodată nu s-au bucurat de o victorie definitivă. De ce ? Mai bine s-o lăsăm moartă, cred că tot Apusul e de vină... Aşa că au fost siliţi să treacă la aranjamente — unii le spun : închinări. **Din** cîte mi-aduc aminte, numai doi inşi n-au ştiut de glumă, nici de aranjamente, fiindcă erau mai mult oameni de arme decît diplomaţi : Decebal şi Mihai — din care pricină nici n-au murit în patul lor. E foarte adevărat că românii sub turci au avut un tratament, altul decît, să zicem, bulgarii, sîrbii sau unguiii, după Mohâcs. Că

ne-au furat, ne-au jefuit, că ne-au luat femeile şi copiii, da ! Dar bisericile noastre, modestele noastre lăcaşuri de cultură (atîtea şi aşa cum erau) n-au prea fost atinse. Turcul cerea ca aranjamentul să fie respectat : atîţia galbeni, atîtea măsuri de grîne, atîţia cai, atîţia copii — în rest nu-1

privea. Dacă un candidat la domnie oferea mai multe pungi, de ce să refuze ? Ei aveau nevoie de bunurile, nu de sufletele noastre. Spre deosebire- de turcii păgîni, ruşii creştini au vrut şi sufletele. Şi au fost pe cale să le aibă. Că nu le-au chiar avut, asta nu se dato-reşte opoziţiei noastre, ci... delăsării lor. Poate că... poate că a fost păcat că cei care ne-au încălecat nu ne-au încălecat de-a binelea. Vreau să spun : păcat că nu ne-au încălecat în asemenea măsură, îneît să provoace o reacţie a încălecatului. Aşa se face că, în '44, cînd ruşii ni s-au suit în spinare cu totul, românii n-au zvîrlit, au crezut că... las' că trece şi asta... Dar uite că n-a trecut !

• Sigur că n-ar fi reuşit ! *Acum* ne dăm seama că n-ar fi reuşit fiindcă abia acum am aflat de vîn-zarea de la Yalta şi de celelalte aranjamente. Dar *atunci* nu ştiam că nu se poate ! Sigur că n-am fi putut — dar măcar am încercat ? Măcar pentru sufletul nostru, am încercat ?

£ închisorile au fost pline, nu cu rezistenţi activi — erau şi din ăştia, dar ei erau minoritatea — ci cu *foşti.* Iar *foştii,* ori în închisoare, ori afară, tot. un rahat ! Ei s-au lăsat duşi de nas, ei, în frunte cu social-democraţii (care s-au dovedit nişte adevărat social-democraţi, adică, după ce au dat o mînă de ajutor la măcinarea „adversarilor", au fost, la rîn-dul lor, măcinaţi). La urma urmei, aşa le trebuie ! Cînd, în puşcărie, bătrînul rabin Eskenazy mi-a spus

(cu delicateţe şi după ce a fost convins că n-o să mă supăr) că noi, românii, n-avem educa vie să supravieţuim puterii şi buneistări, am rîs. Pentru că, realmente, atunci n-am priceput ce vrea să spună. Cînd mi-a zis că noi, românii, nu sîntem pregătiţi pentru libertate, pentru că n-am cunoscut-o niciodată, deci nu ştim cu ce se mănîncă, i-am răspuns (în gînd, bine-nţeles) : „Oi fi ştiind tu, jidane, care, de două mii de ani eşti rob — n-am pus la socoteală robiile egipteană şi babiloneană..." — dar, cu cu-vinte nici la asta n-am ştiut ce să zic. Spre ruşinea mea, n-am priceput nici cînd mi-a spus că o să pricep ce mi-a spus peste zeee-cincisprezece ani... Am început să pricep...

• Dă-mi voie, dă-mi voie ! Deci, nu de „explicaţii" ducem lipsă. Dar să mi se dea voie să constat. Să constat că bătrînul Rabi avea dreptate. Că nu ne prea putem lăuda cu setea de libertate — cum să-ţi fie sete de ceea ce nu cunoşti ? Nu ne prea chinuie setea *activă* de libertate. Şi cu asta am ajuns la solidaritate. Pe român cu greu îl convingi (sau nu-1 convingi de loc) să intre „în front". Tot ce depăşeşte ograda lui, bătătura lui, nu-1 interesează, sau îi trezeşte suspiciunea, teama — de asta *Moromaţii* e o *vavte* genială. Tot ce înseamnă asociere, întovărăşire — atentează la „libertatea" lui, la bunurile lui, la însăşi persoana lui. în caz de pericol, românul sare, dar nu pentru că vecinul lui ar fi în pericol ci pen-iru că acel pericol ar putea să se întindă şi la el, în ograda lui. Dacă însă motivul „asocierii" este lipsit de concreteţe sau (în cazul colectivizării) îndreptat direct împotriva lui... nu se opune cu ho-tărîre. Sigur că nu e de acord, dar nici nu zice NU, ci SA MAI VEDEM... Dacă tărăgănarea (acesta e cuvîntul !) înseamnă înţelepciune, atunci... mă dau bătut. Românul nu se apără — de atacat nici vorbă, şi nu de frică — ci tărăgănează. Să nu uităm că „temporizarea", în foot-ball e o invenţie românească — măcar cu asta să ne mîndrim... De asemeni, să nu uităm că devizele noastre sînt : ‚Xas', că trece şi asta" ; „De ce să-mi aprind paie-n cap ?" (cu vreo zece

variante) şi mai-recenta (de unde să tragem concluzia că românul e şi cinic.) : „Decît să plîngă mama, mai bin' să plîngă mă-ta..."
De o mie, de zece mii de ori mi-ani spus, am spus colegilor de lanţ că supunerea ..înţeleaptă" nu face lanţul mai uşor, mai... purtabil. Răspunsurile erau cam astea : ,.De ce să-i iritäm ?" „De ce să nu-i lăsăm în pace, ca să ne lase şi ei...'[1] — în care pace ne lăsau ei ? ,,Şi ce crezi că rezolvi cu asta" era în-trebarea-ncuietoare. Trebuia să fac un efort teribil ca să le explic că libertatea se cucereşte întîi dinăuntru : ca să devii liber, trebuie mai întîi să vrei să fii liber şi să-ţi propui să faci tot ce depinde de tine ca să te liberezi. „Fugi, domnule cu idcalismele — cum adică depinde de noi libertatea noastră ?" Ce dracu să-i răspunzi ? Eu... eu mă simţeam liber. Ei se simţeau bine, aşa cum nu erau... Folclorul, „înţelepciunea poporului", e plin de îndemnuri de genul : „Fă-te frate cu dracul jpînă treci puntea", „Capul ce se pleacă sabia nu-1 taie" — aici, oricît de tocit ar fi Bolintineanu. îţi vine să continui, dus de rimă... — „Tăcerea e de aur". Ce să mai vor-bim de foarte-româneasea : „Apa trece, pietrele rămân" ? Rămîn, dar *cum ?* Modelate de apa (care a trecut) şi blestemate să rămînă pentru totdeauna pietre peste care trece orice apă are chef de trecut. [1] Nu e suspectă absenţa din „înţelepciunea" populară
românească a, să zicem : „Decît o viaţă, corb (sau şarpe), mai bine o zi, şoim ?"
j De import ! Am împrumutat-o pe cale cultă, dar... n-o folosim oral — iar de respectat... De o mie, de zeci de mii de ori mi-am spus, am spus : cu cît eşti mai supus tiranului, cu atît tiranul va deveni mai... tiran. Pentru că fiecare slugă îşi are stăpînul pe care-1 merită... Cu cît eşti mai... blajin (altă trăsătură „naţională") faţă de cel care te călăreşte, cu atît „Călăreţul" va deveni mai obraznic, mai pretenţios, mai agresiv : fiindcă vede că înduri fără să crîc-neşti. Dar ia azvîrle-1 o dată în ţărînă ; ia arde-i o copită — sigur că o să se mînie, dar... va lua aminte. Numai că românul se gîndeşte (cam prea mult) că, dacă-i dă el o copită călăritorului (cuvîntul e mai potrivit), vai şi-amar va fi de pielea lui. Iar dacă te jîndeşti numai la ce-o să păţeşti pentru îndrăzneală, rămîi veşnic rob — şi din ce în ce mai rob şi mai cu •.uflet de rob ! Pe porc trebuie să-i tratezi cu parul, i-ai pe porc, pe cîine să-! ţii la distanţă, cu băţul. Oacă însă... tărăgănezi, dacă *i-e* frică de urmări, dacă aştepţi să vină salvarea din afară, eşti mort ! • Dă-mi voie, un exemplu, cu acelaşi Vasea şi cum i-am dat peste rît, iar el... Uite cum s-a întîm-;>lat : la vreo două săptămâni după întîmplarea cu patul, eram, împreună cu Mihai, de serviciu în ilă — deţinuţii de serviciu întreţin curăţenia, „tra-;ază" cu administraţia (declinîndu-şi „funcţia", au oie să folosească pluralul...), dau raportul la deschidere şi la închidere, supraveghează rândurile, de orice natură ar fi. Pe lingă aceste „atribuţii", deţinuţii de •rviciu o mai au şi pe aceea-de „a primi" game-ele : hîrdaiele cu mîncare — la Gherla — sînt aduse [în] faţa uşii celulei ; uşa e închisă : polonicarii fiind
deţinuţi de drept comun, politicii n-au voie nici măcar să le vadă mutra, de aceea gardianul ia gamela plină din mina polonicarului şi. prin uşiţa practicată în uşa celulei, o dă deţinutului de serviciu — numărînd, bine-nţeles, ca nu cumva să dea o porţie mai mult.... Domnul Vasea mai

inventase o modalitate de a ne face viaţa plăcută : lua gamela din mîna polonicarului şi o apropia cu viteză de uşiţă ; în clipa în care gamela ajungea deasupra policioarei de la buza uşiţei — policioară al cărei rol tocmai acesta era : să suporte gamelele — domnul Vasea o smucea şi o trăgea puţin înapoi — după care trîntea pe policioară. Rezultatul : cel puţin o treime din mîncare se vărsa în celulă. Şi peste picioarele goale ale deţinuţilor de serviciu. E drept, „mîncarea" era borhot de bulion, sărat ca moartea, puţini dintre noi înghiţeau întreg conţinutul gamelei. Dar era *mîncarea* noastră *porţia* noastră ! Deţinutul îndură umilinţe, bătaie, întuneric, lipsă de aer, căldură sufocantă, ger. îndură şi foame, dar una e foamea, una e să nu primească, din principiu, cît ar vrea şi ar putea să mănînce, şi alta-i să ştie că i se dă porţia cutare, dar acea porţie îi e risipită înjumătăţită sub
nasul lui.
Aşadar, după proaspătul obicei, Vasea începe distribuirea gamelelor. Mihai şi cu mine trebuia să le luăm, alternativ, din mîna lui Vasea şi să le aşezăm pe banca de lemn, trasă lîngă uşă, de unde oamenii şi le luau. Fiecare deţinut îşi însemnase gamela, aşa că, cel puţin din acest punct de vedere, era ordine. Chiar de la prima gamelă, jerba de ciorbalîc fierbinte mă stropeşte peste picioare. încep să ţopăi de durere, să suflu, să înjur... Mihai îmi face semn să-mi **ţin** gura — o să le ia el, pe toate. Mihai a încercat
un „antidot" — să intercepteze gamelele, să !e r din zbor, nelăsîndu-le pe policioară. Numai că Vasea chiar dacă acceptase acest ,,amendament", le smucea cu şi mai mare putere, iar bieU' si :■.-. de fiecare dală cu mîna drept în valul de **ciorbă.** Dar nu crîcnea. Zic : — „Dom" sergent, vă rog să **daţi** gamelele mai cu grijă". Vasea îşi bagă numradecît ochiul lui de sticlă de halbă pe vizetă : —,.C!e 'uei, ¦uă ?" — „Vă rog să nu mai smuciţi gamelele", zic.
— ,,'A 'i ge, 'uă ?" — întreabă el, ca şi cum n-ar fi ştiut *de* ce... — ,,Se murdăreşte uşa", zic — aveam impresia că, dacă pun în joc bunurile statului, o să-1 conving. Aiurea ! — ,,J' geg dag-o 'rdăre' ? O zbeli !"'
— iar gamela următoare vine şi mai repezită. Bietul Minai „alternase" mîinile, aşa că acum, amîn-două îi erau opărite pînă la cot, pînă dincolo de cot. Dar după fiecare gamelă, îmi făcea semne să-1 las pe el, să nu mă amestec. Zic, tare : — „Dom' sergent, dacă mai daţi gamelele aşa, zmucit, vi le dau înapoi !" Vasea îşi bagă iar ochiul ele bou pe vizetă :
— „Ge-ai 'is, mă ?" — „Am zis că, dacă ne mai vărsaţi mîncarea, porţia noastră, reglementară, dau ga-melelc-afară !" Mihai inii făcea semne disperate să-1 las în pace, că o să le ia el, cum le luase şi pînă atunci. Dar Vasea se oprise din distribuit. Cugeta. Ştiam la ce : în limbaj de puşcărie, ,,a da gameia afară" înseamnă a declara greva foamei. Pentru că, în puşcăriile noastre, aşa cum au fost ele, administraţia se temea de greva foamei, încerca să „stingă¦" asemenea iniţiative făcîndu-se că nu aude, că a uitat —• nici vorbă să ţi se dea, de la început, hîrtie şi toc, să declari în scris, apoi. sub supraveghere medicală să fii izolat şi aşa mai departe. Deţinuţii trebuiau să refuze mîncarea — să dea gamelele afară...
—

două, cinci, zece zile la rînd, uneori şi mai mult, pînă cînd administraţia

să-i ia în seamă şi să trimită un „procuror" (între timp, ca să te înmoaie, te obliga să ieşi la plimbare, la eventuale corvezi, la lucru. încasai şi bătaie...). Dacă de O.N.U., de CRUCEA ROŞIE, de mai ştiu ce alte organisme internaţionale de control puţin le păsa, Dumnezeu ştie de ce se temeau — şi se temeau cu adevărat de declaraţiile de grevă a foamei. Aşa că Vasea zice : — ,,'A 'i ge zâ degla' gre', 'uă ?" — „Nu-i vorba de grevă, pur şi simplu vă restitui gamelele", zic. — „A !" zice el şi. asigurat că nu-i nici un pericol de grevă, aproape azvîrle o gamelă, apoi o trînteşte pe policioară. Mi-hai dă s-o ia, dar eu sînt mai iute : o „prind" cu tăişul palmei şi o proiectez afară, pe coridor...

• Tocmai asta e ciudăţenia — n-am păţit nimic. Să vezi : deci, în termeni de puşcărie : îi pus lui Vasea gamela în poală... în loc să urle, să înjure, apoi să descuie uşa, să-mi ardă un „aconto" acolo, in celulă, apoi să mă ducă **„în** altă parte"... Ce crezi că face, animalul ? Ce să facă ? Stă încremenit, stupefiat, cu ochii mari cît gamela, aţintiţi la nădragii... înciorbaţi, la cizmele lui faine şi sclipitoare, acum ude. maculate de pieliţe de la bulion... îşi mută privirea la gamela căzută pe ciment, lîngă tă i lui... din nou la nădragi şi la cizme... Bine, să ; că acesta a fost primul moment — uimirea — dar mai departe ? După ce-i trece uimirea, ce face un gardian ? Mai ales cînd îl cheamă — şi *este...* — **Vasea** ? (Nu-i nevoie să mă jur ca să mă crezi că îmi dădusem seama : sărisem peste cal...). Ce face mai departe Vasea cel vestit ? Ei bine, ca o maimuţă care verifică o primă impresie, Vasea, cu ochii ţintă la vizetă, depune cu infinită grijă, pe policioară, o ga-

melă. Cu atîta grijă, de parcă ar fi fost pustia lui **Goiciu.** Şi aşteaptă, încordat, cu gura **căscată** de efort, curios să vadă ce va urma. Eu iau frumos **gamela** de pe poliţă şi o dau în celulă. Vasea stă, cugeta... Apoi mai dă o gamelă — tot aşa, „cuminte[1]'. Şi iară aşteaptă. Şi... constată că nu se întîmplă nimic

— nimic rău pentru el. Cu a treia gamelă porneşte **repezit,** dar, deasupra policioarei, opreşte lin şi o depune, fără să verse nici o picătură. Şi iar aşteaptă. Tot nimic. Cu a patra vine după metoda veche. Eu

— fusesem atent, îmi ferisem picioarele — calm. o **răstorn** afară. Numai că şi Vasea fusese atent — se dăduse doi paşi înapoi, bănuind ce va urma. Pentru. **că** ..prevăzuse", era vesel. De acolo, frînt de mijloc

— nu mai îndrăznea să se apropie de uşă — zice, dar nu ameninţător, nu cu mînie, ci cu un fel de reproş, moale : — ,,Ge-ai, 'uă, ej' nebu' ?" După **o** scurtă pauză, reia distribuitul dar cuminte — şi aşa avea să distribuie de atunci încolo, „cuminte", deşi în celelalte avea să rămînă acelaşi Vasea. La urmă, în timp ce polonicarii mutau hîrdaiele la celula vecină. Vasea : — „Dz-a' da' gu-unan minuz, 'uă ! 'I varza' bordzia da, 'uă, du n-ai bordzie !" — după care, triumfător, a închis vizeta (las' că-1 trăsesem pe sfoară, pentru că vărsasem două gamele, nu una...).

Asta voiam să spun : porcul se tratează cu **parul.** Peste rît ! Cine îndrăzneşte, desigur, poate să so-a-ieagă. şi cu cîtex'a cucuie, pentru **îndrăzneală, dar** are şi posibilitatea să-1 dea înapoi. Dar cine se lasă călcat în picioare fără să mişte un deget, **n-are decît** ..posibilitatea" de a fi mereu călcat în picioare, mereu umilit, mînjit, sl'işiat...

• Sigur că sînt râu. Şi nedrept. Dar... Mi~e ciudă că bătrînul Rabi a avui: dreptul c;. Gă noi, noi
nu puie;:-, fi libeii, pentru că nu ştim ee-i libertatea, n-t::n - ::v»scut-o. Am avut cîţiva ani de... democraţie . — a fost, dar prea puţin. Sistem parla-*c.*-|. însă a fost numai un început — cu ■.:.'cetele şi scandalurile, clar s-a dus dracului > i•■!. *€.-.■ r:* :-;ă-i ceri românului să aib.'i ■ iiiţul libertăţi n-a cunoscu' nicioda ■:. reala liber-i.vut el vreodat; - vorbet -e ceea ce se cetăţeanul de p-.- radă — . .itimentul că . cuvîntul lui. u'/inţa Iul ;;: luate în . - i el poate schimba, cu---.. a ceva? .. *[";'.::vc:* atoa se insuşeş
;i .-.'•■•■ v- d i o limbă strai
■ii.-:.!-'.-.-] ■ . :|| cucereşte, ni cr-rUr-o iă, ca o bucal; Si.ijur am fost nodre.
i, cind i *ie* ? A
• olul Iu;
rin *pttu* tăpînirei au tai c
ei, jiect
reptat se în timp, intră în e pămînt reproşîn-|*î* cunosc. dezint©-
indolenţă,
L'i cunoscut. Inşi li-
. ca>x\l lor e vorba de
idividuală. Restul...
Ieşti, dar cind îi or-
. ne ■'cnia ia ceea c • ;.L n .\'i tocre...: ace
sul ■ a ce ar pu;
ri s: la noi. *D,||.*
bort; ' . in oară. deci Turmă supusă. O baţi, o u: dani să înalţe osanale celui care-o umileşte şi o bate, nu se lasă rugată. „Şi-aşa nu putem noi schimba nimic..." Demult, înainte de război, Cioran scrisese că popoarele au nevoie, cer, cerşesc dictatori, tirani. Cred că n-au nevoie şi nu cer, cu atît mai puţin cerşesc... Dar n-au puterea să se opună tiranilor. N-am învăţat nimic de la vechii greci — n-au învăţat de la ei nici măcar actualii greci... Aceeaşi „conştiinţă" de turmă, de cireada. Aceeaşi fatalitate ţinînd loc de coloană vertebrală. Dacă Blaga s-ar fi mărginit doar la a constata „mioritismul" românului, ar mai Ii mers. Dar el a căzut în admiraţie faţă de inerţia.
100
j itom fi îibtii. pentru ea nu ştim d
■ :. -;.•;:;-■>. Am **ăvu1** ciţiva ani de... democraţie - **a iest, «tar** prea puţin. **Sistem** paria-■ i[1] . **însă a fost** numai un **lsoaput — cu • .;< d .v,-:c'c şi seasrwiâlurile,** clar s-a dus dracului **şi ei.** (':,.: ■ -i **ceri** noianului **să** u:b ■ i **ui libertăţii,** cînd ci n-a cunoscut niciodi'.;:'. ***m*** :!a !liber-
fcate *1* .'. **i** viii: ol vreodată — vorbe-.■■•■.....ca ce **se cetăţeanul** de **pe stradă —- seatiâientul** că
1 lui, cuvîntul lui. dorinţa lui **sjjnj** luate **în**
..;. că şi el poale schimba, determina ceva?
.. Fiindcă **lj** *>:..•* ■■ e **treptat W3**
v; ţă. ■-: -,! ".■(-darul, ca o limbă s . i în timp,
prin pitu ' i ei, nu se cucereşte, nu se intră **în**
i, dintr-o daU\, ca o lv <• păniînt
sau - :. i **ur că ana fost a*** ieproşîn-
•:.i la ceea ce nu cunosc. , oltă *U)>,- .*■ tL ac : . dezinte-
|'| de ceea ce ar pvrU ;; ii -■■ *':'.••■■■'..',* :
■ tui şi la noi. Bar, în ea l lor i *vo* libertatea interioară, deei individuală. Restul... Turmă supusă. O baţi, o urni Iu.-,, i i. dar cînd îi ordoni să înalţe osanale celui care-o umileşte şi o but'?, nu se lasă rugată. „Şi-aşa nu putem noi schimba nimic.;." Demult, înainte de război, Cioran scrisese că popoarele au nevoie, cer, cerşesc dictatori, tirani Cred că n-au nevoie şi nu cer, cu atît mai puţin cerşesc...

Dar n-au puterea să se opună tiranilor. N-am învăţat nimic de la vechii greci — n-au învăţat de la ei nici măcar actualii greci... Aceeaşi „conştiinţă" urmă, de cireada. Aceeaşi fatalitate ţinînd loc de coloană vertebrală. Dacă Blaga s-ar fi mărginit ■ la a constata „mioritismul" românului, ar mai fi mers. Dar el a căzut în admiraţie faţă de inerţia,' j
100

de starea de moluscă. Desigur, ciobanul poate fi înţelept — fiindcă e liber. Fiindcă *era* liber. Dar unde e ciobanul român ? Ciobanul a coborît de la munte, acum face naveta, zilnic, la un şantier, la o fabrică, în loc de traistă umblă cu servietă de muşama, în loc de toiag cu un capăt de sîrmă pe care înşiră pîi-nile cumpărate la oraş, în loc de fluier arc televizor, în locul oilor numără zilele rămase pînă la chenzină... Dar tot mioritic a rămas. Ba, într-un fel, a căzut cu cîteva trepte — azi e o oaie (şi nu năzdrăvană), şi nu păstor.

• Ai dreptate — ai fi în stare să-mi aminteşti unde rămăsesem ?

• A, nu, să trecem peste asta, ţi-am spus că m-am sătu... De-atîtea ori am încercat să... încercat, pe dracu, n-am încercat nimic, n-am îndemnat pe nimeni la răscoală, de dragul răscoalei, la nesupunere „organizată", de dragul nesupunerii. Am încercat doar să le amintesc oamenilor un lucru pe care ei se străduiesc să nu-1 afle, să-1 uite dacă-1 ştiau : că demnitatea nu-i o abstracţiune, nu-i o atitudine gratuită. Nici păgubitoare. Din contra, laşitatea, frica, „înţelepciunea" sînt păgubitoare. A fi demn înseamnă a nu accepta loviturile fără să te plîngi fără să încerci să le eviţi — fără să încerci să dai înapoi ! Te doare ? Crezi că dacă accepţi loviturile fără să crîcneşti, zicîndu-ţi că, las'că trece şi asta, că doar străbunii au trecut prin încercări şi mai grele... o să te doară mai puţin ?

«s '• Pardon ! Nu confunda situaţiile fără ieşire ■— şi, la urma urmei, nesemnificative — cu... în episodul Tudoran, oricît de... demn şi mai ştiu eu cum aş fi fost. de bătaie n-aş fi scăpat. Vorba e *cum* su-porţi acea bătaie... Sigur că abia aşteptam să-mi

vină rîndul, ca să se termine odată ! Bătaia ni putea evita, apoi... O să mi-i ridic în cap pe pu riaşi, dar... Majoritatea puşcăriaşilor au un strop de maso... Nu sări, n-am terminat ce-am avut de spus : nu atît masochism, dar mai ales tinerii se mîndrc.>e cu bătăile pe care le-au luat de la gardieni <— înţelege ce poţi...

• Pe unii gardieni, într-adevăr, rezistenţa, hai să-i zic : liniştea, demnitatea bătutului îi scotea din fire, îi îndîrjea, îi excita. Dar nu psihologia... călări-torului interesează, ci a călăritului. Ascultă, ştii ce era dureros ? Nu atît faptul că oamenii nu îndrăzneau să se opună răului, să fie demni, să... Ci...

• Dacă-ţi închipui că m-ai înfundat... Pentru că frontieriştii erau o categorie aparte, la urma urmelor, un fel de paria, ţi-am spus doar că „politicii' se uitau de sus la ei, ca la nişte intruşi, uzurpatori — mai exact : parveniţi. Te uitai, auzeai, ved« nu-ţi venea să crezi : un trepăduş politic oarecare, un uns cu toate alifiile, fost imparţial, ca românul, după cum bătea vîntul, condamnat nu pentru ce făcuse, ci pentru ce fusese (dac-ai fi avut posibilitatea să-i umbli prin dosar, ai fi aflat că vajnicul „politic"... mîncase destul borş la anchetă), îi dispreţuia pe frontierişti, se uita de sus la ei, puţindu-i, simţin-du-se dezonorat de... convieţuire, detronat din drepturile lui legitime de deţinut politic de... nişte derbedei, nişte golani... Golanii aceia, însă, *făcuseră.* ceva : prin faptul că voiseră să

părăsească ţara, clandestin, făptuiserâ un act de nesupunere, de pevoltă activă. Dar „politicul" acela ?... Le reproşa frc: riştilor că provocaseră strîngerea şurubului în chisoare — ca şi cum Goiciu avea nevoie să fir **vocat** la aşa ceva... Era pur şi simplu gelozia laţ
102
A fricosului. Care, ca să-şi justifice laşitatea, frica, micimea, îl **ponegreşte** pe curajos, **acuzîndu-1** că a provocat, că a stricat, că a...
• Da, există o explicaţie : în primul rînd, frontieriştii erau tineri, optzeci la sută dintru ei **aveau** sub douăzeci şi cinci de ani. Şi cum bine se ştie, tinerii nu se tem de moarte, ori se tem într-o **mult** mai mică măsură dccît **bătrînii...** pentru că sînt sănătoşi, ştiu că au încă ani în faţa lor, n-or să-şi }ase oasele în puşcărie. Apoi, pentru că... sînt frontierişti, condamnaţi pentru trecere (reuşită sau nu) de frontieră, deci o probă de curaj. N-o să-mi spui eă orice om e în stare să se apuce de o treabă, **fiind** .sigur că şansele de reuşită sînt de numai cinci la sută — procentul de reuşite totale, adică de traversare şi a ţăriior-tampon : Bulgaria sau Ungaria sau Iugoslavia. Deci, frontieriştii se aflau în închisoare *pentru* ceea ce *făcuseră* — deliberat, asumîndu-şi toate riscurile (deci, detenţia). Ei nu fuseseră închişi... *pentru ceea ce se bănuia că ar fi făcut, pentru ceea ce se spunea că ar fi făcut* — cazul „favorizatorilor", .agitatorilor" ; nici *pentru ceea ce făcuseră, cină va, cu ani în urmă,* atunci cînd nu călcaseră legea şi nu puteau să prevadă că vor fi pedepsiţi în virtutea unor legi viitoare — poliţiştii, jandarmii, cei de la Siguranţă ; nici *pentru ceea ce... fuseseră...* — politicienii.
• De pildă : atunci, la Zarcă, am putut declara greva foamei — tot pentru obloane — pentru că, din zece deţinuţi cîţi eram în celulă (celulă de doi...), opt eram tineri : patru studenţi şi patru frontierişti. Cei-lalţi doi (un fost prefect de Lupeni şi un fost jandarm) nu numai că nu ni s-au alăturat — deşi bătrînul prefect suferea mult mai mult decît noi din lipsă de
—■ ba au bătut în uşă, mgîndu-1 frumos pe dom'
103
sergent Cîine-Roşu să facă bine să-i... ,.separe" de aide noi, fiindcă ei nu vor să facă grevă şi nu aprobă „răzmeriţa" (l-am citat pe dom' prefect), că ei sînt mulţumiţi de tratament, n-au nimic de cerut... Pînă -.; al patrulea student, bolnav în ultimul hal (intoxicat cu plumb) a ţinut să facă grevă, aproape l-am bătut i *-i* să renunţe, fiindcă nu atit nemîncarea, cit ..paci-:'';carea" l-ar fi ucis...
• în sfîrşit, o întrebare... Le duceam dorul... Cum îţi imaginezi că un deţinut politic ar fi putut : icra într-o tipografie — chiar dac-fî ar fi imprimat, *:-'i* zicem, etichete pentru sirop de . Colegi;! nos-i;u se îmbolnăvise de saturnism, lv. d în minele de plumb de la Cavnic, Baia-Sprie, Ni |. în acele orizonturi de mult abandonate de min : de meserie — civili — pe motiv că „un om norma! -;ia la temperatura aceea şi la infiltraţiile con numai că c'.nţinuţii politici nu erau ..oameni : ;•', ei ,,re-, istau" şi la căldura de iad şi la in .-aţii şi la „do-iurea" rudimentară — în schimburi u, cîte douăsprezece ore...
• Ai dreptate. Nea Iancu ar fi zis : ,.Cî dă-i odată cu halba aia-n cap, monşer !"' Rămăsesem... cu halba ridicată la... Da, la Vasea — povestea cu inima; de la Vasea am derapat... tot la Vasea — povestea cu gamelele...

A, da ! în Corpul de Gardă, în aşteptarea lui Goi... Aşteptînd ca Goiciu să mă... Fiindcă îl pocnise pe Nandi şi credeam că acum e rmduî meu... Şi, pentru că Goiciu întîrzia, întîrzia — tărăgăna şi el, ca tot rumânu', deşi Goiciu se pare că era bulgar — mi-am zis : „Mama mă-si, decît să-mi pleznească ceva, pe undeva..."
Dar Goiciu nu mă pocneşte. Tot la Nandi se uită — deşi mă avea în vedere pe mine. Şi totuşi, nu dă.

Ceea ce nu însemna ca n-o să...
Deodată, se holbează la mine, de **parcă** abia **atunci** m-ar fi descoperit.
— ..Cc-i cu tine, bă ?", face el şi-şi pune mumk şolduri. Eu... ce să răspund, dacă nu pricepeam ce anume întreabă ? — „Tu n-auzi, bă ?ª, face el. „Ce-i cu tine-n halu' ăsta ?' -- din ce în ce mai mirat, mai revoltat.
Habar n-aveam la ce „har făcea aluzie. M-atO gîndit, întîi, că vorbeşte despre păr — de v lună, de cînd Arhanghel ică de la grefă : la vizetă şi-mi **ceruse** ..datele" şi mă întrebase unde mă stabilesc după liberare, nu mă **mai Uii**
— .,Ia uitaţi-vă la el !'' îi îndeamnă Goiciu p; ,Uiiaţi-vă numa-n ce hal se compoartă un ?tudo;v
şi mă arată doctorului, lui Istrate, la urmă lui Barba care, desigur, ia mutra de rigoare, ac. tată. Părul, despre păr *vţ*
ʻcă mă pune să mă tund — **mârfoa** rnâ-si. I ciă-mă, peste trei zile, aca-â. o să am o **bilă** ele ocnaş, o să-mi fac nişte fotografii pe cinste... — ..Păi tu te pretinzi student, bă ?" se întoarce G- .e mim?.
..Tu eşti student *T* — „Da", zic. — „Sînt student, să trăiţi !" mă corectează Istrate. Eu tac. Goiciu : — „La ca facultate, bă *V* — „La filologie", zic. Goiciu pufneşte în rîs. Mă măsoară de sus pînă jos, cu ochi cri-t-'c : — „Şi te crezi mare filozof, ai ? Te-oi fi cre-zînd f'un mare jmecher, f'un mare zmeu..." Eu tac.
— ..Păi aşa te-au învăţat să te comporţi, profesorii ăia-ai tăi de la facultatea-aia de filozofie !'' — „Filo-'cxţie", zic. — „Ceee ?"' face Goiciu.
— ..Filologie, nu
'lozofie[1]', zic. — „Ce, bă? Filolo... Tot un căcat !" iaie el aerul, cu scîrbă, iar Sin, Istrate şi Barbu încep ă ihăie. Ara avut impresia că şi Nandi rînjeşte.
— „Răspunde, bă, tot aşa. cu-aspectu-ăsta umblai şi

la îacultatea-aia ?" reia Goiciu. Eu ridic din umeri ~ nu mai eram sigur că de păr vorbea, n-ar fi făcut atî+a maţ din cauza părului, apoi nu se uita numai Ia cap, mă măsura de sus pînă jos, deşi... Deşi prin regiunea capului întîrzia cu privirea — să fi fost murdar pe obraz ? După episodul Tudoran, mă spălasem, un băiat îmi deduse jumătate din porţia lui de apă de băut. — „Răspunde, mă, tot cu-aspectu-ăsta umblu ?" îmi fac curaj şi întreb : ~ „Care aspect ?"
— „I-auzi la el, 'ce că care-aspect!" se înveseleşte Goiciu. „Păi tu nu te uiţi la tine, bă ? Să constaţi că cum arăţi ?" Eu zic, fără să mă gîndesc prea mult:
— „N-avem oglindă în celulă". Am simţit cum din-ir-o dată scade temperatura în jurul meu. Goiciu arăta de parcă i-aş fi băgat degetele în ochi. începusem să mă blestem pentru că nu-mi ţinusem gura, cînd, Goi-

ciu, rîzînd î — „Da-da-da cu aia de la ma-ma-maga-zie, de-ai primit-o cu iventar ce-ce-ce-ai făcut ?" încurajat, zic : — „Mi-au spart-o, la anchetă..." Istrate, de astă dată, sare de pe birou, (lui Sin îi căzuse falca). Goiciu, însă... îmi dă o „ştearsă" prietenească, peste creştet: — „Te-n pizda mă-ti, că minţi ca un porc ! Nu la anchetă, nu la anchetă ! Te-ai uitat în oglinda mă-ti şi-ai spart-o ! — este ?" în locul meu, îl aude pe Barbu : — „Este, donv coman..." Şi mai înveselit, Goiciu se întoarce spre el : — „Nu la mămica ta făceam aluzie, Barbule.. băiatule ! La mă-sa Iu' ăsta ! Cu mămica ta n-am nimica, Barbule, că a născut un om, nu o zdreanţă umană, o... lepădătură contrarevoluţionară şi dujmimoasă !" Se întoarce lent spre mine si... îmi aruncă un scuipat în frunte : — „La tine-am i'acut aluzie, mă !"
Goiciu mă mai scuipase o dată, cînd cu greva foamei, dar atunci abia mă stropise, atât de furios era,

încît avea gura uscată. Acum, însă, era calm, de aceea mă scuipase... consistent. îmi şterg frunt-: mă uit pieziş la el. Goiciu pare amuzat : — j,Ce ziceţi de el ?" şi mă arată celorlalţi, apoi mie : — „Nu mi-ai răspuns la întrebare : aşa crezi tu că trebuie să arate un student ?" — „Student din ăsta..." face Istrate şi se retrage la loc, lîngă birou, dar nu mai urcă.
— „Ai, mă ?" insistă Goiciu. „Aşa arată un student ? Un deţinut ?" Zic : — „Cum ne-aţi făcut, aşa arătăm". Linişte. Goiciu, de parcă n-ar fi auzit ce zise-, scm, îi consultă din priviri pe ceilalţi : — „Ce-ce-i zis, mă ?■" — „Am spus că arăt ca toţi deţinuţii". De astă dată Goiciu îşi iese din fire — ca orice nebun, avea reacţii încrucişate, lua drept glume jignirile adevărate. în schimb, turba din pricina unui răspuns oarecare. începe să alerge de colo-colo să-i ia martori pe doctor, pe Istrate, pe Barbu... pînă şi pe Nandi :
— „Aoleoooo ! Aoleoooo, ce-a ziiiis !" — îşi pu mîinile la fălci, de parcă l-ar fi doborît durerea de măsele : „Aoleoooo ! Aţi auzit ce-a zis ? Ai auzit, to' ar' şu ? Ai auzit, mă ? Şi tu ? 'Ce c-arată ca toţi deţinuţii ! Care, toţi, mă ? Care deţinuţi, mă ? Deţinuţii moi, mă ? Ca tine ?•' — deşi acum nu mai avea nici o importanţă, mă întrebam, în continuare, la ce „hal" se gîndea Goiciu. — „Păi ştii tu ce bucurie-ţi fac io, mă studentule ?" se întoarce el iute şi mă apucă do bărbie şi strînge, strînge, pînă-mi dau lacrimile. „Păi. te pun să le plăteşti, mă, ţi le imput, auzit-ai tu de chestia asta ? Cu imputarea ? Păi, trimit acasă, la tine, la domiciliu' tău stabil, o hîrtie, pe cum că să te egzecute agentu' fiscal, bă ! Păi cum de-ai adus tu-n halu' ăsta efectele statului ?"...
• Efectele statului, ai auz.it bine. ..Cum de-ai adus... ?"
.. ..
K>7
•< [r]- Hainele, ţoalele, zdrenţele în care eram îmbrăcaţi, astea erau efectele statului. Pentru că ale statului erau. De efecte vorbesc. Iar efectele statului sînt de două feluri : recuperabile şi... irecuperabile (obielele, cănile de aluminiu, eventual cearceafurile...), în general... Voiam să spun că mai erau şi altfel de efecte : cele personale. Ţi se pare că vorbesc altă limbă ?
• Cum arătau... efectele statului ?... Ei, asta-î că nu prea ară... Sau : arătau al dracului ! Rămăsese din ele cam o treime din ce fuseseră,

cîndva, cine ştie cînd... Acum, gîndindu-mă, mi se pare de neconceput să poată fi purtat un pantalon din care n-a rămas decît... betelia şi prohabul — acolo, însă, eram obişnuiţi cu asemenea simboluri...
* • Rupte, e puţin spus. Incomplete ! Tunici fără mîneci şi fără... pulpane, pantaloni fără craci, uneori chiar fără tur... Dacă le-ai fi văzut... Dacă ne-ai fi văzut pe noi, cei din camera de liberare...
• Pentru că liberaţii — sau liberabilii — erau un fel de vidanjori ai închisorii, ei adunau ce era mai rupt, mai mizerabil, mai... Dacă ne-ai fi văzut pe cei din camera de liberare — în afară de Barbu, care, ca un porc de cîine ce era, nu le schimbase...
• Hainele, efectele, de ele vorbesc ! Mă obligi la altă paranteză, se vede cu nu mi-e dat să înaintez decît în spirală...
ţjite cum stăteau treburile : din momentul în care un deţinut era anunţat că, peste patruzeci de zile, urmează să se libere... Inexact : nu era anunţat că se va libera, asta o deducea el, deţinutul, din faptul că, aproximativ cu patruzeci de zile înainte de data pe care o ştia el ca dată da liberare, venea un plutonier
IQS
de la grefă pentru... verificarea dosarului. Ziua liberării nu se anunţa. Deţinutul trebuia să calculeze singur...
• Ţi se răspundea : — .,Las: că vezi tu cînd... Cind tc-o scoate pe poartă, atunci !" Nu se osteneau să-ţi spună data precisă. De aceea deţinuţii treb. să calculeze singuri : dacă aveau o condamnare fermă, şi nu luc . era mai simplu, nu trebuiau să ţi«ă seama decît ds anii bisecţi (anul penal are 3G5 zile). Dar dacă lucraseră şi aveau condiţional, începeau ..calculele-speranţâ"... Cit timp lucrase ; la ce fel de muncă, deci cîto zile la zi primise (sau i se prora isoseră) ; cîtc i se tăiaseră... şi'alte. multe „ele-ment.:"... Fiindcă, de la deţinut la deţinut, calculele î altele. Pentru exact aceeaşi muncă, unora li se au. să zicem, trei zile la zi condiţional, altora doaă, altora una, altora nimic — depindea d de rapoartele de izolare, de rapoartele turnătorilor, Ldr, ale poli[1].' :,;e... Erau unii care, rti ..servicii interioare'', în închisoare, primeau <.-ncHijonal de ..trei la una". După cum erau — marea majoritate — care lucraseră în iadurile de la Canal sau din minele de plumb şi care abia dacă ciupeau ,.două la una" şi nu pentru toată perioada lucrată... Oricum, clacă, aproximativ cu patruzeci de zile îna-i nte de data presupusei liberări, deţinutul era chemat etă — la Gherla, de un plutonier pitic, poreclit Arhanghelică — dacă i se verificau datele din dosar fnumele, prenumele, data şi locul naşterii, numele pariaţilor) apoi era întrebat : *„Unde te stabileşti după Liberare V',* acel deţinut avea mari şanse să se libc-
• Cum să fii sigur ? Cînd era vorba de ceva în
2-nulului, nu exista siguranţă. însă dacă vo
100
nea Arhanghelică sau Bunavestire :,i te întreba unde stabileşti, şansele de liberare urcau pînă la 75%.
• Ţi-am mai spus că. la noi, nimic nu era suta la sută. Mai ales cînd era vorba de liberare. Puteai să fii la un metru de Poarta Mare, la un metru de linia albă din poartă, dincolo de care se consideră că începe, material, libertatea şi în clipa aceea să fii apucat de mină, răsucit niţel şi să ţi se bage £ub ochi o hîrtie : „Semnează de luare la cunoştinţă..,'" să ţi

-pună...
• De pildă, o nouă condamnare. Sau un supliment la cea veche. Sau o... încurcătură — „cine munceşte greşeşte, noroc c-ara descoperit-o la timp..." să zică ei — dacă în acea zi sînt bine dispuşi...
■ Dar care *loc* şi *moment* ar fi fost mai... potrivite pentru anunţarea unei asemenea veşti ? Dacă omul ar fi aflat de prelungire pe cînd se afla încă în neâulâ, n-ar fi fost uşor. dar acolo n-ar fi fost singur, s-at mai fi luat cu vorba... Şi anunţatul în poartă se va lua cu vorba, însă primul moment, acela... Consolarea va veni de la colegi : n-are să fie singurul... Psihologii cu epoleţi ajunseseră la concluzia că duşmanul de clasă, dacă n-a fost distrus în puşcărie, de puşcărie, poate fi definitiv surpat... în poartă... Pe alţii îi „întorceau" de la gară ; din tren ; de la „domiciliul lui stabil", după o zi sau zece de libertate. Să r noaştem că aceste „cadre" — psihologii — nu mîncau degeaba pîinea albă a M.A.I.-ului,..
Dar să mă întorc : după vizita lui Arhanghelică. deţinutul „anunţat" ştia că poate Să-şi lase părul să crească şi poate să înceapă schimbarea... efectelor. Hainele penale — „efectele statului" — erau în diferite .stadii de uzură şi. într-o închisoare „aşezată execuţie, după starea lor puterii să-i recunoşti pe
110
vechi (nu vechi, în general, ci vechi în acea închisoare), care avuseseră timp să-şi schimbe de mai multe ori efectele, şi să ajungă la o anume „eleganţă"... Bine-nţeles, fiecare transfer făcea să se aleagă praful de toată agoniseala, deţinuţii anunţaţi pentru dubă trebuiau să predea la magazie efectele statului şi, pentru perioada transportului, să se îmbrace în cele personale, hainele cu care fuseseră arestaţi dacă penalele nu puteau arăta decît urîte şi triste, chiar cînd erau aproape noi, ţi se sfîşia inima văzînd în ce hal, vorba lui Goiciu, ajunseseră sfintele haine civile, hainele care te mai legau de casă. în ca-rantinele de plecare şi pe dubă întîlneai cele mai stranii, inimaginabile combinaţii de vestminte (pe un om), cele mai „îndrăzneţe" combinaţii de petice, adausmi, întăriturі, adaptări (pe o haină). Fiecare piesă, în parte, era un talcioc ; fiecare om în parte : un talcioc la pătrat. Iar o dubă întreagă... Pe dubă, în „ci[1] sau „personale", chiar dacă trecuseră mulţi ani pionii mai păstrau semne, ..mărci" din ceea ce fuseseră afară : cutare era preot ; cutare ofiţer ; cutare ţăran din Vrancea ; celălalt din Făgăraş ; uite şi un fost miliţian... scăpat ca prin minune între duşmani, locul lui ar fi fost la Tîrgu-Oena... ; un ceferist; un probabil fost mare grangur, pentru că e îmbrăcat într-un fost smoching... Preotul mai purta încă rasa, dar scurtată, cîrpită, dublată ca o pufoaică ; dar pantalonii erau kaki — „cumpăraţi" sau primiţi de la un fost militar ; căciulă rusească — de la vreun tractorist ; în picioare — galenţi... ehei, de cîţi ani se terminaseră ghetele lui preoţeşti... Ofiţerul : el păstrase pantalonii kaki, cu vipuşcă, dar abia îi acopereau genunchii ; pufoaică ; bască : pantofi cu talpă de crep — cine ştie în ce împrejurări obţinuţi de la un civil...
111
Tostul mare demnitar, sub smoching, păstra cu sfinţenie ceea ce mai rămăsese dintr-o bluză de pijama de mătase — fusese „săltat" din pat, la ora lăptarului...
Să mă întorc la cele penale : deţinuţii care rămî-neau mai mult timp într-

un loc, deveneau din ce în ce mai „eleganţi", schimbîndu-şi efectele primite cu cele ale plecaţilor, în special cu ale liberaţilor, cu a „tunarilor" cum li se mai spunea „anunţaţilor"...

• O lege de celulă spune că cei care mai au numai un an pînă la liberare, fiind „cu un picior afară", pot să se lipsească de „drepturile" de Celulă : un pat mai bun (cîştigat şi acesta, treptat, pe măsură ce alţii plecau), rînd la spălat, closet, supliment, bărbierit, doctor... Pentru că locul patului avea mare importanţă (un bun pat e departe de tun, „acoperit"' de vizetă, nu e la parter — **unde-i** frig iarna — nu-i la „cucurigu" — unde lipseşte aerul şi, în general, într-un pat „bun" poţi urca repede şi din el poţi coborî repede şi nevăzut, în caz de „şase"...) — se spunea că un anunţat, din moment ce are de făcut numai un an, poate să şi-1 petreacă şi pe tun...

• Aşa am zis : **numai** un an ! Pentru că un an e *numai,* o bagatelă faţă de... încă zece sau încă cincisprezece sau încă... toată viaţa. Erau oameni care făceau închisoare de atîta amar de vreme, încît un an era, fireşte, *numai* — ce n-ar fi dat ei să ştie că mai au de făcut *numai* un an ! L-ar fi făcut, cum se mai spunea : într-un picior. Sau : pe tun... Am cunoscut — e **adevărat,** de la distanţă (prin crăpăturile gardului solariilor de plimbare) şi din mers, un om caro, în acel moment, adică în '58, avea în spate 23 ani de puşcărie. Fusese arestat în 1935, adică în anul în care eu mă năşteam...

112

- * Ştiu ce. vrei să spui că „nu era", dar dă-mi voie : doctorul (era doctor nefericitul şi îl chema... îl chema Tru... Sau Uţă, oricum ceva cu *-uţă...).* Deci, doctorul, să-i zicem Uţă, fusese condamnat, în 1935, pentru omor — împuşcase pe cineva care-i necinstise sora, sau aşa ceva...

• Bine-nţeles că era o faptă de drept comun, pentru asta şi fusese condamnat : crimă de omor. Numai că acest Truţă sau Uţă era legionar sau simpatizant... Aşa că, în '40, cînd au venit legionarii la putere, el a fost liberat, a primit şi nu ştiu ce post... dar nu s-a bucurat prea mult de libertate : după rebeliunea din ianuarie '41, a fost din nou băgat la închisoare, de către Antonescu şi... a rămas. Dar să revin: oamenii erau atît de obişnuiţi cu pedepsele mari, cu faptul că americanii ăia veneau mereu dar nu mai ajungeau, că decretele se anunţau lunar şi nu se aplicau, că Crucea aia Roşie clracu' ştie ce făcea — încît un an era *numai.* Aşa că tunarii se puteau recunoaşte după zdrenţele de neînchipuit în care erau îmbră...

• Exact ! Deci şi eu, ca orice anunţat, cu toate că nu agonisisem cine ştie ce avere — nu avusesem cînd, făcusem numai doi...

• Ei, da, *numai doi !* Şi nu noi ne jucam cu anii, fiindcă erau anii noştri, noi îi făceam ! Cei care se jucau cu anii...

; Ei, bine, nu ! Nu judecătorii — care nu judecau nimic, nu hotărau nimic, ei, în cazuri fericite, anunţau că masa este servită — ci securitatea. Adevăraţii judecători erau securiştii : ei anchetau **îatîi** apoi... „judecau". Pe fiecare dosar trimis „tribunalului" securiştii scriau citeţ o cifră : anii pe care trebuia să-i încaseze „banditul". Şi dacă îţi imaginezi că acea

113

cifră era scrisă pe dosar ***după*** anchetă, deci ev: organul de instrucţie afla ce hram poartă arcei, bine, te înşeli ! Securitatea, instituţie nu ni omnipotentă, ci şi omniscientă, *ştia* ce condamnai primi. înainte ca tu, condamnatul, să fi fost an

Cînd se completa mandatul de aducere, se pregi şi un dosar proaspăt : pentru ce era arestat X? B;: de, să zicem, agitaţie publică. Articolul 327 pedepseşte agitaţia publică de la 5 la 10 ani. Hai. să nu fie zece. să fie... şapte. Şi şapte rămînea ! Uite, acesta a fost cazul meu : în primele minute de anchetă, acel Vasile mi-a zis : — ,.Ai să-ncasezi şapte ani". Eu, neîncrezător : — „Nici nu ştiţi ee-am făcut şi dacă făcut ceea ce vă închipuiţi că am făcut şi mă şi condamnaţi. De ce şapte ani ?" Şi el — care nu c prost, oricum, nu cel mai prost dintre ei — rîiiji şte : — ,,Cum adică, tu ne întrebi pe noi pentru ce ai să-ncasezi şapte ani ? Rostul nostru e să întrebăm, bă-ieţică, al tău să răspunzi, aşa că tu ai să ne spui, în zilele care urmează, pentru ce o să te condamnăm la şapte ani !"

• Uite, că era posibil. Fiindcă, la noi. pedeapsa nu avea legătură cu fapta. Desigur, orar, şi cazuri în care se cîntărea **o** faptă consumată şi *apoi* se hotăra condamnarea — evident, o hotăra tot securitatea. Dar, în general... ..La noi nu se pedepseşte-, mă, la noi se atrage atenţia..." Şi „se atrăgea atenţia" prin... „exemple". Strategii securităţii, aplecaţi deasupra hărţilor şi coloanelor cu cifre, constatau : „în localitatea A-eşti avem numai trei cazuri, nici unul care să poată servi de exemplu : X. pentru port ilegal de armă, Y pentru trecere de frontieră şi Z pentru că a fost legionar ; dar în A- ⁞i ; .vena probleme cu cotele, ţăranii nu prea dau cotele de lină

114

— ia să vedem pe care din ei — ne trebuie doi sau chiar trei — îi putem agăţa... Pe Ioncscu, în primul • înd, fiindcă, **într-o** seară, la circiumă, a zis ceva de **tovarăşii** sovietici ; pe Popescu... ăsta n-a fost legionar ? nici ţărănist ? nici agitaţie n-a făcut ? Trebuie să fi zis şi el ceva, fie de sovietici, fie de cote, fie de alegeri — trece-1 şi pe Popescu. Şi al treilea... ia să-1 agăţăm pe învăţătorul Grigorescu — n-are probleme cu lîna, dar nu strică să-i ţinem în frîu şi pe învăţători, trebuie să fi fluierat el în biserică pe la vreo leqţie, ceva, să zicem la istorie — facem rost de o declaraţie de la părinţii unor elevi, pe cum că învăţătorul a zis ceva de Basarabia... Sau de Bucovina../' Şi aşa mai departe, in localităţi, în ministere, *la* birouri, în facultăţi : se căutau — nu prea mult — ţapi ispăşitori : cel puţin pentru o vreme, în cutare sat sau birou sau fabrică era... **linişte...**

• In al doilea rînd : cînd, ajuns în închisoarea de execuţie — Jilava —, eram întrebat ce condamnare am, îmi era ruşine să spun că *numai doi ani.* Şi cum să nu-mi fie, cînd în jurul meu plouase cu *grei* şi cu *vechi ?* Ţi-am mai spus că *vechi* nu însemna neapărat deţinut bătrîn, după cum *greu* putea să fie un puştan de optsprezece ani (şi *vechi* de trei — fusese arestat la cincisprezece ani, condamnat la douăş-etnci sau pe viaţă). în materie de „crime politice" nu ■se ţinea seama de vîrsta criminalului, chiar dacă avea. să zicem, unsprezece ani — mi se pare că ţi-am vorbit despre celebra organizaţie **„Rombul** Roşir'... Ei. bine. ou, în vîrstă de douăzeci şi trei de ani, mă liberam (după *numai doi),* do lîngă mesevişti in vîrsta de... ; la ,.Muncă Silnică pe **Viaţă",** de tinde : MSV.

, . **ist.**

115

• Ce faptă iitrîtă ? Ştii că nu sună... urit ? Uite, să-ţi dau un exemplu de o... faptă urîtă : am stat, la un moment dat, cu un lot de puşti, elevi în primele clase de liceu, condamnaţi pentru... organizaţie (paramilitară, evident !), conform articolului 209, partea a...

• Puşcăriaşii cunosc legile poate chiar mai bine decît „judecătorii", dar, din păcate, încep a le cunoaşte atunci cînd e prea tîrziu, deşi, chiar de le-ar fi cunoscut *înainte,* tot nu le-ar fi slujit... Ziceam că lotul acela, care se numea... Ghici ? Fiindcă tot n-ai să ghiceşti îţi spun eu : „Tînăra Gardă" !

• Exact, de Fadeev. De la Fadcev şi de la a lui carte a pornit şi... crima :

puştii citiseră cartea, le plăcuse şi... hai să-i tragă şi ei o Gardă — tot Tînără... Zis şi făcut ! S-au adunat vreo zece-cincispre-zece inşi, au săpat o groapă în grădina unuia din ei („aici ziceam că e Comandamentul"), şi-au ales un şef („ziceam că el e Comandantul;'), ciţiva subşeîi, au fixat parolele...

• Bine-nţeles că aşa se joacă toţi copiii, numai că aceşti copii... erau înarmaţi — doar ţi-am spus că organizaţia era paramilitară. Adevărat, cele trei pistoale ruginite, găsite pe lîngă Podul Băneasa, nu prea... funcţionau. Din punctul de vedere al oamenilor mari, deci lipsiţi de imaginaţie, pistoalele nu funcţionau deloc, din punctul de vedere al lui ..ziceam că..." erau perfecte : Tînărul Gardist n-avea decît să facă : — „Bum !" din gură. Gurile rele zic că tot din punctul de vedere al lui ..ziceam că..." priviseră realitatea şi anchetatorii şi judecătorii, iar, înaintea lor cei care redactaseră acea lege în legătură cu portul ilegal de armă ; textul de lege nu glăsuia

116

nimic de armeie care funcţionează numai pe bază de Bum ! oral, pedepsea cu asprime pe *deţinătorul, de arme.* Ai armă ? Eşti infractor, indiferent dacă acea armă face Bum ! pe limba oamenilor mari (lipsiţi de imaginaţie), sau pe limba copiilor. Deci, prima acuzaţie : port ilegal de arme. A doua acuzaţie : atentat la viaţa şi integritatea corporală a ostaşilor armatei sovietice eliberatoare. După cum ştii, armata sovietică ne-a „liberat", în '44, de nemţi dar, cum e omul : se dedulceşte la trai bun şi uită să mai plece, aşa şi Armata Roşie : a uitat să plece şi să ne libereze şi de ruşi... Drept care, vajnicii liberatori mişunau prin România liberată, la peste zece ani de la liberare., Mişunau, deci şi prin „teritoriul controlat" de Tînăra Gardă de la Băneasa. Oleg Coşevoi şi drughie ucideau nemţi; cei de la Băneasa n-avea de unde să-şi procure marfa asta, avînd, în schimb, din belşug, nemţi în uniforme sovietice. Şi, pentru că la şcoală învăţaseră că neamţul tot neamţ rămîne, în orice uniformă l-ai îmbrăca, deci ocupant, Tinerii Gardişti de la Băneasa au început să lupte din toată inima lor de, încă, pionieri şi viitori utemişti şi din toată puterea plămînilor : „Bum ! Bum ! Bum !" — după care ziceam că ocupanţii cădeau, seceraţi, ca grîul...

' Se jucau, dar... cu focul. „S-au sesizat", nu nemţii-ruşi, nici ruşii-ruşi, atacaţi cu atîta înverşunare. Pentru că aceştia, ca nişte maturi ce erau, n-aveau fantezie... Unul din „combatanţi", supărat că „şeful", în timpul unei ambuscade, i-a luat pistolul din mînă, să lichideze el „ultimul focar de rezistenţă inamică", să-i zicem : Georgică Păstîmac, s-a dus acasă, bocind. Şi i-a spus mă-si cum Petrică, •■Şeful", 1-a ruşinat, luîndu-i arma, chiar cînd era pe

117

punctul de a lichida al o sutălea unu invadator i Auzind mămica una ca asta, i-a spus lui tăticu. Tă-ticu, bărbat, i-a ars întîi un toc de bătaie lui C gică — pentru că se joacă de-a focu'... — nevesti-si, pentru că... de-aia-i nevastă şi în al doilea rînd de ce nu-1 supraveghează pe ăla micu' — apoi, ca un element cinstit şi devotat, s-a dus la şeful de cad) fabricii unde lucra şi şi-a spus păsul... Şeful de cadre, ca un adevărat şef de cadre, a luat problema în mînă : a dat numaidecât telefon la securitate. în jumătate de ceas — pe ceas... — era, ca să ne exprimăm aşa, neutralizată o

extrem de periculoasă orgarJ teroristă, paramilitară, subversivă, subvenţi-(evident, de oficinele anglo-franco-americano,..) şi tot sosul. Petrică, „Şeful", a devenit... şef de lot, nil pentru că ar fi purtat cea mai mare răspundere, ci pentru că era cel mai mare : şaişpe ani şi a în întîi moartea, apoi, după un an de aşteptare, a norocul să i se comute pedeapsa — la muncă si]
pe viaţă...
jjj Turnătorul, ăla micu' ? Dar nici măcar turnător nu poate fi numit. Ce vină a avut el, nefericitul, că... i-a spus mă-si ce i-a făcut alde Petrică ? Vinovat, nevinovat, oricum, a fost uns erou : ..Un P Morozov de la Băneasa", scriau ziarele. Poze, .interviuri... Pionierul Georgică Păstîrnac relata cum şi în ce condiţii grele şi cu riscul propriei vieţi dem; şi dăduse pe mîna organelor o mînă de clemente descompuse, criminale, duşmănoase, care...
• Ei, cum să nu te simţi umilit într-o aserc companie, „coleg" cu celulă cu astfel de „grei" '.' Tu. cu *numai* doi ani de condamnare (în vîrstă de douăzeci şi trei !), lingă un căcăcios care plîngea toata vremea după mămica, dar era tevist ?
113
• Minor ! Ţi-am spus că nu se ţinea seama de asta. Ce, cînd periclitase securitatea statului, o făcuse înfcr-o măsură... minoră ? Stimată doamnă, tovarăşă dragă, dacă-ţi închipui că duşmanii orînduirii se împart, după criterii burgheze, în minori şi majori, te înşeli ! Cum spunea un profesor de marxism : „In perioada în care lupta de clasă se ascute din ce în ce, duşmanul nu stă cu mîinile-n sîn şi încearcă să întoarcă roata istoriei şi loveşte orbeşte în cuceririle poporului. De aceea se impune să fim vigilenţi, fiindcă duşmanul nu doarme şi nu-şi alege nici mijloacele, nici sexul, nici vîrsta, el loveşte !" Conform acestui principiu al duşmanului, de a nu-şi alege... nici sexul, nici vîrsta, „acţionaseră" cei din Tînăra Gardă. Ca să nu mai vorbim de Rombul Roşu ! Care ştii ce plan diabolic avea ? Ascultă : sala, din Parcul Carol, un tun („să sustragă", zice ancheta, „tehnică de luptă"), bine-nţeles, piesă de muzeu, să-1 agate de tramvaiul... nu mai ţin minte ce număr („remorca-rea", preciza ancheta), să-1 care pînă în Piaţa Victoriei („transportarea ilegală pînă la locul atentatului") şi... să facă : Bum ! spre clădirea Ministerului de E*x-terne, unde se afla Ana Pauker („punerea în aplicare a odiosului atentat urzit, împotriva vieţii conducătorilor noştri de partid şi de stat'"')...
• Repet : copiii noştri, schimbul nostru de mîine, nu se joacă de-a războiul. Trebuie să fie foarte atenţi „de-a" ce se joacă, altfel, nimeresc în faţa Tribunalului Militar. De-a războiul li se dă voie să se joace, numai dacă duşmanul e neamţ, atunci e chiar recomandabil şi educativ şi pedagogic. Dar rus? Ană Pauker ? Vai de mine ! Ştii că, la un momeni dat, învăţătorii primiseră o circulară prin care li se „recomanda" să nu mai permită copiilor sa se
119
joace de-a horii şi vardiştii, pentru că, atlt hoţii, cit şi **varrfişt îî** erau reminiscenţe burgheze ? Şi că e „recomandabil* să se cheme acel joc (rămas la regulile ;). fie : „Lucrătorii M.A.I. şi teroriştii", fie „To-şîi miliţieni şi chiaburii"' — după caz şi specific... ■ Bine faci că mă chemi la ordine. Mulţumesc, !a Arhanghelicâ... Doci, după ce Arhanghelică cel Binevestitor întreba, punea

sfînta lui întrebare : E TE STABILEŞTI DUPĂ LIBERARE ?, puteai iccpi schimbarea hainelor. Ofereai, în primul I, prietenilor ce aveai mai bun (vre;;u să spun : i **mai** puţin prost decit ei...)
tra mea era puloverul. Un *pulu ' i ri* e **foarte** frumos, iar eu
n i un pulover foarte bun... îl dublasem. îl „blin--.," c **ee-a** ti **avut** la mdcmînă : **cîrpfe** A al: ' **postav** din **„pijamale[1]"** ; pe de-o parte, îl c • rn, pe de alta, îl prelungisem, ca să ace \ fesele... Acest pulover, bietul, **era mai mult l; izolase** decît în celulă — a, nu cu **mine, nu** numai • une, ci cu oricare din colegii de **c» tută** care era la izolare — o excepţie : cînd c. **m ortîţă",** rămînea în folosinţă proprie. Deci, am început schimbarea **eîec du el. I**
1-airt oferit lui Sa... Ba nu ! Am greşit : lui Saşa i l-am dat în cele din urmă, însă prima ofertă i-sm făcut-o lui... altcuiva, unui profesor de matematici... Ziceam că în acea celulă aveam doi prieteni : Mihai şi Saşa. I-aş fi dat puloverul lui Mihai, cu el eram mai bun prieten decît cu Saşa, însă... Mihai avea de făcut... cu un an mai puţin decît Saşa. Iar Saşa... cu "douăzeci mai puţin decît profesorul...
• Ani, bine-nţcles ! Profesorul avea o **condam-■**e de douăzeci şi cinci, Saşa de *nuvmi* cinci —
120
fiindcă, dinspre douăzeci şi cinci, cinci se vede *numai...* Pe profesor 51 cunoşteam de afara, de la liceul din Rupea, unde fusesem... instructor superior de pionieri — tocmai picasem la examenul de admitere la Institutul de **Cinematografie.** Dădusem, bine-nţeles, la secţia regie şi, bine-nţeles. căzusem...
• Pentru că... Dacă aş fi intrat, aş fi zis: „Bine-nţeu. ..."
• Oho. şi încă ce meserie ! Lucru — nimic, iar a... **mai** bună decît a unui **învăţător** cu **mulţi**
ani de practică. Eu. de pildă, primeam *un* salariu mai mare **decît** maică-mca **eare** avea, în acel moment, peste douăzeci de ani în învăţămînt. Pe atunci fiecare scoală ..beneficia" de ajutorul neprecupeţit al cîte unui instructor superior do pionieri, chiar şi cătunele cele **mai** prăpădite, unde cîte un singur învă-■ so chinuia cu cîte patru clase. Sarcina acestor juni politruci era, formal, **„munca** politic-educativă **a pionierilor", în** fapt, să fie ochii şi urechile, ca şi cum n-ar fi fost destui turnători printre In i. Recru-
taţi, iniţial, dintre ucenici, muncitori **tineri,** trecuţi printr-un curs politic de trei luni...
■ A, nu, întrebarea nu mă jigneşte! în anul în care am fost angajat eu, au mai fost recrutaţi încă vreo zece absolvenţi de liceu care, ori nu reuşiseră la facultate, ori nici nu încercaseră. Majoritatea dintre noi ceruse posturi în învăţămînt. Ni s-a comunicat că ni se făcuse... cinstea de **a** fi numiţîj **tot** în învăţămînt, dar ca instructori. Bine-nţeles, de-pindeam de comitetul raional U.T.M... Cu toate **că,** în acel an, fuseseră recrutaţi şi absolvenţi de **liceu, majoritatea** instructorilor era alcătuită din avant-**sarda** clasei **muncitoare,** Şi, totuşi, chiar acei băieţi
121
. li şi acele simple şi. nu de **puţine ori,** fanatice **fete,** după cîteva luni de vigilenţă **revoluţionară** şi : **nie** şi bădărănie şi rapoarte (adică **denunţuri) ■**a raion, treptat, treptat se înmuiau. **Aflau** că meseria do învăţător şi de profesor de ciclul doi nu-i chiar atît de uşoară (cum li se spusese lor, la cursul scurt), nici **atît** de bine — mai exact : nemeritat — plătită,
; **aproape** toţi ,.educatorii burghezi" aveau o singură dorinţă : să **educe;** Multe alte descoperiri făceau bieţii instructori... Complexul de

superioritate cu care veniseră în şcoală se transforma cu repeziciune în complex de inferioritate : îşi dădeau seama (nu toţi...) că nu ştiu aproape nimic, că puţinul pe care-1 ştiau nu le slujea la nimic... De la îndoiala pînă la disperare, apoi la **revenirea** la suprafaţă, altul, distanţa în timp nu era mare. Se lipeau de cîte un dascăl mai serios şi... verificat (de astă dată în sens **invers),** mărturiseau că tare ar dori să-şi completeze studiile (unii nu absolviseră nici cele şapte clase), apoi liceul... iar cine putea, mai departe. Părinţii mei **adoptaseră** pe un asemenea instructor, un ungur de pe la **Racoş,** fost ucenic la Braşov. La venirea în şcoală, făcuse şi el pe nebunul, pe severul, pe principialul, dar, în cîteva săptămîni... s-a dovedit **a fi** un **băiat** bun. modest — şi **în** acelaşi timp extrem de ambiţiefe — iar părinţii mei l-au preparat, în secret, pentru cele şapte clase, apoi l-au condus prin liceu — la fără **frecvenţă** — apoi, după întoarcerea lui din armată, **l-au** bătut la cap, pînă l-au văzut student la Institutul de Mecanică. Cit timp am fost închis, apoi **cu domiciliu** obligatoriu, băiatul acesta le scria părinţii"t-•şi, cam de două ori pe an. ii vizita, între **două trenuri...**

122

• Da, la pulover. Pe care i l-am dat pro' rului... Cu care fusesem coleg de cameră într-o... vis-â-vis de liceu era staţia de autobuz ; într-o clădire jegoasă, spre stradă, erau ghişeele RATA — aşa se chema pe atunci societatea de autobuze... în curte erau... taurii comunali, şi încă vreo trei-patru magazii de Dumnezeu ştie ce. Singura încăpere locuibilă fusese „rezervată" cadrelor didactice... Adică profesorului de matematici şi mie. Era o hrubă, întunec
cu podeaua sfărîmată şi nesigură, cu pereţii crăpaţi ciuruiţi de găuri de şoareci — profesorul era un foarte îndemînatic vînător de şoareci... cu mătura... Am împărţit acea cameră vreo şase luni. Raporturi corecte, între noi nu s-a închegat nici marea prietenie, dar nici conflicte n-am avut. în vara lui '54 ne-am despărţit, eu reuşisem să intru la facultate, dar nu la Cinematografie... El a rămas la Rupea. Ne-am mai întîlnit în cîteva rînduri, **în** vacanţe... Ca, în primăvara lui '58, în carantina de plecare din Jilava, să ne întîlnim ! Nu arăta prea înfloritor. Avusese o anchetă infernală, îl măcinase şi aşteptarea execuţiei — fusese condamnat la moarte dar, după vreun an. de aşteptare, sentinţa îi fusese comutată...

• Prea bine nu ştiu şi nici n-am ştiut, el nu vorbea despre dosar iar eu nu m-am băgat în **sufletul** lui. Ştiu doar că făcea parte dintr-un mare **lot** de făgărăşeni — nu atît lot, cît anexă la celebrele loturi ale partizanilor din Făgăraş. Profesorul comisese o groază de crime : îi găzduise, le dăduse de mîncare partizanilor ; nu-i denunţase „la timpul potrivit" — adică... chiar în timpul în care era coleg de cameră cu mine... Apoi, cea mai gravă acuzaţie : împreună :-u un cumnat de-al lui, profesorul îngropase un partizan împuşcat — în şură oii în grădină — parti-

123

zanul fiind un neam de-al lor... Am discutat aproape toată noaptea aceea de carantină, apoi pe dubă, apoi în carantina de sosire de la Gherla, dar mai mult de-atîta n-am aflat, Ne-am reîntîlnit, în toamnă, într-un Stadion, cel în care ne aflam două sute patruzeci şi doi de...

• Puşcăriaşii vechi susţineau că, pe timpurile de aur, se cunoscuseră şi densităţi mai ridicate. Ca să-ţi faci o idee cum arăta Stadionul de care

vorbesc, în toamna lui '58 : au fost necesare trei zile pînă să se întîlnească doi fraţi. Timp de trei zile, doi deţinuţi, fraţi, au stat în aceeaşi celulă, fără să ştie unul de altul. Erau amîndoi oameni în vîrstă — de pe la Turnu-Severin — cel mai „mic" fusese arestat în '56 şi nu ştia că, un an mai tîrziu, fusese imitat de fratele mai mare... Ordinea intrării în Stadion fusese inversă : proaspăt-arestatul era vechi, vechiul fusese adus ..peste". Dar nu s-au întîlnit şi cine ştie cîte zile ar mai fi trecut, dacă... dacă gardianul nu l-ar fi strigat pe unul din ei „la doctor" (nu interesează pe care anume îl strigase la... politic, amîndoi severinenii ciripeau cu voioşie), iar la uşă s-au prezentat amîndoi...

• Mai departe n-are nici un haz, să mă întorc la pulover. Deci, am oferit puloverul meu profesorului, însă el... — „Nu-mi trube !" — ţi-am spus că **era** făgărăşean... Zic : — „Ia-1, Ioane, o să-ţi prindă bine". Dar el : — ,,1-aţi pulovăru' de-aci, că ţî-1 ţîp în tun !" — se înnegrise de mînie. Fac imprudenţa işa insist : — „De ce, Ioane, de ce nu-1 iei, uite ce gros şi bun e, şi-apoi nu mi-1 rup de la gură, eu plec. şi nu mai am nevoie, în schimb tu..." — ,.To, ce ?" ţnă întrerupe el. „Vrei să zici că io mai rănim, de-aia âm nevoie de plovăr ? Ba io nu ! Că io vreau să ies.

Că, dacă iau plovăm' tău, înseamnă **că-i *tuc*** pe toţi ţi io nu vreau, io vreau să ies cu-un **decret,** cu ceva..." I era. Aşa că i l-am dat lui Saşa. Care mi 1-a dat | al lui, unul neschimbabil...

• Nu aveam voie să-1 mai schimb, trebuia **sâ-1** scot şi să-1 duc neveste-si ca ca, îveunoseindu-şi-l
.:. de fapt al ei), să aibă încredere în ce-; i creadă că sînt provocator. Deci, puloverul lui Saşa. Boneta tot cu **Saşa** am
s-.chimbat-o — şi boneta era neschimbat»iă... dar
■.ii pentru că n-ar fi tentat pe nimeni. Dosi,
uneori, deţinuţii care rămincau, dădeau un lucru msi
.: pentru unul mai prost, dar care aparţinuse unui
— superstiţie...

• „Arătam" căra... în halul următor : boneta (de la Saşa) : o cirpă, o zdreanţă fără formă precisă,
usută şi năclăită de păcură ; zeghea : *un* sfert
ittîneca stingă, numai jumătatea din Fi mîne-
.: drop't.e; (■'''■ va fişii âtîrnate de un guler — totul
.■■.': abil careva din purtători lu-
.. forjă ori la sudură, fără şorţ de protecţie).
a arăta cum... nu arăta. în schimb,
a un buzunar de toată frumuseţea, din material
aproape nou, cu capac şi cu un nasture adevărat.
Pantalonii : aici e ceva mai greu, pentru că... eu le
spuneam *pantalon,* ca *pantaloni* aveam să-i predau
aagazie, însă erau mai degrabă fustă, fiindcă
n-aveau tur, erau desfundaţi şi... cam fără craci... Bc-
lelia era întreagă. întreg şi prohabul (cu un nasture
de lemn)...

• Restul de efecte ? Păi, restul... Mai aveam o ■*:ămsşă* şi o *izmana,* ca atare aveam să le predau la
azie, dar simbolic : un guler şi o betelie..;

^ Ei, cum să n-aibă dreptate să se supere Măria Sa Goiciu ? Că eu arătam în halul, vorba lui, ^mai tt eaeă-meargă, dar avusesem neruşinarea să pretind că toţi deţinuţii, toţi deţinuţii lui umblau în halul...
■ Aşa i-ara şi spus : — ..Port ce mi s-a dat de la magazie", dar el : — „Minţi ca un porc, nu există să se dea efecte deteriorate, tu le-ai deteriorat '." Am tăcut. Ce era să fac ? Să spun ? Că nu eu le deterio-
rasem, că nu cei de la care le primisem ? Că nu cei care le purtau ? Să-i fi spus că ei, gardienii, le... ? Fiecare om are momente în care simte cum se înţelep-
fulgerător. Totdeauna, sau aproape totdeauna această senzaţie de înţelepţire e legată de tăcere. De tăcerea sa. Şi-a zis, adineauri, că n-are rost să con-tinuîe o „discuţie". Că n-are rost să răspundă unei întrebări. Că n-are absolut nici un rost să întrebe. Ce să întrebe ? Ce să răspundă ? Nu e semn de slăbiciune, tăcerea. Ci de lehamite. Adică de înţelepciune. Mi se făcuse lehamite. Şi am început să tac. Să-1 tac pe Goiciu. Ştiam, **dracu'** ştie de unde, că tăcerea e una dintre cele mai teribile arme. Dacă nu de atac, atunci de apărare... activă. Mai ales cînd adversarul e unul ca Goiciu. Goiciu nu-mi era anchetator, aşa că nu aveam ce-i răspunde. Nici de ascuns nu aveam nimic. La urma urmei, nici el, Goiciu nu avea de gîncl să-mi smulgă o mărturisire — nu se ştia anchetator. Dar îi plăcea să „converseze". Goiciu era un... era să zic : conversant. Marea lui plăcere era să trăncănească, să monologheze în doi, şi cu martori. Nu aştepta, evident, răspunsuri, dar ia să te fi pus naiba să-i dai de înţeles că nu te interesează **întrebările Ivii** retorice ! Pe Goiciu puteai să-1 înfrunţi — cu vorba,
cu „atitudinea" (ce păţeai, mai apoi, asta-i altă căciulă), dar să nu taci. Să nu-1 taci. Goiciu era un gălăgios, un agitat, la urma urmei un anxios, ca toţi paranoicii, care încerca să-şi alunge neliniştile prin cuvinte. Rostite. Cît mai tare rostite şi cît mai multe şi cît mai mult timp. îi era frică de singurătate, de aceea nu stătea acasă decît două-trei ore din douăzeci şi patru, iar singur cu sine nu rămînea nici un minut. Avea nevoie de agitaţie, de mişcare, de cuvinte. Şi de cuvintele celorlalţi. El interpreta tăcerea celuilalt, partener sau adversar, ca o dezaprobare. In privinţa asta, Goiciu avea structură de muiere : „Spune ceva, spune-mi orice, dar te implor, nu tăcea !".,. Ca un paranoic ce era, tăcerea celuilalt i se părea o ripostă, o înfruntare. O dezaprobare pe care el, Goiciu, nu avea cum s-o... dezaprobe. N-avea cu ce, fiindcă îi lipsea obişnuinţa de a tăcea. ... îi plăcea să ştie şi să verifice mereu că deţinuţilor le e frică de el. Frică activă — asta îl liniştea, îi păstra un fel de echilibru. îi plăcea, uneori, chiar curajul deţinuţilor. Pentru că el interpreta acest curaj ca... frică manifestată sub formă de „gălăgie", cum zicea el. Acest „curaj" îi promitea un supliment de plăcere — de a umili, de a bate, de a... Cu atît mai bine că şoarecele nu se azvîrle de la început nu în ghearele, ci între colţii pisicii, pisica (motanul cel mare) o să se distreze niţel... Dar să-1 taci pe Goiciu ? Tu, un deţinut, un vierme, un ăla asupra căruia el, Goiciu, avea drept de viaţă şi de moarte ? Să-1 înfrunţi, mai merge, mai ales că pentru îndrăzneală o să capeţi un supliment de pedeapsă — dar să taci în faţa lui Goiciu ? Cînd Goiciu te întreabă ? Să taci. nu pentru că n-ai şti ce să răspunzi, ci să taci pentru că vrei tu să taci ?

126
127
' A începiit să se nelinişteascâ. îi lipsea ceva, ceva îi prisosea, ceva nu era în regulă. Neliniştea lui s-a transmis şî lui îs trate şi doctorului. Istrate s-a dezlipit din nou de birou, cu ochii ţintă la mine, cu buzele subţiate. Sin i-a luat-o înainte, dar, după doi paşi, s-a întors la locul lui, la fereastră, de unde a început să-mi facă semne cu buzele, cu sprîncenele — să vorbesc. Să nu tac. Pînă şi Nandi îmi dădea, uşurel, dar insistent, ghionti. La un moment dat, l-am simţit că vrea să deschidă gura — să vorbească el în locul meu, la urma urmei Goiciu avea, deocamdată nevoie de cuvinte rostite, deocamdată nu-1 **interesa** cine le rosteşte — a fost rîndul meu să-i ard lui Nandi un cot. — „N-auzi, bă, te-am întrebat ceva !" — dar în glasul lui Goiciu suna acum şi o notă falsă — el nu rugase niciodată, pe nimeni, pentru nimic. Eu tac. Cred că şi zîmbeam uşor. Tac şi mă uit prin el. Nu evit să mă uit spre locul unde se află, dar nu-1 văd, pentru că mă uit la *altceva* care, din întîmplare, e dincolo de el. Istrate : — „Vorbeşte, mă !" Sin, prin semne : „Vorbeşte, spune ceva, orice..." Nandi cu cotul... Barbu... Barbu ajunsese şi el să mă îndemne să vorbesc, desigur, din cu totul alte motive decît Nandi sau Sin.
— „Marş la celulă, Dumnezeii voştri de bandiţi !" zice Goiciu... .
• Dacă nu mă laşi să termin... Ei, da, ne-a trimis la celulă. Nu ne venea să credem că scăpasem atît de ieftin. Dar cînd ne aflam în dreptul uşii celulei şi gardianul se străduia să descuie... — ,,'Napoi, stu-dentule, 'tu-ţi Dumnezeii mă-ti !" Gardianul însuşi s-a speriat, în prima clipă n-a ştiut ce să facă, nu ştia exact care din noi doi era „studentul", aşa că l-o apucat, de încercare, de cot, pe Nandi. Goiciu, prin
128
uşa deschisă a Corpului de Gardă : — ;Nu ăla, bă, ăl'lalt !" Gardianul îl lasă pe Nandi, mă apucă pe mine... — „Adu-1 şi pe ăla, să nu se plictisească stu-dentu' !" strigă Goiciu. Şi ne întoarcem...
• De astă dată n-a mai insistat să vorbesc. S-a aşternut numaidecît pe treabă : pumni, palme, picioare, Dumnezei, Cristoşi... şi râzătoare...
• N-ai auzit de ciocoiul lui Arghezi ? Cum aşa, dar pînă şi Goiciu îl ştia, din el ne cita : — „Ca-ca-ca hhhhreanu', mă, pe-pe-pe ră-ră-ră-răzătoare, mă !' Asta devenea foarte simplu ne apuca de ceafă şi ne freca botul de calorifer — asta însemna a da hrea-hreanu' pe ră-răzătoa-toa...toare ! Ne-a cam... decor-ticat mutrele, dar n-a durat mult...
• A, nu, cum să se termine ? Dacă nici n-am... era să zic : dacă nici n-am început... Am început, însă cam pe departe am... Răbdare, ajungem în curînd 3a... început... Scena cu răzătoarea s-a petrecut cu vreo jumătate de oră înaintea prînzului. Şi, cam pe cînd gamelele au început să clinchetească dulce şi promiţător, pe sală...
• Credeam că ai înţeles : Goiciu ne apuca — pe rînd sau pe amîndoi în acelaşi timp şi ne freca, uite-aşa, cu obrazul de calorifer, de elemenţii caloriferului — de aici şi apropierea de râzătoare, fiindcă dupâ un asemenea ..tratament"'., mutra arată julită, jumulită, cam ca un morcov pe care l-ai purtat de cîteva ori peste dinţii râzătoarei... Nu, nu ne-am ales cu mutre prea vesele... Oricum, mai puţin triste decît... Vreau să spun că ale noastre nu fuseseră atît de conştiincios şi variat „prelucrate" ca a lui... Un... Cum Dumnezeu îl chema ? Ceva cu B... Un băiat care... Ei. băiat !, băiat fusese la arestare, dar de-atunci trecu-
129

seră vreo Şapte-opt ani... Elev **era,** din Bucovina... £>... *B...* Butnaru ?, nu avea parcă şi un *y,..* But... Buty... Butmy, domnule, aşa-1 chema : Butmy ! Deci. Butmy şi nu mai ştiu cum o păţise mult mai rău, el fusese dat nu pe

răzătoarea-calorifer, ci pe răzătoa-rea-scară...
• De ce ! Ce Dumnezeu să-ţi răspund la o întrebare ca asta ? Nu se întreabă *de ce ?* un deţinu' a fost bătut, umilit, ucis. Pentru că... pentru că *nu* există un *pentru că !*
• Bine. Butmy acesta era un. ceea ce numea administraţia : recalcitrant, irecuperabil, nereeducabil ; iar deţinuţii : gongar. Gongarul de Butmy petrecuse cel puţin jumătate din timp la izolare : cu lanţuri, fără lanţuri ; cu lanţuri şi cătuşe (mîkiile prinse în cătuşe, la spate şi legate de lanţuri cu un lănţişor de vreo treizeci de centimetri, ca banditul sâ nu se poată întinde, să nu se poată ridica în picioare) : la Alba — la Neagra ; cu drept la pătură — la pielea goală... şi aşa mai departe, fără a mai socoti'şi dinele, adică bălaia... Atît de irecuperabil şi nereeducabil se dovedise acest gongar de Butmy, îneît nici atunci cînd s-a constatat că e tuberculos în ultimul grad, nu i s-a permis să fie măcar scutit de izolare, dacă nu internat în secţia T.B.C. Abia cu vreo săptămînâ înainte de răscoala frontieriştiior. cine ştie din ce motive, Goiciu (s-o fi aşteptat la vreo inspecţie ?, ei. şi ?...) a permis internarea lui Butmy la T.B.C. Dar cu o condiţie : să nu i se scoată lanţurile de la picioare (pe care le purta, fără întrerupere, de peste doi ani).
In seara zilei de 14 iulie, după ce frontieriştii fuseseră pacificaţi, după cum ţi-am povestit, Goiciu,.. şi-a adus aminte de „clienţi" — avea destui — care.
ce conta că nu fuseseră amestecaţi în ciorba frontieriştiior, ce interesa că habar n-aveau ce se petrecuse, uite că se nimerea să cadă bine... De altfel, Goiciu, cu toate eforturile depuse, se simţea în formă. De ce să nu cheltuiască el energia care-i mai rămase în nobilul scop al apărării orînduirii ? A început să colinele închisoarea, celulele nerăsculate şi să cheme la portiţă pe cîte un client. Cînd i-a terminat şi pe aceştia (..clienţii"' aveau să aibă parte de acelaşi regim ca şi răsculaţii, ba cîţiva din ei au fost judecaţi şi condamnaţi pentru rebeliune...), Goiciu Petre s-a uitat in jur şi văzînd el că făcuse bine ceea ce făcuse... şi-a dat o palmă peste cozorocul caschetei :
— ..Da' banditu-ăla de Butmy ?" — aşa se zice că ar fi întrebat Goiciu. Şi că un plutonier i-ar fi răspuns :
— .,La-nfermelie, să trăiţi !" Dar Goiciu : — ,,Ş' ce, dacă ? I scutit ?"' Se mai zice că acel plutonier sau sergent (sau căprar, n-are importanţă) ar fi îndrăznit să : — „La tebece, to'ar'şu' Comandant, da' ăia-au fost cuminţi..." La care, Goiciu : — „Cît de cuminţi, mă boule ? Ca mă-ta cîn' s-a regulat cu vecinu' şi te-a prăsit pe tine ?" (Nu-i nevoie să-ţi mai explic că Goiciu ne călărea nu numai pe noi, că îi umilea*, chiar îi bătea pe subordonaţii lui — se vorbea nu numai.de palme, ci chiar de bîtă...).
Goiciu — aşa se zice — ar fi urcat scara cu eîte trei trepte pe pas pînă la ultimul etaj, unde era secţia T.B.C. Şi că ar fi început să-1 „întrebe" pe Butmy încă de pe pasarelă : — „Păi de ce nu te faci tu băiat de treabă, mă băiatule ?" A intrat în celula tebe-ciştilor, întrebînd mereu. Şi a continuat să-1 întrebe, Pe Butmy, de la un metrii depărtare. Numai că Butm-y — aşa se spune — n-ar fi răspuns. Se mai

spune că Goiciu s-ar fi aşezat pentru cîteva clipe pe marginea patului, ca

să-şi tragă răsuflarea — urcase cam în fugă — şi ca să-1 poată întreba, în continuare, răbdător. însă Butmy, duşman înrăit, refuza sistematic să răspundă la această întrebare : — „De ce nu te faci tu băiat de treabă, mă băiatule ?" Nu voia şi nu voia ! Aşa că Goiciu ar fi zis : — „Dacă-i pe-aşa, ia leagă-ţi cravata, trage-ţi pantofii şi condu-mă pin' la portiţă, că vreau să-ţi spun ceva..." Şi i-a făcut semn să-1 urmeze. Butmy însă n-a făcut nici o mişcare. Goiciu ar fi continuat cu gluma : — „Să te **iau** în braţe, mă băiatule ? Văd că eşti cam alintat..." Incepînd de aici, variantele se contrazic fără cruţare : **unii** pretind că Goiciu n-ar fi zis nimic de alintat, ci : — „Hai. la tata-n braţe !" pur şi simplu. Şi că Butmy ar fi zis : — „Dacă insistaţi...'' şi ar fi întins mîinile, aşa cum fac copiii pe care mama lor se pregăteşte să-i ia în braţe. Dar alţi martori — cîte bordeie, atî~ tea obiceie... — neagă cu hotărîre aceste vorbe ale lui Butmy, susţinînd sus şi tare că Butmy ar fi răspuns la ..propunerea" lui Goiciu : — „în braţe să-i iei pe Pană !" — e vorba de acel Pană pe care Goiciu> după ce-1 ucisese în bătaie, pentru că nu încăpea în cosciug, îi tăiase picioarele... Alţii — tot martori oculari — spun că Butmy ar fi zis altceva : — „Să nu pui mîinile alea (şi o variantă în variantă : „murdare de sînge") pe mine !" O altă categorie n-a auzit ca Butmy să fi scos vreun cuvînt — aceştia susţin că Butmy era **atît** de bolnav, slăbit şi indiferent, încît nici ochii nu şi-i deschisese. Că Butmy a zis aia sau ailaltă, că a tăcut — ce contează ? Contează faptul că Goiciu (de aici, toate variantele se pun de acord) 1-a luat pe Butmy în braţe. L-a ridicat din pat, a făcut,

132

împovărat, **doi** paşi spre uşă, însă mîinile i«au slăbit şi nu l-au mai putut ţine pe bandit. Şi banditul a căzut. Fiindcă aşa-s bandiţii -*■ cad. Goiciu s-a aplecat să-1 culeagă şi, pentru că, de jos, de pe podea, e mai greu să ridici o povară decît de la înălţimea, să zicem, a patului, Goiciu a aplicat un artificiu : l-a apucat pe Butmy de lanţuri. A tras de lanţurile acelea, pînă l-a avut pe Butmy, întreg, din nou în braţe. Dar, ghinion : n-a apucat să facă un pas şi l-a scăpat iar — ce vrei, bătrîneţea, oboseala... în nici *un* caz nu poate fi bănuit de rea intenţie — dacă judecăm numai după faptul că, de fiecare dată cind Butmy se azvîrlea din braţele lui, drept în cap, pe ciment, el, Goiciu îl potolea : — „Uşurel, uşurel, ho, cu tata, ho, cu tata..." S-a întîmplat să-1 mai piardă o dată şi în prag. Apoi în coridor. Martorii oculari continuă să fie de acord : pentru că gardianul de pe secţia aceea uitase să închidă uşa, tebeciştii au văzut că, în cele din urmă, exasperat de propria-i slăbiciune, Goi-ciu a renunţat să-1 mai ducă pe Butmy în braţe : î-a apucat de lanţuri şi, aşa. a început să coboare treptele. Martorii o ţin pe-a lor : că *au auzit* cum capul lui Butmy „păşea" din treaptă-n treaptă. E greu de crezut ca un cap să scoată un asemenea zgomot, încît să fie auzit de la douăzeci de metri ; în al doilea rînd, martorii n-au avut de unde să ştie că... „din treaptă-n treaptă" — asta depinde de viteza cu care trupul capului înaintează, în cazul de faţă : coboară, iar acel ■ rup, la rîndu-i, depinde de viteza de deplasare a celui care coboară, trăgînd de lanţ... Aşa că martorii s-ar putea să se înşele. Apoi : martorii *n-au văzut ceea ce au auzit.* Or, după cum bine se ştie, urechea înşală ; ochiul mai puţin...

133

- Iar, de -ce ? Pentru că... Butmy nu putea să meargă pe picioare. **Ori** se

prefăcea că nu poate, ca să scape de mînia boboruku
a propos de mînia boboru-
lui ; închisorile, lagărele, ,.obiectivele" secrete, deci păzite, sînt împrejmuite cu ziduri, garduri de sîrmu ghimpată. Coama gardului e alcătuită din „doage'" — console încovoiate, curbate — pe care se mai află cîteva rînduri de sîrmă. De obicei, „doagele" sînt orientate spre afara incintei păzite, ştiindu-se că e mult mai greu să treci ,,pe sub" decît „peste" — pentru că din afară vine pericolul. în cazul închisorilor, pericolul vine dinăuntru, aşa că „doagele" sînt orientate spre interior — ca deţinuţii să nu poată evada... Un simbol ca multe altele, am mai vorbit de evadări... Dar, imediat după izbucnirea revoluţiei din Ungaria, în noiembrie '56, Goiciu a dat ordin ca .,doagele" dt pe ziduri să fie orientate spre afară. După care. fără să-1 fi întrebat nimeni, a trecut din celulă în celula. „explicînd" : — „Bă, bandiţilor, vedeţi ce grijă avem noi de voi ? Avem informaţii că boboru' a aflat ca aici e închisoare de politici şi s-a indignat şi vrea sa vă linşeze, mă, aşa cum **meritaţi** ! Da' legea-i clară şi noi respectăm legea care zice că 'fractoru" tre" să fie protejat de lege ! De-aia-am schimbat alea cu sîrmă. să nu vie boboru' indignat şi să vă linşeze, după cum meritaţi !"

• Motivul adevărat ! Se temea că boboru' o să dea buzna, dar nu ca să ne linşeze pe noi, ci să-i întrebe de sănătate pe ei.

• Nu, nu mai trăieşte. A murit, săracul, Dumnezeu să-1 ierte, fiindcă deţinuţii nu-1 iartă.

134

• Ce, eş' copil ?, vorba lui Nea Iancu ? A murit de moarte bună, dă-1 în mă-sa ! Cine să-1 îi, vorba ta, lichidat ?

• Te ascult, eşti, în continuare, sublimă...

■ O, Dumnezeule mare ! La noi, în România t Să-1 pedepsească ! Dar cine ? Ci-ne ?

• Nu ştiu, poate că ar fi normal şi... pardonabil, cum spui : să fie ucis ca un cîine turbat — dar cine s-o facă ? Nu pricepi că n-avea cine şi... nu se putea ?

• De ce ! De... Ştiu eu ?... Cum să spun ?, într-adevăr, Goiciu şi ceilalţi de seama **lui** ar fi meritat să fie ucişi. De către foştii *lui* deţinuţi, de rudele acestor deţinuţi pe care el, ei, îi chinuiseră, îi înfometaseră, îi uciseseră ca pe 'muşte. Ar fi fost firesc şi, desigur, Doamne-Doamne nu numai că ar fi iertat fapta, dar ar fi spus : „Iar acum, după ce ai curăţat pămîntul de un diavol, spală-te bine pe mîini, cură-teste-te !"... Dar, din nou : cine s-o facă ? Deţinuţii liberaţi nu ştiau cum să se dea mai la fund, ca să li se piardă urma (las' că unii, odată liberi, ajungeau la compromisuri pe care, acolo, faţă-n faţă cu moar-1 ea, nu le făcuseră — fiindcă se rezistă la rău, la bine mai greu...). Cine ? Rudele celor torturaţi şi ucişi ? De bîtă, de rangă, de muncă, de foame, de boală ? Nu poţi realiza adîncimea pînă la care pătrunsese spaima în suflete (şi din multe n-a dispărut nici azi). Dar au fost părinţi care nu numai că nu şi-au apărat copiii aflaţi în boxă dar s-au lepădat de ei, în public, in presă (ei, da, au fost siliţi s-o facă, dar dacă un om *nu* vrea să facă o porcărie, n-o face !), ca să-şi păstreze amărîta de slujbă, mizerabila de locuinţă, nemernica de libertate. De copii care să se lepede de părinţi, în faţa drapelului detaşamentului de pionieri

şi, **în** scris, **la** gazeta de perete **a unităţii,** nu mai vorbesc (mai ales dacă tata era în boxă, mama liberă — mult mai rar, eu unul n-am auzit de nici **un** caz, „invers"...)- Iar soţiile care au „divorţai" prin procura... procuraturii, mai uşor ar fi de numărat cele care au refuzat.
Românii au înţeles destul de repede (şi. **dintr-un** punct de vedere, tîrziu, prea, tîrziu) că nu-i nimic de făcut. Că România e fără putere, vîndută **de mult** şi pentru multă vreme. La Yalta. Şi că nici îngerul salvator — America — nu ne poate salva. **Pentru că** şi ea participase la vînzare. Şi, cum ea ştia să se ţină de cuvint — faţă de ruşi... Ce erau să facă ? Să zicem, că se găsea un nebun sau un curajos care **să-1** suprime pe Goiciu. Să admitem că-i lichida pe **toţi** cri-minalii cie la Gherla. Apoi pe **cei „de** la Centru". Pe Drăghici. Pe Teohari. Ei, şi ? Sistemul criminal nu se schimbă numai pentru **că** nişte pioni au dispărut. Fiindcă Regele şi Regina nu jucau pe tablă, la vedere, ei dirijau din umbră, necunoscuţi : in urmărirea lor. nu puteai înainta, nimereai într-un zid de ceaţă : consilierii. Bestiile noastre tricolore erau **doar** unelte (e adevărat, bine alese, bine instruite). însă mina care le conducea era a tovarăşilor sovietici. Pentru că altfel nu se putea. Ehei. unde erau întunecatele timpuri, de sub turci ? Sîngeroaseîe veacuri de spaimă de sub tătari ? Ehei. ce timpuri '., puteam zice... Fiindcă tovarăşii sovietici *nu* se mulţumeau doar cu... materia, ei voiau şi sufletul. Şi, bine-nţe-les, cereau insistent ca. în locul strigătelor de durere de groază, victimele să înalţe imnuri de slavă şi de mulţămitâ ciomagului care le rupea spinările şi mumie şi dinţii. De la ei, de la tovarăşii sovietici ne-au venit toate reformele, toate ideile, toate **nouţă**

Noi eram o naţie înapoiată, cu atît mai înapoiată, cu cit, în ultima jumătate de veac. ne dedulcisem la ,.aşa-zisa-civilizaţie-burgheză". Ei ne-au adus pe calea cea dreaptă. învăţîndu-ne că binele este. de fapt, rău iar răul bine. Ei ne-au învăţat să ne punem singuri **ştreangul** de gît şi singuri să dăm la o parte scăunelul — neuitînd să strigăm în gura mare că aşa ne trebuie, că asta meritäm. Ei ne-au dăruit — printre altele — o securitate. Ei ne-au învăţat cum se lichidează, doar în cîţiva ani, politicienii, intelectualii, preoţii, studenţii, ţăranii, chiar comuniştii, ca să nu mai vorbim de socialişti... Modelul colectivizării (deci a metodelor de a distruge o înapoiată agricultură privată şi de a o înlocui cu nimic) de la ei ne vine. Rezultatul „superiorităţii sistemului" e la îndemînă : după jumătate de veac de colhoz, agricultura sovietică trăieşte din grîul american. In ceea ce priveşte tineretul — aşa cum se intenţiona distrugerea păturii intelectuale (să recunoaştem : rezultatele au fost mai mult decît mulţumitoare), s-a urmărit şi distrugerea tineretului. Cel declarat „anti" — la Piteşti. La Piteşti n-au fost numai studenţi ; n-au fost numai legionari : la Piteşti au fost adunaţi, în vederea ..reeducării", toţi deţinuţii studenţi şi elevi. Nucleu! Ţurcanu a fost instructat la Lubianka şi a' ..lucrat" sub directa îndrumare a lui Nikolski. care. după cum se ştie. era evreu rus. Totul ne-a venit de la ei. pentru că lumina de la Răsărit ne vine — l-am citat pe Sadoveanu, nenorocitul ! (Legionarii îi arseseră cărţile pe rug şi i le tăiaseră cu toporul, dar prietenii de la Răsărit, mai subtili, l-au adus pînă la a-şi **mînji** singur şi cărţile şi talentul şi tot).
Ei, da. o vreme, oamenii s-au amăgit cu americanii : „Las" că vin ei,

americanii şi ne scapă..."
136
137
pe-atunci însişi americanii dădeau de înţeles, promiteau că n-or să întîrzie... îmi aduc aminte că, la Gherla, deţinuţii (şi nu numai cei cu faimă de folclorişti, „balonari", „injectofili" — optimiştii, deci) sperau mai degrabă în venirea americanilor decît în decrete. Iar americanii veneau, bine-nţeles, cu celebra lor Flotă a Vi-a...
• Vezi dacă nu ştii geografie ? Deţinuţii ştiau iar cine nu ştia învăţa pe hărţile desenate pe pătură cu săpun. Iată traseul urmat de navele Flotei a Vi-a : din Mediterană, prin Dardanele şi Bosfor, în Marea Neagră („Distanţate, cam la o oră, să nu se primă turcii" — „Aiurea, turcii, turcii sînt de-ai noştri, domnule, nu ne toarnă ei, la bulgari să *fim atenţi,* bulgarii ne dau în gît la ruşi !" — „Au, la Balcic, un punct . de observaţie" — „Au ei mai multe şi nu numai la Balcic, la Balcic e inima reginei Carmen Sylva..."). Odată ajunsă în Marea Neagră, Flota a Vi-a se îndreaptă cu toată viteza (— ..Şi numai noaptea") spre gurile Dunării (— „Pe braţul Sulina, că-i dragat, drept, în două ceasuri *sîntem* la Tulcea". — „O fi Sulina dragat, dar nu-i protejat, domnule, nici tu sălcii, nici tu stuf să te acopere... Eu zic s-o luăm pe Sfîntu **Gheorghe,** care-i mai lung, da mai sigur" — „Ce-ar fi s-o luăm mai de-a dreptul : prin Portiţa, intrăm în lacul Razelm şi, de-acolo, fie prin canalul Dunavăţ. dăm în Dunăre la Murighiol, fie prin canalul Dranov — sau juma' juma'..." — „Nu merge, prin Razelm şi mai ales prin canalele alea n-ai adîncime, domnule, păi ştii ce *pescaj* au navele ? Tot mai bine printr-un braţ al Dunării..."). Pînă la urmă, ca să împace **capra** şi varza, Flota a Vi-a se împărţea : cîteva nave, mai uşoare, o luau prin Razelm ; cele mijlocii, dar rapide, pe Sulina ; cele mari, grele, pe Sfîntu Gheorghe
(— „Ne dăm întîlnire la Tulcea". — **„Nu-!** bine! Nu la Tulcea ! Eu propun întîlnirea ori la Ada Marinescu, pe Sfîntu Gheorghe, ori la Galaţi, ori chiar la Brăila, în nici un caz la Tulcea : ne văd ruşii de dincolo, de la Reni" — „Ce Reni, domnule Reniul e mai sus," spre Isaccea..."), Cu chiu cu vai, Flota a Vi-a, regrupată, o lua pe Dunăre în sus ; etapele erau ştiute : „reperele" cotelor apelor Dunării : Hîrşova, Cernavodă, Călăraşi... Şi Flota urca, urca... — „Ce zici, s-or fi pi ins bulgarii ?" — „N-au decît, de-acum nu *ne* mai pot opri" — „Om fi ajuns la Cazane ?" — „O parte".
— „Aha, adică avangarda cum ar veni..." — „Asta e : avangarda. în recunoaştere". — „Şi cam pe cînd... !'a noi ? — „Pai, dacă zicem că acum e la Orşova... în patru zile, cel mult cinci". — „Urcă îritîi pe Tisa..."
— ..Pe Tisa, în sus... După aia pe Someş, în jos. Şi, de ia Dej, la dreapta, pe Someşu-Mic..."
Şi oamenii se uitau, plini de speranţă, prin găurile obloanelor : se văd americanii debarcaţi ori încă nu ? Cum numai Zarea avea ferestrele spre Someş, oamenii, totuşi, erau liniştiţi : Gherla era punctul terminus, aşa că infanteria marină o să răsară, în curînd şi în piaţă...
încetul cu încetul, s-au domolit. Circula tot mai insistent un zvon şi se rostea tot mai des : *Yalta.* Printre deţinuţi, erau şi cîţiva „paraşutişti", „favorizatori" — deci, „americani" — aşa li se spunea. Seara, !a stingere, îl auzeai pe cîte unul sfîrşindu-şi rugăciu-:: a cu : „Şi bate-L, Doamne, pe *Paralitic,* nu-i da hodină nici în mormînt, <:ă ne-a vîndut ca pe vite ! • Da.

Roosevelt. Alţii, mai „informaţi". îl blestemau po *Burtos,* adică pe Churchill. zicînd că el fu-si se adevăratul vinovat.
138
139
• Asta este o... Una din ciudăţeniile închisorii — pe care n-am izbutit s-o dezleg. în închisoare, după cum se ştie, cultura, informaţiile, transmiţîndu-se pe cale orală, se... folclorizează pînă devin de nerecunoscut. E firesc : pe lingă „receptarea", adeseori, deformată — mai ales dacă informaţiile vin plin perete — se adaugă şi *dorinţa* deţinutului de a modela un eveniment, o ştire, în... folosul lui. De aceea în puşcărie existau variante ale literaturii, ale filozofiei, ale politicii, unele ajungînd chiar opuse celor ştiute, dinainte, din cărţi. Şi, totuşi... Au fost cîteva lucruri car"e... Atunci cînd le-am auzit, le-am tratat cu neîncrederea lucidului, a celui care-şi dăduse seama de deosebirile, adeseori esenţiale, dintre adevărul de afară şi adevărul de puşcărie. Deci, n-am crezut o iotă în poveştile cu Yalta — de pildă. Spre uimirea noastră, cu vreo zece ani mai tîrziu, cînd în România au început să pătrundă cărţi, documente publicate în occident despre acele evenimente, am aflat... că, în puşcăriile româneşti din jurul anului 195G, se ştiau lucruri care, şi în occident, abia-abia ieşeau la lumină. Nu mai ştiu exact cînd au răsuflat primele ştiri în legătură cu conferinţa de la Yalta (vorbesc de „divulgarea" acelor secrete), dar, repet, puşcăriaşii români aflaseră despre ele, cam prin '56. Ba chiar mai înainte, mult înainte, în '49, de la sîrbi, dar nu-i luaseră în seamă...
• Sîrbii antititoişti (ţi-am mai vorbit despre ei, în legătură cu „evadările") care fugiseră la noi în România, după cearta dintre Tito şi Stalin (şi care fuseseră consideraţi titoişti şi băgaţi la umbră). Ei povesteau că ştiau de împărţirile de la Yalta — dădeau chiar şi procente care se dovediseră a fi exacte — chiar din gura lui Randolph, încă din vara lui '43.
140
Acei sîrbi ajunseseră la conflicte de celulă cu colegii lor români pentru că ei, sîrbii, susţineau că procentajul fusese propus de Churchill lui Staiin — care nu făcuse decît să aprobe — şi nu smuls. Românii, bine-nţeles, nu puteau admite ca bătrînul leu să fi făcut una ca asta : fusese şantajat, strîns cu uşa, obligat să accepte procentajul — propus, bine-nţeles, de ruşi...
Dar, cum ţi-am spus, românii nu prea voiau să creadă că chiar aşa se întâmplase la Yalta. Englezul rămînea ce fusese totdeauna (perfidul Albion, dar nu se putea compara cu rusul), iar americanul era uriaşul cel bun — mai uriaş decît rusul şi, spre deosebire de el, de rus, americanul era loial... — ..Cum, loial, domnule" sărea totdeauna, la acest cuvînt, un aviator, unul din aşii vînătorii (condamnat la douăzeci şi cinci de ani pentru că doborîse nu ştiu cîte zeci de Rata pe frontul de Est), „cum îi pretinzi să fie loial, cind i-am distrus atîtea avioane, la Ploieşti ? Asta-i legea învingătorului — te-a pus jos, acum te trage de urechi !"
Deţinuţii îl evitau pe aviator. Nu era un partener potrivit pentru „urmărirea" Flotei a Vi-a, pe Du-năre-n sus, pe Tisa, apoi pe Someş, în jos...
Oricum, oamenii n-au crezut acele zvonuri, pînă

în '56, cînd cu Ungaria. Atunci. însă... Nikita nu şi-ar fi trimis tancurile dacă n-ar fi fost sigur că, în afară de disperarea ungurilor, nu vor întîlni altă rezistenţă...
■ Ai dreptate, să ne întoarcem...
• Touvier... Touvier... Parcă am citit ceva... Şeful poliţiei din Lyon, cumva ?. cel cu...
• O, da ! Sigur că binele triumfă şi răul îşi ia pedeapsa binemeritată, atunci cînd răul cel... cum să-i

spun... terestru, pipăibil, e pus la pămînt. Ce mare scofală să pedepseşti un nazist sau un colaborator. *după* ce sistemul nazist a fost distrus ? în cazul vostru, răul cel mare, pipăibil, a durat cinci ani. După care a venit, dacă nu binele visat, atunci nu mai puţin rău. Franţa a putut să-şi plătească poliţele nemţilor şi francezilor care colaboraseră. Pentru că trecuseră *numai* (din nou *numai !)* cinci ani. Un om. o colectivitate îndură cu relativă uşurinţă un rău de *numai* cinci ani. Contează mai puţin intensitatea acelui rău, contează durata. Peste cinci ani, durata nu se mai măsoară aritmetic, ci geometric — cel puţin aşa susţineau nişte cercetători... de puşcărie... Dacă. doamne fereşte, acel rău ar fi durat zece sau douăzeci de ani, pămîntul şi apele s-ar fi amestecat atît de bine, încît nici o justiţie n-ar mai fi putut distinge binele de rău, nu s-ar mai fi ştiut cine a rezistat şi cine a colaborat... Deşi, fie vorba între noi, după *numai* cinci ani, francezii au dovedit că şi ei pot confunda punctele de vedere — şi nici azi, după aproape treizeci de ani, nu le cade bine cînd le aduci aminte că, atunci, la acea scadenţă, s-au reglat cam multe conturi personale şi... de grup, nu de naţiune... Dacă ar fi să ne amintim numai de răfuielile dintre comunişti (care erau departe de a fi majoritari în rezistenţă) şi tot am...
• Sigur că la noi sînt popularizate aceste „cazuri". Dar ştii cum ? Fixate în semnificaţia lor politică — şi numai politică. De pildă, să zicem că acest Touvier, cazul lui este adus la cunoştinţa securiştilor : „Iată cum, mai devreme sau mai tîrziu, naziştii şi cozile lor de topor sînt pedepsiţi de popor !" Nici o clipă nu le va trece prin cap că între Touvier şi ei există vreo legătură. Nici o trăsătură de unire între

criminalii care ucideau cu glonţul şi cu gazul, *m* numele lui Hitler. şi criminalii care au ucis şi mai ucid, cu parul, cu foamea, cu „mărturisirea", cu. în ultima vreme, seringa ..psihiatrilor" — în numele lui Ştalin. Li s-a băgat în cap că ei apără cuceririle poporului. Care popor ? Care cuceriri ? Niciodată, în istorie, o idee generoasă nu a fost mai iremediabil compromisă, negată, ca ideea de socialism, de către Însuşi „stindardul" socialismului — Rusia. Va fi ne-eesar să se caute, nu numai alte căi, ci să se schimbe însăşi noţiunea de socialism — care noţiune galopează puternic şi e gata să ajungă din urmă noţiuni ca nazism, fascism, dreapta. Noi. cei din... afara Europei occidentale, am privit spre voi cu admiraţie şi cu preţuire : de la voi au venit spre noi toate ideile nobile, înalte, voi sînteţi lucizi, voi aveţi simţul măsurii — ca nişte adevăraţi europeni. De la o vreme, însă... De la o vreme aveţi, însă, orbul găinilor, un orb al găinilor special, un fel de daltonism politic. Pentru că şi-aşa sînteţi liberi şi trăiţi într-o aproape perfectă democraţie, v-aţi

confecţionat o... dictatură, v-aţi impus nişte restricţii : vorbesc de stîngism. Se vede că acesta este blestemul extremelor politice... îmi aduc aminte că, în închisoare, în „discuţiile" purtate cu legionarii noştri, atîta vreme cît nu ne atingeam de probleme politice, dialogul era, totuşi, posibil ; în clipa în care se intra pe terenul politic, partenerul se transforma într-o clipă : ochelari de cal, şabloane, intoleranţă, convingerea că el şi numai el e în posesia adevărului. Ei, bine, exact aceeaşi senzaţie am avut-o în discuţiile cu gauche-iştii voştri: ochelari de cal, şabloane, rea-credinţă. Şi, la caz de nevoie, lovitură sub centură : „Cine pune la îndoială socialismul e fascist !" Recunoaşte că noi sîntem sătui

de asemenea „schimburi de idei". Şi, dacă vrei să ştii, în clipa de faţă, la noi, „cadrele" sînt mult mai... ponderate, mai nuanţate, aş zice : cu mai mult bun simţ decît ..militanţii" voştri. Care, fie vorba între noi, habar n-au ce-i pe lumea asta. Urlă împotriva crimelor capitalului, dar ce vor, în schimb ? Crimele ruşilor -— în numele socialismului ? Rusia le-a fost model multă vreme. Cu moartea în suflet (Şi nu toţi !) s-au îndepărtat de ea — fiindcă, acolo, socialismul a fost trădat... Ca să-1 parafrazez pe Garaudy : N-a putut fi trădat, pentru că... n-a existat niciodată. Şi-au găsit alt idol : China. Şi vor şi ei, în Europa, pentru europeni, o... orînduire maoistă. Dar ce şi cît cunosc ei din acea orînduire ? Ce şi cît cunosc ei din „socialismul'' cubanez ? Le-a plăcut înfăţişarea lui Castro. Apoi a lui Che. De la o vreme, au lăsat-o mai moale — au ajuns şi pînă la urechile lor zvonuri despre adevărata faţă a socialismului chinez şi cubanez. Şi-atunci s-au repezit la Albania. „Acolo se construieşte adevăratul socialism !" Mai ales că nimeni nu ştie cum anume se construieşte, pentru că graniţele sînt sever închise... Mi-a povestit un prieten care a fost la Paris şi a participat la o întrunire *special convocată* pentru a dezbate situaţia din Cehoslovacia, după ..ajutorul frăţesc" acordat de ruşi. După un cu-vînt de deschidere, rostit de un francez, a urcat la tribună un ceh. Care a început să... Ce putea relata cehul, dacă nu adevărul ? După vreo cincisprezece minute de linişte... politicoasă — în care bravii juni din Cartierul Latin au mîncat, cu poftă, sandvişuri, „friţi" şi şi-au împărţit între ei manifeste pentru o altă manifestaţie, au început să se plictisească : de altfel, cehul nici nu ridicase tonul, ca să ţină sau să capteze atenţia. — „Assez ! Assez !" au început să

strige — şi, ca să nu mai fie nici o îndoială, au transformat meetingul pentru Cehoslovacia, în meetirig împotriva lui Nixon, împotriva americanilor, împotriva guvernului de la Saigon, împotriva celui de la Pretoria, împotriva celui de la Atena... Fiindcă povestea cu Cehoslovacia era, totuşi, un „accident de circulaţie", după cum bine spusese... duşmanul lor de moarte... Debre.

• La noi... Ei, da, domnul Drăghici nu mai este atotputernicul. Dar nici pedepsit n-a fost. Că nu mai este ministru ? Că nu mai „ocupă" cazemata aceea de pe strada Delavrancea ? Sigur că îi vine cam greu, după atîţia ani de domnie, să fie un amărît de director la găinăriile de la Crevedia (nici măcar director general !) Dar... n-a fost executat. Nici cu închisoare — măcar de formă — pedepsit. „Produce" găini şi ouă, s-a făcut, deci, util societăţii şi aşteaptă, în linişte, să fie pensionat, cu care ocazie să

primească şi o decoraţie ca semn de mulţămită pentru marile lui merite în apărarea orinduirii de stat. Dar cred că mai aşteaptă ceva : să fie... rechemat. Pentru că nu se ştie „ora şi ceasul", cum spunea un popă, în care va deveni reutilizabil... Şi, bagă de seamă, Drăghici a fost buşit nu pentru „neglijenţe" mărunte, nu pentru abuzuri, ci pentru crimă — Pătrăşcanu prin grija lui Drăghici a fost lichidat. Iar Pătrăşcanu a fost, după cum ştii, comunist şi nu unul de rînd. Dacă pentru uciderea lui Pătrăşcanu, tov. Drăghici s-a ales doar cu... combinatul avicol de la Crevedia, cum să i se clătească vreun fir de păr din cap pentru miile, zecile de mii de necomunişti ? Dacă Pantiuşa, pentru uciderea lui Foriş şi a mamei lui, nu s-a ales. decît cu pen-

sionarea. cura să fie pedepsit pentru celelalte victime, care nu fuseseră nici secretari-generali ai partidului comunist, nici mamele acestora ? Pantiuşa îşi plimbă şi el plictisul etilic pe strada Pangrati. aşteptmd şi el, ca şi Drăghici, să fie rechemat. Să ,,lucreze" ca pe timpurile bune, cu ranga de fier — după ce, pentru „ungere", dădea pe gît un litru de spirt din cel mai pur. Şi mai sînt destui, prea destui Secii care aşteaptă „rechemarea". Care nu e imposibilă.

Un exemplu : în '57, pe cînd eram la Jilava, cei care povesteau ce se întîmplase în lagărul de !a Salcia, cu „auriştii", invocau, invariabil numele lui Ancateu : „Ştiu de la Ancateu", „Ancateu mi-a spus''... Ancateu despre care era vorba fusese gardian în lagărul de la Salcia (unde fuseseră adunaţi numai condamnaţii pentru „deţinere de metale preţioase" — care puteau fi şi lingouri şi cocoşei, dar şi o amărîtă de verighetă de aur) şi, după scandal, a fost băgat în lot şi a încasat şi el vreo şapte ani...

• Metoda stalinistă obişnuită : pentru că. nu ştiu prin ce minune, se aflase în străinătate că în lagărul de la Salcia deţinuţii sînt ucişi ca muştele. ..Centrul" a rezolvat problema urgent : a însce. proces pentru „crimă împotriva omenirii" în cari fost implicaţi comandantul, politicul şi cîţiva gardieni (care, bine-nţeles, „acţionaseră" **conform** directivelor aceluiaşi „Centru") şi i-a condamnat, sperînd că va închide gura străinătăţii şi va da impresia că ceea ce se întîmplă în închisorile româneşti se în-tîmplă, nu din ordinul, ci, din contră, nesocotind dis-poziţiile „Centrului"... Aşa au făcut şi la Canal şi la

Piteşti... In sfîrşit ! Deci, printre aceşti foşti securi şti, se afla şi Ancateu. Care, în acel moment — ca deţinut în Jilava —, lucra la bucătărie. Dai-, în '59, pe cînd eram în Bărăgan, un proaspăt liberat a adus vestea că Ancateu, fostul sergent (la Salcia), fostul deţinut (la Jilava), era, acum, plutonier, responsabil eu magazia de efecte personale (la Gherla). Liberatul reuşise să schimbe cîteva cuvinte cu Ancateu (cu care fusese coleg de celulă la Jilava) şi care-i spusese că, în urmă cu cîteva luni, fusese liberat (cu vreo trei ani mai devreme), i se dăduse gradul înapoi, ba fusese şi avansat, primise salariul pe tot timpul detenţiei, chiar o sumă de bani ca despăgubiri, şi i se oferise să-şi... reia slujba. Dar Ancateu, odată pîiiit, sufla acum şi-n iaurt: n-a refuzat reangajarea în M.A.I., dar a cerut să lucreze în sectorul administrativ — unde şi lucra, la magazie, respectat de tovarăşii săi de muncă şi apreciat de superiori...

■ Speranţă ! Ba da ! Speranţa că, din cînd în cînd, aceşti criminali vor fi

buşiţi, măcar pentru un an-doi. Nu speranţa că vor fi judecaţi şi pedepsiţi de către victime (ceea ce, să recunoaştem, ar fi împotriva spiritului justiţiei), nici de către o instanţă nepărtinitoare. Ci de către „colegii de muncă" — deci un fel de sancţiune administrativă. Atunci se va face mare tărăboi, se va promite că „acele lucruri" n-or să se mai repete, să fim vigilenţi şi aşa mai departe... Pe de-o parte, victimele se vor mulţumi să-şi săreze inima şi cu atît, pe de altă parte, nici cei buşiţi n-o vor duce rău, ba chiar se vor bucura de un concediu binemeritat - după care vor fi rechemaţi. Fiindcă va fi mare nevoie de ei şi de
147
experienţa lor, cadrele se cresc cu greu, nu ne putem bate joc de ele— de cadre vorbesc...
■ A, nu. Din fericire, sp'eranţa **oamenilor** nu se leagă de răzbunare. Nu ştiu dacă asta este o calitate sau un... reflex, dar aşa e.
Ne întoarcem ? Bine. atunci... Ziceam că începuseră să se audă gamelele pe sală, cînd : Zdrang !, uşa. Intră Şomlea cel Bătrîn, plutonierul (singurul dintre ofiţerii de serviciu din Gherla care purta brasardă cu *O.S.* — ca nu cumva, doamne fereşte, să fie luat drept un amărît de şef de secţie sau nici atît, jude- cind după grad...) Şi zice Şomlea : — ,.Tu şi tu ! Zeghea-n cap !" Ne-a luat prin surprindere, noi credeam că se terminase, că, pentru ceea ce făcusem, pentru ceea ce ziceau ei că ani fi făcut, ne luasem **porţia.** Ei. bine, nu ! Nu ne puteam înşela : cînd te scoate Şomlea la portiţă, nu **la** femei te duce. Apoi spusese limpede : — ..Zeghea-n cap !iC Dacă **ne-ar** fi scos la o bătaie... obişnuită, n-ar fi avut nevoie de zeghe, treburile s-ar fi aranjat în Celularul Mare. fie la baie, fie în Corpul de Gardă, într-o izolare goală sau pe coridor, pe Uliţa Verde. Dar **„Zeghca-n** cap" anunţa ceva cumplit : bătaie la Zarcă — acolo se aplicau pedepsele cele mai grele. Ca să ajungi \n Zarcă. trebuia să traversezi curtea Celularului Mare : cu toate că deţinuţilor le era cu desăvîrşire interzis să se apropie de obloane, aceştia nu numai că se apropiau, priveau în curte, se strigau de la un geam la **altul,** dar chiar „conversau'[1] cu mina — **un** alfabet special, o adaptare a alfabetului muţilor, ..pentru **o** singură mină". Care mînă, scoasă pe sub oblon transmitea uneori cu viteză uluitoare (adevărat, nu se pu-
148
tea compara cu alfabetul Morse de puşcărie). Cu acest cod se transmiteau ştiri nu numai de la fereastră la fereastră, ci şi de **la** fereastră în curte — în şi din solariile de plimbare. Gardienii ştiind că deţinuţii, în ciuda ordinelor, stau, totuşi, lipiţi de obloane, îi obligau pe cei duşi la Zarcă să-şi acopere capul — ca să nu fie recunoscuţi. Cu zeghea, dezbrăcată şi folosită ca o broboadă. Cei de la ferestre învăţaseră, cu timpul, că cei duşi cu zeghea-n cap spre Zarcă sînt duşi la bătaie — pentru că îi vedeau cum arătau cînd se întorceau...
• A, nu, ce instalaţii speciale ! în Zarcă erau folosite aceleaşi ,,unelte" ca şi la baie. ca şi în alte locuri mai puţin tainice. în asta consta şi ciudăţenia : pe de-o parte, recalcitranţii erau bătuţi în aşa fel (şi în acele locuri), ca să se (de unde să se) audă in toată închisoarea. Ca să ştie tot omu' ce-1 aşteaptă. Uliţa Verde ce scop avea, dacă nu, în primul rînd, unul... educativ — pentru cei care nu erau bătuţi ? Uşa băii era lăsată deschisă, ca să se poată auzi pînă şi loviturile mai... moi. Deci, pe de-o parte, administraţia avea interesul (şi făcea totul) ca să se audă ; pe de alta, Zarea cea plină'de secrete (secrete pe care le cu-noaşteam cu toţii, fiindcă cel care trecea o dată pe-acolo nu **rămînea** cu gura cusută)...
• Asta şi încerc : o explicaţie. N-ar fi exclus ca... Ştiind că deţinutul urlă, nu numai ca să-1 doară mai puţin, ci şi ca. prin **urlet,** să stabilească o legătură cu ai lui, colegii rămaşi în celule... Cam aşa ceva. Fiindcă urletul e un fel de punte care îţi dă cel puţin iluzia că **nu** eşti singur. Apoi... apoi urli şi pentru că

te ştii mai tare decît cel, cei care te bat... Nu rîde,
149
c-aşa-i. „Psihologii" cu epoleţi şi-or fi dat seama de „funcţiile sociale ale urletului la deţinuţi"... Şi de-acees, ca să-1 izoleze complet...
• Ai dreptate, Zarea era şi ea celular şi... plină^ stup. Deci, „explicaţia" nu explică... în care caz, habar n-am de ce *acolo.* Poate pentru că acolo „execuţia" se desfăşura după un anume ritual şi într-un anume cadru... Nu ştiu. Dar mai bine să povestesc — înţelesul la urmă... Deci, Şomlea îl apucă pe Nandi de zeghea-n-cap, ca de un căpăstru, mie îmi ordonă să mă ţin de Nandi... Ieşim din celulă ca nişte cai de povară, legaţi unul de altul — Şomlea fiind... *Omul.* conducătorul caravanei... După cum ne temeam şi eram siguri, sîntem scoşi în curte. Şomlea mereu în frunte, trăgîndu-1 pe Nandi de căpăstru. în-demnîndu-ne pe amîndoi să grăbim pasul. Eu, după vreo zece metri de prundiş, îmi pierd galentul sting, îmi căzuse din picior. Dar nu mă opresc să mi-1 iau
mi-a fost atît de frică, îneît n-am îndrăznit să mă opresc şi să mi-1 recuperez. De făcut semne spre fereastră — nici pomeneală, deşi, în cele cîteva secunde cît durase drumul de la uşa celulei noastre pînă la uşa de ieşire din Celular, nu numai că mă hotărî-sern să „vorbesc" spre obloane dar chiar repetasem cu mîna liberă, sub zeghe, cele patru litere care compun numele meu — ca să le transmit fără greşeală. Şi, totuşi... De altfel, momentul galentului a fost un... aparte, ceva ieşit din ţîţîni : pentru că a fost singurul cu frică-fricâ. Nu mă laud, nu-mi pun cenuşă pe cap, încerc să explic. Acum, după exact paisprezece ani de la întâmplare — în care paisprezece ani am poves-
150
tit întîmplarea de cel puţin paisprezece ori — constat (acesta era cuvîntul : constat), constat, deci, că, în întreaga zi de 19 noiembrie 1958, la Gherla, am avut un singur moment de frică-frică. Cel din curte, cînd n-am îndrăznit să fac semne spre obloane şi nici măcar să-mi recuperez galentul căzut. Poate că... poate că mi-a fost frică pentru că... Motivul pentru care nu m-am oprit, nu m-am întors cei doi-trei paşi pînă Ia locul unde-mi căzuse galentul ; motivul pentru care n-am îndrăznit să fac semne spre ferestre, măcar să-mi „zic" numele... Motivul ar putea fi : pentru că eram liber să fac ceea ce aveam de gînd să fac : să-mi iau galentul şi să vorbesc spre obloane ! Am mai spus : Şomlea mergea cam cu jumătate de pas în faţa lui Nandi şi în stînga lui ; eu — la un metru în urma lui Nandi, ţinîndu-mă de poala zeghei lui. Pentru un... pentru oricare deţinut ar fi fost un fleac (chestie de două, cel mult trei secunde) să se întoarcă după galent, să şi—I ia şi să se „aşeze" la loc. Iar de vorbit spre obloane... ar fi putut vorbi, începînd din uşa Celularului, pînă la poartă, distanţă de cincizeci de metri ; ar fi putut vorbi cu obloanele, chiar dacă, în acest timp, ar fi vorbit (cu vorbe) cu Şomlea, fiindcă mîna liberă aflată la spate nu e obligată să stea în nemişcare... Şi chiar de s-ar fi întîmplat ca Şomlea să mă prindă asupra faptului — mai puţin în povestea cu galentul, mai mult în cea cu mîna... Ce-mi putea face ? Ce-mi *mai* putea face ? Nu tot la bătaie mă ducea ? De caftit, acolo pe loc — nu se putea : obloanele şi graba... Un supliment adăugat la ceea ce, în mod obişnuit, se încasa la Zarcă, nu mai conta. Deci,
151

aş fi putut să-mi văd de treabă, liniştit, **fără** grabă, **fără** teamă
dar n-am făcut nimic. De **frică.** De o frică, la urma urmei, **fără** motiv.
• Nu ştiu exact, dar... cred că marile spaime sini **fără** motiv...
Am traversat curtea, încălţat cu un singur **galent.** în talpa piciorului **sting,** cel **fără** galent, simţeam... Ei, da. *simţeam...* Mai degrabă *ştiam* care va fi senzaţia, în amîndouă tălpile, peste o jumătate de oră, la întoarcere... Nu mai ţin minte dacă am verificat această pre...
am ajuns la prima poartă, una din multele porţi care despărţeau multele curţi ale închisorii. O **poartă** de metal, glisantă, acţionată electric. Numai că electricitatea aceea nu prea voia să acţioneze. Portarul — ca toţi portarii multelor porţi din Gherla, era plutonier şi aproape foarte bătrîn — a început să umble mai **întîi** cu o cheie uriaşă într-o gaură de cheie pe măsură. Apoi a bîjbîit într-un colţ întunecos, după ceva. Acel ceva era. desigur, maneta care punea motorul în mişcare. Un bîzîit cunoscut. Poarta s-a dai in lături. Am trecut în altă curte. Din care nu. mai **ţin** minte nimic, deşi pînă atunci trecusem prin ea de **trei** ori (atunci era a patra) şi aveam să mai trec încă de două. Am ajuns în dreptul altei porţi. Şi din nou un portar aproape foarte **bătrîn** a umblat cu o cheie uriaşă într-o gaură uriaşă. Bîzîitul, poarta lă-sîndu-se suptă de zid. Altă curte. O cunoşteam : era curtea Zărcii. Ţi-am mai spus că stătusem **în** Zarcă vreo două luni, mai şi iunie, de la fereastra celulei noastre (ultima de la ultimul etaj) se putea vedea bine peste zidurile împrejmuitoare : Someşul, dealurile

de dincolo de apă (îmi aduc aminte de un
de rapiţă...), apoi, chiar lingă zid (acest *Ungă* nu
ie **luat** ad litteram), un fel de prelungire a ora...
fiu, nu o prelungire a oraşului (spre sat), ci o pre-
a satului în oraş:.. De la acea **fereastră om**
': ■■.-:, afară. întîia primăvară, tot de-acolo am...
.. . ■ am cunoscut-o şi pe Gabriela...
■ *In* închisoare,-da, eram numai bărbaţi ; eu >esc de ceea ce se afla dincolo de zid, în acea **prelungire** a satului : în casa cea mai apropiată, lingă . 1 . **deţ.** locuia o fată, Gabri...
■ Cum. adică ?... Gabriela, aşa o chema. Aşa-i 3 >un am **noi...**
• Ce contează cum o chema cu adevărat ? Pentru noi ea era Gabriela, deci... Poate că nici n-o
tna cu adevărat... Ştii ce-am vrut să spun. Anume
La urma urmei, nu te numeşti cum vrei **tu,** ci
... ţi se spune, cum te numesc ceilalţi — ce zici de
„teoria" asta ?... Deci, de la acel geam o cunoscusem
pe Gabriela, de acolo o... De astă dată nu e ruşine :
0 iubisem, de la acel geam o surprinsesem.
• Ba tocmai asta voiam să spun : ne-a înşelat ! ■'I cei vreo opt sute de deţinuţi cîţi eram la Zarcă
pt **sute** în acel moment, dar cei care o cunoscuseră - **ivuhărau** cu miile). Asta a făcut, bestia de muiere !
1 ce am crescut-o, după ce am avut grijă de ea, ..'. ce i-am ţinut pumnii la fiecare examen, să răs-dă bine. să nu ne facă de ruşine (era în ultima
şi nu se prea omora ea cu cartea...), ei bine, -ta... Această ingrată apare într-o seară cu un...

un ăla, un mucea, un căcăcios cu mutra ciuruită do coşuri... Se opreşte, neruşinata cu el pe podeţ şi... • Ei, da, asta a făcut ! Sub ochii noştri, sub ochii a vreo sută de inşi (numai cei de la ultimul etaj *vedeam* podeţul, ceilalţi... se mulţumeau cu ceea ce vedeam noi şi le

povesteam...). Asta ne-a făcut mam-zela ! Şi măcar dacă „el" ar fi fost un... un bărbat, na, dar cu papiţoiul ăla să ne înşele ? Cu un mucea care habar n-avea ce-i dra... Ce jale, ce tristeţe a fost în noaptea aceea ! Cei care nu vedeau direct, îşi închipuiau că, acolo, pe pod... In fine, că cei doi fac amor de-a binelea... Noi, cei care vedeam, nu i-am contrazis, n-am „rectificat", la urma urmei, cînd eşti înşelat, nu te mai interesează cum anume eşti înşelat... • Că bine zici : aşa-s, fir-ar ele să fie de femei ! Măcar eu eram un proaspăt (şi în închisoare şi în Gherla şi în Zarcă), o iubeam de numai două luni — adevărat, chiar atunci cînd înflorise şi se făcuse femeie — dar erau deţinuţi eare-i şterseseră mucii, pricepi ? O crescuseră, o luaseră de cînd avea... Dacă, în '58 avea vreo şaisprezece ani, înseamnă că Moisescu o luase în grijă din... '51, adică de la vîrsta de nouă ani...
• A, nu ! Nu putea să fie ţinut atîta vreme într-o singură celulă (au fost cazuri, dar Moisescu nu făcea parte din ele). Lucrurile se întîmplaseră cam aşa : în '51 — sau poate '50 — acest Moisescu văzuse pe fereastra celulei — de la Zarcă, bine-nţeles — o fetiţă care locuia în casa cea mai apropiată de zidul închisorii. Pentru că acest Moisescu avea şi el o fetiţă, cam de aceeaşi vîrstă, şi cum... nu-şi putea da seama *cum* arată, distanţa era, totuşi, mare — în

I

...miniirea Gabrielei lui, Moisescu îi spusese Gabriela şi acestei fetiţe de la Gherla. Şi... a luat-o în grijă... O conducea la şcoală, dimineaţa, la prînz o întîmpina, o mîngîia, o... După o vreme, Moisescu a fost dus la Canal sau la minele de plumb sau cine ştie unde. Dar, după doi-trei ani, s-a întors la Gherla. Şi a avut norocul să stea tot în Zarcă. Peste alţi cîţiva ani — după ce a colindat din nou ţara — s-a întors, si tot la Zarcă ! Se spunea că, la începutul lui aprilie, cînd se făcuseră noi recrutări pentru fabrică, Moisescu fusese şi el luat. Aşa că a fost scutit de spectacolul de la sfîrşitul lui iunie... Dacă ar fi văzut-o ta-su. Moiseseu... Cîţiva ani mai tîrziu, mi s-a spus că, acolo la fabrică, cei care ştiau de trădarea iiică-si n-au suflat o vorbă...
• Cum, cu ce drept ? Cu dreptul... celor care o crescuseră, cu dreptul celor care o iubeau cu adevărat !
• Asta-i bună ! Să fi ştiut ! Era obligată să ştie ! Chiar dacă nu ne vedea, din pricina obloanelor. trebuia să simtă, lua-o-ar dracu', să simtă că noi o deşteptam dimineaţa, noi o spălam, noi o pieptănam şi o încălţam şi-i aduceam micul dejun şi o însoţeam pînă la colţul uliţei şi îi ţineam pumnii — fiindcă ci a o elevă slabă, asta se vedea de la o poştă. Noi o primeam cînd se întorcea de la şcoală, încărcată de note slabe, noi o consolam, noi o... Cum de nu simţea <â pînă şi somnul îi era păzit ? Cum de nu simţea că ne rugam mai mult pentru ea decît pentru noi ? Muiere proastă ! Să se pupe ea cu buburosul, *chiar acolo !* Sigur că toate muierile sînt nişte trădătoare, dar cele care nu sînt idioate încearcă să o facă mai

discret, nu ? Să se fi dus şi ea într-un parc s; nema, sau prin buruieni... ea să numere stelele floricelele...
• Din folclorul nostru underground...
■ Sigur că nu glumesc ! Fiindcă, pentru : ea... De la o sută de metri nu ne puteam da cum arată la obraz, dacă e frumoasă iar da ce fel este. Poate că era o coşuroasă idioată ca 1 fetele de vîrsta ei, însă, pentru noi... Ştii că... să spun că povestea cu greva foamei... Ştii că n-o explicaţie de aruncat ? Am declarat greva fosr doua zi după întîmplarea de pe podeţ. înseamni am declarat-o *şi* din cauza ei. Adevărat, ni se seră obloanele, începea canicula — ei şi ? Ar : pentru prima oară cînd ni se lipeau obloanele, deţinuţii se sufocau de căldură, de lipsă c Numai că „dispoziţia" cu obloanele a venit a de \ după trădare — asta este ! Cum să mai suporţi ş: După o noapte în care întreaga Zarcă fusese umili' cum să mai suporţi şi lipirea obloanelor ?
• Coincidenţă ! Explicaţie, nu **coincidenţă** ! I altfel, la Gherla femeile şi obloanele... O altă în plare, cu altă femeie şi cu... obloane : un student din lotul de la Timişoara îl roagă pe un coleg de-: care tocmai se libera, să treacă şi pe la el — la părinţi şi la logodnică (trebuie să ştii că noi aveam, cu toţii, „logodnice" — chiar dacă nu aveam...). **Logodnicei** să-i spună să încerce... Iată ce-i spune mesagt. „Du-te la Gherla, duminică, spre prînz, în piaţa din faţa închisorii ; plimbă-te în aşa fel, îneît să nu atragi atenţia gărzii ; să fii atentă la fereastra, să zicem, a

şasea, de la stînga la dreapta, de la ultimul etaj ; clnd o să vezi că, de după oblon, o să apară o batistă albastră, să-ţi pui pe cap un batic albastru — «el» va fi cel cu batista..."
• Ei, da, nimic nu se mai poate întîmpla pe lumea asta, **fără** să plagieze filmele **tîmpite** ! Mai departe : logodnica aşa a făcut. Şi-a petrecut vreo cinci duminici în tren, apoi în piaţa din faţa închisorii, apoi din nou în tren (venea de la Turda şi, cu toate că distanţa nu e mare, legăturile sînt foarte proaste) şi lunea dimineaţa era la slujbă. Dar. ghinion : studentul a **fost** mutat în altă celulă. Logodnicei nu i-a dat în cap că n-ar strica dacă ar da ocol închisorii — sigur că şansele de a-1 descoperi din nou erau foarte mici, dar... încercarea moarte n-are. Abia după vreo trei luni, un nou mesager : ..Procu-ră-ţi un coş, răsaduri de flori, o săpăligă şi o stropitoare ; duminica dimineaţa, intri în cimitirul din stînga închisorii ; mergi pe aleea centrală pînă la mormîntul cutare ; de acolo o iei la dreapta şi numeri mormintele : al cincilea şi al unsprezecelea, pe stînga, sînt neîngrijite şi abandonate, nu-i nici un pericol, apucă-te şi îngrijeşte-le, ca şi cum ar fi morţii tăi ; cînd îţi vine bine, uită-te la fereastra cutare, de la etajul cutare : o să vezi batista albastră..."
■ Ar fi putut, bine-nţeles, să comunice, prin semne, dar logodnica era din cale-afară de prudentă : de multe ori nici nu îndrăznea să ridice ochii, după ce se asigura că batista albastră a apărut... O să-ţi spun altă poveste, tot de dragoste, dar cu... mărturisirea sentimentelor... Deocamdată, **o** altă întîmplare legată de asta : în celula dinspre cimitir, unde se afla „Io-
godnicul", era şi un alt student — la cinematogra-iie — Gănescu. îl cunosc destul de bine, am stat cu el în două rînduri. la Jilava, im făcut împreună şi o izolare cumplită... Acest Gânescu era un tip cu totul şi cu totul

extraordinar, lui i s-ar fi potrivit de minune acel... care zice : face din rahat bici — ei, bine, Gănescu era în stare să facă bici şi din rahat. Bagă de seamă, în materie de... inventivitate, în închisoare trebuie să fii, într-adevăr, *cineva* ca să uimeşti (pentru că deţinuţii sînt obligaţi să fie inventivi) — iar \.cu uimea. Nu mai vorbesc de ciopliturile lui în ■: rnn. os. plastic, astea erau lucruri curente. Dar Gănescu era, printre altele, autorul cărţilor de joc din aluminiu şi din pîine...

• Am zis bine : cărţi de joc — nu piese de şah ! — din pline ! Eram în celula 36 din Jilava ; pe-atunci şi clubul de bridge din celulă folosea nişte cărţi din pinză, din cîrpă : proaste, dar dacă nu aveau altele ? Gănescu s-a oferit să le facă altele ; toţi bridge-iştii şi-au oferit cănile de aluminiu pe care Gănescu le-a tăiat, le-a şlefuit şi, cu ajutorul dăltiţelor lui (avea o trusă de scule într-o ascunzătoare din tocul galen-tului...), le-a gravat — au ieşit o minune ! E adevărat, cam... sunau cînd erau lovite una de alta. dar erau mai bune decît cele din cîrpă. Numai că, după două-trei zile, plutonierul Marcu s-a apropiat, zîmbind, de Gănescu şi a întins mîna : „Dragă Ioane, ia scoate-le 1" Şi Ion... le-a scos...

• A, nu, între Gănescu şî Marcu erau nişte relaţii speciale... Marcu îl pîndea prin vizetă pe Gă-neseu (poate şi turnătorii îi dădeau o mînă de ajutor),

aşa că ştia ce anume lucrează Gănescu în acel moment şi în ce stadiu se află lucrarea. Şi. cînd era gata. întindea mîna : — „Dragă Ioane, ia scoate..." Şi Gănescu n-avea încotro. Dacă nu dădea de bună voie, s-ar fi ales şi cu izolare — iar „lucrările" tot ar fi fost confiscate. Multe medalioane, cruciuliţe, ţigarete lucrate de Gănescu (unele adevărate opere de artă) au luat drumul buzunarului lui Marcu... Ca şi cărţile de joc din aluminiu. Pe astea, Gănescu le-a dat chiar cu grabă — ca să scape de izolare, cănile erau ale închisorii, tăiase vreo zeee-eincisprezece căni... După ce i-a trecut of ui, Gănescu s-a apucat să facă alte cărţi : elastice, silenţioase...

• Da, din miez de pîine. I-a pus pe amatorii de bridge să economisească porţia de pline vreo două săptămîni, apoi i-a aşezat pe un rînd, i-a dat fiecăruia cîte o porţie şi le-a spus : — ,.Mestecaţi !" Săracii mestecători, aproape toţi erau oameni în vîrstă, deci, prin forţa lucrurilor, fomişti. Şi tocmai pe ei căzuse năpasta : să rumege, să mestece propria pîine, dar să nu care cumva să înghită vreo firimitură ! Cîţiva dintre ei mestecau cu lacrimi pe obraz, de foame, de tortură, de... gîndindu-se cum să-1 trişeze pe Gănescu şi să facă scăpat, pe gîtlej, bulgărele acela sfînt... Gănescu a fost silit să-i scoată unuia, cu degetul, dumicatul pe cale să alunece pe gît...

• De ce, bietul bătrîn ? îl silise cineva ? Dacă voia să joace bridge, să mestece fără să înghită ! I\[T]u din sadism îi pusese Gănescu să mestece, însă avea nevoie de un liant, iar saliva — mai ales cea a puşcăriaşului înfometat — e cel mai... Mă mir că

158

159

nici unui politruc nu i-a dat prin cap că... Nu s-a gîndit la imensele beneficii realizate de economia naţională prin exploatarea raţională, ştiinţifică a... S-ar echilibra şi balanţa de plăţi, deficitară, n-am mai fi siliţi să ne exportăm griul şi carnea şi vinul ca să importăm fabrici care nu

funcţionează, am exporta salivă ! Nu ne-ar costa nimic, nici măcar pîinea mestecată — care ar fi recuperată din gura deţinutului-malaxor şi i s-ar da o altă întrebuin... • Bine, mai departe : Gănescu a strîns tot miezul mestecat, 1-a întins pe banca de lemn cu un „sucitor" şi din acea foaie a tăiat cărţile şi le-a pus la uscat (pînă să se usuce, au dispărut cîteva, dar Gănescu, prevăzător, tăiase cîteva de rezervă). Apoi le-a zugrăvit cu cărămidă pisată, funingine, culoarea de la învelişul pblivitaminelor... o minune ! Astea au rezistat vreo săptămînă — plutonierului Marcu nu-i plăceau cărţile care căpătaseră o culoare pămîntie...

i ■ A, da ! în Gherla, deci, Gănescu era coleg de celulă cu logodnicul. Văzîndu-1 cum se chinui e în, fiecare duminică, zice : — „Ei, dac-ar avea un binoclu..." — ,,Cere-i-l lui Goiciu cu împrumut'', zice logodnicul. — „Ce să-1 mai deranjăm", face Gănescu, „o fi avînd musafiri, dar las' că ne descurcăm noi, dacă n-o să fie *bi,* ci *mono,* n-o să mă reclami comisiei de împăciuire..." Bine-nţeles, cei din celulă au rîs, nu-1 ştiau pe Gănescu. Dar, pînă duminica cealaltă, Gănescu a confecţionat un fel de ochean... • în nici un caz de la optician ! De la ochela-riştii din celulă a împrumutat o lentilă — noţiunile

mele de optică sînt cu totul sumare, să nu mă întrebi dacă lentila de ochelari a fost folosită ca ocular sau ca obiectiv — destul că, pentru cealaltă, Gănescu a fost silit să „şlefuiască" o bucată de coadă de periuţă de dinţi... Cei care au privit prin acel ochean spuneau că, într-adevăr, imaginea era cam tulbure, dar... apropiată ! Minuni a săvîrşit Gănescu şi cu „dispozitivul de reglare a distanţei"', Tubul ocheanului îl făcuse dintr-un săculeţ de pînză. înainte de a-1 îmbiba cu arpacaş (ca să-1 rigidizeze) i-a făcut şi un „filet" pe care să circule lentila... cred că ocularul. Dintr-un şnur, o sfoară mai groscioară, învîrtîtă în spirală şi cusută, fixată de tub. Apoi întorsese săculeţul pe partea cealaltă — ca filetul să rămînă înăuntru — şi-1 îmbibase cu arpacaş. Lentila mobilă fusese găurită la o margine şi în acea gaură se introducea un cîrlig de sîrmă cu care... se regla distanţa, rotind lentila... • Cunosc încă o sută de asemenea minuni... încă o poveste cu femei şi gata, m-am întins neper-mis de...

Povestea începe ca toate poveştile : A fost odată ca niciodată... A fost odată o închisoare : Gherla. De la fereastra oblonită a unei celule aflată la ultimul etaj al Celularului Mare, aripa dinspre cimitir, prin găurile de la oblon, deţinuţii puteau să vadă cîteva case din cornul pieţei. într-o bună zi. un deţinut (n-am încotro : tot student !) bagă de seamă că, la fereastra mansardei uneia din casele vizibile... Ia fereastra mansardei. în fiecare zi, începînd de pe ia ora patru după-amiază şi pînă aproape de căderea întunericului, apărea — şi rămînea — o...

... *f* Ce altceva ! O fată ! Cît de... fată, tînără, frumoasă şi aşa mai departe („şi aşa mai demult", vorba profesorului de zoologie al lui Dimov) era acea... femeie, studentul nu-şi dădea seama (să zicem : pentru că n-avea ocheanul lui Gănescu), dar că era femeie, da.

O vede azi. o vede mîine... şi... Totdeauna, înce-pînd din jurul orei patru. Stătea rezemată în coaie şi.J Stătea la fereastră acea femeie sau fată ca o văduvă sau ca o logodnică al cărei iubit, bărbat, logodnic plecase undeva, departe, departe,

de...
• Ştii că nu era imposibil să-i fi plecat logodnicul sau bărbatul departe, departe... adică vis-â-vis, în închisoare ? In închisoarea Gherla erau şi cetăţeni ai Gherlei; Sau la Făgăraş... Dar nici o paranteză mai mult, trebuie să ne întoarcem în curtea Zărcii, unde ne aşteaptă, cu nerăbdare. Şomlea...
Ziceam că stătea femeia sau fata la fereastră ca o femeie singură care n-ar mai vrea să fie singură, dar nu ştie ce şi cum să facă pentru a nu mai ră-mlne... Studentul îi învăţase „programul", o aştepta, o consola şi el cum putea, în gînd, o „conducea"... La un moment dat, s-a hotărît să-şi încerce noroguL Ştia că n-are cine ştie ce sorţi de izbîndă — fata aceea nu părea să întîrzie cu privirea pe obloanele închisorii — dar... în timp ce un coleg ţinea tira la vizetă, studentul scoate mîna pe după oblon şi o flutură spre fereastra mansardei. O zi. două, cinci... în cele din urmă, ea observă. Dar mai trec vreo patru zile pînă cînd să îndrăznească să mişte şi er-

mîna. Ce era mai greu se făcuse. Acum trebuia învăţată să „vorbească". Aşa că studentul a început să mişte mîna în aşa fel, încît ea să priceapă că acele mişcări nu sînt întîmplătoare, că au o semnificaţie. Ea dă semne că da, a înţeles că e vorba de un cod, dar nu-1 poate prinde — n-are cheia. Studentul încearcă s-o facă să înţeleagă că îi „trimite" literele alfabetului, pe rînd : *a, b,* c, d... — ea nu pare să înţeleagă. Amărît, studentul se hotărăşte să renunţe şi să se mulţumească doar cu „limbajul nearticulat" al fluturărilor de o mînă, cînd, a doua zi, după ora patru, după „saluturile" obişnuite, fata se retrage în umbra camerei. Apare numaide-cît cu un fel de tăbliţă neagră pe care se afla scris, mare, cu alb, litera *A.* Flutură mîna, întrebînd dacă s-a recepţionat. Studentul răspunde afirmativ. Fata întoarce tăbliţa pe cealaltă parte, nescrisă şi, pe fondul ei, negru, aşază un fel de baston alb, o baghetă albă (colegii de celulă ai studentului presupuneau că era un prosop alb făcut sul). îl aşază... nu ştiu cum anume, dar să zicem că vertical, pe mijlocul suprafeţei negre. Ea vrea să repete, dar studentul îi face semne că a înţeles : litera A va fi baston vertical. Aşa că fata trece la următoarea literă : scrie pe tăbliţă *B,* apoi aşază bastonul... să n, orizontal... Bine-nţeles, poziţiile statice au fost repede epuizate, aşa că pentru literele urmă-toare s-au folosit „sugestiile" : să presupunem (fiindcă e la îndemână...) că *I* era „transmis" ca un punct, adică bastonul era Îndreptat spre oblon ca ţeava unei puşti, *S* era desenat şerpui t, X de aso-

menea ,,desenat"... dar nu ne interesează care anume era codul inventat de ea. Studentul şi-a notat, pe săpun, alfabetul, 1-a tocit toată noaptea, aşa că, de a doua zi, cei doi au început să converseze... î ■ Bine-nţeles ! Ce altceva şi-ar fi putut spune
un şi *una* decît : TE IUBESC... Aşa a fost, pentru că altfel nu se poate... Numai că măgarul de student, în loc să continuie să epuizeze vocabularul îndrăgostiţilor (nu i-ar fi trebuit, chiar cu acei alfabet greoi, mai mult de un ceas), el trece direct la : CE NOUTĂŢI POLITICE ŞTII ? Ea... întristată şi-înşelată, n-a răspuns. Studentul şi-a dat seama de gafă şi a trecut numaidecît la : CUM TE CHEAMĂ ? CITI ANI AI ? MĂ IUBEŞTI ? — la care ea a răspuns cu grabă şi plăcere.... Oricum, la sfîrşitui acelei prime zile^de „vorbitor", ajunseseră să fixeze locui întîlnirii — data se ştia, era data liberării studentului, peste, să zicem, cinci ani... De a doua zi, printre picături, el revine la ce-1 ardea : CE SE AUDE CU AMERICANII — VIN SAU NU ?, CE SE ŞTIE DESPRE DECRET? CE NOUTĂŢI POLITICE SÎNT ? — întrebări la care ea... nu răspunde...
• Aşa a judecat şi studentul : că de frică. Iar dacă i-i frică, e semn bun : e sigură, adică nu-i provocatoare, fiindcă un provocator n-ar fi răbdat mai mit de o zi să nu arunce şopîrle : şopîrl -răspun-stu-i (mincinoase, desigur), dar şi şopîi le-

întrebări — mit; ales după astea se dau în vînt trăgătorii de limbă... („trăgător de limbă" se numeşte cel care trage de limbă pe altul, ca să afle ce crede, ce gîndeşte acela ; dar, în româneşte, pluralul este : ,,tră-
164
gători de limbi" ...ceea ce-i cu totul altceva — oricum, nu pluralul celui dinţii...). ■ Exact, pe de-o parte, de frică — semn bun — pe de alta, pentru că nu ştia, ca o femeie ce era — dar această deficienţă putea fi uşor ..corectată[1]'. La îndemnul lui, ea a început să citească ziarele, să asculte radioul şi să-i transmită — la început, ştiri prost alese, neinteresante, însă, ..ghidată" cu răbdare, a început să se descurce — să le selecţioneze, chiar să interpreteze, cu toate că interpretarea era monopolul deţinuţilor... într-o zi el a întrebat-o ce mai spun cei de la ..Vocea Americii". Ea a răspuns că nu are aparat de radio — ştirile radiodifuzate le afla de la difuzorul din biroul unde lucra. El : — .,Cumpără-ţi !" Peste cîteva zile, ea 1-a anunţat că... avea radio. El i-a explicat pe ce lungimi de undă şi la ce oră poate asculta ..Vocea Americii". începînd de a doua zi, întreaga închisoare Gherla ştia ce se transmisese în ajun la ..Voce". E adevărat, ştirile întîrziau cu o zi ; conversaţia la oblon avea loc înaintea emisiunii, iar după emisiune nu mai puteau „vorbi" — începea programul de seară în închisoare, deci gardienii se vînturau mai mult, se aprindeau reflectoarele pe ziduri, paza devenea mai vigilentă — aşa că, abia a doua zi, la ora pafru. Studentul, la oblon, „traducea'' cu glas tare ce afla, iar morsiştii transmiteau „în direct", prin calorifer, celorlalte celule... Numai o zi întîrziere, fiindcă faţă de cele patru, cinci, şase luni (cam atît dura pînă să pătrundă veştile pe cale
165
normală, adică de la „proaspeţi"), era ceva nemaipomenit. Mai tîrziu, deţinuţii au avut posibilitatea sa „confrunte" ştirile transmise de „Voce" cu cele de la BBC, de la Paris, de la Novisad, chiar de la Madrid...

• Ce să se întîmple ! Ca toate poveştile frumoase şi aceasta s-a sfîrşit prost. într-o zi, studentul a fost scos „cu bagajul" şi scos a rămas... Fata n-a mai apărut la fereastră. Deţinuţii n-au ştiut ce s-a înlîmplat, pînă cînd un coleg de-al lor, unul An-gheliu, nu s-a... nu s-a întors de pe unde fusese scos, într-o dimineaţă, spunînd că fusese la procesul studentului... Ca martor al acuzării, evident ! ■ Nu se ştia, deşi majoritatea deţinuţilor îl bănuiau pe Angheliu — care era cunoscut în Gherla ca unul care nu toarnă, ci... demască — individul fusese mare ştab, ministru al sportului, apoi al silviculturii, prieten cu Ghiţă Dej, cel care, de altfel, îl şi luxase (nu interesează motivele care... puteau să nici nu existe) şi-i dăduse şi o pedeapsă suplimentară : aceea de a-şi executa pedeapsa printre duşmanii poporului pe care Angheliu însuşi îi combătuse cu avînt...

• Cadrele care... călcau pe bec — securişti cu grade mari sau cu funcţii importante, activişti. înalţi funcţionari (deci toţi cei care erau... burduşiţi de tot felul de secrete de stat. pe care bandiţii nu trebuiau să le afle) — aveau o închisoare specială, la Tîrgu-Ocna unde aveau, desigur, mult mai multe drepturi decît politicii de rînd — e vorba şi de regimul de detenţie, dar şi de pachet-vorbitor-scri-
16G
soare, de care politicii nu se bucurau. Dar cadrele de primă importanţă erau ţinute în izolare completă, în case conspirative, în locuri din care să nu răzbată nici o ştire. Aşa a fost ţinut Pătrăşcanu — pînă la execuţie, Vasile Luca la fel — deşi Luca prin '60—'61 se afla într-o celulă specială din secţia spital-politici de la Văcăreşti. în legătură cu acest Angheliu se

spuneau multe şi de toate, unii susţineau că nu e turnător şi numai faptul că a fost mare ştab i-a atras ura deţinuţilor (mai ales pentru că el continua să susţină că e comunist şi — mai ales — că 23 august a fost şi va rămîne data cea mai importantă din istoria României; că, în materie de socialism, binele trebuie făcut cu forţa, că cei care se opun azi unor schimbări îşi vor da cu timpul seama, că au avut dreptate cei care... i-au mai în-ghioldit, i-au mai băgat la puşcărie, i-au mai ucis puţin ; că locul României, pentru totdeauna, este alături de Uniunea Sovietică şi că povestea cu Basarabia şi cu Bucovina şi cu... '48 şi cu '77, toate astea sînt fleacuri, important este că ne aflăm sub aripa ocrotitoare a primului stat socialist din lume...). Să mă întorc : se spunea deci că Angheliu l-ar fi turnat pe student — erau colegi de celulă. Altfel de ce-ar fi fost chemat ca martor — în nici un caz al apărării, în asemenea cazuri, chiar dacă existau asemenea martori, „instanţa" n-avea nevoie de ei. Prin Angheliu, s-a aflat că, la proces, în boxă, se afla şi fata. Şi că (vestea asta n-a mai venit de la Angheliu) studentul ar fi primit încă zece ani (din care cinci de izolare) iar fata a fost condamnată la cinci ani.

•

Dar... Dar **mai** circulau şi **alte** variante : că, da, proces **ar** fi fost, cu Angheliu martor principal al acuzării şi cu studentul în boxă ; dar că fata, **deşi** prezentă, n-ar fi fost ***alături*** de student, complice, în boxă, ci prezentă... la bara martorilor — evident,
ai acuzării,

• A, nu ! Prezenţa cuiva la bara martorilor (acuzării) nu însemna, cu necesitate, că acel acuzator e şi turnător. De pildă, la procesul meu, au fost aduşi ea martori ai acuzării, prieteni de-ai mei, ei Înşişi arestaţi, dar făcînd parte din alte loturi. As * că ea. numai pentru faptul că era martor, nu însemna că e ,,de cealaltă parte".

Numai că circulau şi alte versiuni : Că nu An-gheliu ar fi turnat, chiar dacă fusese adus ca martor. Ci ea, fata, înfricoşată de proporţiile pe care le luase „legătura" (mai ales transmiterea ştirilor de la „Vocea Americii"), se... turnase singură. în speranţa că, astfel, va beneficia de circumstanţe **atenuante.** Sau că. chiar dacă nu se autodivulgase, atunci trăncănise şi... recunoscuse din primul moment ,,crima" făptuită. Poate, nu se ştie. Altă variantă : că ea n-ar fi fost o **junâ** şi neştiutoare şi tristă şl singurică fată întîrziată care, de la fereastra ei, ar fi încercat să-şi alunge singurătatea şi disperarea, Ci turnătoare cu condicuţă — dacă nu salariată, măcar voluntară sau : extrabugetară, cum se spune. Dar, acceptînd această posibilitate, lucrurile nu devin mai limpezi : de acord, ea a lucrat la inspiraţia şi sub bagheta securităţii. Dar care, anume ? Direcţia Penitenciarelor ■ sau securitatea proprîu-zisă ? (Mai

concret : Goiciu sau Kohler ?). Pe Goiciu nu l-ar fi dus mintea la aşa ceva, apoi ce nevoie avea **el** de o asemenea punere în scenă ? Ca să-şi procure un pretext pentru înăsprirea regimului de detenţie (se spunea că măsura cu obloanele ar fi fost o consecinţă a „idilei") ? N-avea Goiciu nevoie de pretexte, el credea cu tărie în metodele lui, radicale şi fără „explicaţii". Toţi deţinuţii erau de acord că Goiciu nu era în nici un fel amestecat. Dar dacă înscenarea îl vizase pe Goiciu ?, se întrebau unii. Dacă cineva — sau ceva... — încercase să-1 luxeze pe Goiciu. prin această „idilă" — pe care

nu Goiciu şi ai lui o descoperiseră, ci... să zicem, Clujul ? Sau. tot Gherla, dar adversarii lui Goiciu ? Nici asta nu mergea : Goiciu era protejatul lui Dej şi asta o ştia toată lumea, cu atît mai vîrtos eventualii lui duşmani — deci se ştia că Goiciu nu poate fi clintit din Gherla. Atunci care fusese scopul ? Intoxicarea deţinuţilor cu ştiri false ? Ei, bine, ştirile s-au dovedit a fi (e adevărat, după şase luni) exacte. Fata nu măsluise ştirile. Atunci ce hram purta — în cazul în care nu era în boxă cu studentul, deci nu fusese acuzată şi ea (presupunînd că n-ar fi fost turnătoare, din ce lot, altul, făcea parte ?). Unii deţinuţi credeau că transmiterea de ştiri — *adevărate !* — avusese drept scop tranchilizarea politicilor. E adevărat, în anume perioade mai tensionate, administraţia folosea metoda „baloanelor" şi a „injecţiilor" ■— lansa, prin turnători, zvonuri despre iminenţa unui decret de amnistie, a unui decret de graţiere (nominală, la cerere...), sau despre „inaugurarea" unei închisori-model, cu ateliere civilizate, cu bibliotecă,

109

terenuri de sport, filme — fără să mai vorbim de pachet-vorbitor-scrisoare... Dar nici asta nu ^inea. Nu plutea în aer... posibilitatea... S-a întîmplat însă un alt fapt pe care deţinuţii l-au legat de primul şi anume dispariţia politicului de pînă atunci, Vomir*" *Exact* cu o zi înainte ca studentul să fie scos din celulă. Bine-nţeles, variantele plouau : o fi amestecat şi Vomir ? Răspunsurile, în majoritate, erau afirmative. Dacă da, atunci de care parte ? De partea lui Goiciu — ca să procure un motiv de strîn-gere a şurubului (deşi am mai spus că acest lucru nu prea era acceptat) ? De partea lui Kohler — ca să-1 luxe?xJ pe Goiciu ? Pur şi simplu de securitate, fără a urmări luxarea lui Goiciu, dar şi fără ştirea acestuia — în continuare : pentru ce ? Să fi fost Vomir însărcinat cu o anumită treabă (cu ajutorul fetei) dar, nefiind în stare s-o ducă la capăt (de ce ?). fusese sancţionat ? Adică primise trei cizme ? O altă variantă — cea mai puţin probabilă, dar... interesantă : că Vomir încercase să... se pună bine cu deţinuţii ; ştiind ce secetă era în închisoare (secetă de ştiri), organizase el, de capul lui şi împotriva... uniformei sale, această cale : fata. Şi că, deseoperin-du-se afacerea, fusese şi el băgat la umbră. Numai că Angheliu nu pomenea nimic de Vomir. La proces nu se pronunţase numele politicului. Deci, nici asta nu stătea în picioare — de altfel, din cîte ne-ani dat seama, după liberare, situaţia internaţională din primăvara lui :58 nu era de natură să-1 împingă pe ofiţerul politic de la Gherla să-şi pregătească spatele... In sfîrşit, aş putea să-ţi mai înşir vreo cinci,

170

şase variante, toate,., sigure. Adevărul, însă, nu-1 cunosc. Cred că, în afară de student, nimeni nu-1 cunoaşte (vorbesc de deţinuţi).

• Da, e timpul... Am făcut o mulţime de oco-1 *:n,* de paranteze, de... paranteze în paranteze... Sper că n-au fost chiar fără folos. Mai ales că n-am pierdut din vedere faptul că Şomlea ne aşteaptă... Deci, cum am pătruns în curtea Zărcii, primul lucru pe care l-am văzut a fost uşa ţarcului de plimbare. Deschisă. Nandi s-a repezit primul, eu după el. Ţarcul era... ceea ce era : ţarc, adică un loc îngrădit, închis. Intr-un fel, mai greu de suportat de-cît celula care, cu cei şase pereţi ai ei ca un mormînt, ca un sicriu cu capacul ţintuit. Ţarcul, însă... are numai cinci pereţi,

îi lipseşte tavanul, are deci o fereastră larg deschis^ (şi neoblonită) spre cer, spre aer, spre soare — spre libertate. Dar prin fereastra aceea libertatea ţi se întinde şi ţi se retrage ■ numaidecît. Şi iar ţi se întinde şi ţi se lasă la o în-tinzătură de buze, cît s-o miroşi, să simţi că *ea* este — şi nu te poţi bucura de ea. Am cunoscut mulţi deţinuţi care nu voiau să iasă la plimbare. Chiar dacă plimbarea se acorda cu zgîrcenie şi după toanele administraţiei, uneori o dată pe săptămînă sau pe lună sau la două-trei luni, cîte zece minute. Refuzau să iasă, nu pentru că afară ar fi fost prea i: ig ; nu că ar fi fost bolnavi ; nu pentru că, mai aies la Gherla, plimbarea era încă un pretext pen-'-ru gardieni de a da din mîini şi din picioare (-clică : pumni şi cizme) ; nu pentru că plimbarea s;.[1] desfăşura pe o suprafaţă de, să zicem, nouă metri Pătraţi şi dacă în celula aceea erau cincizeci de de-imuţi, mai mergea, fiecăruia îi revenea cîte un sfert
171
de metru pătrat, dar ce făceau Stadioanele ? — ei, ce făceau ! aveau gardienii ac de cojocul lor : puneau umărul şi... nu se putea să nu intre şi două sute de deţinuţi ! Deci, nu pentru că „plimbarea" era un supliciu din pricina aglomeraţiei, a prafului, a hăituielii gardienilor
ci pentru că cerul era prea cer,
aerul prea aer, lumina prea luminoasă, libertatea prea la vedere, torturantă
eu căpătasem un tic
de memorie în timpul plimbării : o strofă, numai o strofă dintr-o poezie de Gyr, acum am uitat-o, cum am uitat şi poezia-poeziile lui, pe-atunci ştiam zeci de poezii
„Trec primăveri, cu **flori** la subţioară" — aşa începe strofa şi poezia şi fiecare strofă se termină cu „Noi tot aici şi lot bătuţi în cuie"
nu te strîmba. aici n-au ce căuta judecăţile
severe, estetice, „obiective", aici se chiar potriveşte „concepţia" în virtutea căreia... poezia trebuie să spună în versuri şi ceea ce eu nu spun în versuri... ţi-am citat opinia maselor de deţinuţi (chiar dacă acei deţinuţi erau fini intelectuali, unii din ei poeţi), poezia de închisoare nu trebuie judecată *din afară,* nici măcar de către puşcăriaşii odată liberaţi. Vreau să spun : poezia de puşcărie, scoasă dintre ziduri, din mediul în care a fost produsă, propusă învăţată (deci folclorizată, deci devenită cu adevăiat a fiecăruia), moare, se usucă, nu suportă lumina şi vîri-tul. Ca Riga Crypto. într-un fel, aceasta e tragedia
172
poeziei lui Crainic şi a lui Gyr : nu suportă libertatea, într-un fel, poezia lor se aseamănă acelui elev (mai exact : deţinutului care fusese elev în 1941) şi care, după douăzeci de ani, liberat, după un an s-a înfiinţat la poarta închisorii Aiud şi s-a rugat să fie reprimit... Poezia de puşcărie n-are ce face cu libertatea, după cum libertatea respinge această poezie. Care poezie respinge tiparul. Şi a cărei valoare — şi încă ce valoare ! — şi rost avea numai *acolo,* între ziduri. Orală, **prin** circumstanţe, dar şi prin esenţa ei (destui poeţi şi-au ,,scris" poeziile în închisoare — pe gamelă, pe săpun, rugind pe cîte un coleg cu memorie mai bună să le ţină minte... — fără ca prin aceasta să scrie poezie de puşcărie) e născută *din* şi *pentru* puşcărie

şi pe mine
plimbarea, deci ţarcul, mă făcea să sufăr, mai protejat (de agresiunea libertăţii) mă simţeam în celulă, unde nu era nici o tentaţie — dacă ne gîn-dim bine, Goiciu, dînd ordin să se lipească obloanele de tot, o făcuse în folosul deţinuţilor...
dar în
momentul în care am pătruns în curtea Zăixii, am văzut *o uşă, o uşă deschisă* — n-avea importanţă unde se ajungea prin acea uşă, nu asta interesa, ci *uşa.* De aceea ne-am repezit amîndoi, la urma urmei fără voia, chiar împotriva voinţei lui Şomlea care poate că avusese de gînd să ne... depoziteze în altă parte. Dar noi intrasem în ţarc.

Şomlea a rămas cîteva clipe... cu mîinile goale, descumpănit. Dar şi-a dat numaidecît seama că ne făcusem iluzii : pătrunzînd prin acea uşă, nu ieşi-sem, ci *intrasem.* Aşa că ne-a lăsat acolo, neuitînd să ordone : — „Nu vă mişcaţi de-aci, auzit-aţi ?" *A* ieşit, a dat să închidă, s-a oprit. A fluierat spre ce lular. Abia cînd au început să se apropie, bocănind grăbite, două perechi de cizme, a închis uşa ţarcului. Ne-a ordonat, prin peretele de scîndură : — „Cu faţa la perete, mă !" Ne-am apropiat amîn:ioi de zidul zgrunţuros — spatele pavilionului Fabrică.
— „Nu aşe, mă ! Unu-n dreapta, altu-n stingă !" Nandi s-a dus la peretele din stingă, eu la cel din dreapta, amîndoi în alarmă...
Deţinuţii aflaţi în afara celulei, mai ales „în drum". spre undeva (plimbare, medic, grefă, bătaie
— cînd se întîlnesc sau riscă să se întâlnească cu alţi deţinuţi, din alte celule, ca să nu se vadă... (acelaşi secret...) trebuie să se aşeze „în alarmă"', uite-aşa : te întorci cu faţa spre cel mai apropiat perete sau zid sau gard, îţi pui mîinile la ceafă. încleştate, cu coatele mult împinse înainte, alcătuind un fel de ochelari de cai — ca să nu poţi vedea în lături (în faţă e zidul sau gardul). Deci, ne-am aşezat în alarmă, spate-n spate. — „Nu-n alarmă, mă !' urli:. Şomlea — cine-1 putea trage la răspundere că adi-neauri tot el ne ordonase alarmă ? „Faţă-n fată mă, uite-aşe, că să vă videţ' ce faini arătat', *acuma !'* Ne-am răsucit, faţă-n faţă. Şomlea deschisese uş; ţarcului şi se proptise, crăcănat, în cadrul ei. îndărătul lui apăruseră doi gardieni. îi cunoşteam : unu era fratele mai mic al Iui Şomlea : Canele Roşu

celălalt, un sergent al cărui nume încă nu se ştia exact, dar se ştia că-i dintr-un sat de lîngă Făgăraş, din Calbor. Noi îi ziceam Clăpăugul, fiindcă avea nişte urechi uriaşe, transparente, aproape fîlfîitoare, motiv pentru care i se mai zicea şi Liliacul. Şomlea (cel Bătrîn) se uită la noi, se declară mulţumit, aşa că iese, închide uşa ţarcului şi începe să şoşotească ceva cu ceilalţi doi. Apoi îl auzim ureînd treptele de intrare în Zarcă — uşa Zărcii se afla exact în dreptul uşii ţarcului — apoi doi-trei paşi pe coridor, pe podeaua cunoscută. O uşă se deschide, se închide.... Linişte.
Eram uşor derutaţi : ştiam că, la Zarcă, se bate în unul din subsoluri, în pivniţă, dar în pivniţă se intra printr-un capăt al celularului şi nu direct din curte, ci printr-un gîrlici, în nici un caz prin uşa de intrare în celular. Nandi mă întreabă din priviri, eu... îi răspund că nu ştiu, întrebîndu-1 la

rîndul meu... Nu înţelegeam ce caută Şomlea la Corpul de Gardă al Zărcii, pentru că acolo intrase — în stînga. După cîteva clipe, înalţ ochii spre Nandi, să-i spun ce ..aflasem", dar întîlnesc ochii lui explicîndu-mi acelaşi lucru : că vom fi „prelucraţi" în Corpul de Gardă. Pufnim in rîs, fără să ne sinchisim.

— ,,Nime nu să rîde !" auzim glasul Cîinelui Roşu de dincolo de gardul de scîndură. „Dacă vă mai prinz că vă rîdeţi..." Dar, numaidecît schimbă ionul : „Rideţi-vă, numa', rîdeţi-vă, că nu ştiţ' ce [v]'-»:?toaptă..." — „Că, de-ar şti ei ce-i aşteaptă..." f'ice, ca un ecou, Clăpăugul. Pauză. Apoi, tot Cîi-[n]-!e Roşu : — „Zău Iu' Dumnezău că io i-aş 'puşca

175

pe-amîndoi, u'te-acuma, că ce să să mai canonească !" Clăpăugul : — „Şî io, zău Iu' Dumnezău de nu i-aş 'puşca, să nu să mai canonească..." Un chicot reprimat **numaidecât,** apoi din nou **Cîinele** Roşu : — „Că mai bin' să să spînzure cu **mina** lor decît să comită ce-or comis !" Nandi îmi face cu ochiul, eu îi întorc semnalul — cunoşteam amîndoi ,.piesa", ştiam că această nevinovată discuţie dintre doi gardieni (care nu ştiu că sînt auziţi de cei interesaţi...) era regizată de Şomlea cel Bătrîn, asta le recomandase el înainte de a intra în celular. Cîinele Roşu, după o scurtă pauză : — „Io aşe cred, că, la urmă de tot, or să-i spînzure, u'te, de colo..."

— şi glasul i se mută spre Zarcă. „Ca pe timpu' Iu' Terezmâria, no !" Şi pe asta **o** ştiam. De pe cînd eram la Zarcă. Acelaşi Cîine Roşu se rezema de tocul uşii ţarcului, deschisă, într-un peş, cu cascheta pe ceafă şi ,.glumea", arătîndu-ne spînzurătoarea :

— „U'te, mă, ce muiere cu cap o fo' Terezmâria ! Treabă fainâ ca bon jur : dacă tu, ori tu, ori tu (şi ne arăta cu degetul pe cîte unul) erai să zîcem condamnat la **morte,** ce atîta vorbă lungă, ce pîoton de • egzecuţe, ce să mai strice moniţia pe-on bandit —■ **o** ţîr' de sopon, o **ţîr'** de laţ la gît şi-o ţîr' de-m-pinsătură ! Noroc-bun, nici nu ştii cînd **dai** în primire şi te muţi pe lumea ailaltă, u'te-aşe, cu limba pe chept !" — şi Cîinele Roşu ne arăta „cum" : îşi înclina capul pe un umăr şi scotea o limbă de jumătate de metru, alburie şi crăpată. Asta era distracţia lui cînd ne scotea la plimbare. In celular, alte distracţii...

■ Ba era spînzurătoare adevărată, celebra spînzurătoare din celebra Zarcă a celebrei Gherla.

176

O paranteză lingvistică : *Zarcă,* în româneşte in-semnind : închisoare veche, vine din ungurescul ***zărka,*** care înseamnă pur şi simplu închisoare ; de la Gherla, localitatea, s-a născut substantivul comun *gherlă,* care înseamnă închisoare şi la propriu şi... în jocul de table...

Reîntorcîndu-mă la... Era să zic : **reîntoreîndu-mă** la spînzurătoare — să bat în lemn... Deci, Zarea Gherlei era pavilionul vechi, „original", închisoarea construită pe timpul împărătesei Măria Theresia — care a mai construit şi alte închisori în Transilvania şi nu numai în Transilvania... Această cucoană, despre care se spune că a avut o „domnie nefericită", a participat, totuşi, la prima împărţire a Poloniei, cică, din pricină că Friedrich cel Mare i-a luat Silezia. Se mai zice că împotriva voinţei ei, **Kaimitz** ne-a luat Bucovina, în 1775... Ei, da... Exact deasupra uşii de intrare în Zarcă, la primul etaj, se afla o **altă...** Era să zic : uşă, mai

exact : un loc de uşă, golul, fără toc. Mai îngustă — cam un metru lăţime — şi mai scundă — doi metri — avea, **deasupra,** înfiptă bine în zid, o consolă cu un cîrlig. De notat că, dacă Zarea în general nu se bucura de cine ştie ce îngrijire (după metoda românească, se văruia peste cărămizile care-şi pierduseră mor-tarui), consola aceea era vopsită, iar acoperişul ei, din tablă înflorată, cu încheieturi de plumb, era ca nouă...
Execuţia avea loc în felul următor : funia era prinsă în cîrlig, laţul era trecut în jurul gîtului, după care condamnatul era împins în gol...
De ce, doar ţi-am spus că spînzurătoarea nu mai era **folosită** de pe timpul, vorba Cîinelui Roşu,

177

Iu' Terezmâria... De altfel, românii nu s-au prea slujit de spînzurători în zbuciumata lor istorie, pe noi *rrn* caracterizează, ca să zicem aşa, ţeăpa şi butucul... • Bine, mai departe. Mai departe... am cam avut de aşteptat. Şomlea cel Bătrîn nu dădea semn că s-ar grăbi sau poate că încă nu era termina'ă ,.încălzirea" lăsată în grija lui frate-său şi a Clă-păugului. După cîteva minute (în care timp cei doi gardieni, ca şi cum n-ar fi ştiut că-i auzim, ne-au căinat în toate felurile), s-a auzit uşa Corpului de Gardă deschizîndu-se şi cizmele plutonierului apro-piindu-se. L-am simţit şi pe Nandi încordîndu-se în aceeaşi clipă şi, desigur, spunîndu-şi şi el : *coaieleşi-capul!* Fiecare se adaptează instinctiv, situaţiilor „cu bătaie", apărîndu-şi, aproape fără să-şi dea seama acele părţi din corp, ameninţate, aşa că. aparent, n-ar fi fost nevoie să facem această „n-petiţie", amintindu-ne ce trebuie să apărăm. Şi totuşi, mulţi deţinuţi mărturiseau că făceau la fel, spunîndu-şi, repetînd, ca să nu uite, ce anume trebuia apărat mai cu grijă...
Şomlea cel Bătrîn deschide uşa ţarcului. Avea o hîrtie în mină. Se uită la Nandi, apoi la mine... Din nou la Nandi... La mine, din nou... Ştiam că nici şovăiala nu era sinceră, că şi ăsta e un truc de-al lor, tocit la şcoala aia de gardieni, dar stăpînit mulţumitor abia după ani de experienţă (mai corect : experimentare). Şomlea, gardian bătrîn, în uniformă de la înfiinţarea securităţii, stăpînea la perfecţie toate „subtilităţile psihologice". Deci, se uită la mine, apăsat, îndelung, deci pe mine arăţi ndu-mă

178

cu ochii şi cu sprîncenele, însă cu mîna îl arăta pe Nandi : — „Tu !", zice şi e pe punctul să se despice îe rîs. Se aştepta să ne vadă pe amîndoi năpustin-du-ne întru executarea ordinului în coadă de peşte. Numai că nici eu nu eram un ageamiu. Ca fost por-iar de foot-ball, învăţasem să urmăresc, nu picioarele adversarilor, ci mingea. Mingea nu pornise spre poarta mea — aşa că am rămas pe loc. Nici măcar i-am clipit. Dezamăgit, furios, Şomlea mi-a ars o jalmă şi-un picior în fund (mă văd nevoit să-ţi ex-*ilic :* în momentul palmei, eram cu faţa către el. Jar Şomlea ştia cum să lovească — cu mîna — ca m secunda următoare să te afli în „poziţia" cea mai favorabilă unui şut în fund). Nandi se afla în uşa '.arcului, încordat, ca în poziţie de start. Ca un alergător aşteptînd pocnetul pistolului...
— ,,Dă-i drumu' la-nteres !" ordonă Şomlea. Şi Nandi porneşte pe scări. Ţin minte, era o zi însorită, rece şi limpede şi.
cu toate că mă aflam în situaţia în care mă aflam
.fusese luat Nandi primul, ca mai ..uşor", ceea ce

nsemna că atunci cînd o să-mi vină mie rînclul...).
■: ăiam aceeaşi... aveam aceeaşi senzaţie ca totdea-
ia. la plimbare : pe de-o parte, mulţumirea, îndes-
ularea, ghiftuiala cu acel ceva de care dusesem
psă ■— aerul — şi graba de a profita cît mai mult
e acest prilej, de a înfuleca, de a face provizii de
;' : pe de alta... Pe de alta Noi-tot-aici-şi-tot-bă-
'uţi-în-cuie... Aerul curat, poate prea curat, prea
'are pentru plămânii obişnuiţi cu puţin şi prost ;
pentru carnea noastră de... Rigă Crypto — aerul îmi
179
îndurera, pe dinăuntru, răsuflarea, pe dinafară îmi urzica pielea, îmi ustura vederea. Am început, ca de obicei, să tremur. Nu de frică. Ci de aer. De un frig... dar nu frigul din acel moment, ci de un alt frig, frigul care-mi rămăsese în carnea memoriei, tremuram de frigul de altădată
de frica de frig —
decembrie '56 apoi ianuarie '57, acolo, la Interne, ancheta, ancheta, foamea ca foamea, dar frigul, frigul, fusesem arestat din holul facultăţii, în pulover şi hanorac şi aşa rămăsesem, deşi făcusem vreo cinci cereri de haine groase (la liberare, aveam să aflu că şi părinţii mei erau în posesia a vreo opt cereri, *aprobate,* dar...) visam, pe lingă libertate, paltonul meu gros şi cald şi bun.
paltonul meu cafeniu, de cartelă
celulele de beton, paturile de beton, masa şi scaunele de beton, uşile din fier, gardienii de pe culoar erau încotoşmănaţi în şube, încălţaţi în pîs-lari, cu urechile căciulilor lăsate, eu doar în pulover şi în hanorac, în anumite schimburi vîram perna de paie sub pulover, la spate, în alte schimburi, gardienii observau lipsa pernei şi ştiau unde putea fi, ziceau doar, fără să ridice glasul : — „Scoate perna !" şi trebuia s-o scot şi s-o aşez „reglementar" la locul ei ; în anumite ceasuri, cînd eram mai puţin supravegheat, mă aşezam pe dunga patului şi-mi înveleam şalele cu pătura — dar această abatere se pedepsea pe loc, fie cu cîteva labe (dacă gardianul era cumsecade), fie cu izolare, la ..dulap", dulapul acela de beton aflat între garsonierele 15 şi 16, vis-â-vis de Corpul de Gardă al Celularului,
180
unde suna un ceas dereglat special, ca să ne bruieze şi timpul, acolo, la Interne, în acea iarnă '56—'57, muream de frig şi de foame şi de anchetă
am fost
scos la plimbare prima oară, după mai bine de o lună şi jumătate de la arestare şi abia apucasem să trag cinci guri de aer, că fusesem dus înapoi, în celulă şi protestasem şi bătusem cu pumnii în uşă şi venise ofiţerul de serviciu — unul bătrîior şi uscat şi cu mustăcioară de frizer — şi ofiţerul zisese : — „Bine..." şi, după cinci minute fusesem scos din nou şi gardianul m-a băgat într-un ţarc şi mi-a spus : — „Acum o să te saturi de aer" şi eu mi-am dat seama ce ascundeau cuvintele
era după-amiază
nu apucasem să mănînc, pentru că, imediat după ce intrasem în celulă, venind de la anchetă, fusesem scos la aer prima oară, cînd mă întorsesem eram prea furios ca să pot mînca, apoi mă scoseseră din nou — mă gîndeam cu plăcere că, după ce mă voi plimba pe săturate, o să mă satur şi de mîn-care, n-avea importanţă că avea să fie rece, eu o să fiu sătul de aer, nu era foarte ger, dar se lăsase o ceaţă pe tfare începeam s-o simt cum mă pătrunde, nu. nu era foarte frig, numai ceaţa aceea, ceaţa îmi pătrundea pe după gît, pe sub mîneci, pe sub poalele puloverului, pătrundea prin fesul de lînă

mă
plimbam cei cinci paşi, apoi şapte (în diagonala ţarcului), am auzit paşi prin curtea interioară şi am bătut uşurel în uşă, dar n-a venit nimeni, am înteţii pasul, făceam mişcări cu braţele, dai' degeaba, nu izbuteam decît să lărgesc şi mai mult intrările
181
spre pielea şi oasele mele, peste vreun sfert de oră, n-am mai simţit frigul : de sus, de la etajul cinci, o mînă de femeie golise scrumiera, un muc de ţigară, apoi altul, apoi altul au căzut în ţarc, erau năclăite de ruj solzos şi îmbăiate, numai o femeie poate să îmbăleze ţigara, chiar de n-ar fi fost rujul, aş fi ştiut că o femeie fumase
le-am adunat, le-am
băgat în buzunarul de la piept al hanoracului, dar le-am scos numaidecît şi le-am depus într-un ungher — pentru cine le-o vrea, eu nu
dar văzusem
pe plasa care acoperea ţarcul ceva galben — coji de portocală, fuseseră aruncate pe fereastră, ca şi scrumiera, dar cojile nu pătrunseseră prin ochiurile de sîrmă, am început să arunc întîi cu fesul, apoi cu un bocanc (îl prindeam înainte de a cădea pe ciment) şi am reuşit, aveam două bucăţi de coajă — cea mai mare refuzase să treacă prin plasă
dar ceaţa mă
pătrunsese cu toful, nu mai aveam putere să mă plimb, de altfel, nici nu voiam să-mi cheltuiesc forţele, aşa că-mi mişcăm doar pielea, cum fac caii cînd se apără de muşte (metoda asta am învăţat-o acolo, în ţarcul acela), dar nici asta nu mă încălzea, am început să bat mai tare în uşă, după o vreme, un glas : — „Ce vrei, mă ?" — ,,Am terminat plimbarea, vă rog să mă duceţi la celulă", iar glasul : — ,,'Şteaptă !" şi potcoavele s-au îndepărtat, îmi venea să plîng de frig, simţeam cum mi se îngroaşă Hmba, cum mi se împăienjenesc ochii şi cum mi se răceşte burta, ştiam că burta se răceşte ultima şi am bătut din nou, cu picioarele, după o vreme, acelaşi
182
glas : — „Ce vrei, mă ?" şi eu, de astă dată plîn-gînd de ruşine, nu de frig, am zis : — „Vă rog să mă duceţi la celulă, *vă rog frumos...*" şi glasul : — ,,'Te-n pizda mă-ti, aer ai vrut, aer ai !"; şi a plecat iar
şi n-am mai bătut în uşă, am rămas în picioare, în mijlocul ţarcului, cu mîinile lipite de coaste, cu gîtul scurtat, urmărind atacurile frigului şi alungîndu-le cu cile un scuturat al pielii, numai în ace] loc — şi izbutisem, sau gîndul că trebuie să alung frigul îl şi alungase şi am mai descoperit o metodă : îmi pliam pielea burţii (fără ajutorul mîi-nilor. bine-nţeles) şi, cînd izbuteam să fac să se atingă două pliuri, aveam impresia că *primesc* căldură din altă parte, de la alt corp, mult mai cald
cînd s-a întunecat bine, a venit ofiţerul-frizer şi m-a întrebat dacă mă săturasem de aer, dacă plimbarea îmi priise -— eu tăceam, vedeam tulbure şi dubiu şi aproape nu mă mai puteam, concentra asupra eventualelor răspunsuri la întrebările puse
şi nu m-am
dezmorţit decît abia a treia zi, după două şederi în biroul anchetatorului. Tremuram de aer, tremuram de frica de frig,
frigul

pentru totdeauna în oase şi în miezul capului, atunci, la Jilava
în seara de Anul Nou, în seara de 31 decembrie 1957. la Jilava, cînd locotenentul Şte-'<in. cel care se temea de ..radicale", ne-a băgat la Alba, pe mine şi pe Ion Gănescu, în coridor, în uşa celulei, ne pusese să ne dezbrăcăm la pielea goală Şi ne lăsase numai cămăşile, izmenele, zeghile, pan-
183
taiorul şi mantalele, aruncînd înapoi, în celulă, puloverele, obielele, prosoapele, ciorapii, căciulile
la Alba,
la Turelă, nu se afla măcar o mînă de paie, pînă şi tinda fusese scoasă, ca să nu avem. pe ce ne odihni cîteva minute, afară noaptea era fosforescentă, zăpada scrîşnea singură, ni se părea că auzim clopote şi biciuri pocnind — desigur, o iluzie — ne-am plimbat toată noaptea (o vreme alături, apoi de braţ, apoi pe după cap), apoi toată ziua de 1 ianuarie '57, apoi toată noaptea spre 2 ianuarie şi, în 2 ianuarie, a venit un gardian cu două gamele cu apă rece, noi am cerut, după regulament, să ni se dea pîinea şi mămăliga şi, la discreţie, apă caldă, sărată, aşa scria în regulament, dar sergentul a zis că asta e dispoziţia lui Ştefan, aşa că am ajuns în 3 ianuarie, cînd plutonierul Marcu ne-a coborît la „murături", o hală subterană în care, cu un an înainte, se păstraseră butoaiele cu murături — ne-a dat de mîn-care, ne-a dat apă caldă şi ne-a băgat el însuşi o tinetă şi un recipient pentru apă
era mai cald decît la Turelă
dar, după cîteva ceasuri, aveam să ne dăm seama
că de fapt era mai rău, la Turelă era ger, dar uscat,
, pe cînd aici, jos, umezeala înşelător călduţă ne-a
înmuiat de tot
Gănescu era tuberculos, nu mai rezista la plimbare, dinţii începuserăsă i se îngălbenească şi nu-şi mai putea ţine gura închisă, voia să se culce, să doarmă, să doarmă, n-aveam cum să-1 conving să n-o facă, aşa că-mi dezbrăcăm mantaua şi zeghea, le împătuream, îri lung, şi-1 lăsam pe Gănescu să stea întins ,,numai cinci minute", eu o luam la fugă prin hală, ca să nu îngheţ de tot, apoi,
184
cind socoteam câ au trecut cele cinci minute, îl ru-;jm pe Gănescu^ să se ridice şi el se ridica, nu de alta, dar aş fi îngheţat eu
oricum, acolo, în hala
iceeâ, am avut timp să scriu pe perete, cu un capăt ie sîrmă titlul unui roman pe care-1 şi ..scrisesem" ie fată cu Gănescu, iar el, la rîndul lui,'.scrisese'' un jcenariu de film.
Tremuram de aer. Pînă în momentul în care am auzit primul urlet. Înăbuşit, se ghicea că i se astupase gura. înăbuşit şi pentru că fereastra era închidă. Urletele lui Nandi au crescut, au început să fie din ce în ce mai ritmate, acum auzeam şi loviturile, deşi zgomotul lor ajungea la mine cu o fracţiune de secundă în urma urletului.
• A, nu, distanţa **era** mică — şapte, opt metri — dar asta e tehnica : urli înainte de căderea loviturii, doare mai puţin.
Din acel moment, n-am mai tremurat — de frică, de frig. Din acel moment n-am mai fost singur

urletele au început să urce, iar ritmul să şchiopăteze, în loc de urlet sănătos, de ţipăt, acum se auzeau horcăituri. Horcăiturile au început şi ele să .scadă. Nandi scheaună. Scheaună din ce în ce mai slab şi mai fără legătură cu loviturile care se aud distinct, după timbru, îmi dau seama şi unde lovesc.
Stăteam rezemat de peretele de scîndură al ţar-cului, cu urechile la pîndă atente la Nandi — la un moment dat m-am trezit numărînd loviturile, dar m-am încurcat pe la unsprezece şi abia după ce m-am încurcat mi-am dat seama că trebuie să-mi fie ru-
„ — şi mi-a fost. Stăteam lîngă perete, nu-mi mai
185
era frică, nu-mi mai era frică deloc, dar îmi era ruşine că numărasem loviturile, parcă aş fi privit prin gaura unei chei. Vină vagă, dar sîcîitoare şi, ca s-o alung, mi-am propus să-mi fie ruşine — am izbutit, însă ca să fiu şi mai sigur, am început să-mi spun cu glas tare :
Coaieleşicapulcoaieleşicapul... şi, rostind, constatam că nu mi-e frică şi că ruşinea, vina faţa de Nandi scădeau — asta aducea cu o gură de aer proaspăt furată din timp în timp şi iar îmi spuneam ce anume să apăr -cînd mi-o veni
rîndul
o singură dată m-a fulgerat un gînd, mai exact : o întrebare, pe care n-o auzeam, mi se arăta ca scrisă : *Dacă însăşi constatarea* că nu *mi-e frică e un semn că mi-e foarte, foarte frică* ? ■— dar am alun-g-afc-O) am reuşit s-o alung, mai degrabă s-o şterg dinaintea ochilor, în acea împrejurare nu aveam nevoie de o astfel de întrebare-răspuns.
Nandi n-a mai urlat. Nici măcar nu mai horcăia. Nu scheuna. Nu nimie. Şi. totuşi, atunci,, nici o clipă nu m-am gîndit că el tace... fiindcă ar fi murit. Am aşteptat, *calm,* răbdător, să-i aud glasul din nou — pentru că aşa trebuia-., să i se audă din nou. Loviturile s-au mai auzit o vreme, apoi, ruşinate, au tăcut, aplecîndu-se, eulcîndu-se — sunaseră- singure şi fals. Nu erau de-acolo. Pvicepuseră şi ele. De-aia. Eu aş-leptam. *calm,* să revină glasul.
Cam pe-atunci s-a petrecut o... Adică sigur a-lunci. Ceva înspăimântător (lucru de care mi-am dat seama mai tîrziu, in celulă, atunci însă nu-mi fusese în nici un fel : ca într-o fulgerare, mă văzusem în rolul lui Şomiea — inexact : nu rolul lui Şemte», ci în al celui care (nu interesa numele), cel
136
care-1 bătuse pînă mai adineauri pe Nandi, iar acum, obişnuit cu asemenea întîmplări, aşteaptă, *calm,* reîntoarcerea la glas sau întoarcerea glasului. Ca să reînceapă. Ca să reîncepem. Aşteptam glasul la gaură — ca în gura unei vizuine, vulpea — la pîndă. Ca să reîncepem jocul. Sau ce era. Fusesem despicat, jumătate din mine fusese trimisă la gaură — dar nu, fusesem trimis cu totul, mutat acolo, la gaură, aşteptând ca Nandi să-şi vină în fire, să-şi trezească glasul, ca să mergem mai departe. Mai departe. Da, mai tîrziu. în orice caz, prea tîrziu am priceput şi mai bine : că, atunci, fusesem complicele lui Şomiea, nu tovarăşul lui Nandi. Că, uneori, suferinţa altuia, chiar a unui apropiat nu trezeşte neapărat milă. compasiune, ci, dacă e bine dirijată (?), întărită, ca vederea sîngelui

- atunci am alungat gîndul
ca pe o viespe îmi spuneam : „Acumerînduîmeu-ncumerîndulmeuaeum...
Şi m-am desprins de perete, ca să fiu gata. Gata de rîndul meu.
Am auzit uşa deschizându-se, apoi cizmele, de neconfundat, ale lui Şomiea cel Bătrîn, pe duşumeaua coridorului, apoi un pocnet din degete — o ..chemare". Cele două perechi de cizme care pînă alunei tăcuseră şi ascultaseră şi ele. de dincolo de sdndură, s-au precipitat. Una din ele s-a oprit pe trepte. Cealaltă, după o scurta pauză (în care s-a au-■/.it cuvîntul *apă),* a continuat s,ă bocăne pe duşumea. Un zăngănit de tinichea. Cizmele lui Şomiea cel Bătrin reintrind. Uşa înehizîndu-se. Un robinet a început să curgă in găleată. Apa umple găleata. Cizmele celelalte coboară uşor. cu şovăieli — cu si-
guranţă că e Clăpâugul, insuficient ..rodat'". Coboară de-a-ndăratelea, nesigur. Robinetul tace, găleata — plină — se izbeşte o singură dată. şters, de buza chiuvetei de fontă. Cizme împovărate dupăie, uşor dezechilibrate (spre dreapta, Cîinele Roşu e stîn-gaci). Uşa deschisă, înainte ca găleata să ajungă la ea. Pauză, apoi uşa închisă. Cizmele Cîinelui Roşu, parcă umilite că nu fuseseră lăsate să se uite şi ele înăuntru, să vadă, să arunce o privire — coboară şi ele tot de-a-ndăratelea.
Acolo, clar, ca pocnetul de bici, apa vărsată, încă o dată. Şi încă una — de astă dată mai mult foşnind. Pauză. Gîtlejul Clăpăugului, clătinîndu-se întîi, ca să poată zice, în falset : — ..Mai bin' l-ar puşca, să nu să mai canoneas'...
Glasul lui Nandi ţîşneşte proaspăt, aproape lucios, aproape sticlind în soare, ca o sabie. Dar sabia nu-i o sabie bună, oţelul nu-i bun oţel — se ştirbeşte, licărul se întunecă văzînd cu ochii, mai repede decît mă aşteptam. Horcăituri. Scheunat. Lovituri stinghere, fără ecou.
— „Meri cu ai'lal'..." — glasul Cîinelui Roşu. Cizmele Clăpăugului se grăbesc. Altă găleată goală zăngăneşte — de astă dată melodios şi (stins (găleată smălţuită). Robinetul curge iar, în sus. Cizmele lasă robinetul să curgă, se întorc în prag.
Robinetul curge şi curge, găleata e plină demult, încep să urăsc robinetul care-mi astupă urechile, nu mai pot urmări ce se petrece, mă lasă fără apărare, n-o să mai ştiu cînd
şi cam pe-atunci, cînd robinetul Clăpăugului şi apa revărsîndu-se din găleată

şi apa gîlgîind în ţeava de scurgere şi eu eram cu totul dezarmat, nu mai ştiam cînd o să se termine cu Nandi. şi o să-mi vină mie rîndul, urechea nu-mi era de folos, se lăsase un fel de ceaţă pe auz şi mă întrebam : peste zece secunde ? peste douăzeci ? peste patruzeci ?, nu contează, dar să vină odată
— şi-atunci am auzit un... ba nu, greşesc, am auzit înainte de robi... A, nu, *după* robinet am auzit, dar *înainte* ca ceaţa să mi se lase peste auz — dar ce contează ? Contează, fiindcă înainte ca... deşi pare ilogic, dar aşa a fost : întîi a fost răcnetul lui Nandi şi numai după răcnet a venit şi... Dumnezeule, a fost -răcnetul cel mai... deşi auzisem destule şi la Interne şi la Jilava, ca să nu mai vorbim de Gherla
— a pornit de foarte de jos şi parcă opintindu-se la urcuş, uneori

„sărind", ştirbit, dar continuând să... degeaba, aşa ceva nu se poate prinde în cuvinte, ar trebui să... eu... dar, oricît talent aş avea şi nu-i vorba de talent, dă-1 dracului ! Spuneam că a fost ceva ilogic : întîi urletul lui Nandi şi numai după el, după ce Nandi îşi luase avînt, cumva pe fondul lui, a venit şi Şomlea cu grohăitul. Deşi în realitate fusese invers, urletul lui Nandi fiind cauza grohăitului lui Şomlea. Dar. Grohăitul a fost scurt, înfundat. A lăsat numaidecît loc înjurăturilor. Apoi urletul lui Nandi a fost astupat, au urmat zgomote de buşală, lovituri înfundate, icnete (le distingeam pe cele ale lui Şomlea — icnete de efort — de cele, de durere, ale lui Nandi). Apoi din nou urletul, de astă dată liber, al lui Nandi. Zăngănit de găleată, de astă dată, găleată goală, lovită, răsturnată. Zăngănit de bare metalice. Buşitmile continuă, din ce
189
în ce mai dezordonat, glasul lui Nandi e acum un scheunat neîntrerupt, loviturile nu-1 frîng, nu-1 şterg. Pentru cîteva clipe, cineva îi înfundă gura. Dar numai pentru cîteva clipe. Am înţeles câ. acolo, se întîmplase ceva, ceva în afara programului, ceva care, de obicei, nu se întîmplă. Nu-mi era frică, nu-mi era decît... grabă — de s-ar termina odată. Această aşteptare, grabă, s-a povîrnit, prefădndu-se într-o altfel de aşteptare, altfel de grabă, vreau să spun : aşteptam acum altceva — desigur, şi aici aşteptam un rjnd, dar... am început să aştept un altfel de rmd, în altă parte, la altceva. Şi mi s-a părut că... mi s-a părut că-mi slăbise băşica. M-am pipăit, cu spaimă, cu ruşine : n-am dat de nimic, dar n-aveam încredere, aşa că am băgat mîna adînc, pa sub fusta-pantalon — tot nimic. Dar Cîinele Roşu mă pîndea prin crăpăturile gardului : — „Ce-ai, mă, te-ai pişat pe line ?" face el. N-am răspuns — ce era să răspund ? — „No, las.', că-ţ' vine şî ţîe rîndu'"', mă asigură el, te pişi tu şi te căci pe tote părţ". şi pe nas şi pe ochi şî pe urechi !" Clăpăugul găseşte că tovarăşul şi iniţiatorul lui rostise ceva nemaipomenit de înveselitor. Se porneşte pe rîs. Înăuntru nu se mai aud loviturile. Doar scheunatul subţire. s_bUre şi firav. Eu mă simţeam, în continuare, ud. însă nu îndrăzneam să mă mai pipăi — îi ştiam pe cei doi gardieni cu ochii lipiţi de seîndură.
în sfîrşit, uşa se deschide. Gîfîitul lui Şomlea cel Bâtrîn. Şi : — „Loţî-1 pe-ăsta ş-aduott;-l pe student |"$_t$!
Cei doi dau fuga, bocănind pe scări. Şomlea cel Bătrîn vine şi deschide uşa ţarcului. Nu mă vede,
398
cu toate că la mine se uită. Mai exact : în direcţia mea. Dar privirea nu găseşte nimic de care să se
gate, de care să se sprijine, trece mai departe, cău-tînd altceva, pe altcineva... în ţarcul de cel mult
ece metri pătraţi. E fără caschetă, pe sub tunica descheiată, la subţiori — sudoare iute, de cal alergat — maioul ud-leoarcă, şi tunica înnegrită, sul: braţ. Cizmele şi pantalonii stropiţi. Brasarda cu *O.S* alunecată pînă la cot. Gîfîie într-una, are ochii alb:., vitroşi, albiţi. îşi pipăie, mecanic, coapsa stingă. G. fîie şi mormăie ceva care aduce — cînd se face mai desluşit — cu ceva în genul : ,,'Tu-ţi mă-ti ! Tu-ţi Precista mă-ti !" — şi caută, şi caută ceva, pe cineva, în ţarc.

Eu — în poziţie de drepţi, gata. Gata de...gata să trec la rînd. Dar Şomlea nu are ochi pentru mine. Se dă, stîngaci, la o parte din uşa ţarcului : Cîinele Roşu şi Clăpăugul îl duc pe Nandi. Deşi amîndoi sînt voinici, deşi Nandi nu-i mai greu decît o oaie. gardienii cară cu greu o povară care-i covîrşeşte. Nu au destulă putere şi nici îndemînare — ei, care căraseră sute, de sute de ori, *aşa.* Gîfîind, îndem-nîndu-se, înjurînd (Cîinele Roşu), scuzîndu-se (Clăpăugul), tropotind împleticit şi în contratimp.
în prima clipă nu văd decît picioarele goale, stropite cu noroi — acel noroi special, rezultat din pra-iul de pe duşumele murdare, unse cu motorină. Din uşa ţarcului, cei doi îl balansează pe Nandi : — —- ,,Hei-rup, una... Hei-rup, două... Hei-rup, 'şaaaa !"
Şi-1 aruncă ui mijlocul ţarcului. Mă reped spre Nandi, să-1 ajut să se ridice, să-t ajut să... nu fstiu

ce o să fac, dar... o cizmă (desigur, a Cîinelui Roşu) mă ia pe sus şi mă trimite, pe deasupra lui Nandi, în peretele Fabricii. Glasul lui : — „Di ce pui mîna pe el, mă ? !", iar Clăpăugul : — „Di ce, mă, ha ?" şi, ca un bun ucenic al Cîinelui, se apropie şi-mi trage şi el un picior în burtă — tocmai mă ridicam. — „No, ia trej' le-nteres !" zice Şomlea cel Bă-trîn. Mă supun. Ies din ţarc. Dar, odată în curte, Şomlea cel Bătrîn, zice, de pe trepte : — „Mai ţîneţî-1 un pic. colo,-n curte''
Am rămas dezorientat şi dezamăgit între cele două uşi — a ţarcului şi a Zărcii. Cîinele Roşu închide îndărătul meu, uşa ţarcului şi zice : — „Ce stai, mă, aşe, ca hiţălu' la portă noo ?" — şi-şi însoţeşte întrebarea de o cizmă în fund. — „Meri, colo,-n alarmă !" zice. Mă apropii de zidul Zărcii, ca cel mai la înde-mînă şi mă aşez în alarmă. — „Nu colo, mă ! Din-coaci !" Mă răsucesc, să văd unde arăta că trebuie să stau în alarmă. Nu apuc să-i văd ochii : alt şut în fund mă dă cu fruntea de perete. — **„Di** ce ieşi din alarmă, ha ? Ţ-am da' io ordin să ieş' ?" înalţ mîi-nile şi-mi cuprind capul cu ele, acolo, la zid. — „Mă, tu eş' proooost ?" se miră Cîinele Roşu, lung. „D-apăi tu te pretinzi ştuden', mă, şî nu pricepi atîta lucru, ce-i aia alarm' ?"
Ba da, pricepeam foarte bine : că, pînă să-mi vină rîndul înăuntru, aici, afară, cei doi or să glumească din plin. Din nou mi-am spus : coaieleşica-pul. Şi am rămas pe loc. Dar Clăpăugul m-a apucat de un cot, m-a răsucit şi mi-a făcut vînt spre Cîinele Roşu. N-am putut să-1 evit. M-am rezemat cu palmele de pieptul lui. Care. supărat foc că-1 aţin-

sesem, m-a trimis înapoi, iar Cîinele şi el — uite-aşa cîteva „drumuri", în care n-am încasat nici o lovitură, am fost numai împins.
Apoi Cîinele Roşu mi-a ordonat din nou să stau în alarmă. — „La păretele de la ţar', mă !" M-am aşezat, cuminte. îi auzeam, îndărătul meu, şoptind, chicotind, parcă îndemnîndu-se unul pe altul, parcă cerînd întîietate. Poziţia de alarmă e cum nu se poate mai nenorocită cînd te aştepţi să fii lovit : dacă te-ar lovi în spate, ar mai merge ; dacă în ceafă, mi-aş fi turtit botul de scînduri ; dar puteau să mă lovească în şale, în noadă, sub genunchi, în muşchii gemeni, în tendonul lui Achile — cunoşteam toate nuanţele de durere — fără să mă pot apăra. Nu-mi puteam apăra (e un fel de a spune) decît, poate obrazul : încordîndu-mi braţele, cuprinzînd strîns capul între coate, coatele proptite cît mai apropiat în

perete — ceea ce făcusem eu. Iar acum aşteptam, aşteptam lovitura aceea care să mă prefacă în covrig. în şale ? la **rinichi** ? noadă ? tendon ? Am chiuit ca o fată **mare,** pipăită. Am început să ţopăi, gîdilat. Cei doi se prăpădeau de rîs ; îşi băteau genunchii cu palmele, frînţi de mijloc : — „No, ian' lasă-mă şi pe mine-un chic..." zice Cîinele Roşu — de unde am dedus că Urechilă fusese cel care... Dar eu ieşisem din alarmă, luasem mîinile de la ceafă şi mă rezemasem cu spatele de peretele ţarcului. — „Trej', mă,-n alar' !" încep să strige, pe rînd sau amîndoi deodată. Dar eu... nu trec. Mai bine să mă lovească în faţă, din faţă, decît să...
Ei, ce-mi făcuse ! îmi băgase degetul în...
192
193
• Se distrau de minune. Aşa se distrau şi la stînă, cînd oile păşteau liniştite. Cine-o fi spus că ciobanul român cîntă din fluier, în timpul lui liber? Şi că angajează discuţii metafizice cu oaia năzdrăvană ? Şi se gîndeşte la moarte, senin ? Eu n-am văzut asemenea ciobani români. Ciobanul român îşi petrece timpul liber cu băgarea deştului în curul altui cioban român — după care se crăcăna de rîs.
• Bun, mai departe : au încercat să mă smulgă de lîngă perete — reuşeau, dar nu reuşeau să... să mă... Nu reuşeau să mă întoarcă în poziţia optimă... cu spatele spre ei. Nu mă lăsam. Mă zbăteam, mă lăsam la pămînt, mă răsuceam şi... rămîneam protejat. M-au fugărit prin curte, chiuind, tropotind, strigînd : — „Nu-1 lăsa, mă !" — „Pune mîna pe el !'' — „Lupu' la uăi, 'uă !" — „Şo, pe el, că n-are glonte !"... Mureau de plăcere, se dezmorţiseră, Clă-păugul căpătase un obraz de sfeclă roşie... Noroc de Şomlea cel Bătrîn, că... Ce fel de noroc, ai să vezi...
Intru. în Corpul de Gardă al Zărcii.
Pauza fusese folosită de Şomlea ca să facă ordine în încăpere. Trei metri pe şase ; uşă în mijlocul unei laturi lungi — cea dinspre coridor bine-nţeles ; fereastră în stînga intrării — fereastra dînd spre turcul dc plimbare ; în dreapta, un dulap Fichet, un birou, un taburet.; pe lîngă peretele opus uşii, pe jos, aii: cu vădită grijă : răngi de toate calibrele, ţevi de metal, funii, cîteva perechi de lanţuri uşoare, vm lanţ greu, cu şuruburi, un snop de bîte, legat cu sîrmă neagră... Podeaua leoarcă de apă. O
191
mătură neîndemânatică încercase să împrăştie băltoacele, nu reuşise decît să întindă nişte dîre de nămol cu aţe de sînge şi stele multicolore dc motorină. Mai era un taburet.
Bine crescut, zic : — „Bună ziua". Şomlea tresare, gata să mă ia la poceală : — „Ce, te crez' jmegher ?" însă Istrate : — „Bună ziua, domnuuu..." — apoi se întoarce, ia de pe birou o hîrtie, citeşte ceva, apoi rosteşte numele meu (pe care abia acum îl .afla...). Nu glumea. Nu se prefăcea. Nu-şi bătea joc de mine. Şi el era bine crescut. Nu ştiu ce fuseseră părinţii lui, dar el însuşi fusese învăţător. Ca şi părinţii mei. Se rezemase de dunga biroului şi, cu două degete, îşi trăgea, de sub tunică, manşetele foarte albe ale cămăşii. Cu butoni de aur. Cu cap de mort. Şomlea îşi făcea de lucru : împingea mai încolo nişte lanţuri, trăgea mai

încoace răngile de fier, muta, cu un sfert de metru mai la dreapta, taburetul, apoi. cu jumătate de metru îl ducea mai spre fereastră. Apoi iar la vechiul loc... — „Poftiţi mai aproape, dom-nuuu..." zice Istrate şi-mi face semn cu o mînă deîi* cată şi albă. Mă holbez ca un prost la mîna ac care, numai cu trei minute în urmă... cu Na Nimic, de parcă niciodată acea mînă nu s-ar fi întnV nit cu urletele lui Nandi — să le fi auzit cu acu rat ? Mă apropii cu doi paşi — „Dtv galentu-ăl' lanţ un ţî-i?" mă întreabă Şomlea, revoltat că apărusem *aşa,* încălţat doar cu un galent, în faţa lor. Gata să-mi ardă o labă. Istrate îi face semn să mă lase-n pace. Ia din nou, de pe birou, **hârtia** de pe care citise numele meu. Se vede cît de colo că e un adevărat intelectual, numai după cum ţine hîrtia în mînă, ceilalţi,

195

alde Şomlca. Goiciu, chiar şi Tudoran ar fi ţinut-o ca pe o bîtă ori ca pe o puşcă. Istrate însă, fostul învăţător, intelectualul Gherlei, avea deprinderea hîrtiei. începuse să citească, intonînd corect, punînd virgulele la locul lor : — „Pentru instigare la tulburări în locul de detenţie... aţi fost pedepsit cu douăzeci de lovituri la spate". Citise cu glas aproape cald. De parcă m-ar fi anunţat că mi se decernase un premiu. Nu grozav şi nu numai eu primisem un astfel de premiu — de aici, relativa moderaţie a tonului. Eu, din ce în ce mai derutat : ştiam de la alţii că Istrate e în stare să-ţi dea cep burţii cu degetul mic, cu unghia să despice, în sus şi, fără să se grăbească, să vîre mîna în burtă, să-şi înfăşoare maţele pe degete şi să le tragă afară, centimetru cu centimetru — rămînînd calm, politicos, bine crescut. Ştiam, dar... E adevărat, auzisem urletele înfiorătoare ale lui Nandi — nu se putea să fi ..lucrat" numai Şomlea, asudatul, iar Istrate să fi făcut figuraţie, dar... acest glas, aceste maniere, aceste gesturi... Ce legătură putea fi între poveştile înfricoşă-toare spuse despre el, despre cruzimea lui rece, între răcnetele neomeneşti pe care le auzisem eu adineauri şi acest domn bine îmbrăcat, cu uniforma lui curată, bine călcată, cu manşetele cămăşii foarte albe, cu mîinile fine, cu obrazul deschis, bărbierit cu îngrijire ?

— „Da, bine", zic — ce altceva să fi zis ? — „Aşadar, aţi luat la cunoştinţă", zice Istrate. „Abaterea dumneavosară, foarte gravă, n-a fost, totuşi, deferită justiţiei, ci pedepsită, aici, la noi, cu douăzeci şi cinci de lovi..." — „Douăzeci", zic. — „Ce măăă ! ?" urlă

196

Şomlea, năpustindu-se iar, cu pumnul ridicat, ca un actor prost, însă Istrate, cu un gest de plictis şi de scîrbă, îl opreşte. Şi îl îndepărtează — nu era treaba lui. — „Mă rog ?" se întoarce spre mine. — „Prima oară aţi spus : douăzeci. Acum ziceţi ceva de douăzeci şi cinci", zic. — „A, da ?" face el, jenat. „Aşa am spus ? Ia să verificăm, să nu facem vreo greşeală, să nu comitem vreun abuz..." Se uită la hîrtie, se uită, apoi zîmbeşte : — „îmi cer iertare, am greşit, greşeala îmi aparţine în întregime : am greşit cînd am spus : douăzeci, aici scrie clar : douăzeci şi cinci — doriţi să vă convingeţi ?" şi-mi întinde hîrtia. — „Nu, mulţumesc", zic. Istrate ridică uşor din umeri, adică îi pare rău că nu accept, dar n-are ce face. — „Asta fiind pedeapsa, conform regulamentului, ne vedem puşi în situaţia de a o executa", zice „Nu-i nici o plăcere pentru noi, chiar dacă credeţi contrariul". — „Da", zic. „Nu e", zic apoi, ca trezit: „Douăşcinci, Ia *spate ?"* Şomlea a priceput ce anume accentuasem, aşa că : — „De nuţ'

convine la spate, ţî le dăm în cap!" Istrate tuşeşte în direcţia lui . — „Bine", zic şi ridic din umeri, „să..." Istrate mă întrerupe : — „Cu permisiunea dumneavoastră, pot să înţeleg că nu aveţi nimic de obiectat împotriva justeţei acestei pedepse?" Eu clipesc mărunt, ca în lumină — nu înţelegeam ce vrea să spună. — „Dacă nu vi se pare că vă deranjez prea mult... v-aş rămîne îndatorat dacă aţi semna, aici, de luare la cunoştinţă", zice Istrate, scoţîndu-şi stiloul. Şomlea rînjeşte. Eu, în continuare, clipesc mărunt : nu-mi aduceam aminte ca vreun deţinut înainte de a fi bătut, să semneze de „luare la cunoştinţă". Dar Istrate e perfect serios, calm, bine-
19?
voitor şi răbdător — mîna întinzîndu-mi stiloul nu oboseşte, nu-şi pierde răbdarea. Şomlea rînjeşte pe orizontală. Fac un gest prin care vreau să dau de înţeles că n-are rost să ne cramponăm de fleacuri ; să trecem la obiect. Istrate insistă cu stiloul : — „Vă rog să-1 luaţi, domnuuu..." — şi iar mi-a uitat numele. — „Nu semnez", zic. — „Ce, măăă ? ! se miră Şomlea, cumplit. „Da' ce dr' eş' de capu' tău aci ?'• **Istrate** iar îi face semn să nu se amestece, dar fără să se arate iritat că plutonieral se bagă mereu unde nu-i fierbe oala. — „N-am înţeles", zice Istrate, „aţi spus că nu semnaţi ? Să mă fi înşelat auzul ?" — „Nu semnez", zic. — „De ce ?" mă întreabă el, grijuliu, cu un medic. „Sau, poate... Poate că nu ştiţi carie..." — de pe-acum întristat de eventualitate. Şomlea chicoteşte gros şi mută mai încolo găleata, răngile, taburetul... Eu "tac. — „Din cîte ştiu, sînteţi student", zise Istrate. „Şi... scriitor", adaugă cu ironie şi ridi-cind din umeri de parcă ar spune că el n-are nici o vină în treaba asta.
— ,,'Aspunde, 'uă, cîn' te-n-treabă cineva !" urlă Şomlea. Eu tac. — „Aţi fost condamnat pentru un... roman..." zîmbeşte Istrate. „Bun, prost, nu interesează, interesează că, dacă l-aţi scris, înseamnă că ştiţi... carte... Că, adică, sînteţi ştiutor de carte — în afară de cazul în care l-aţi dictat cum făcea şi Dostoievski..." Mărturisesc, pe-a-tunci nu ştiam că Dostoievski şi-ar fi dictat vreo carte — Istrate ştia. Tac. El, cu ochii micşoraţi, îşi bagă îndelung stiloul în buzunar, încheie capacul... — „Sau poate doriţi să semnaţi prin punere de deget", zîmbeşte el. Eu tac. — „Mai gîndiţi-vă. Pînă vă hotăriţi, noi ne vedem de treabă — de acord ? Atunci
193
să **trecem** la punctul doi de pe ordinea de zi". Oftează, depune hîrtia pe birou. Se întoarce : — „Dacă aveţi intenţia să contestaţi hotărârea — în general sau numai numărul de lovituri, la *spate,* — tovarăşul ofiţer de serviciu o să vă pună la dispoziţie hîrtie şi toc..." — „Cînd ?" întreb. — „Mă roog ? Fiţi amabil, repetaţi, n-am înţeles bine — ziceaţi că... ?" şi-şi apleacă urechea spre mine. Şomlea grohăie. — „Voiam să întreb dacă pot scrie contestaţia acum", zic.
— „Aaaa, contestaaaaţia... Din păcate... acum nu prea avem timp, dar după ce terminăm, cu cea mai mare plăcere, o să vă conducă tovarăşul ofiţer de **serviciu** la grefă, o să vă pună la dispoziţie un birou, o încăpere liniştită, unde n-o să vă deranjeze nimeni, o să vă dea hîrtie şi toc..." — „Cînd, *după ?",* încerc, dar Istrate nu mă aude : — „Cu condiţia să vă puteţi folosi de toc şi de hîrtie, în sensul că **sînteţi,** aşa cum pretindeţi, ştiutor de. carte... Ei, sînteţi de acord ?"
— *„După,* n-o să aibă nici un rost", zic. Istrate rîde.

— „V-aţi imaginat vreo clipă că *înainte* ar avea ? Rost, vreau să zic ?" Zîmbesc şi eu — desigur, strimb: —■ „Nu, nu mi-am imaginat". — „Atunci ?" insistă el. — „Atunci... Chiar dacă n-are rost, nici *înainte,* nici *după,* vreau să contest înainte de a fi pedepsit, aşa e logic, fiindcă nu puteţi pedepsi un nevinovat."
— „Aaaa... Sînteţi nevinovaaaat... Ei, bine, o să scrieţi acolo, în contestaţia aceea că sînteţi nevinovat". — „Cînd o să scriu că sînt nevinovat, *după?"*
— cred că am şi zîmbit. — „Nu contează cînd — înainte sau după, — principalul e să nu depăşiţi termenul de şapte zile de la data hotărîrii — vedeţi ?, aşa **scrie aici**: în termen de şapte zile,., contestaţie..." —

„Şapte zile, de la ce dată ?" întreb. Istrate îşi mîngîie cu vîrful unui deget vîrful nasului şi se uită cruciş : — „Cînd v-ar conveni să fie datată hotărîrea ?" —■ „Bine", zic, „în cazul ăsta, o să v-o trimit prin poştă — tot e ceva" — „Vă sfătuiesc s-o puneţi recomandată", zîmbeşte el. „Chiar cu aviz de primire, ca să fiţi mai sigur". Acum zîmbea asimetric. M-a trecut un fior. — „Mă liberez poimîine, pe data de 21", zic — speram că asta va constitui un fel de circumstanţă atenuantă... — „Vă urez o liberare plăcută", zice el, apoi : „Am impresia că vă roade o nemulţumire — aş putea afla ce anume vă nemulţumeşte ? — „Da", zic. „Nu sînt foarte sigur că o să mă pot folosi de hîrtie şi de toc, după, vreau să zic: după ce-o să mă bateţi". Istrate îşi scurtează gîtul, jignit : — „Aaaa, dar de ce folosiţi termenul bătaie? Noi nu batem..." — „Atunci, *după* ce-o să mă. eventual, omorîţi". Istrate e cu totul surprins şi jignit: — „Să vă omorîîîm ? Noi ? Am omorît noi pe cineva, vreodată ? Puteţi proba ?" Şomlea intervine şi el, de astă dată fără să mai fie întrerupt : — „As-ta-i scornela duşmanului de clasă ! Numa' duşmanu de clasă scorneşte, că nu ştie cum să mai..." — „Bine", zic, „vă stau la dispoziţie". Istrate se dă jos de pe dunga biroului, se apropie de mine şi-mi pune mîna pe umăr : — „Se vede că sînteţi un adevărat intelectual. Nu ca... derbedeul de-adineauri, vagabondul de frontierist care..." — şi mi-1 arată pe Şomlea care, ca la comandă, se şi frînge de mijloc şi-şi pipăie strîmbîndu-se, coapsa stingă, imediat deasupra ge-

Biblioteca
r
JUCH
CLCJj -
nunchiului : — „Să mă duc la-nfermelie, să-mi de ceva, de să nu să infecteze..." — „L-a muşcat de picior, ca un... ca un cîine turbat — să te vaccinezi şi împotriva turbării, tovarăşe ofiţer de serviciu! —,,S' trăit' am 'nţăles !" — „Dar să nu pierdem vremea, ştiţi că pînă şi capitaliştii zic : taimizmani..." Zîmbeşte : „E de datoria mea să vă întreb şi dreptul dumneavoastră să decideţi : staţi singur sau vă legăm ?" — „Nu mă legaţi, stau singur". — „Vă atrag atenţia că, dacă sînteţi legat, nu riscaţi nimic, dar dacă nu sînteţi legat, există un risc : să vă zbateţi şi, cine ştie cum, din greşeală, să zicem, să fiţi lovit
— repet : din greşeală — la rinichi, la testicule..."
— „Stau singur, nu mă zbat !" zic — „Or' pote mă muşti de chicior, ca ăla

că-ţ' spintec şî ţîie gura, u'te-aşe !"
• Dă-mi voie, ajung şi acolo. Acolo... Deocamdată... Deocamdată, nu-mi aduc aminte cînd anume a schimbat Istrate tonul... Cred că în clipa în care... A, da : deci, Istrate a insistat să mă las legat. Ca nu cumva, „cine ştie cum, din greşeală",, să fiu lovit în anumite locuri. Ca şi cum nu ei înşişi băteau *numai* în acele locuri — la rinichi, la testicule... Eu l-am rugat să nu mă lege, asigurîndu-1 că o să fiu cuminte, că n-o să mă zbat. Şi, înainte de... Da : Istrate mi s-a mai adresat o dată cu *dumneavoastră :*
— „Dumneavoastră", zice el, „desigur că ştiţi că fiecare organism are un nerv sciatic. Dacă nu sînteţi legat şi, cine ştie cum, din greşeală, nervul respectiv este atins, o să zvîcniţi din picioare ca o broască electrocutată — cunoaşteţi fenomenul de la fizică, nu ? Şi atunci, tot

din greşeală, s-ar putea să-1 loviţi pe tovarăşul ofiţer de serviciu, şi-atuuunci..." — „Nu-1 lovesc !" l-am asigurat, ca şi cum asta ar fi depins numai de mine.
— ,,Şi-atuuuun' stimate domn..." continuă Istrate, iar Şomîea : — „Ş-atuncea intri pe mina rae !"
— „Stau **singur,** nu-i nevoie de..." zic. „Unde trebuie să... ?" întreb, căutînd din ochi, „locul".
Şi-atunci... Ei, da, *atunci* Istrate zice — tonul i se păstrase acelaşi : — „Atuncea ia, -n pizda mă-ti, ta-buretu-n braţe !" Mărturisesc, turnura de vocabular nu m-a şocat. Ba, într-un fel, mi-a plăcut — vreau să spun : nu mi-a mai displăcut, m-ara simţit deodată mai puţin stingher, lucrurile redeveniseră ele, la locul lor.
Şomlea aşază taburetul (cel pe care-1 tot plimbase) în mijlocul camerei. Ştiam cum trebuie să mă slujesc de el... Dar, atunci, nu ştiam dacă ei vor să-1 folosesc... — „Cu sau fără ?" întreb. Şomlea, încurcat
— băgase de seamă că pantalonii mei erau pantaloni doar cu numele — nu ştia ce să spună. 11 consultă din ochi pe Istrate ; apoi întreabă, în şoaptă : — „Cum să hie, s' trăiţi': cu, or' făr' de ?" Istrate, după cîteva secunde de cugetare, răspunde, făcînd un gest de clemenţă : — „Cu !"
— asta însemnînd că-mi puteam păstra pantalonii. Dar nici n-apuc să pricep bine favoarea care mi se făcuse, cînd : — „Mai bine fără..." — „Jos nădragii, mă !" completează Şomlea. îmi dezbumb pantalonii, dar Istrate (prea multe şovăieli pentru o singură zi) : — „Nu-i scoate de tot, lasă-i aşa, în vine..." Ori în vine, ori de iot era acelaşi lucru cu nişte pantaloni fără tur şi fără craci. Le

dau, totuşi, drumul pe călcîie şi mă aplec să iau ta-buretu-n braţe...
• Ei, da, la noi multe se luau în braţe... Uite-aşa : mă aplec, îmi lipesc burta de tăblie, în aşa fel, îneît picioarele şi trunchiul să facă un unghi drept exact unde se termină tăblia... Vezi ? Cu mîinile mă prind zdravăn de picioarele... dinspre mîini, iar picioarele — ca să nu cedez ispitei broaştei electrocutate, încerc să le vîr pe după stinghiile taburetului. — „Nu-i ghine !" zice Şomlea. „Hai să te legăm, mă, o să ne zici mulţam..."
— „Nu-nu-nu, stau singur, uitaţi-vă, mi-am băgat picioarele după stinghii, n-o să pot..." Şi, pentru că pantalonii mă încurcau, îi lepăd şi-mi vîr picioarele după stinghii. — „Gata !", zic. Istrate vine în dreapta mea şi pune o talpă pe una din chingile laterale — ca să stăpînească totul cînd va

începe dansul. îl aud de deasupra mea : —■ „Eşti gata, tovarăşii'?'' — era limpede, lui Şomlea i se adresa, nu eu eram tovarăşii'... Glasul lui Şomlea : — „Gata ! Cu asta, or' cu asta ?' O mişcare a taburetului mă face să înţeleg că Istrate întinsese o mînă, ca să arate... — ..Eşti gata *?■*" mă întreabă pe mine, atingîndu-mă cu genunchiul în coate. Nici n-apuc să deschid gura, să răspund că, da, sînt gata, că vine prima lovitură. Luat pe nepregătite, urlu — mai degrabă icnesc. Şomlea se opreşte : — „No, păi dacă zghieri, îţ' punem **căluş,** aşe să ştii !" — „Nu mai zbier !", zbier eu. Au început să cadă celelalte. Cu atît mai cumplite, cu cît nu strigam. Cu cît nu strigam cu jumătate de secundă înainte de lovitură. Ca să mă ţin bine, să mă stăpî-nesc — convenţia era convenţie, trebuia s-o res-

pect — să nu urlu, am început să număr loviturile. Şi le număram aşa : „Ddddddouă... plus una — trei! Tttttrei... plus una — patru ! Pppppppatru... plus una..." Cred că încercam să umplu timpul dintre lovituri. Cînd am ajuns la „Şşşşşase... plus una...", am renunţat. în loc de „şapte", am făcut : „Fffffff...", ca atunci cînd te arzi ori îţi scrînteşti un deget de la picior. Am abandonat număratul şi pentru că, atent fiind la... succesiune, nu eram atent la altceva, esenţial : la lăsat moale. Mă străduiam să las moale, dar, pe de-o parte, poziţia în care mă aflam pliat, subţia pînă la... dispariţie orice fese, pe de alta, eu, în acel moment, chiar „întins" n-aş fi avut perniţe de protecţie... Trei sferturi din lovituri nimereau în oase. Cînd eşti lovit în os (mai ales în articulaţii) ai impresia că oasele părăsesc carnea, o străpung, străpung şi pielea, ca să iasă afară. După vreo trei lovituri, de la abandonarea număratului, vine una care mă amorţeşte. îmi atinsese un nerv, poate chiar sciaticul domnului Istrate... Cele care au venit după, mi s-au părut şterse, fade, parcă ar fi căzut pe carnea şi oasele altcuiva. M-am speriat dacă o să rămîn... amorţit pentru totdeauna? Aşteptam cu nerăbdare lovitura care să-mi smulgă oasele din carne, lovitura dureroasă, cea care-ţi umple gura de salivă — ca să mă asigur că n-o să rămîn amorţit. încetul cu încetul, loviturile s-au apropiat de mine, s-au făcut simţite, apoi dureroase, apoi insuportabile. Şi mi-a venit inima la loc : fusese ceva trecător. Apoi a mai venit una care mi-a împrăştiat amorţeala pînă în ceafă, pînă în umeri, în vîrfurile degetelor : o amorţeală dureroasă. Şi din nou panica:

dar dacă de astă dată... ? Le auzeam, dar Ie simţeam cu carnea altuia sau nu puteau ajunge cu durerea lor pînă la mine din pricina „barajului" alcătuit de durerea amorţelii ? Mi-am zis : ,,De astă dată, chiar m-a..." Nu urlam, nu mă zbăteam (şi, bine-nţeles, uitasem că-mi propusesem să ţin moale), singura preocupare fiind : m-a amorţit, ca adineauri, pentru o scurtă vreme, sau ? Dar cum să verific ? Poate că sensibilitatea la durere e una, iar imposibilitatea de a mă mişca, alta. Că, acum, nu simt loviturile, nu înseamnă că nu-mi pot mişca picioa... Hai să verific : am luat mîinile de pe picioarele taburetului şi, imediat după o lovitură, am zvîcnit — ca broasca electrocutată... Am vrut să dau doar din picioare, dar cum mi le băgasem de la început după chingile taburetului... M-am rostogolit pe dreapta, cu tot cu taburet. Şi peste piciorul lui Istrate.

Ceea ce a urmat (ca urmare a...) a fost un fel de... recreaţie, un fel de popas. Binemeritat. Istrate era furios că-1 lovisem — am impresia că abia îl atinsesem —. Şomlea furios că-1 întrerupsesem — avea şi el ritmul lui... Au început amîndoi un parter : Şomlea cu bîta şi cu picioarele, Istrate numai cu picioarele. De loviturile care veneau de sus, de la bîtă, nu mă puteam feri, pentru că nu le vedeam şi nu le vedeam pentru că trebuia să fiu atent la cele patru picioare, dinspre ele venea pericolul cel mare. Şi, totuşi... Cizmele bine umplute ale lui Şomlea, cizmele burduşite ale lui Şomlea mi-au devenit, cu tim-pul... ei, timpul, timpul se dilatase, se zbîrcise, dracu' sâ-1 ia, nu mai era el, vreau să spun că învăţasem picioarele lui Şomlea, după primul şut. Pentru că plu-
20E
tonierul, butueănos, greoi, cu reflexe tîrzii, era previzibil. Ca să lovească, el avea nevoie de avînt, iar avîn-tul era urmat, neapărat de lovitura care decurgea, firesc, din acel avînt. Şomlea nu ştia să fenteze, cizmele lui se trăgeau înapoi, după care veneau spre mine exact pe linia de avînt şi în ritmul pendulului — e adevărat, cu altă viteză şi altă forţă... Dar eu fusesem portar de foot-ball, cum ţi-am mai spus. Şi, desigur, un bun portar nu va urmări picioarele adversarilor, ci mingea. Dacă el rămîne... portar. Numai că eu, în acel moment, trebuia să fiu minge — şi *a* — şi din punctul de vedere al mingii trebuia să văd, să reacţionez. Pe Şomlea l-am învăţat, cum
n spus, după prima lovitură. Era un jucător rudimentar, care nu ştie să lovească decît de pe loc şi numai cu dreptul. Pentru el fenta era o taină de nepătruns, mişcările lui pregătitoare nu puteau înşela pe nimeni : în clipa în care vedeam pornind şutul lui de fundaş de divizia C, nu aveam de făcut decît un singur lucru : să mă salt uşor de la podea — mă lua din voie, azvîrlindu-mă cîte un metru, dar... fără vătămare. De Istrate, însă, nu mă puteam apăra. Is-trate era un adevărat „om de gol", cu reflexe proaspete şi rapide, inteligent, derutant. Degeaba vedeam pantofii negri, lustruiţi, pornind spre mine : mă feream prea devreme sau prea tîrziu sau îmi feream un loc, dar lovitura Ee ducea în altă parte, fulgerător. Nu mă puteam apăra de el. Şi lovea numai ia articulaţii : coate, umeri, noadă, genunchi, glezne. Nici o lovitură ratată. De asta ziceam că, cu timpul, ajunsesem să îndrăgesc cizmele dolofane ale lui Şomlea,
206
cizme cinstite, cu inima-n palmă, fără ascunzişuri... Pe cînd pantofii domnului Istrate...
Parterul a durat... cît a durat, un minut sau zece, Dumnezeu ştie. Cînd m-au lăsat, mă aflam lîngă idd, peste răngi. Şomlea s-a apucat iar de ordine, cu taburetul acela. Istrate să se plimbe. Plimbarea lui avea însă un rost : să-i dea prilejul să-şi scuture pantofii de praf, de mine... Se plimba între fereastră şi birou, trîntind la fiecare pas talpa pe duşumea, de două ori : toc-toc ! toc-toc ! — aşa cum faci cînd vrei să-ţi desprăfuieşti încălţămintea, după un lung drum de ţară. Mi-am recuperat pantaloniifustă şi am încercat să mă... să mă, hai să zicem : îmbrac cu ei. Şomlea :
— ,.Di ce te echipezi, mă ? Or' crezi' c-ai scăpat ?"
Mărturisesc, eu aşa credeam, că am scăpat, chiar fără să fi numărat loviturile, buşeala de la parter ar fi completat cu vîrf şi îndesat restul de... „la spate"... Istrate se opreşte dinaintea mea, fără să contenească din toc-

toc : — „Lipeşte-te de perete !" încerc, dar nu pot, din pricina grămezii de răngi, ţevi, funii. Vreau să mă trag mai spre fundul încăperii, unde zidul era liber, dar Istrate : — „E bine şi-aşa. Genunchii sus !" îmi lipesc tălpile de duşumea şi le apropii de şezut, în aşa fel, ca genunchii, lipiţi, să se înalţe pînă în dreptul bărbiei. — „Dă mîinile-ncoa !". zice Istrate, apoi lui Şomlea : — „Americanele !"
£ Aşa li se spunea cătuşelor „cu ţîc" — cele care se strîng la fiecare mişcare : americane... Foştii poliţişti spuneau că, de fapt, sînt poloneze, dar cum la noi orice maşinărie mai năstruşnică trebuie să fie americană (după ce a fost nemţească...), aşa li se
207
zicea. Cătuşele voastre, franţuzeşti (le-ai văzut în filme) sînt alcătuite din două brăţări legate între ele cu un lănţişor. „Americanele" sînt dintr-o bucată, rigide, în formă de 8 cînd sînt închise, 3 cînd... aşteaptă o pereche de mîini. Cele două „capace" — care se închid după ce mîinile au fost fixate — au zimţi pe dinăuntru şi sînt în legătură cu un mecanism care, la fiecare mişcare a mîinilor, provoacă o strîngere cu o gradaţie a brăţărilor — se şi aude un declic. încătuşatul trebuie să evite (dacă ştie) orice mişcare asimetrică a mîinilor, dacă nu vrea ca brăţara să nu-i intre, cu fiecare declic, în carne, în os...
• De la Interne, dă-le dracului, numai prima oară m-ara ars, nu ştiam că sînt cătuşe „pedagogice". Văzînd că gardianul le închisese doar, fără să le încuie cu cheia, am crezut că le pot desface. După un sfert de oră, zimţii îmi intraseră în oasele mîinii, iar după o jumătate de oră, palmele mi se înnegriseră, se umflaseră şi mă dureau mai ales umerii — e o durere specială, în umeri, de la cătuşe. Apoi, la Malmai-son, într-o izolare, un vecin mi-a „spus" prin perete că, dacă nu sînt încuiate, se pot desface dacă le izbesc exact la mijloc, pe lat, de ceva dur — de pildă, de capătul patului. N-am izbutit din prima încercare, a trebuit să suport vreo patru „gradaţii", dar, în cele din urmă, am nimerit locul bun şi s-au desfăcut de parcă le-aş fi atins cu iarba-fiarelor.
Deci, Şomlea îmi pune „americanele". Recapitulez : eram aşezat pe podea, cu spatele, dacă nu lipit de zid, atunci drept, cu picioarele adunate în aşa fel, încît genunchii să-mi vină pînă în dreptul bărbiei.
203
Şomlea îmi pune cătuşele —- *jură să le încuie* (o să vezi de ce insist asupra acestui amănunt) — după care, îstrate : — „Ia-ţi genunchii în braţe!". — încă ceva de luat în braţe... Mi i-am luat, uite-aşa : coatele se îndepărtează unul de altul şi bravele coboară, ca un cerc, cuprinzînd genunchii.»— ,,Şî mai, şî mai!" insistă Şomlea. Eu le cobor „şî mai" pînă €ind sub-genunchii rămîn cu vreo cîţiva centimetri deasupra..; subcoatelor — ca, prin acel loc, pe deasupra braţelor şi pe sub genunchi să poată fi introdusă o rangă, *o* ţeava de metal. De altfel, această poziţie de băCaie se numeşte în limbajul de puşcărie : „"Rangă" sau „La Rangă". M-am pomenit pachet. Numai capul mi-1 mai puteam mişca. Şomlea, meticulos, verifică dacă eram bine centrat. Apoi, la semnul *din* cap al **lui** îstrate, mă **âpueă** de capetele barei şi, gîfîind (insist : nici Nandi nici eu nu depăşeam, în acea vreme, patruzeci de kilograme, dar zdrahonii de gardieni, bine hrăniţi şi bine antrenaţi gffîiau, transpirau, gs-meau... sub greutatea noaslră...) mă duce la birou : un capăt al răngii îl sprijină pe

marginea biroului, celă-lalt pe taburetul de alături. Dar, cum şi-a luat mîinile de pe mine, cum am căzut, am alunecat cu tot cu rangă, pe podea. — „Candela mă-ti, cretinule, nu vezi că taburetul nu-j bun ?" — era pentru prima oară cînd auzeam un ofiţer înjurîndu-şi subalternul — şi nu-mi închipuiam că primul pe care o să-1 aud va fi **chiar** îstrate. ..Marş după un scaun cu spătar |",— şi_i **facg UJJ** semn, tăios, spre uşă. Şomlea se năpusteşte afară, tropăind. îl aud numaidecît **urlînd** la cei doi gardieni. Trei perechi de cizme încep să tro-

paie, care încotro. — „Pas alergător, *cretinilor !*[a] »ud, distinct glasul plutonierului.

Istrato începe să zîrnbească. De acolo, de jos, de la picioarele biroului, unde mă aflu căzut (şi imobilizat de rangă), îl văd bine. Am impresia că s-a răsucit cu faţa spre mine numai că să-i văd zîmbctul. Zîmbeşte cu milă, cu silă, cu lehamite. Şi datină uşurel din cap, cu buzele pungite, de parcă ar zice, de parcă rai-ar zice : „Vezi cu ce cretini sînt obligat să lucrez ? Ai băgat de seamă ce idiot c ? Să aşeze el ranga cu un capăt pe taburet, cînd toată lumea ştie că un taburet e mult mai scund dccît un birou..." — cam aşa ceva. 11 vedeam bine, îi văd obrazul, zîm-betul, nemulţumirea pe care i-o citeam. Pentru că ei mi-o-oferea spre citire. Acum, calm, elegant (cu toată izbucnirea de **adineauri,** boneta nu i se mişcase cu un milimetru), îşi introduce cu dichis (e bine spus • ***iţi*** *introduce...)* mîna lui parfumată şi albă şi fină în laţul de piele al unui baston de circulaţie. „La Taburet", Şomlea mă bătuse la fund cu un ciomag obişnuit, o bîtă de prun. Istrate însă nu cobora pînă la vulgara, nedemna de el bîtă de prun. Cu bîta lucrează gradele inferioare, analfabeţii, cretinii — ci, ca intelectual, se foloseşte de scule corespunzătoare, nu numai gradului său, ci şi... ci şi gradului de educaţie — cam aşa ceva... Bastonul, pe dinafară, arăta ca toate bastoanele de circulaţie, vrîstat cu negru-aîb, dar cine ştie din ce lemn scump, ce calităţi ascundea el ochiului neavizat...

• A, nu, pe-atunci încă nu fuseseră scoase la vedere bastoanele do cauciuc, pe-atunci Miliţia po-

porului nu arăta poţrovului decît inofensivele bastoane de lemn cu care agenţii de circulaţie... se plimbau *şi* coseau gura la vitrine şi mîneau seminţe. Abia de vreo şaso-şapte ani ani intrat şi noi în rîndul naţiunilor civilizate, miliţienii au fost dotaţi cu bastoane de cauciuc, fără dungi... Au primit asemenea bastoane şi... există la noi o categorie aparte de... era să zic : oameni, dar nu ştiu dacă nu greşesc ; cred că ai văzut şi tu nişte... tîrîie-brîu, cu uniforme căcănii, un maroniu-spâlăeit ~ ăştia eică-s paznici contractuali, •evident, ţin de M.A.I. şi sînt de fapt azilul ministerului susamintit — foşti gardieni, securişti mărunţi (ori mai puţin mărunţi) pentru care nu s-au mai găsit scaune directoriale, au fost înregimentaţi în „pază" — dracu-i ştie ce păzesc, umblă cu bastoane de cauciuc, porthart şi tocul revolverului în care păstrează, fie batista, fie jumătate de pachet de grisine... Iar ara deraiat, scuze...

Bastonul lui Istrate nu era un baston pentru bătaie — poate tocmai de aceea îl prefera Istrate — dar se vedea cît de colo că era folosit (vopseaua sărită *in* cîteva locuri, ştearsă pe lîngă miner), dar foarte curat. Istrate l-o fi dat la curăţat după fiecare întrebuinţare,

ţ.
Aşadar, Istrate, în aşteptarea scaunului cu spătar care urma să aducă ordine şi pace între militari, îşi potrivea mîna dreaptă în baiera de piele a bastonului. Dar nu cum aş face eu, cum ai face tu, cum ar **face** muritorii de rînd. Nu ! Istrate îşi descheiase în prealabil doi nasturi de la tunică, introdusese mîna stingă la piept şi — chiar pe sub stofă îl simţeam că

umbla **aumai** cu două degete — **Jşi** retrăgea mî-neca — intîi dreapta, apoi stingă...
"• Ca eă nu se atingă de şiretul de piele, să se **maculeze** ! Acum **înţelegi** de ce spuneam *cu,* aproape îi iubeam pe Tudoran, pe Şomlea, chiar pe boul de Goiciu "—care participa direct Ia ceea ce făcea, se agita, gîfîia. suferea, se bucura, asuda mai ales —- ca un om furios, brutal, prost, dar om asudat. Să te temi totdeauna de oamenii care nu asudă cînd fac un efort. Nu de **spînî,** nu de roşcaţi, ci de cei **fără** pori — se parc că există şi o explicaţie ştiinţifică : t<$s inele nu se elimină, rămîn acolo, iui cartuş de otravă... Acesta era domnul îstrate, omul care nu transpira. Care avea pantofi bine- lustruiţi, bonetă elegantă **şi** manşete totdeauna ca zăpada...
Tropa-lropa, uite-1 şi pe Şomlea, copitînd cu piz-moacele lui împletite, scăldat in sudoare, ţinînd ca pe un troleu, în braţe, un scaun cu spătar : — ,,'M adu', s'trăiţ-!" — „Văd", zice îstrate. — „Un'e dispuneţ' să-1 pui ?" îstrate se uită lung la el, apoi îşi mută ochii la mine. Complice. Şi zice, ridicînd uşor din umeri, mirat de înti'ebare : — „Unde l-ai pus şi data
trecută".
O, săracul Şomlea,.. îrai era milă de el. bietul, om în vîrstă, cu un trecut atit de bine cotat la dosar, el, ofiţer de serviciu la Gherla, el, unul din cei trei diavoli ai închisorii — obosit, asudat, nedumerit, bru'f-tuluit în faţa unui bandit ca mine. Şi incă nu se terminase calvarul — simţea el... Nu pricepea un lucru: că, pentru a pune scaunul cu spătar acolo „unde-1

pusese şi data trecută[1]', era necesar ca, mai hitîi, să-i facă loc. Ca să-i facă loc, trebui a să mă tiea pe mine Ja o parte. Să dea 3a o parte şi taburetul răsturnat. Ei, bine, Şomlea nu cunoştea principiul impenetrabilităţii : se apucă să aşeze scaunul cu .spătar exact acolo unde mă aflam *Si,* acolo unde se mai afla şi afurisitul de taburet de la care plecaseră toate necazurile, îstrate continuă să-şi potrivească şiretul bastonului pe încheietură şi să se uite la spinarea lui Şomlea eu dispreţ; şi cu milă ucigătoare. î>upă care, din timp în timp, îmi caută privirea, ca să-mi repete ceea ce-mi mai spusese : că uite cu cine e obligat să lucreze, cu ce fel de **animale,** *cretine, c* silit el, intelectualul, să lupte cot la cot, pentru stîrpirea duşmanilor de clasă şi pentru apărarea celui mai de preţ bun : dictatura proletariatului.
Şomlea gîfîia **îngrozitor,** nu atît de oboseală, de alergătură., de umilinţă, cit din... negăsirea unei soluţii. Iar îstrate, omul dracului, nu voia să-i sufle, în cele din urmă, Şomlea se hotărăşte să taie nodul gordian : aşază scaunul deasupra mea, încălecîn-du-mă, potrivind picioarele celui cu spătar printre picioarele mele şi ale taburetului răsturnat. îstrate nu-1 iartă : — ,.EJ, şi-acum ?[i;] face el. Şomlea, din roşu-vînăt dă binişor în negru : — ,-D'apăăăi... Ş-acu-ma..." şi îndepărtează braţele de parcă ar spune : pînă aici am făcut eu, de-aci încolo să-şi mai bată capul şi alţii. — „Tovarăşe plutonici"', face Istrate, pronunţînd ş-ul şuierat, regăţeneşte, ,.te-am întrebat ceva !■' — „'Ţ'-ntrcbat, s' trăit' !" — şi Şomlea ia Poziţie de drepţi. — „Am întrebat : ei, şi-acum ? —

l-ia.
aşa am întrebat!" Şomlca pufăie, rîrîie, lHşîic, gîrîie. — „Ce răspunzi la

întrebare *V'* insistă Istrate. Şomlea asudă ca un burete stors, buzele i se mişcă fără sunet ca ale unui elev leneş scos la tablă. —«JftSă te-ajut", face Istrate. „Cura o să-1 baţi, dacă l-ai ascuns sub scaun ?''' Şomlca nu pricepe. N-a priceput întrebarea, nu pricepe ce să răspundă. Ca să scape, îşi face de lucru ciţ găleata. —„Lasă găleata!" Şomlea ia poziţie de drepţi, cu găleata la vipuşcă.

De acolo, de jos, mă uit la nefericitul de Şomlea. Care, în îndelungata lui carieră, rupsese în bătăi sute, mii de deţinuţi. îi toease cu bîta, cu ranga, cu cizmele lai bine-umplute, îi înjurase, îi băgase la izolare, îi înfometase, îi băgase îa pământ. El, Şomlea cel Bătrîn sau Şomlea cel Maro. cel care, ca pr-eţuire, fusesa numit ofiţer de serviciu al celei mai mari închisori din ţară, deşi avea numai grad de plutonier, el, cel ca.fe nu numai că executa ordinele nebune ale unui nebun ca Goiciu, dar avea şi .idei", „iniţiative", ei, de care, numai în acel moment, tremurau... direct, opt mii de oameni (dar cîţi tremuraseră, din '48, de cînd se angajase ?) —- iată-1 acum umilit, insultat, împroşcat cu noroi (şi el şi dovezile pe caro Io dăduse), Li faţa unui deţinut, a unui bandit... Dacă Istrate era un bun psiholog, apoi nu găsise metodă mai eficace de a-1 întărâta pe Şomlea : în realitate, supărat pe el, pe Istrate, Şomlea avea să-şi verse năduful pe mine — fiindcă lui Istrate nu-i putea face nimic... Zic : — „Luaţi scaunul de pe mine". într-o clipă şi-a revenit, a redevenit el însuşi, ŞOMLEA : îşi ia avînt să-mi tragă un şut — îndrăznisem eu, *un*

vierme, să-i dau sfaturi, lui, LUI ? însă Istrate II opreşte, atmgînflu-1 cu bastonul pe umăr : — „Ai auzit ? Ăsta-i tml lui Columb, ia scaunul -de pe el !" — „îl iau, s'trăiţ' î·(— şi, înviorat, ia scaunul dar rămîne cu el în înînă, cu ochii ţintă la Istrate, în aşteptarea următorului ordin. — „Deocamdată, pune-1 aici..." îi arată cu bastonul. Şomiea se execută. — „Ia şi taburetul... Aici..." Şomlea, în sfîrşit, în apele lui, execută cu aproape voioşie şi recunoştinţă — aşa trebuia să procedeze de la început, să-i dea ordine, nu să-i pună întrebări, ca la şcoală... — „Şi-acum ia să vedem, ce faci ?" Şomlea se întunecă iar şi iar se luminează cînd Istrate : — „Is-1 pe domnu' şi dă-J la o parte... Aşa... Bine, nu te mai întreb, îţi spun : acum pune scaunul cu spătar unde l-ai mai pus şi altă dată !'' *Aşa,* Şomlea se descurcă foarte bine. Eu mă aflu acum „sus", bine centrat. — „Ei, ve:.l *c-e* simplu e ?" — „Simplu, s'trăiţ' !", răspunde Şorcksaj radios, apoi : — „Io un'e dispuneţ' să stau ?" 1;-rate îi arată cu bastonul : la capul meu. Şomlea, pe calea cea bună. ia singur tab[1]-;•: /*tul —• cel de lîngă birou — şi se aşază pe el, la eapctl meu... • Uite cum : eu eram ca un... ca un *h-* vbv în frigare, dar tras în ţeapă nu de-a lungul. ■;' ' :.(eral, ţeapă, frigarea fiind ranga — sprijinită cu .". ^apăt pe spătarul scaunului, cu celălalt pe margine.:; >;nrou-lui. Picioarele (pliate) îmi erau îndreptate x;;:e fereastră, deci spre Istrate. La cap, Şomlea, aşezat pe taburet Odată instalat, Şomîea întreabă : — ,.S't::H', cu or' făr' de ?" — „Şi căluş şi palmă", răspunde l-trate.

Şomiea îmi apaşii ca pui pînă ciad ceafa mi se lipeşte pe genunchii lui. în faţa **ochilor** îmi apare o... **un** fel de - cîrpa,[v] zdreanţă — fusese ciudvu **gicosQp,** din materialul numit „fagure'", se dădea pe cartelă; cu metrul...' — „Casca gura l". zice Şomiea. M-am îngrozit ; deasupra

obrazului meii, Şomiea răsucea „prosopul'"" ca pe o ruîă, mai degrabă îl storcea ca pe o **lavetă.** Cîiiva stropi.
£ Nu. nici apă, nici **sânge,** nici... Ci doar scuipat, bale —-■•■cîrpa aceea era îmbibată, mustea de saliva celor care trecuseră înaintea mea pe-acelo — ăsta era căluşul de care vorbise Istrate. — „Cască gura n-auz'?". Dar eu îmi feream capul, ţineam fălcile. încleştate." —",,Bsgă-£ degetul sub ureche, cretinule, ori ai uitat!" SG Supără Istrate. Simt degetele lui Şomiea împungîndu-mă pe gît, pe falcă, unghiile. îmi •/.gîrîie pielea cefei — dar atît. Intervine Istrate$_t$ Mina lai fină; Soîicată —-'stingă --» vine pe deasupra mea, ca promiţînd o mîngîiere, se apropie de obraz, de git... Aproape nu mî-am dat seama cînd am deschis" gura (iar Şomiea mi-a şi băgat funia de prosop) — se prea poate să nu fi simţit durerea strmsorii, a apăsării, sub ureche, ci amenin̦area.'
£ Uitc-aşa : apeşi aici, sub ureche, la rădăcina maxilarului •— gura se deschide numaidecît. Cum ara spus, Şomiea îmi vîrîse căluşul ca pe o zăbală : printre dinţi, capetele duse la ceafă, strînse bine acolo, cu o mână — cealaltă peste căluş, peste gură.."; Istrate, pe care-1 vedeam acum bine de tot, de jos în sus şi oblic — se afla cam la nivelul tălpilor melc, suspendate —; zice : — „Ia, **să** facem o mică repeţi-

EfB

ţie : Sus !" Şomîea destace genunchii **şi-mi apasă** , capul printre ci. — '„Mas sus un pic'', îl aud pe Istrate. , Şomiea mă mai apasă cu vreun centimetru. — „Bun, **marchează-^i** locul" — .„Marcat, **a'trăiţ'** !" — „Acum, jumătate !r: Şomiea mă aduce, în poliţia iniţială — cea cu ceafa lipită de genunchii lui. alăturaţi. —- -■ „Jos !" cere Istcate, iar- Şomiea irni înalţă capul, tăi-**pile** coboară pînă în dreptul **genunchilor lui** Istrate. ■ - **„Bun** !" zice Istrate, **potrivindtt-şi** şiretul **de piele al** bastonului,..
Din ..jumătaLv", văd capul lui Istiratc şi gulerul cămăşii ; din **,,şus" nu-ţai** rămîne **decît** tavanul şi **obrazul, răsturnat,** aplecai deasupra mea al lui Şom-Jea ; **din-„jos",** îl am pe Istrate în plan american... **Scuză-mă,.am uitat** ceva :.pe cînd făceam încă „repetiţie", în ..sus" (repet : sus din **punctul** de **vedere** al lui Istrate, din **al meu** eram jos...), IsUale zice : —; ■ „Ce-i mizeria asta î Jos cu ei !''
^ A, nu,, pantalonii erau pierduţi încă de **la „Taburet'*, nu** mi-i recuperasem. Acum era vorba de ciorapi.' La vimia urmei, ori cu ei ori **fără** ei, tot un drac," pentru că nu mai aveau căpute şi, chiar de-ar fi avut, cît m-ar fi protejat ? Istrate, în acea zi; ca un adevărat intelectual, era şovăielnic: şi de dala asta,' cu ciorapii, după ce-a zis să-i dau jos. s-a raz-' **gîndit** : — ..Merge şi-aşa |" —- poate pentru că eu na mi-i puleam scoate, şi ar fi trebuii să mă descalte Şomiea.
In sfîrşit. Istrate : — „Sus !" Şomiea desface ge-' ii şi-mi apasă capul printre ei — tălpile se
ţă la 45 grade. Credeam că o să înceapă „la talpă"

şi cu tălpile aşteptam bastonul lui îs trate, dai- **priraakţ** lovituri tot la fund'le-am primit. Aici, „la Rangă", eram şi mai adunat ca „la Taburet", şi mai fără fese, aşa că oasele mele... Iar Istrate dădea numai în 03, numai în os, numai în os. Pentru că şi-aşa aveam că-luşul-zăbală, am început să

urlu în voie. Vreau- să spun că nu mai trebuia să mă stăpînesc, eu urlam, eu mă auzeam ; în afară de căluş mai era şi palma lui Şomlea. După cinci lovituri la fund, Istrate zice : •— „Jumătate 1". Şomlea îmi depune capul pe genunchii lui, apropiaţi. **îl** văd pe Istratc de la guler în sus. Sa deplasează cam cu jumătate de metru mai spre fereastră şi cam **tot** cu atîta spre **dreapta mea,** încep loviturile la talpă. Numai în os, numai în os : călcîie, articulaţiile degetelor mari şi mici. In călcîi, **senzaţia** c oarecum asemănătoare celei de la **„Talkiret*[1],** în **locul** undc-ar fi trebuit să simt mai puţin... Parcă-mi împinge oasele afară din carne, de-a lungul întregului trup, le obliga să mă traverseze, ca o ţeapă care mă începe din călcîie — iar durerea se răspîndeşie în ceafă, în umeri, în ochi, durere mată, boantă ; în degete (repet : partea din talpă a articulaţiilor) dau un fel de arsuri scurte, dar foarte violente, totuşi, durere fără ecou, fără amintiri...
Şapte la talpă. — „Jos !" comandă Istrate, **iar** Şomlea îmi înalţă capul aproape punîndu-mă pe picioare. Iar acum... Iar acum Istrate se apropie de mine, dar rămînînd tot în dreapta. Şi începe : o lovitură peste mîini, una peste labele picioarelor (adică partea opusă tălpii), una peste mîini, una... Adică : unul pe faţă, unul pe dos sau, şi mai plastic ; qa vă-carii experimentaţi care pocnesc din bici de cîte •zece-cincisprezecc ori 3a rînd, fiecare pocnitură fiind .avîntul pentru următoarele — o dată pe stînga, o dată pe dreapta...

- Ia te uită ! Vasăzică. povestesc cu poftă ! Eu sînt masochist ! Ei, bravos ! Bine-nţeles că noi, cei opt mii din Gherla eram nişte afurisiţi de masochisti, fiindcă ce e deţinutul decît un masochist împuţit şi obraznic, **care** cerşeşte, provoacă.., ceea ce şi merită, căreia, ca un măgar ce este, îi zice... sadism ! Noi, deţinuţii masochisti ne băgăm în sufletul goicilor *$1* istraţiîor şî...
- în două cuvinte ! Cum şă spun în două cuvinte ? Nu mai suporţi şi vrei să termin în două.... Bine, uite. în două cuvinte : m-am **căcat...**
- Exact ce-aj auzit. în două **cuvinte** — e adevărat, unul compus, dar **linioara.de** unire...
- N-am altele ! Trebuie să numesc o realitate, nu ? încearcă tu să spui mai... delicat, în româneşte, ce am spus eu, de-a dreptul : m-am căcat pe mine — lucru care s-a **întâmplat** în a treia repriză de „sus"

am simţit că nu mai pot, că nu se mai poate, că nu
voiam să spun, să le spun, să-i rog, să-i rog frumos să se oprească, nu chiar de tot, puteau să re-înceapă ceva mai tîrziu, chiar cu supliment, dar în clipa aceea să mă lase puţin, ca să
nu pentru că n-aş i fi putut suporta durerea (care era insuportabilă),

dar să se oprească o secundă, două secunde, să-mi dea un răgaz ca să mă ca să nu se întîmple acol ceva, cu adevărat insuportabil
dar nu **puteam** rosti nici un cuvînt, nu puteam face nici **un** gest, nici măcar cu ochii nu mă puteam, ruga, **nu-i** puteam ruga frumos, eram un «ac de antrenament, un sac do fasole care nu vorbeşte, nu urlă, **nu** roagă, nu se poate apăra
şi am **făcut** pe mine.
N-ar fi trebuit să rostesc „acest lucru[1]', n-ar îi trebuit să spun, cu „acele

cuvinte" — ca să **nu** fie zgîriate **urechile** cui ?
toată durerea adunată în carne,
în oase, în fundul ochiului, în memorie, de cînd **începuse** Zarea, de azi dimineaţă, de cînd eram la Gherla, de **la** arestare, toate astea mi făceau **cît** umilinţa usta, pîna acum fusesem bătut, numai bătut, acum eram umilit, umîELt îngrozitor, nu de ei, nu de Şomlca, nu de Istr&te, nu de bîtă, de baston, de picioare, nu : era altceva, mă aflam într-o stare de umili...
la ce mai poate fi bun im om care face pe el ? Zicea Şomlea : — „S'trăiţ', to'ar'şu' â'jun', doţi-nutu' o făcu' **pe** el !'' — „Se simte", răspunde **Istrate.**
■'■— „Ce dispuneţi, să-1 punem să cureţe şi dup-aia-1 luăm iară?" — „încă n-am dispus nimic", zice Istrate, lucrînd mai departe — de astă dată ci te două lovituri în fiecare poziţie, într-un ritm din ce în ce **mai** alert. îl auzeam pe Şomlea gîfîind de efortul de a ţine pasul
220
eu plingeam sau credeam că **piîng,** *ar* fi fost bine să pot plaige, nu loviturile, nu ele mii **atingeau.**
plîngeam pentru că pentru că pentrucăpen-tru
şi-atunci. pentru **prima** oară de la arestare, pentru prima oară în viaţă, am spus, mi-am spus. le-am spus :
■*EI, LASĂ... EI, LASĂ...*
-
f/i izi-am botărîi să nu-i **uit** în vecii vecilor
nu să mă răzbun, ci să nu-i uit
,. şi, mai ales, mai ales
SĂ NU-I TAC
Şi-apoi s-a întîmplat un accident: americanele, după cum ţî-am spus, dacă nu sînt încuiate, pot fi desfăcute dacă sînt lovite într-un anume loc. S-a întîmplat că, din nu ştiu cîte **lovituri** de baston peste mîini (deci şi peste cătuşe), una din ele a nimerit unde trebuia : americanele s-au desfăcut, iar eu am curs pe jos.
%
Am simţit că asta îmi fusese salvarea. Era greu de presupus că acum, aproape de sfârşit, or să se chinuie din nou cu îAcăiu'şarea, centrarea răngii, , repetiţia..: — '„Disptîneţ[1]; să-1 pui la lol£i
întreabă Şomlea, fără convingere. Tăcere. Din „pacea" care însoţea tăcerea, .mi-am dat seama că Istrate nu avea de gînd să „dispună". După o vreme în Care eu mă şi vedeam afară (întîi afară din Corpul de Gardă ; alară din ţarc ; afară din Curtea Zărcii ; afară de tot, acasă — *poimîine* — aud glasul lui Istrate : — „Să-i facem bilanţul, aşa..."
*• Bilanţul, adică... finalul, încheierea... Pentru că nu se terminase...
• O fi fost scris — dar eu nu văzusem ce scria pe **hîrtia** aceea pe care Istrate mi-o tot băgase în suflet : douăzeci ? douăzeci şi cinci ? cincizeci ? Nu ştiu şi nu conta pe cît scria. Nimeni nu avea să-i tragă la răspundere că dublaseră, triplaseră şi numărul şi „gradul". Ba, din contra, poate că aveau să fie lăudaţi pentru zel, pentru depăşirea planului. Deci, nu s-au ostenit să mă pună iar la „Rangă". Mi-au făcut „bilanţul" pe loc. — „Dă-rni aia ![f] zice Istrate.
Eram căzut lingă birou, pe-o coastă, cu faţa spre fereastră, aşa că l-am văzut bine pe Istrate cu cîtâ scîrbă scoate şiretul de pe încheietură şi azvîrle bastonul peste umăr. Apoi întinde mina — Şomlea îi depune în

palmă o vergea de puşcă. Şomlea se înarmează tot cu bîta de prun. începe un parter „la patru picioare şi două mîini", ca un fel de marş „de închidere" al unui spectacol : alert şi cu uşurare.
— „Dă-i la cap, tu-i candela mă-si!" aud un glas străin, piţigăiat şi numai „candela" mă pune pe calea cea bună — al lui Istrate era. — „La cap, s'trăiţ !" — „La cap, la cap, ăsta-i student, face pe nebunu' cu noi, p-intclectualu', la cap, 'tu-i candela lui d-intelec-

tual !" — „La cap, la cap, s'trăiţ !" — numai în cap, numai în cap, numai în cap. Nu-mi mai slujeau sfaturile pe care mi le dădusem, de a încerca să-mi apăr capul şi întrepicioarele. Capul îmi era complet descoperit, nu aveam destule mîini cu care să mă apăr şi de picioare şi de vergea şi de bîta de prun. încercam să Ie înalţ deasupra capului, dar fie că venea o lovitură în burtă, în coaste, care mă chircea, iar mîi-nile se duceau instinctiv într-acolo, fie că pur şi simplu nu le puteam înălţa mai sus de obraz — pentru că nu puteam. îmi erau moarte.
în schimb, urlam. **UrlâiQ** din toată inima. Urlam atît de.tare. mâţ la un moment dat. am încetat să-mi mai aud glasul. Parcă aş fi **urlat** în gînd sau în vis. Şi, totuşi, mi se auzea, fiindcă Istrate : — „Taci, 'tu--i candela mă-ti, taci !" Şomlea glfiia şi el : — „Taj', mă î Taj', mă !" Dar eu nu tăceam. Atît îmi mai rămăsese — urletul — şi te asigur că nu era puţin. Na mai trăgeam aer în piept, decît ca să pot mia. Am fost plimbat ca lovituri de picioare prin toată încăperea, nu mai vedeam decît traiectorii de picioare, ca de trasoare, toate venind. în cap, în miezul capului mi se statornicise un anume ritm, ca pulsul — loviturile de bîtă şi de vergea. în cap. Numai în cap. — „La cap, la cap, 'tu-i candela mă-si ! La cab', la ca', Ia ca' *P* — „La ca', s'trăi!" Eu urlam. — „Taci, mă, tu-ţi candela mă-ti, taci ! Taci, mă, taci !" iar Şomlea ţinea hangul: — „Taj, mă ! Taj', mă ! Taj, mă !" încurajat de faptul că puteam urla în voie (deci: că mă puteam exprima...), am început să... răspund : „Nu taaaaaac ! Nu taaaaaac !" Şomlea a încercat să-mi astupe gura cu palma dar, ţinîndu-mă, nu mă

irsai putea lovi, îneureînclu-1 **în** acelaşi iimp **şi** pe **Istrate, aşa. Că** mi-a dat drumul. Iar eu, liber : —„Nu taaaaaaaac ! !"' Loviturile au devenit din ce în ce mai dezordonate, din ce în ce mai ieşite din ritm —- deci, ineficace — dar **uite** că-şi găsiseră un **ţel** : să **mă** facă să tac. Pînă adineauri **scopul** lor fusese ceţos» din inerţie, noroc că le arătasem ce să urmărească, ce să încerce să obţină, îmi cereau să tac. Eu mă răzbunam, **urlînd,** spunîndu-le» uiimd, că nu...
^ Dumnezeu **să-i** ştie. Sigur că nu se temeau **de** urletele mele — cine le-ar fi putut auzi. : Crucea **Roşie** ? Americanii ? O.NJJ. ? Poate că voiau să mă **Eacă** să tac, pentru că... pentru că eu nu tăceam, pentru că ei **îmi** ordonau să fac ceea ce eu refuzam — cam aşa ceva. — ,>Taş', mă ! Taş', **mă** ! Taş'. mă !" ajunsese Istrate să gîfîie, nu se mai putea opri din „taşmă", după cum nici cu nu mă mai puteam opri din „nutac".
Mă aflam într-un colţ al încăperii, în unghiul dintre uşă şi fereastră. în capul oaselor. înghesuit de lovituri, acolo. Ridicasem coatele pînă la înălţimea umerilor, mimam doar apărarea capului şi urlam cu **poftă** că **nu** tac — în timp ce Istrate **îmi** ordona să tac... — şi nu tăceam şi chiar spuneam că nu tac. Şi-atunci Istrate, ca să-mi astupe glasul, înalţă un

picior şi-mi pune talpa în obraz, uile-aşa, tocul pe **gură,** talpa pe nas şi pe frunte şi începe să apese. **Bram** prins „la colţ", dar am reuşit să răsucesc capul. El se odihneşte o secundă şi vine iar cu talpa. Eu i-o dau la o parte cu cotul. El iar, cu iar... Istrate ţopăia acum dinaintea mea, căutîndu-mi glasul cu talpa,
dar... Şi uite-1 şi pe Şomlea : tropa-tropa, întinzîiî-du-mi şi el un cizmoi potcovit. — „Nu te băga, cretinule !;< şi Istrate chiar îl împinge in lături pe Şomlea care **rămîfle** fără treabă. — „Trage-1 de-acolo !" zice Istrate, văzînd că nu-mi vine de hac. Şomlea mă apucă de-o aripă şi mă azvîrle în mijlocul încăperii. Dar aici mi-e mai uşor, chiar dacă încasez mai multe lovituri, gura se poate ascunde cu **uşurinţă;** iar urle tul îmi zboară în voie. Şi-atunci... Şi-atunci ce face domnul Istrate ? Ce să facă ? Ceea ce încercase, fără succes, „la colţ" — acolo îi venea greu, trebuia să ridice binişor piciorul şi cea mai slabă atingere a mea îl dezechilibra, obligîndu-1 s-o ia de la început. Pe cînd aici... Cum eram trîntit la pămînt, deci culcat; îmi pune talpa **pe** gură. Mă -zbat, mă răsucesc pe-o coastă şi scap. — „întoarce-1 !" Şomlea lasă bîta, se apleacă şi mă întoarce cu **faţa-n** sus, ca să-i vină bine superiorului, chiar îngenunchează, ca să mă ţină bine. Istrate vine cu talpa, mi-o lipeşte de gură **şi** începe să apese şi să răsucească în acelaşi timp talpa, uite-aşa, cum striveşti un muc de ţigară. Izbutesc şi de data asta să mă întorc pe-o coastă. — „Ţine-1 aşa !" Şomlea îşi înfige ghearele şi mă **imobilizează** „aşa". Istrate îmi pune talpa pe gît, în dreptul umărului — simt cum îmi striveşte urechea. — „Acum, încet, întoarcc-1 cu faţa-n sus!"' Şomlea **mă** încalecă, mă strînge între genunchi **şi,** cu amîndouă mîinile îmi răsuceşte capul. — „Nu aşa, cretinule, cu totul !" Şomlea slăbeşte strînsoarca o secundă — suficient ca să mă învîrtesc iar, aproape pe burtă. — „Dă-te la o parte !" Şomlea se trage, în patru Jabe,
224
225
alături. Un şpiţ în noadă mă face să salt şl să mă ridic p<5 jumătate. în. secunda următoare celălalt şpiţ. ni fulgeră aici, exact deasupra murului lui Adam. Gad pe spate. De astă dată, Istratc îmi pune talpa de-a curmezişul, pe gît. Răsuceşte. —* „De ce urli, mă ? Mai urli. mă ? Mai urli.?" — şi continuă să apese şi su răsucească. Vreau să urlu, vreau să spun că nu mai urlu, dar. simt cum.glasul mi se subţiază, mi se întrerupe, mi se rupe, Mîmile, libere, zac la cuiva centimetri de talpă, dar nu se duc spre ea, să încerce s-o dea la o parte, măcar să o salte puţin de pe gît, de pe glas, de pe... Şi.glasul — îl văd.— capătul lui, rupt, se scufundă încet, încet, înapoi, de unde pornise, ca un jet de arteziană, într-un bazin, după închiderea lentă a robinetului. îl văd pe Istrate deasupra mea. Apoi încep să nu-1 mai văd. Nu-1 mai aud. în schimb, încep s-o aud pe ea. S-o văd. Venind. Prima oară, la un metru şi patruzeci de centimetri. Apoi la un matm şi douăzeci... la un metru... Zvîc-nind, din douăzeci în douăzeci de centimetri — dar poate că nu zvîcnea, poate că ochiul meu o percepea printr-o fantă rotitoare, fantă care din douăzeci în douăzeci de unităţi (şi timpul poate fi măsurat în centimetri), venea în dreptul ochiului meu... Optzeci de centimetri... şaizeci... Cînd a plecat de la patruzeci, am ştiut că.., Am ştiut că, dacă va trece şi de douăzeci, atunci o să fie gata. Dar, cum ţi-am spus la început, pe la douăzeci şi trei s-a...

• Fiindcă Istrate a ridicat piciorul — simplu ! Şlia el, Istrate, cînd anume să se oprească : nu prea devreme, dar nici prea tîrziu. Ştia, ştia, domnul Istrate...
226
Ond mi-a dat .drumul—mahexaet: eiad *ma* început să pricep ră mi', se dăduse .drumul, m^am repezit la aer : înghiţeain aer ca unidisperat, ea un abia scăpat de la înec. Am început sări văd pe Isiratc, am început să-1 aud,jglasul,lui a pătruns pSnă la mine : — „Mai urli, mă, 'tu-ţi candela mă-ti ?!" La care am răspuns, numaidecât: — „Numai urlu, stu-ţi ean-dela mă-ti "!"■— de faptul că glasul "nu *rai* se auzise, mi-am dat seama mult mai lîrziu. Lui Istrate i s-a părut că, trăgînd aer, ca să-i „răspund", mă pregătesc iar de urlat şi a venit iar cu talpa. Am reuşit să ridic mîinile — mai degrabă coatele — cerînd pace. Pentru prima oară, Istrate mi-a acordat-o...
Şomlea s-a apucat să facă ordine. Istrate Rşwa aprins o ţigară. Mirosea sfîşietor de bine, ţigara. Şomlea a ieşit cu scaunul. Numai semne buno : ţigara, scaunul cu spătar dus, „ordinea" începută de Şomlea... însemna că sînt aproape de liman — nu îndrăzneam să sper că se terminase. — „Ridică-te şi si ai ca lumea'', zice Istrate cu glasul lui de la început, calm, binevoitor, plăcut. Mă salt în capul oaselor şi mă tîrăsc lîngă perete. Ce grozav e să te poţi rezema cu spatele de un perete ! Şi, chiar dacă nu fumezi tu, să-ţi vină pe la nări aţe de tutun bun... Istrate se plimbă, fumînd. Se plimbă, scuturîndu-şi pantofii : toc-toc ! toc-toc ! Nu se uită la mine. Ar putea să se uite, să vadă ce bine mă simt. Din ce în ce mai bine : nici o durere, nici o... ci doar un fel de MoJeşeală caldă, dulce, ca după o baie fierbinte. Ca după o zi de schi.
Şomlea se întoarce de pe unde fusese, cu scaunul. Istrate : — „Gata cu bîlciul, închidem şedinţa ! Co-
227
pâccl!' şi-mi face semn, cu tigaia, să mă ridic. încerc să mă'- pun' pe picioai'e. Dar nu pol. Ceva nu merge. Vreau să mă sprijin în mîini, să mii ridic în Ui în patru labe, Bar. c'nid, din patru labe am vrut să trec în două... Nu mi-am mai putut smulge:, mîinile din.r.' Poate să nu fi fost chiar aşa, cu siguranţă **h-a** fost, pentru că ntr se poate, nu **e** firesc, dar eu aşa fân avut impresia : că nu-mi pot smulge miinile din...
din... din...
f Jj' Din sînge, na ! Cursese şi se închegase, pil tio se făcuse. Şi în locul unde-mi rămăseseră tălpile şi în locul unde mi se odihniseră mîinile — cît tini].:» ? Cit Istrate fumase jumătate de. ţigară. Binc-nţeler> că 'nu se' poate, sîngeley chiar închegat, nu poate imobiliza." nu-i lut, nu-i miere, nu-i... mai ştiu eu ce, vîscos, 'mlăştinos, ca să nu-ţi poţi smulge... Dar ca aşa am avut senzaţia : că sînt prins, în cele din urma mi-am smuls o mină' —■ m-am convins că nu era greu :— dar m-am îngrozit pentru a doua oară : mîna mea arăta ca o îafaă de gîscă — "degetele unite între ele, pînă la unghii," de piftia aceea *âc* sînge..;
£ Cuni, de unde ? De la unghii! Atunci, pe loc, n-am priceput de unde cursese, vederea sîngelui mă cam buimăcise şi căutam, febril, în minte, o rană deschisă, o rană îngrozitoare pe care s-o pot acorda cu o... şi cu o anume durere (pe care n-o aveam, dar, dacă era nevoie, îmi făceam rost de ea) şi cu... sîngele, cantitatea de sînge care... Trebuia să-mi

confecţionez şi fana şi durerea, fiindcă trebuie să fie o logică în lumea asta, nu ? Abia în celulă, după ce m-am spă...
după ce am fost spălat... de sînge şi de... abia atunci mi-am dat seama că nu aveam nici o rană deschisă, că **numai unghiile..,** N-a fost greu să-mi fac... bilanţul **pierderilor,** fiindcă n-am numărat unghiile lipsă, ci unghiile întregi (sau aproape, crăpăturile, plesniturile nu intrau 3 a socoteală) : în total trei unghii întregi — două ia **mîna** stingă şi una de la piciorul sting (partea opusă a lui Istrate). Restul... Zice Istrate : — „Ei, na, te sperii dintr-un pic de sînge ! Eşti isteric, ţi-a dat borşul pe nas în timpul crixei — este, **tovarăşe** ofiţer de serviciu ?", — „Este, să'trăiţ' !'' aprobă Şomlca, fără să clipească, apoi, mie : — „Driepţ' !"
Numai că cu n-am putut să execut ordinul. **M-au** ajutat ei. Şomlea **şî-a** reluat **bîta,** Istrate bastonul do circulaţie (fără să-şi marvîre mîna în baieră). La cap, numai la cap, **numai** la cap. M-au pus po picioare. Pe picioarele acelea, ale mele, tocate şî în talpă şi deasupra, pe călcîiele ca nişte buboaio coapte. Şi ara stat „driepţ'". Reglementar. — ,,'încalţă-to ! * zice Isfcrate. — „Nu pot"', am **zis** — nu s-a auzit, dar s-a înţelc-s ce zisesem. Noroc de Şomlea : ..Ş-o chior du t on galcn' căn' l-am **adus",** — „Bine", zice Istratc „ia-ţi-1 pe ăsta !;¡ L-am luat. A trebuit să mă aplec, stimulat de amîndouă bîtclc care loveau de sus în jos, numai în cap, numai în cap, numai în cap. încearcă să iei, de pe o suprafaţă netedă şi dură, nu un pahar, ci... o seîndurică, un obiect plat, slujindu-te de două beţe — fiindcă mîinile mele... Asta în timp ce două ciomege te lovesc în cap, numai în cap, numai în cap.
223
/ Mă ridic. Ţinînd galentul... prins între mîini. — „Marş la celulă !" zice Istrate. Dau să, mă îndrept spre uşă. Fac un pas şi cad".-îmi cade şi galentul cules cu atîta trudă. Sint pus pe picioare cu ajutorul bîtelor. Tot ele mă ajută să iha' aplec din nou şi să-mi iau galentul. Şomlea îşi aduce aminte : — ,,S*trăiţ', ; deţinuţii' nu-i echigat..." Istrate se întoarce cu spatele : — ,\Să se echipeze !" Alt chin (de altfel şi eu ' uitasem că nu aveam pantaloni). Dacă a fost relativ uşor să mă vîr în fusta aceea, mi-a fost imposibil să închei unicul nasture. — ,,'Cheie-te mă, or' vrei să te-nchei io ?" urlă Şomlea. Dar nu pot, nu se poate, încerc să mă fac înţeles : de încheiat nu mă pot încheia la nasture, dar o să-mi ţin pantalonii — cu coaiele. E de acord. — „Afară !" comandă Istrate şi, prin faţa mea, se îndreaptă spre birou — din clipa aceea n-aveam să-1 mai văd niciodată. Ies — mai . exact : **vreau** să ies — dar cad în prag. Şomlea nu , mă mai loveşte. Mă aşteaptă să mă ridic, să-mi re- : cuperez galentul, să-mi recuperez pantalonii. Mai cad o dată în coridor. De astă dată nu mă mai aşteaptă : pocneşte din degete şi apar cei doi : frate-său şi Clăpăugul. Care mă apucă de subţiori, mă tîrăsc pe trepte, apoi pe bolovanii de rîu din curte. în uşa ţarcului, mă balansează de trei ori şi mă aruncă. Cad rău de tot, pe noadă — în sfîrşit o durere familiară... Nu mă lasă în pace nici acolo : — „Driepţ' !'; comandă Clinele Roşu. Nandi se apropie să mă ajute. Păţeşte exact ce păţisem eu cînd încercasem să-1 ajut pe el: tot cizma Cîinelui Roşu îl ia pe sus şi-1 azvîrle pe deasupra mea. Mi se strigă să mă ridic singur. Mă tlrusc pînă la perete şi, sprijinindu-mă în coate, de
230
seînduri, dau să mă *înalţ,* — „Fără perete, mă !" Dar eu sînt aproape în

picioare. — **„La** loc comanda '" Trebuie să mă las din nou la pămînt, apoi să mă ridic „fără perete". Izbutesc din a **doua** încercare. — „No, vez' că să pdte?" face Cîinele, aproape dulce. — „Dacă-i bună-nvoinţă... Orce să pdte cu bunăvoinţă..." cugetă cu glas tare Ureehilă. Cîinele se răsteşte la Nandi: „Driepţ' şî tu !" Nandi se ridică. — „Ian' să-m' stat' voi mie faţă-n faţ' !" zice Cîinele Roşu. — „Bă !! Am da' ordin să stat' faţă-n faţ', âr nu ştiţ' rumâneşte ? Faţă-n faţ', unu' lingă alt', sa vă videţ' ca lumea, că doră voi sînteţ' px'etini şî dimpreună aţ' pus la cale omoru' !" Cînd am fost la un metru unul de altul, Cîinele Roşu a zis : — „No, aşe să-m' stat', păn' vă dau io ordi' să nu-m' mai stat' !," Am început să stăm... — „U'taţî-vă bine unu' la alt', să vă videţ', să constatat' că ce faini sînteţ'..." ne mai spune, în timp ce iese şi închise uşa ţarcului. {■! Dacă-i ordin să ne uităm unul la altul... Abia attinci mi-am dat seama că Nandi... Nu observaseră nimic la aducerea lui, apoi n-am avut timp, fusesem dus eu... Acum, însă... Nu avea picioarele şi manile însîngerate, ca mine, în schimb gura... Sîngele cursese, gros, pe falcă, pe piept, pe stofa zeghei, unde se închegase ca nişte brandenburguri. Rana mai sîngera, licărea, mustea sînge proaspăt — mi s-a părut că-i văd şi dinţii...

l Lovit... Nu era lovit, ci avea buza spintecată, pe vreo trei degete. Cînd îl bătuseră la „Taburet", de durere, Nandi muşcase ce-i căzuse la îndemînă — se lăsase legat, altfel şi-ar fi putut muşca propria mînă

/231

— dar aşa; **ttiinerise** cu dinţii în coapsa lui Şomlea. Iar Şomlea, ca să-l-pedeapseaseă... îi băgase degetul gros în gurii şi.... ■ ' '£ Bine. nu, ,• S-a cam terminat. Restul **nu** mai prea... Am fost ţinuţi.în ţarc **faţă-n** faţă, cîteva minute. Amîn-doi în poziţie de drepţi, cu tălpile noastre, cele tocate **de** bită, pe bolovanii de **rîu.** Cei doi, cu ochii lipiţi **de** crăpături, ne pîndeau şi glumeau **în** stilul lor : — ..Ian' te u'tă că ce unghii faine are studenta', şî le--o dai cu **6Jă** !;i — ,,Da-ălalantu[1], de ş-o dat cu ruj pe la gurii..." — „Da* **u'te** ce gură are, mai văz't-ai tu gurii pe-o parte ? U'te şî dinţi' — mare mninune !" — ,.Da' u'te ce mninune la student : portă roche, ca muierile..." — ..O hi muiere, mai **ştii** ?'; — s!Ian' să-l cotăm : ave, or n-o ave ?"

în sfîrşit. apare **Şomlea** cel **feătrîri** : — ,,Fuga marş la celulă !:< — ca să ne îndemne. începe să ne lucreze cu picioarele şi cu pumnii. Clătinîndu-ne ca pe **sîrmă,"** pornim. Pietrele cu care erau pavate curţile interioare ne ucideau tălpile, ne scăpătau picioarele din glezne, din genunchi? din şolduri... Cădem, ne ridicăm, cu ajutorul **lui** Şomlea. şi, încet, încet, trecem la ,.fuge-marş'[1]. Pînă la prima poai-tă. Pînă să deschidă Moş-Tăgîrţă, Şomlea nu stă cu mîinile-n sin. Prin curtea următoare mergem ceva mai repejor (ne încălzisem...), dar ne iese în cale altă poartă : portarul nu pricepe ce vrem noi ; apoi începe să priceapă, dar greu ; apoi nu găseşte cheia ; nu ştie unde-i maneta ; găseşte **chete** dar o scapă pe jos ; aplecatul, ridicatul sînt un chin pentru un bătrîn plin de reumă ; gaura cheii

232

nu vine în întâmpinarea cheii, trebuie căutată, pipăita. deseîntai-ă... Dă Dumnezeu şi se deschide şi poarta **astă** — ultima, de-acum ***va*** ne mai

despărţea **de** ce -lulă decit uşa celulei... Eu n-am fost numai **foot-bal-**Ii;.r. ci şi un aproape foarte bun alergător de **setnă-**fond ; pe suta de metri însă. scoteam un rezultat mo deşt: 13 secunde. Dar. în ziua de 19 **îîDien>brifcri9S8.** pe **,?pista"** de la Gherla, din curtea Celularului **Mare,** cred că am coborît binişor sub 11 secunde. Nici Nandi nu s-a lăsat mai prejos — am **străbătut** curtea **ca două** săgeţi (fără zegliea-n cap...) şi ne-ara **năpustii** drept la uşa celulei 13, „acasă". Dar, ghinion ! Gar clianul **nostru, Siki** Toiaş, se afla în clipa aceea **lpcmai** lingă baie, de vorbă cu un coleg dc-al lui. Dacă **he-ar** fi descuiat în timp **util,** ara fi'făcut economia **de** cî-**tevâ** cizme şi pumni. Dar Sila, pînă să ajungă... **Oii** mersul lui deşelat, despre care se spunea că-1 aduce de parcă 3-ar duce (şi invers), vine, agale — iar Şomlea ne macină, **nu** se cruţă. In **sfîrşit,** Siki ajunge, cicscuic..; Dar cînd deschide uşa, cu îl îndemn pe Nandi să intre, Nandi pe mine — fiecare credea că celălalt a fost mai rău bătut... Reuşesc să-l împing pe Nandi, primul. Cînd să intru şi eu, **bătrânul** Sik; Toiaş, ca să dea şi el dovadă faţă de ofiţerul de serviciu, îmi arde o cizmă-n fund şi, în acelaşi timp, mă pocneşte cu cheia în ceafă. Dar tot n-am leşinat, deşi lovitura fusese a dracului de puternică şi locul acela mi-a rămas... cucuiat^i dureros.cîteva săptămîni..?
Şi dă Dumnezeu şi se închide uşa. Eram iar printre ai noştri, moara **nu** mai măcina... Colegii de celuia
233
ne dezbracă, ne spală, ne dau .de mîncare. Nandi nu putea să scoată nici .un cuvînt, axrăta... cum ziceau porcii de gardieni : cu gura într-o parte. Un student la Silvicultură îşi ia inima-n dinţi, bate-n uşă şi cere să vină medicul {care chiar a venit şi 1-a chiar internat pe Nandi. —, dai' abia a doua zi, atunci i-a acordat... primul ajutor — bun şi el), bătrînul de la Buzău (cel cu izmene de lină tigaie) avea două pastile de apă de plumb, le-a dizolvat şi mi-a pus comprese, ni s-au oferit paturile cele mai bune, ferita de vizetă, unde să putem sta liniştiţi...
Dar abia apucăm să ne întindem oasele frînte (Nandi se întorsese de la cabinet, cu capul cît o baniţă albă), cîrid, Şomlea cd Bătrîn, la vizetă : — „Mă, ăia doi, neruşinaţilor ce sînteţ' voi ! Păi aşe ne-o fa' vorba ? Să stat' pe pat, ca nesimţiţi' ! Ia, scularea !" Ne-a obligat să ne ridicăm de pe paturi ; să aşezăm banca de lemn la un metru de vizetă ; să ne aşezăm acolo : — „Aci, cu cura' pe bancă, să-m' stat', păn' la stingere, că de nu, iar vă scot păn' la portiţă !"
Am stat, pînă la stingere, pe bancă. Făcusem febră, ni se umflaseră picioarele, mîinile, capetele (al meu, oricît de ciocănit fusese, nu se putea compara cu al lui Nandi...). Toată noaptea ne-au schimbat compresele.ne-au dat să bem, ne-au încurajat... Dar, a doua zi (Nandi fusese scos la infirmerie, imediat după număr) — ultima mea zi de închisoare — cînd Siki a bătut în uşă şi a strigat: — „Comere de liberoFe, pregheteşte de plimbore !", am fost printre primii care...
7 A, nu, nu eram obligat — la urma urmei, puteam dovedi că nu mă puteam mişca, numai ară-tind picioarele ca butucii şi fură unghii. Dar, dacă în acea zi, de ajun de liberare nu ieşeam la plimbare, ps motive... medicale, porcii ar fi fost în stare să mă siai „păstreze", pînă mă făceam bine — ea să nu zbiere reacţiunea că deţinuţii sînt bătuţi... Am ieşit la plimbare. Ce fel de plimbare a fost... Şi, a naibii, ca niciodată, a durat

aproape o oră. Bocancii mei erau cu vreo patru numere mai mari, dar în acea zi păreau cu două mai mici. Insă a mers. M-am ţinut bine. E adevărat, „pe drum", am încasat mai mult ci de obicei, fiindcă acum nu mă mai puteam apăra... Dar a mers... ;
Iar peste încă o zi, în 21 noiembrie... Pe la zece vine Arhanghelică la vizetă : -*- „Car' te liberezi ?;< Eu : — „Eu f" — „Ia sculele şi bărbiereşte-te !;' zice. M-a bărbierit un ţigan, unul Cioacă — magraonul ţinuse cu Barbu cu două zile în urmă, dar se cam speriase şi el cînd ne întorsesem, acum voia să-şi spele o parte din păcate, aşa că m-a bărbierit eu mînă de înger, făcînd slalom cu briciul printre ju-Eturile de pe obraz — urmele pantofilor lui Istrate. La douăşpe sînt scos. dus întîi într-o izolare, acolo primesc ultima porţie — s-a întîmplat să fie fasole cu jumări ! — iar pe la ora unu sînt dus întîi la magazia de efecte ale statului, predau ce am de predat, trec la magazia efectelor personale... După ce niă îmbrac în hainele mele, un sergent mă duce într-un gang şi mă pune să mă dezbrac la pielea goală
să percheziţioneze hainele care stătuseră la magazia lor !
235
234
începe cu... începutul : **cu** fesul. După >iece **minute** de investigaţii, de pipăială, **mirosituri,** mi-1 -da. îl pun pe cap şi aştept. Sergentul trece 3a pantaloni. !n gang era.frig al dracului şi .trăgea ivn fir de **curent** ca o sîrmă ghimpată. Cu palmele amîndouă ţinute, **sfids** şi... bine crescut, dinainte, aştept.
Deodată se aude zgomotul unei bite azvârlite fo poartă. Galenj,i clămpănind, în derută. — „Şuţii **nie** 5a munci", ;:ice sergentul — mie, ca liberat ce nia aflam, putea să-noi divulge asemenea secret şi pe un **ţon** mai puţin urlat. „Tova'. maior face instrucţie cu ei..."' mai adaugă. **într-adevăr,** aud urletele bîlbîite ale lui **Goiciu,** de dincolo de poartă. Apoi linişte. Apoi poarta începe au bîziie, se deschide : Goiciu. Sergentul ia pe dată **poziţie** de drepţi, cu nădragii mei la vipuşcă. Eu... în poziţia mea de drepţi. — ,ţDă-i bătaie, dă-i bătaie, **să** nu mi se-mbolnăvească aici, la mine, cu iar **zbiară** roaoiiunea că,,." îi ordonă ci din mers, sergentului **şi trece** mai departe.
Sergentul îmi întinde pantalonii — dacă nu trecea Coi'iu, mi-i mai mirosea un sfert de oră — clnd Goiciu se întoarce :
— „E-haaa ! Tu erai, bă studcntule ?" — „Eu"," zic. — ..Te liberezi, bă ?'[4]
— „Mă liberez'[1], zic — **,vF£f£foarte** bine, liberează-te sănătos !'* Se întoarce," **fcate** trei paşi **revine** : — Ffffffii atent, bă băiatule, eompoartă-te corespunzător, de să nu-mi mai vii pc-aciia !" — ,.Nu mai vin"' zic. — Ssssă nu te mai prind pe-aciia, c-aciia nu-i bine, bă, to' mai bine-i a ilar' !", — „Da", zic. — „Pppppăi... Dacă pleci, bei să ne
235
luăm rămas bun. Ce-a fosl, a îost, ce-o fi, om mai vedea...'"
Se apropie, îmi **întinde** mina. Eu acopăr cu stingă şi partea dreptei, întind *şi* eu dreapta.
-— ,,Bă, fu-fu-futu-ţi cristoşii mă-ti de **bbbaadît,** dai cu **mmrammine mmmîna-n** pu~pu--pula goală ? Aşşşşa se dddu la revedere.?".
Şi-mi împuşcă o palmă cumplită, de mă du pe spate, acolo în gahg. .
Pe cînd înă adunam, încet, de pe, jos, îl aud :

— „Liberare uşoară,, bă, **şi-şi-şi** co-co-compli-mente lu-lu-lu', mă-ta !"
O ia, **grăbit, la stingă** şi dispare după COPHUÎ gangului.
Noiembrie 1972
.

HOO O2 S

â!

•os

m

3 **a**
o o
" îs
g §•
-5 2
s
-5
2

HUMANITAS

în colecţia
„Totalitarism şi literatura Estului"
au apărut
Virgil Ierunca, *Fenomenul Piteşti* Paul Goma, *Culorile curcubeului '77*
in curs de apariţie
Constantin Noica, *Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru*
Constantin Cesianu, *Mărturie*
Vasili Grossman, *Panta rei*
Panait Istrati, *Spovedania unui învins*
Ârthur Koestler, *Cercul vicios*
Alexandr Soljeniţîn, *Arhipelagul Gulag*
Evgheni Zamiatin, *Noi '*
în perspectivă
Tadeusz Konwicki, *Mica apocalipsă*
Nadejda Mandelstam, *în pofida oricărei speranţe*
Vladimir Volkov, *Montajul*
10.50 lei **2,00 fIT.L.**
12,50 iei TOTAL
ISBN 973-28:0169 7
EDITURA HUMANITAS